

**Skonsolidowane
Sprawozdanie Finansowe
Grupy Kapitałowej
Banku Pekao S.A.
za rok zakończony dnia
31 grudnia 2016**

Spis treści

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	3	33. Aktywa i zobowiązania przeznaczone do sprzedaży	114
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	4	34. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	115
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	5	35. Wartości niematerialne	116
Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym 6		36. Rzeczowe aktywa trwale	118
Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych	8	37. Nieruchomości inwestycyjne	121
Noty objaśniające	10	38. Inne aktywa	122
1. Informacje ogólne	10	39. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań	123
2. Skład Grupy	11	40. Zobowiązania wobec innych banków	124
3. Połączenia jednostek gospodarczych	12	41. Zobowiązania wobec klientów	124
4. Oświadczenie o zgodności	12	42. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	125
5. Istotne zasady rachunkowości	12	43. Rezerwy	125
6. Zarządzanie ryzykiem	39	44. Pozostałe zobowiązania	126
7. Działalność powiernicza	78	45. Programy określonych świadczeń	127
8. Działalność maklerska	78	46. Płatności na bazie akcji	128
9. Informacje dotyczące segmentów działalności	81	47. Leasing operacyjny	132
10. Przychody i koszty z tytułu odsetek	84	48. Zobowiązania warunkowe	134
11. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat	84	49. Kapitał zakładowy	138
12. Przychody z tytułu dywidend	85	50. Pozostałe kapitały, zysk z lat ubiegłych i roku bieżącego	139
13. Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu	85	51. Udziały niedające kontroli	140
14. Zyski (straty) na sprzedaży	85	52. Informacje dodatkowe do skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych	141
15. Ogólne koszty administracyjne	86	53. Transakcje z jednostkami powiązanymi	141
16. Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych	86	54. Transakcje repo oraz reverse repo	156
17. Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	87	55. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”)	157
18. Utrata wartości	88	56. Zdarzenia po dacie bilansu	157
19. Zysk (strata) z jednostek zależnych i stowarzyszonych	90	Słowniczek	I
20. Zysk (strata) na sprzedaży rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych	90		
21. Podatek dochodowy	90		
22. Zysk netto przypadający na jedną akcję	94		
23. Dywidendy zaproponowane do wypłaty	95		
24. Kasa i operacje z Bankiem Centralnym	95		
25. Należności od banków	96		
26. Aktywa oraz zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	97		
27. Aktywa oraz zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	98		
28. Kredyty i pożyczki udzielone klientom	103		
29. Należności z tytułu leasingu finansowego	105		
30. Rachunkowość zabezpieczeń	107		
31. Inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe	111		
32. Reklasyfikacja papierów wartościowych	113		

Skonsolidowany rachunek zysków i strat

(w tys. zł)

	NOTA	2016	2015
Przychody z tytułu odsetek	10	5 448 490	5 456 369
Koszty z tytułu odsetek	10	-1 066 485	-1 289 799
Wynik z tytułu odsetek		4 382 005	4 166 570
Przychody z tytułu prowizji i opłat	11	2 252 085	2 388 523
Koszty z tytułu prowizji i opłat	11	-293 121	-382 997
Wynik z tytułu prowizji i opłat		1 958 964	2 005 526
Przychody z tytułu dywidend	12	16 798	13 635
Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu	13	485 409	428 048
Wynik z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	30	1 313	5 547
Zyski (straty) na sprzedaży:	14	435 903	229 601
kredytów i innych należności finansowych		159 493	534
aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży i utrzymywanych do terminu wymagalności		276 493	229 551
zobowiązań finansowych		-83	-484
Dochody z działalności operacyjnej		7 280 392	6 848 927
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	18	-500 629	-517 558
kredytów i innych należności finansowych		-401 409	-500 355
zobowiązań pozabilansowych		-99 220	-17 203
Wynik z działalności finansowej		6 779 763	6 331 369
Ogólne koszty administracyjne	15	-3 602 324	-3 426 592
wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze		-1 896 836	-1 908 519
pozostałe koszty administracyjne		-1 705 488	-1 518 073
Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych	16	-340 866	-331 465
Wynik z tytułu pozostałych rezerw		-14 475	-28 766
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	17	30 528	160 996
Koszty z działalności operacyjnej		-3 927 137	-3 625 827
Zysk (strata) z jednostek zależnych i stowarzyszonych	19	38 561	113 203
Zysk (strata) na sprzedaży rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych	20	5 359	12 373
Zysk brutto		2 896 546	2 831 118
Podatek dochodowy	21	-616 782	-537 640
Zysk netto		2 279 764	2 293 478
1. Przypadający na akcjonariuszy Banku		2 279 275	2 292 459
2. Przypadający na udziały niedające kontroli	51	489	1 019
Zysk na akcję (w złotych na akcję)			
podstawowy za okres	22	8,68	8,73
rozwodniony za okres	22	8,68	8,73

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

(w tys. zł)

	NOTA	2016	2015
Zysk netto		2 279 764	2 293 478
1. Przypadający na akcjonariuszy Banku		2 279 275	2 292 459
2. Przypadający na udziały niedające kontroli	51	489	1 019
Inne składniki całkowitych dochodów			
Pozycje, które są lub mogą zostać przeniesione do rachunku zysków i strat:			
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych		-	-1 169
Skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży		-608 819	-237 124
Skutki wyceny instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne	30	-5 557	-93 341
Podatek dochodowy dotyczący pozycji, które są lub mogą zostać przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat	21	116 731	62 789
Pozycje, które nie zostaną przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat:			
Przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych	45	-11 560	12 900
Udział w skutkach przeszacowania zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych jednostek stowarzyszonych		18	18
Podatek dochodowy dotyczący pozycji, które nie zostaną przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat	21	2 196	-2 451
Inne składniki całkowitych dochodów (netto)		-506 991	-258 378
Całkowite dochody razem		1 772 773	2 035 100
1. Przypadające na akcjonariuszy Banku		1 772 284	2 034 081
2. Przypadające na udziały niedające kontroli	51	489	1 019

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

(w tys. zł)

	NOTA	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA			
Kasa, należności od Banku Centralnego	24	5 872 911	7 881 607
Weksle uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym		-	70
Należności od banków	25	3 257 829	7 314 724
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	26	732 469	1 126 792
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	27	1 913 429	3 206 447
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	28	118 689 267	118 555 199
Należności z tytułu leasingu finansowego	29	3 974 643	3 503 979
Instrumenty zabezpieczające	30	289 752	421 640
Inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe	31	35 120 619	21 181 723
1. Dostępne do sprzedaży		32 101 634	17 813 299
2. Utrzymywane do terminu wymagalności		3 018 985	3 368 424
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	33	48 277	45 302
Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	34	136 221	148 965
Wartości niematerialne	35	596 181	636 717
Rzeczowe aktywa trwałe	36	1 422 930	1 460 652
Nieruchomości inwestycyjne	37	24 874	30 221
Aktywa z tytułu podatku dochodowego		1 104 343	991 804
1. Aktywa z tytułu bieżącego podatku dochodowego		100 992	76 600
2. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	21	1 003 351	915 204
Inne aktywa	38	1 031 198	2 279 725
AKTYWA RAZEM		174 214 943	168 785 567
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁY			
Zobowiązania			
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	24	6 091	914
Zobowiązania wobec innych banków	40	4 823 440	5 958 449
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	26	673 165	611 442
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	27	1 952 674	3 204 328
Zobowiązania wobec klientów	41	137 815 926	128 867 691
Instrumenty zabezpieczające	30	1 638 718	1 702 759
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	42	1 522 963	2 903 233
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego		11 579	6 649
1. Zobowiązanie z tytułu bieżącego podatku dochodowego		6 694	1 713
2. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	21	4 885	4 936
Rezerwy	43	560 392	425 374
Pozostałe zobowiązania	44	2 298 052	1 680 535
ZOBOWIĄZANIA RAZEM		151 303 000	145 361 374
Kapitały			
Kapitał zakładowy	49	262 470	262 470
Pozostałe kapitały	50	20 375 527	20 869 976
Wynik z lat ubiegłych i roku bieżącego	50	2 259 022	2 275 783
Kapitał własny (przypisany akcjonariuszom Banku)		22 897 019	23 408 229
Udziały niedające kontroli	51	14 924	15 964
KAPITAŁY RAZEM		22 911 943	23 424 193
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁY RAZEM		174 214 943	168 785 567

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym

(w tys. zł)

	KAPITAŁ WŁASNY PRZYPIŚANY AKCJONARIUSZOM BANKU											KAPITAŁ WŁASNY RAZEM
	KAPITAŁ ZAKŁADOWY	POZOSTAŁE KAPITAŁY							WYNIK Z LAT UBIEGŁYCH I ROKU BIEŻĄCEGO	KAPITAŁ WŁASNY PRZYPIŚANY AKCJONARIUSZOM BANKU RAZEM	UDZIAŁY NIEDAJĄCE KONTROLI	
		POZOSTAŁE KAPITAŁY RAZEM	PREMIA EMISYJNA	FUNDUSZ OGÓLNEGO RYZYKA BANKOWEGO	POZOSTAŁE KAPITAŁY REZERWOWE	KAPITAŁ Z AKTUALIZACJI WYCENY	RÓŻNICE KURSORWE Z PRZELICZENIA JEDNOSTEK DZIAŁAJĄCYCH ZA GRANICĄ	POZOSTAŁE				
Nota	49	50							50		51	
Kapitał na 1.01.2016	262 470	20 869 976	9 137 221	1 975 415	9 092 740	283 597	-	381 003	2 275 783	23 408 229	15 964	23 424 193
Opcje menadżerskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Realizacja opcji (emisja akcji)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wycena opcji menadżerskich	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Całkowite dochody	-	-506 991	-	-	-	-506 991	-	-	2 279 275	1 772 284	489	1 772 773
Przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych (netto)	-	-9 346	-	-	-	-9 346	-	-	-	-9 346	-	(9 346)
Wycena portfela papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży (netto)	-	-493 144	-	-	-	-493 144	-	-	-	-493 144	-	(493 144)
Wycena instrumentów finansowych zabezpieczających (netto)	-	-4 501	-	-	-	-4 501	-	-	-	-4 501	-	(4 501)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek działających za granicą	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zysk netto za okres	-	-	-	-	-	-	-	-	2 279 275	2 279 275	489	2 279 764
Podział wyniku za rok ubiegły	-	12 547	-	6 909	-	-	-	5 638	-2 296 036	-2 283 489	-1 529	-2 285 018
Wyplata dywidendy	-	-	-	-	-	-	-	-	-2 283 489	-2 283 489	-1 529	-2 285 018
Podział zysku z przeznaczeniem na pozostałe kapitały, z uwzględnieniem korekt konsolidacyjnych	-	12 547	-	6 909	-	-	-	5 638	-12 547	-	-	-
Pozostałe	-	-5	-	-	-5	-	-	-	-	-5	-	-5
Pozostałe	-	-5	-	-	-5	-	-	-	-	-5	-	-5
Kapitał na 31.12.2016	262 470	20 375 527	9 137 221	1 982 324	9 092 735	-223 394	-	386 641	2 259 022	22 897 019	14 924	22 911 943

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym (cd.)

(w tys. zł)

	KAPITAŁ WŁASNY PRZYPISANY AKCJONARIUSZOM BANKU											
	KAPITAŁ ZAKŁADOWY	POZOSTAŁE KAPITAŁY							WYNIK Z LAT UBIEGŁYCH I ROKU BIEŻĄCEGO	KAPITAŁ WŁASNY PRZYPISANY AKCJONARIUSZOM BANKU RAZEM	UDZIAŁY NIEDAJĄCE KONTROLI	KAPITAŁ WŁASNY RAZEM
POZOSTAŁE KAPITAŁY RAZEM		PREMIA EMISYJNA	FUNDUSZ OGÓLNEGO RYZYKA BANKOWEGO	POZOSTAŁE KAPITAŁY REZERWOWE	KAPITAŁ Z AKTUALIZACJI WYCENY	RÓŻNICE KURSOWE Z PRZELICZENIA JEDNOSTEK DZIAŁAJĄCYCH ZA GRANICĄ	POZOSTAŁE					
Nota	49	50							50		51	
Kapitał na 1.01.2015	262 470	20 990 344	9 137 221	1 937 850	9 002 629	540 806	1 169	370 669	2 764 875	24 017 689	28 043	24 045 732
Opcje menadżerskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Realizacja opcji (emisja akcji)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wycena opcji menadżerskich	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Całkowite dochody	-	-258 378	-	-	-	-257 209	-1 169	-	2 292 459	2 034 081	1 019	2 035 100
Przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych (netto)	-	10 467	-	-	-	10 467	-	-	-	10 467	-	10 467
Wycena portfela papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży (netto)	-	-192 070	-	-	-	-192 070	-	-	-	-192 070	-	-192 070
Wycena instrumentów finansowych zabezpieczających (netto)	-	-75 606	-	-	-	-75 606	-	-	-	-75 606	-	-75 606
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek działających za granicą	-	-1 169	-	-	-	-	-1 169	-	-	-1 169	-	-1 169
Zysk netto za okres	-	-	-	-	-	-	-	-	2 292 459	2 292 459	1 019	2 293 478
Podział wyniku za rok ubiegły	-	161 860	-	37 565	113 961	-	-	10 334	-2 781 551	-2 619 691	-13 098	-2 632 789
Wypłata dywidendy	-	-	-	-	-	-	-	-	-2 624 701	-2 624 701	-8 088	-2 632 789
Podział zysku z przeznaczeniem na pozostałe kapitały z uwzględnieniem korekt konsolidacyjnych,	-	161 860	-	37 565	113 961	-	-	10 334	-156 850	5 010	-5 010	-
Pozostałe	-	-23 850	-	-	-23 850	-	-	-	-	-23 850	-	-23 850
Nabycie Pekao Investment Banking S.A.	-	-23 850	-	-	-23 850	-	-	-	-	-23 850	-	-23 850
Kapitał na 31.12.2015	262 470	20 869 976	9 137 221	1 975 415	9 092 740	283 597	-	381 003	2 275 783	23 408 229	15 964	23 424 193

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych

(w tys. zł)

	NOTA	2016	2015
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej - metoda pośrednia			
Zysk netto		2 279 275	2 292 459
Korekty razem:		9 051 905	-3 592 611
Amortyzacja	16	340 866	331 465
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych		-38 561	-52 146
(Zysk) strata z tytułu działalności inwestycyjnej		-280 761	-241 559
Wynik z tytułu odsetek	10	-4 382 005	-4 166 570
Wynik z tytułu dywidend	12	-16 798	-13 635
Odsetki otrzymane		5 347 032	5 228 593
Odsetki zapłacone		-1 104 545	-1 266 247
Podatek dochodowy		800 763	550 623
Podatek dochodowy zapłacony		-613 243	-607 365
Zmiana stanu należności od banków		214 246	174 433
Zmiana stanu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu		393 623	-677 498
Zmiana stanu aktywów z tytułu pochodnych instrumentów finansowych		1 293 018	1 241 528
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom oraz weksli uprawnionych do redyskonta w Banku Centralnym		-42 858	-6 507 423
Zmiana stanu należności z tytułu leasingu finansowego		-470 664	-391 931
Zmiana stanu inwestycyjnych papierów wartościowych		-928 421	-830 115
Zmiana stanu pozostałych aktywów		1 228 207	819 733
Zmiana stanu zobowiązań wobec banków		-1 128 745	615 159
Zmiana stanu zobowiązań przeznaczonych do obrotu		61 723	20 131
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu pochodnych instrumentów finansowych		-1 251 654	-1 213 378
Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów		8 969 426	3 229 320
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych		11 832	91 981
Zmiana stanu rezerw		135 018	-17 082
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań		514 406	89 372
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		11 331 180	-1 300 152
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy z działalności inwestycyjnej		83 089 908	269 003 982
Zbycie jednostki stowarzyszonej		-	75 000
Zbycie inwestycyjnych papierów wartościowych		82 248 380	268 281 039
Zbycie wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		14 190	17 120
Dywidendy otrzymane	12	16 798	13 635
Inne wpływy inwestycyjne		810 540	617 188
Wydatki z działalności inwestycyjnej		-96 608 585	-265 080 477
Nabycie udziałów w jednostkach zależnych, pomniejszone o przejęte środki pieniężne		-	-274 329
Nabycie inwestycyjnych papierów wartościowych		-96 335 321	-264 510 542
Nabycie wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych	35, 36	-273 264	-295 606
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		-13 518 677	3 923 505

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowany rachunek przepływów pieniężnych (cd.)

(w tys. zł)

	NOTA	2016	2015
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z działalności finansowej		1 129 733	3 966 098
Emisja dłużnych papierów wartościowych	42	1 129 733	3 966 098
Wydatki z działalności finansowej		-4 789 541	-7 632 240
Wykup dłużnych papierów wartościowych	42	-2 506 052	-5 007 539
Dywidendy i inne wypłaty na rzecz właścicieli		-2 283 489	-2 624 701
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		-3 659 808	-3 666 142
Przepływy pieniężne netto razem		-5 847 305	-1 042 789
w tym: zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		96 157	151 702
Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych		-5 847 305	-1 042 789
Środki pieniężne na początek okresu		14 513 395	15 556 184
Środki pieniężne na koniec okresu	52	8 666 090	14 513 395

Noty objaśniające przedstawione na stronach od 10 do 157 stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Niniejsze noty objaśniające stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

1. Informacje ogólne

Jednostką dominującą w Grupie Kapitałowej Pekao S.A. („Grupa”) jest Bank Pekao S.A. (zwany dalej: „Spółka dominująca”, „Jednostka dominująca”, „Bank”) z siedzibą Centrali w Warszawie, ul. Grzybowska 53/57, 00-950 Warszawa. Bank został wpisany do rejestru handlowego w dniu 29 października 1929 roku na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie i funkcjonuje nieprzerwanie do dnia dzisiejszego.

Bank Pekao S.A. jest wpisany do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, pod numerem KRS 0000014843.

Bankowi nadano numer statystyczny REGON 000010205.

Czas trwania Spółki dominującej oraz jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej jest nieoznaczony.

Grupa Kapitałowa Banku Pekao S.A. stanowi część Grupy Kapitałowej UniCredit S.p.A. z siedzibą w Rzymie, Włochy.

Akcje Banku są notowane na Gieldzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie. Papiery wartościowe Banku znajdujące się w obrocie na rynkach regulowanych są klasyfikowane w sektorze bankowym.

Bank Pekao S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym oferującym szeroki zakres usług bankowych świadczonych na rzecz klientów indywidualnych oraz instytucjonalnych zgodnie z zakresem usług określonych w statucie Banku. Bank prowadzi operacje zarówno w złotych polskich, jak i w walutach obcych oraz aktywnie uczestniczy w obrocie na krajowym i zagranicznych rynkach finansowych. Ponadto, poprzez podmioty zależne Grupa prowadzi działalność maklerską, leasingową, faktoringową oraz świadczy inne usługi finansowe.

Zmiany w akcjonariacie Banku

W raporcie bieżącym nr 17/2016 Zarząd Banku Pekao S.A. poinformował, że w dniu 18 lipca 2016 r. otrzymał od UniCredit S.p.A. zawiadomienie informujące, iż w wyniku realizacji zawartych w dniu 13 lipca 2016 r. transakcji pakietowych w trybie procesu przyspieszonego budowania księgi popytu, UniCredit S.p.A. zbył 26 247 003 akcji Banku. Transakcje zostały rozliczone w dniu 15 lipca 2016 r.

W raporcie bieżącym nr 30/2016 Zarząd Banku Pekao S.A. poinformował, iż w dniu 8 grudnia 2016 roku UniCredit S.p.A. ogłosił, że zawarł umowy o zbyciu 32,8% udziałów w Banku Pekao S.A. z Powszechnym Zakładem Ubezpieczeń S.A. („PZU”) i Polskim Funduszem Rozwoju S.A. („PFR”).

Transakcja podlega uzyskaniu zgód organów regulacyjnych i antymonopolowych i ma się zakończyć w połowie 2017 roku.

Ponadto w raporcie bieżącym nr 31/2016 Zarząd Banku Pekao S.A. poinformował, że w dniu 8 grudnia 2016 r. otrzymał od UniCredit S.p.A. zawiadomienie, iż pozostałe 7,3% akcji zostanie zbyte przez UniCredit poprzez zaplanowaną transakcję rynkową. W wyniku realizacji powyższej transakcji UniCredit S.p.A. ogłosiło emisję 1 916 zabezpieczonych certyfikatów equity-linked, opiewających na łączną kwotę około 500 milionów Euro, obowiązkowo rozliczonych w akcjach zwykłych Banku w dniu, bądź przed dniem 15 grudnia 2019 r. Certyfikaty służą do zbycia należących do UniCredit S.p.A. pozostałych (po realizacji umowy sprzedaży, o której mowa powyżej) 7,3% akcji Banku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

2. Skład Grupy

W skład Grupy wchodzi Bank Pekao S.A. jako jednostka dominująca oraz następujące spółki zależne

NAZWA JEDNOSTKI	SIEDZIBA	ZAKRES DZIAŁALNOŚCI	PROCENTOWY UDZIAŁ GRUPY W KAPITALE / W GŁOSACH	
			31.12.2016	31.12.2015
Pekao Bank Hipoteczny S.A.	Warszawa	Bankowa	100,00	100,00
Centralny Dom Maklerski Pekao S.A.	Warszawa	Maklerska	100,00	100,00
Pekao Leasing Sp. z o.o.	Warszawa	Usługi leasingowe	100,00	36,49
Pekao Investment Banking S.A.	Warszawa	Maklerska	100,00	100,00
Pekao Leasing Holding S.A. /w likwidacji/, w tym:	Warszawa	Spółka wykreślona z rejestru spółek	-	100,00
<i>Pekao Leasing Sp. z o.o.</i>	<i>Warszawa</i>	<i>Usługi leasingowe</i>	<i>-</i>	<i>63,51</i>
Pekao Faktoring Sp. z o.o.	Lublin	Usługi faktoringowe	100,00	100,00
Pekao Pioneer Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A.	Warszawa	Zarządzanie funduszami emerytalnymi	65,00	65,00
Centrum Kart S.A.	Warszawa	Finansowa pomocnicza	100,00	100,00
Pekao Financial Services Sp. z o.o.	Warszawa	Agent transferowy	100,00	100,00
Centrum Bankowości Bezpośredniej Sp. z o.o.	Kraków	Usługi call- center	100,00	100,00
Pekao Property S.A., w tym:	Warszawa	Działalność deweloperska	100,00	100,00
<i>FPB - Media Sp. z o.o.</i>	<i>Warszawa</i>	<i>Działalność deweloperska</i>	<i>100,00</i>	<i>100,00</i>
Pekao Fundusz Kapitałowy Sp. z o.o. (w likwidacji)	Warszawa	Doradztwo gospodarcze	100,00	100,00

Na dzień 31 grudnia 2016 roku wszystkie spółki zależne zostały objęte konsolidacją.

Jednostki stowarzyszone

Grupa Banku Pekao S.A. posiada udziały w następujących jednostkach stowarzyszonych

NAZWA JEDNOSTKI	SIEDZIBA	ZAKRES DZIAŁALNOŚCI	PROCENTOWY UDZIAŁ GRUPY W KAPITALE/W GŁOSACH	
			31.12.2016	31.12.2015
Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o. (*)	Warszawa	Pośrednictwo finansowe	50,00	50,00
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	Warszawa	Zarządzanie aktywami	49,00	49,00
<i>Pioneer Pekao TFI S.A.</i>	<i>Warszawa</i>	<i>Zarządzanie aktywami</i>	<i>49,00</i>	<i>49,00</i>
CPF Management	Tortola, British Virgin Islands	Doradca i biznesowa – spółka nie prowadzi działalności	40,00	40,00
Polish Banking System S.A. /w likwidacji/	Warszawa	Spółka wykreślona z rejestru spółek	-	48,90
PPU Budpress Sp. z o.o. /w likwidacji/	Żyrardów	Spółka wykreślona z rejestru spółek	-	36,20

(*) Grupa nie sprawuje kontroli ani współkontroli nad tą spółką ze względu na zapisy zawarte w umowie spółki.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa nie posiada udziałów w jednostkach współkontrolowanych.

Zmiany w strukturze Grupy

Wykreślenie z rejestru spółek Polish Banking System S.A. (w likwidacji) oraz PPU Budpress Sp. z o.o. (w likwidacji)

Z dniem 1 stycznia 2016 roku z rejestru spółek wykreślone zostały Polish Banking System S.A. (w likwidacji) oraz PPU Budpress Sp. z o.o. (w likwidacji).

Wykreślenie z rejestru spółki Pekao Leasing Holding S.A. (w likwidacji)

Z dniem 20 września 2016 roku z rejestru spółek wykreślona została spółka Pekao Leasing Holding S.A. (w likwidacji). W trakcie procesu likwidacji Spółki, dokonano przeniesienia własności 69 746 udziałów w spółce Pekao Leasing Sp. z o.o. na rzecz Banku Pekao S.A., który obecnie posiada 100% udziałów w kapitale zakładowym Pekao Leasing Sp. z o.o. i 100% głosów na Zgromadzeniu Wspólników tej Spółki.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

3. Połączenia jednostek gospodarczych

W roku 2016 nie wystąpiły połączenia jednostek gospodarczych. W 2015 roku Bank nabył 100% kapitału akcyjnego UniCredit CAIB Poland S.A. (obecnie Pekao Investment Banking S.A.). Transakcja ta została opisana w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2015.

4. Oświadczenie o zgodności

Roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe („sprawozdanie finansowe”) Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. zostało sporządzone zgodnie z wymogami Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, które zostały zatwierdzone przez Unię Europejską, a w zakresie nieregulowanym powyższymi standardami zgodnie z wymogami ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz. U. z 2016 r, poz. 1047 z późniejszymi zmianami) i wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych, jak również wymogami odnoszącymi się do emitentów papierów wartościowych dopuszczonych lub będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na rynku oficjalnych notowań giełdowych.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało zatwierdzone do publikacji przez Zarząd Banku w dniu 9 lutego 2017 roku.

5. Istotne zasady rachunkowości

5.1 Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego

Informacje ogólne

Skonsolidowane sprawozdanie Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. sporządzone za rok obrotowy od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2016 roku obejmuje dane finansowe Banku, dane finansowe jednostek zależnych stanowiących „Grupę” oraz dane jednostek stowarzyszonych wycenionych metodą praw własności.

Sprawozdanie zostało sporządzone w złotych polskich, a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, zostały podane w tysiącach złotych (tys. zł).

Dane finansowe zostały sporządzone w oparciu o założenie kontynuowania przez Grupę działalności gospodarczej w nie zmniejszonym istotnie zakresie, w okresie nie krótszym niż rok od dnia bilansowego.

Przedstawione poniżej zasady rachunkowości zostały zastosowane do wszystkich zaprezentowanych okresów sprawozdawczych. Zasady te zostały zastosowane jednolicie przez poszczególne jednostki Grupy.

Skonsolidowane Sprawozdanie Finansowe Grupy Kapitałowej zostało sporządzone w oparciu o następujące zasady wyceny:

- według wartości godziwej dla: instrumentów pochodnych, aktywów i zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu, aktywów finansowych wyznaczonych w momencie początkowego ujęcia jako aktywa finansowe wyceniane przez rachunek zysków i strat oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, za wyjątkiem tych, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej,
- według zamortyzowanego kosztu dla pozostałych aktywów finansowych, w tym dla kredytów i pożyczek oraz pozostałych zobowiązań finansowych,
- według kosztu historycznego dla aktywów i zobowiązań niefinansowych oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej,
- aktywa trwale (lub grupy do zbycia) przeznaczone do sprzedaży wyceniane są w niższej z następujących dwóch kwot: ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe uwzględnia wymogi wszystkich zatwierdzonych przez Unię Europejską Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej oraz związanych z nimi interpretacji. Zmiany standardów i interpretacji, które weszły w życie od lub po 1 stycznia 2016 roku nie miały istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy (Nota 5.10).

Sprawozdanie nie uwzględnia zmian standardów i interpretacji, które oczekują na zatwierdzenie przez Unię Europejską bądź zostały zatwierdzone przez Unię Europejską, ale weszły lub wejdą w życie dopiero po dniu bilansowym (Nota 5.11 oraz Nota 5.12).

W ocenie Grupy zmiany standardów i interpretacji nie będą miały istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy, za wyjątkiem standardu MSSF 9 „Instrumenty finansowe”.

MSSF 9 „Instrumenty finansowe”

W listopadzie 2016 roku Komisja Europejska zatwierdziła Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 9 „Instrumenty Finansowe”, który zastąpi istniejący standard MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”.

MSSF 9 będzie obowiązywał dla rocznych okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku.

Nowy standard wprowadzi zmieniony model klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, model utraty wartości instrumentów finansowych oparty na koncepcji "straty oczekiwanej" oraz nowe podejście do rachunkowości zabezpieczeń.

Klasyfikacja i wycena

Klasyfikacja aktywów finansowych, według wymogów MSSF 9, odbywa się w momencie jego początkowego ujęcia w bilansie i zależy od:

- modelu biznesowego w zakresie zarządzania aktywami finansowymi, oraz
- charakterystyki umownych przepływów pieniężnych, tj. od tego, czy umowne przepływy pieniężne stanowią wyłącznie spłatę kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (ang. *solely payments of principal and interest*, „SPPI”).

W zależności od modelu biznesowego jednostki aktywa finansowe mogą zostać zaklasyfikowane jako:

- utrzymywane w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych (wyceniane według zamortyzowanego kosztu pod warunkiem spełnienia kryterium SPPI i podlegające odpisom z tytułu utraty wartości zgodnie z modelem oczekiwanej straty),
- utrzymywane w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych lub w celu sprzedaży (wyceniane w wartości godziwej przez kapitał z aktualizacji wyceny pod warunkiem spełnienia kryterium SPPI i podlegające odpisom z tytułu utraty wartości zgodnie z modelem oczekiwanej straty),
- przeznaczone do sprzedaży oraz inne (wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat).

Aktywa finansowe podlegają przeklasyfikowaniu wtedy i tylko wtedy, gdy Bank zmienia model biznesowy w zakresie zarządzania aktywami finansowymi. W takim przypadku przeklasyfikowaniu podlegają te aktywa, na które zmiana modelu biznesowego miała wpływ.

MSSF 9 pozwala na dokonanie nieodwołalnego wyboru dotyczącego ujęcia w innych całkowitych dochodach późniejszych zmian wartości godziwej inwestycji w instrument kapitałowy, który nie jest przeznaczony do obrotu. Dywidendy wynikające z takiej inwestycji ujmuje się w wyniku finansowym.

Bank przeprowadził analizę stosowanych modeli zarządzania poszczególnymi kategoriami aktywów finansowych oraz charakterystyki przepływów pieniężnych i ocenia, że:

- należności od banków, kredyty i pożyczki udzielone klientom oraz dłużne papiery wartościowe, które zgodnie z MSR 39 są zaklasyfikowane do kategorii pożyczki i należności i są utrzymywane w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych, będą w większości wycenione według zamortyzowanego kosztu zgodnie z MSSF 9,
- dłużne papiery wartościowe, które zgodnie z MSR 39 są zaklasyfikowane do kategorii utrzymywanych do terminu zapadalności, są utrzymywane w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych i będą wycenione według zamortyzowanego kosztu zgodnie z MSSF 9,

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

- większość dłużnych papierów wartościowych, które zgodnie z MSR 39 są zaklasyfikowane do kategorii dostępnych do sprzedaży, są utrzymywane w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych lub w celu sprzedaży i będą wyceniane w wartości godziwej przez kapitał z aktualizacji wyceny zgodnie z MSSF 9,
- aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu, w tym aktywa i zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych będą w dalszym ciągu wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- inwestycje w instrumenty kapitałowe, które zgodnie z MSR 39 są zaklasyfikowane do kategorii dostępnych do sprzedaży, będą zgodnie z MSSF 9 wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. Bank nie podjął jeszcze ostatecznych decyzji dotyczących możliwości dokonania nieodwołalnego wyboru dotyczącego ujmowania zmian wartości godziwej instrumentów kapitałowych w innych całkowitych dochodach.

Bank ocenia, iż zastosowanie nowego standardu nie będzie miało wpływu na zasady rachunkowości dotyczące zobowiązań finansowych, gdyż MSSF 9 w znacznym stopniu zachowuje dotychczasowe wymogi MSR 39 w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych.

Utrata wartości

MSSF 9 zastępuje obowiązujący zgodnie z postanowieniami MSR 39 model utraty wartości funkcjonujący w oparciu o pojęcie „straty poniesionej”, nowym modelem opartym o pojęcie „oczekiwanych strat kredytowych” (ang. *expected credit loss*, dalej: ECL). Bezpośrednią konsekwencją tej zmiany, będzie konieczność liczenia odpisów z tytułu utraty wartości w oparciu o oczekiwane straty kredytowe oraz uwzględniania prognoz i spodziewanych przyszłych warunków ekonomicznych w kontekście oceny ryzyka kredytowego ekspozycji, co było niezgodne ze standardem MSR 39.

Nowy model utraty wartości będzie miał zastosowanie do składników aktywów finansowych zakwalifikowanych, zgodnie z postanowieniami MSSF 9, jako aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez inne dochody całkowite, z wyjątkiem instrumentem kapitałowych.

Zmiana koncepcji straty poniesionej (MSR 39) na rzecz straty oczekiwanej, będzie miała daleko istotne konsekwencje w zakresie modelowania parametrów ryzyka kredytowego oraz ostatecznej wysokości utworzonych odpisów. Stosowany obecnie okres identyfikacji straty (ang. *Loss Identification Period*) nie będzie występował, a wraz z nim wyeliminowana zostanie kategoria odpisów IBNR (ang. *Incurred But Not Reported*). Zgodnie z MSSF 9, w miejsce odpisów z tytułu IBNR oraz odpisów dla ekspozycji niepracujących, odpis z tytułu utraty wartości będzie wyznaczany w następujących kategoriach:

1. Koszyk 1 - 12-miesięczna oczekiwana strata kredytowa – oczekiwana strata, która wynikać będzie z możliwych przypadków default'u w ciągu 12 miesięcy od dnia sprawozdawczego,
2. Koszyki 2 i 3 oczekiwana strata kredytowa w okresie życia aktywa finansowego – oczekiwana strata, która wynikać będzie ze wszystkich możliwych przypadków default'u w okresie oczekiwanego życia aktywa finansowego.

Pomiar oczekiwanej straty kredytowej w okresie życia aktywa finansowego będzie miał zastosowanie do wszystkich ekspozycji, dla których od momentu początkowego ujęcia do daty bilansowej zidentyfikowano znaczny wzrost ryzyka kredytowego (Koszyk 2) lub stwierdzono utratę wartości (Koszyk 3). W koszyku 1 pomiar 12-miesięcznej oczekiwanej straty kredytowej dokonywany będzie dla wszystkich ekspozycji, dla których od momentu początkowego ujęcia do daty bilansowej nie zidentyfikowano znacznego wzrostu ryzyka kredytowego i nie stwierdzono utraty wartości.

Sposób kalkulacji utraty wartości aktywów finansowych będzie miał również wpływ na sposób rozpoznania przychodu odsetkowego. W szczególności, w podejściu ogólnym, przychód od aktywów znajdujących się w koszykach 1 i 2 będzie wyznaczany na bazie brutto ekspozycji, natomiast w koszyku 3 na bazie netto (podobnie jak dla aktywów ze stwierdzoną utratą wartości w MSR 39).

Bank zakłada, że wprowadzenie nowego modelu utraty wartości opartego na koncepcji ECL będzie miało wpływ na wysokość odpisów w Banku, szczególnie w zakresie ekspozycji zaklasyfikowanych do koszyka 2. Standard MSSF 9 w odróżnieniu od MSR 39, nie wymaga zidentyfikowania przesłanek utraty wartości w celu oszacowania strat w horyzoncie dożywotnym w koszyku 2. W zamian za to, Bank jest zobowiązany do stałego oszacowania wysokości strat kredytowych od momentu rozpoznania danego aktywa, do momentu usunięcia go z bilansu.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

W przypadku znacznego zwiększenia ryzyka kredytowego w porównaniu do momentu rozpoznania aktywa w bilansie, występuje konieczność liczenia strat w horyzoncie dożywotnim – koszyk 2. Takie podejście spowoduje, że oczekiwane straty kredytowe zostaną wcześniej rozpoznane, co przełoży się ostatecznie na zwiększenie wysokości odpisów i tym samym docelowo wpłynie na wynik finansowy.

Bank, w ramach prowadzonego projektu wdrożenia MSSF 9, pracuje nad wdrożeniem nowej metodyki kalkulacji odpisów oraz nad implementacją odpowiednich zmian w systemach IT oraz procesach funkcjonujących w Banku, w szczególności nad założeniami modelu utraty wartości, pozyskaniem niezbędnych danych, jak również projektowaniem procesu i narzędzi oraz przeprowadzeniem szczegółowego oszacowania wpływu wymogów MSSF 9 na poziom odpisów. Prace metodologiczne koncentrują się na rozbudowie stosowanych obecnie rozwiązań, jak również nad wdrożeniem elementów zupełnie nowych. W zakresie rozbudowy, mają miejsce prace dostosowujące obecne modele PD, RR, EAD i CCF, tak by mogły zostać wykorzystane w oszacowaniach straty oczekiwanej.

Rozbudowa modeli ma w szczególności na celu uzyskanie wieloletnich parametrów ryzyka dostosowanych do oczekiwań Banku w zakresie kształtowania się przyszłej sytuacji makroekonomicznej. W procesie modelowania oczekiwanej ekspozycji na moment wejścia w default zostaną uwzględnione informacje dotyczące zarówno harmonogramu spłat, jak i informacje dotyczące realizowanych przedpłat. Dla ekspozycji bez zdefiniowanych harmonogramów Bank pracuje nad zastosowaniem modeli uwzględniających historyczne wykorzystanie limitów na moment rozpoznania utraty wartości. W zakresie modelowania transferu pomiędzy koszykiem 1 i koszykiem 2, prace obejmują przede wszystkim opracowanie modelu statystycznego w oparciu o parametr prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia default, z uwzględnieniem podstawowych charakterystyk ekspozycji, takich jak typ produktu, klasa ratingowa czy też pozostały czas do końca kontraktu, który będzie uzupełniony o czynniki jakościowe kryteriów transferu pomiędzy koszykami.

W zakresie rozwiązań nowych, prace przede wszystkim obejmują opracowanie kryteriów transferu pomiędzy koszykami, jak również uwzględnienie prognoz ekonomicznych przy szacowaniu wartości odpisów.

W opinii Banku, wdrożenie nowych standardów wymaga zastosowania modeli oceny ryzyka kredytowego o wyższym stopniu złożoności i większych zdolnościach predykcyjnych wymagających znacznie szerszego zakresu danych w porównaniu do modeli obecnie stosowanych.

Rachunkowość zabezpieczeń

Bank podjął decyzję, aby skorzystać z wyboru jaki daje MSSF 9 i będzie kontynuował stosowanie zasad rachunkowości zabezpieczeń zgodnych z MSR 39. Decyzja ta będzie miała zastosowanie do wszystkich relacji zabezpieczających, dla których Bank stosuje i będzie stosował rachunkowość zabezpieczeń w przeszłości.

W związku z powyższym, w zakresie rachunkowości zabezpieczeń, wejście w życie MSSF 9 nie będzie miało wpływu na sytuację finansową Banku.

Ujawnienia i dane porównawcze

Bank oczekuje, iż nowe wymogi MSSF 9 spowodują istotną zmianę sposobu prezentacji oraz zakresu ujawnień dotyczących instrumentów finansowych, szczególnie w pierwszym roku zastosowania nowego standardu.

Bank zamierza skorzystać z zapisów MSSF 9 umożliwiających zwolnienie z obowiązku przekształcania danych porównawczych dla okresów wcześniejszych w odniesieniu do zmian wynikających z klasyfikacji i wyceny (w tym z tytułu utraty wartości). Różnice wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych wynikających z zastosowania MSSF 9 zostaną ujęte w pozycji „Wynik z lat ubiegłych” na dzień 1 stycznia 2018 r.

Harmonogram wdrożenia

Bank uruchomił specjalny projekt wdrożenia MSSF 9 w 2015 roku. Projekt jest podzielony na dwa główne strumienie: (1) klasyfikacja i wycena, w tym rachunkowość zabezpieczeń, i (2) utrata wartości. Oba strumienie są zarządzane przez kluczową kadrę kierowniczą Pionu Finansowego i Pionu Ryzyka. Dodatkowo w Banku wyznaczono Komitet Sterujący odpowiedzialny za nadzór nad projektem. Kluczowymi członkami Komitetu Sterującego są Wiceprezes Zarządu odpowiedzialny za Pion Finansowy, Wiceprezes Zarządu odpowiedzialny za Pion Ryzyka oraz Dyrektor Wykonawczy Obszaru Globalnych Usług Bankowych. Podstawowymi zadaniami Komitetu Sterującego jest wyznaczanie kluczowych celów projektu wraz z ich monitorowaniem, kontrola wykonania budżetu, jak również podejmowanie ważnych decyzji dotyczących przyjmowanych metodologii oraz modelu operacyjnego. W projekt zaangażowani są pracownicy Pionu Finansowego, Pionu Ryzyka, jak również departamentów biznesowych, informatycznych oraz organizacji.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Aktualnie Bank jest na etapie projektowania i budowania niezbędnych rozwiązań dla poszczególnych wymogów, w oparciu o wyniki przeprowadzonej analizy luki oraz zdefiniowane założenia metodologiczne. Bank planuje stopniowe zakończenie prac projektowych do końca 3 kwartału 2017 roku.

Równoległe z pracami nad metodologią, Bank projektuje rozwiązania architektoniczne systemów informatycznych w celu umożliwienia zarówno implementacji nowego standardu w ramach kalkulacji utraty wartości, jak i wyznaczania wykorzystywanych parametrów ryzyka.

Potencjalny wpływ MSSF 9 na sytuację finansową oraz fundusze własne

Ilościowa ocena wpływu zmian na sprawozdania finansowe w momencie zastosowania standardu nie jest jeszcze dostępna przede wszystkim z uwagi na toczące się prace metodologiczne nad dostosowaniem modeli ryzyka kredytowego do wymogów nowego standardu, jak również z braku utartej praktyki rynkowej. Na poziomie legislacyjnym organy nadzoru oraz ciała regulacyjne pracują nad aktualizacją wymagań ostrożnościowych, które będą miały wiążący dla Banku charakter. Prace te znajdują się na zbyt wczesnym etapie, aby móc jednoznacznie wskazać wpływ MSSF 9 na pozycję finansową i wskaźniki adekwatności kapitałowej.

W opinii Banku, ujawnienie danych ilościowych nieodziewierdających potencjalnego wpływu wszystkich aspektów MSSF 9 na sytuację finansową oraz fundusze własne Banku mogłoby mieć negatywny wpływ na wartość informacyjną sprawozdania finansowego dla jego odbiorców. W związku z powyższym, Bank zdecydował się ujawnić jedynie informacje jakościowe dotyczące podejścia Banku do sposobu zaimplementowania wymogów MSSF 9, które, w opinii Banku, pozwolą odbiorcom sprawozdania finansowego na zrozumienie wpływu MSSF 9 na pozycję finansową Banku oraz na zarządzanie kapitałem.

W ocenie Banku wdrożenie nowego standardu, a przede wszystkim wprowadzenie nowego modelu utraty wartości opartego na koncepcji ECL, wpłynie na wzrost wartości odpisów, szczególnie w zakresie ekspozycji zaklasyfikowanych do koszyka 2. Bank nie przewiduje istotnego wpływu na poziom lub zmienność wyniku lub innych całkowitych dochodów w kolejnych latach w związku ze zmianą zasad klasyfikacji i metod wyceny instrumentów finansowych, ponieważ oczekiwane zmiany klasyfikacji i metod wyceny będą ograniczone do niewielkiej części portfela aktywów finansowych. Ostateczny wynik będzie zależał od struktury aktywów na dzień pierwszego zastosowania MSSF 9. Wszelkie zmiany wartości bilansowej instrumentów finansowych w związku z zastosowaniem MSSF 9 zostaną odniesione na kapitały własne Banku na dzień 1 stycznia 2018 r.

Najistotniejszy wpływ na fundusze własne Banku będzie miał wspomniany wyżej wzrost wartości odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz zmiana klasyfikacji i wyceny kapitałowych papierów wartościowych, które zgodnie z MSR 39 są klasyfikowane do portfela instrumentów dostępnych do sprzedaży i wycenianych w wartości godziwej odnoszonej na pozostałe całkowite dochody (o ile Bank nie skorzysta z opcji wyceny przez pozostałe całkowite dochody zgodnie z MSSF 9).

Dodatkowo, w związku ze zmianami wynikającymi z wdrożenia MSSF 9 od strony rachunkowej oraz brakiem w chwili obecnej informacji o kierunku zmian w przepisach podatkowych, w ocenie Banku istnieje znacząca niepewność co do kształtowania się przepisów podatkowych, które będą musiały zostać dostosowane do nowego standardu, a których kształt może mieć wpływ na wartość aktywa z tytułu podatku odroczonego w Banku powstałego od kosztów z tytułu odpisów z tytułu utraty wartości.

5.2 Konsolidacja

Zasady konsolidacji

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje dane finansowe Banku Pekao S.A. oraz dane finansowe jego jednostek zależnych na dzień 31 grudnia 2016 roku. Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są na ten sam dzień sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej oraz według tych samych zasad rachunkowości we wszystkich istotnych aspektach.

Wszystkie salda i transakcje pomiędzy jednostkami Grupy, w tym niezrealizowane zyski wynikające z transakcji w ramach Grupy, zostały w całości wyeliminowane. Niezrealizowane straty są również eliminowane, chyba że, dostarczają dowodów na trwałą utratę wartości, która powinna zostać ujęta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Investycje w jednostki zależne

Jednostki zależne to wszystkie jednostki, nad którymi Grupa sprawuje kontrolę. Grupa sprawuje kontrolę nad jednostką wówczas, gdy posiada władzę nad tą jednostką, jest narażona lub ma prawo do zmiennych zwrotów ze swojego zaangażowania w tę jednostkę oraz ma możliwość wywierania wpływu na te zwroty poprzez sprawowanie władzy nad tą jednostką. Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę do dnia ustania kontroli.

Grupa ujmuje połączenia jednostek metodą nabycia. Zapłata przekazana za nabycie jednostki zależnej stanowi wartość godziwą przeniesionych aktywów, zobowiązań zaciągniętych wobec poprzednich właścicieli jednostki przejmowanej oraz udziałów kapitałowych wyemitowanych przez Grupę. Możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa i przejęte zobowiązania wycenia się według ich wartości godziwych na dzień nabycia. Grupa wycenia wszelkie udziały niedające kontroli w jednostce przejmowanej według ich wartości godziwej, bądź wartości proporcjonalnego udziału obecnych instrumentów własnościowych w możliwych do zidentyfikowania aktywach netto jednostki przejmowanej.

Koszty związane z przejściem jednostki gospodarczej są ujmowane jako koszty okresu (w kategorii „Ogólne koszty administracyjne” rachunku zysków i strat).

W przypadku połączenia jednostek realizowanego etapami, jednostka przejmująca ponownie wycenia uprzednio należące do niej udziały kapitałowe w jednostce przejmowanej do wartości godziwej na dzień przejścia (objęcia kontrolą) i ujmuje powstały zysk lub stratę w rachunku zysków i strat. Nadwyżka przekazanej zapłaty, wartości wszystkich udziałów niedających kontroli w jednostce przejmowanej oraz wartości godziwej uprzednio posiadanych udziałów kapitałowych w jednostce przejmowanej na dzień przejścia nad wartością godziwą możliwych do zidentyfikowania przejętych aktywów netto jest ujęta jako wartość firmy. Jeżeli całość przekazanej zapłaty, rozpoznanych udziałów niedających kontroli oraz uprzednio posiadanych udziałów jest niższa od wartości godziwej aktywów netto jednostki zależnej przejętej w wyniku okazynego nabycia, różnicę ujmuje się bezpośrednio w rachunku zysków i strat.

Powyższa zasada nie dotyczy transakcji nabycia jednostek znajdujących się pod wspólną kontrolą.

Zmiany w udziale własnościowym jednostki dominującej w jednostce zależnej, które nie skutkują utratą przez jednostkę dominującą kontroli nad tą jednostką zależną, stanowią transakcje kapitałowe (tj. transakcje z właścicielami jednostki dominującej). Wszelkie różnice pomiędzy kwotą korekty udziałów niedających kontroli, a wartością godziwą kwoty zapłaconej lub otrzymanej, Grupa odnosi bezpośrednio na kapitał własny i przypisuje do właścicieli jednostki dominującej.

W przypadku, gdy Grupa traci kontrolę nad jednostką zależną, ewentualny zachowany udział w tej jednostce wycenia do wartości godziwej na dzień utraty kontroli, przy czym zmiana wartości bilansowej jest ujmowana w rachunku zysku i strat.

Ujmowanie transakcji pod wspólną kontrolą według wartości księgowych

Transakcje połączenia jednostek pod wspólną kontrolą są wyłączone spod zakresu uregulowań standardów MSSF. W tej sytuacji, zgodnie z zaleceniem zawartym w MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”, wobec braku szczegółowych uregulowań wewnątrz MSSF, Bank Pekao S.A. przyjął politykę rachunkowości stosowaną powszechnie do wszystkich transakcji połączeń pod wspólną kontrolą w ramach Grupy UniCredit, której Bank jest członkiem, polegającą na ujmowaniu takich transakcji według wartości księgowych.

Jednostka przejmująca rozpoznaje aktywa i pasywa jednostki nabywanej według ich bieżącej wartości księgowej, skorygowanej jedynie w celu ujednoczenia zasad rachunkowości nabywanej jednostki. Wartość firmy oraz ujemna wartość firmy nie są rozpoznawane.

Ewentualna różnica między wartością księgową przejmowanych aktywów netto, a wartością godziwą kwoty zapłaty, jest rozpoznawana w kapitale własnym Grupy. Przy zastosowaniu metody bazującej na wartościach księgowych, dane porównawcze dotyczące prezentowanych okresów historycznych nie są przekształcane.

Jeśli z transakcją związane jest nabycie udziałów niedających kontroli, to nabycie udziałów niedających kontroli ujmowane jest odrębnie.

W MSSF brakuje wskazówek, w jaki sposób określa się procent udziałów niedających kontroli nabytych z perspektywy spółki zależnej. Stąd Bank Pekao S.A., w celu określenia wartości nabytych udziałów niedających kontroli stosuje parametry określone z poziomu podmiotu dominującego.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Inwestycje w jednostki stowarzyszone

Jednostka stowarzyszona jest to jednostka, na którą Grupa wywiera znaczący wpływ i która nie jest ani jej jednostką zależną, ani wspólnym przedsięwzięciem. Z reguły Grupa posiada w jednostce stowarzyszonej od 20% do 50% głosów. Sprawozdania finansowe jednostki stowarzyszonej są podstawą wyceny posiadanych przez Grupę udziałów według metody praw własności. Dni bilansowe jednostek stowarzyszonych i Grupy są jednakowe.

Przy nabyciu inwestycji wszelkie różnice pomiędzy ceną nabycia inwestycji, a udziałem Grupy w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów i zobowiązań jednostki, w której dokonano inwestycji, ujmuje się w następujący sposób:

- wartość firmy dotyczącą jednostki stowarzyszonej ujmuje się w wartości bilansowej inwestycji,
- wszelkie nadwyżki udziału Grupy w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów i zobowiązań jednostki, w której dokonano inwestycji, ponad cenę nabycia inwestycji, ujmuje się jako przychód podczas ustalania udziału Grupy w zysku lub stracie jednostki stowarzyszonej za okres, w którym nastąpiło nabycie inwestycji.

Grupa ujmuje inwestycje w jednostkach stowarzyszonych według metody praw własności. Po początkowym ujęciu, inwestycja w jednostkę stowarzyszona jest wykazywana w bilansie według ceny nabycia powiększonej o późniejsze zmiany udziału Grupy w aktywach netto tej jednostki, pomniejszonej o ewentualne odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

Udział Grupy w wyniku finansowym jednostki stowarzyszonej po przejęciu jest wykazywany w rachunku zysków i strat, zaś jej udział w pozostałych całkowitych dochodach jednostki stowarzyszonej po przejęciu jest wykazywany w pozostałych całkowitych dochodach wraz z odpowiednią korektą wartości bilansowej inwestycji. Otrzymane wypłaty z zysku, wypracowanego przez jednostkę stowarzyszona obniżają wartość bilansową inwestycji.

Gdy udział Grupy w stratach jednostki stowarzyszonej staje się równy lub większy od udziału Grupy w tej jednostce stowarzyszonej, Grupa zaprzestaje ujmować dalsze straty chyba, że przyjęła na siebie obowiązek lub dokonała płatności w imieniu jednostki stowarzyszonej.

Niezrealizowane zyski i straty na transakcjach pomiędzy Grupą, a jej jednostkami stowarzyszonymi eliminuje się proporcjonalnie do udziału Grupy w jednostkach stowarzyszonych.

5.3 Zastosowanie szacunków i założeń

Sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF wymaga dokonania przez Grupę pewnych szacunków oraz przyjęcia pewnych założeń, które mają wpływ na wartość bilansową aktywów i zobowiązań prezentowaną w sprawozdaniu finansowym.

Szacunki i założenia podlegają ciągłej ocenie przez Grupę i oparte są o doświadczenia historyczne oraz inne czynniki, w tym oczekiwania co do przyszłych zdarzeń, które w danej sytuacji wydają się uzasadnione. Mimo, że szacunki te opierają się na najlepszej wiedzy dotyczącej warunków bieżących i działań, które Grupa podejmie w przyszłości, to rzeczywiste rezultaty mogą się od tych szacunków różnić.

Szacunki i związane z nimi założenia podlegają bieżącej weryfikacji. Zmiany szacunków księgowych są ujęte prospektywnie począwszy od okresu, w którym dokonano zmiany szacunku.

Poniżej przedstawiono informacje o przyjętych założeniach oraz niepewności związanej z dokonywanymi szacunkami, które związane są ze znaczącym ryzykiem wystąpienia istotnych korekt w sprawozdaniu finansowym za kolejny okres sprawozdawczy.

Utrata wartości kredytów i pożyczek

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne dowody (zwane „przesłankami”) utraty wartości ekspozycji kredytowych i czy ekspozycja kredytowa utraciła wartość. Utrata wartości ma miejsce wtedy i tylko wtedy gdy zidentyfikowano co najmniej jedną przesłankę a zdarzenie/nia implikujące przesłankę/i mają negatywny wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające z ekspozycji kredytowej. Podczas identyfikacji utraty wartości ekspozycji kredytowych Grupa nie uwzględnia przyszłych zdarzeń, bez względu na stopień prawdopodobieństwa ich zajścia.

W procesie oceny utraty wartości Grupa uwzględnia wszystkie ekspozycje kredytowe, niezależnie od poziomu ryzyka poszczególnych ekspozycji kredytowych lub grup ekspozycji kredytowych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Grupa dokonuje podziału ekspozycji kredytowych na ekspozycje indywidualnie znaczące i ekspozycje nieznaczące indywidualnie. Za ekspozycje indywidualnie znaczące Grupa uznaje w szczególności: wszystkie ekspozycje kredytowe wobec kredytobiorcy, dla którego łączne zaangażowanie Grupy na datę bilansową przekracza przyjętą wartość progową, restrukturyzowane ekspozycje kredytowe wobec dłużników będących przedsiębiorcami w rozumieniu art. 43 Kodeksu Cywilnego. Za ekspozycje nieznaczące indywidualnie Grupa uznaje wszystkie ekspozycje kredytowe, które nie zostały zaklasyfikowane do ekspozycji indywidualnie znaczących.

Dla wszystkich ekspozycji kredytowych, które utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego jako różnicę pomiędzy wartością bilansową ekspozycji kredytowej a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych, zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej z momentu rozpoznania utraty wartości.

Dla wszystkich ekspozycji indywidualnie znaczących, które na datę bilansową utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego (straty z tytułu utraty wartości) w ramach oceny indywidualnej. Ocena indywidualna przeprowadzana jest przez pracowników Grupy i polega na indywidualnej weryfikacji wystąpienia utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz prognozie przyszłych przepływów pieniężnych wynikających z przejęcia zabezpieczeń, pomniejszonych o koszty przejęcia i sprzedaży lub z innych źródeł spłat.

Grupa przeprowadza regularne przeglądy mające na celu porównanie oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych i wykorzystanych do wyznaczenia indywidualnych odpisów aktualizujących z rzeczywistymi zrealizowanymi przepływami pieniężnymi.

Dla wszystkich ekspozycji nieznaczących indywidualnie, które na datę bilansową utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego (straty z tytułu utraty wartości) w ramach oceny grupowej. Każda ekspozycja oceniana grupowo przypisywana jest do jednej z grup o podobnej charakterystyce ryzyka (na podstawie rodzaju kredytobiorcy, rodzaju produktu kredytowego, okresu opóźnienia w spłacie lub innych istotnych czynników wpływających na zdolność dłużnika do spłaty całości zobowiązania zgodnie z warunkami umowy). Przyszłe przepływy pieniężne szacowane są na podstawie danych historycznych o przepływach pieniężnych i ponoszonych stratach dla ekspozycji o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego do charakterystyki ekspozycji, które znajdują się w poszczególnych grupach. Wykorzystywane dane historyczne w przypadkach, dla których jest to konieczne, są odpowiednio korygowane na podstawie najaktualniejszych danych w celu wyeliminowania czynników wpływających w przeszłości na dane historyczne i niewystępujących obecnie. Grupa przeprowadza regularne przeglądy stosowanych wartości stóp odzysku oraz metodologii i założeń przyjętych do szacowania przyszłych przepływów pieniężnych dla poszczególnych grup ekspozycji kredytowych.

Dla wszystkich ekspozycji kredytowych, dla których Grupa nie zidentyfikowała utraty wartości tworzony jest odpis na straty poniesione w wyniku zaistniałych, ale jeszcze niezareportowanych zdarzeń (zwany „odpisem IBNR”).

Poniższa tabela pokazuje, jaki wpływ na wynik netto odpisów w ramach oceny grupowej i odpisów IBNR miałyby zmiany w szacowanych wartościach stóp odzysku (RR) oraz szacowanym prawdopodobieństwie niewykonania zobowiązania (PD) o 10%.

31.12.2016	WYNIK ODPISÓW Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI AKTYWÓW FINANSOWYCH ORAZ REZERW NA ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	
	WZROST O 10%	SPADEK O 10%
Wartości stóp odzysku (RR)	98 821	-99 182
Prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania (PD)	-32 689	32 956

31.12.2015	WYNIK ODPISÓW Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI AKTYWÓW FINANSOWYCH ORAZ REZERW NA ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	
	WZROST O 10%	SPADEK O 10%
Wartości stóp odzysku (RR)	110 990	-112 736
Prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania (PD)	-43 102	43 219

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Utrata wartości aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa dokonuje oceny aktywów pod względem istnienia przesłanek wskazujących na utratę ich wartości. W przypadku istnienia takiej przesłanki, Grupa dokonuje formalnego oszacowania wartości odzyskiwalnej. W przypadku, gdy wartość bilansowa danego składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, uznaje się utratę jego wartości i dokonuje odpisu aktualizującego jego wartość do poziomu wartości odzyskiwanej. Wartość możliwa do odzyskania jest jedną z dwóch następujących wartości w zależności od tego, która z nich jest wyższa: wartość godziwa danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, pomniejszona o koszty zbycia lub wartość użytkowa ustalana dla poszczególnych składników aktywów.

Oszacowanie wartości użytkowej składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) wymaga przyjęcia założeń dotyczących między innymi przyszłych przepływów pieniężnych, które Grupa może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne), ewentualnych zmian kwot lub terminów wystąpienia tych przepływów pieniężnych oraz innych czynników jak na przykład brak płynności. Przyjęcie odmiennych założeń dotyczących wyceny mogłoby mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych.

Wycena instrumentów pochodnych oraz nie kwotowanych papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży

Wartość godziwą nieopcyjnych instrumentów pochodnych oraz papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży nie kwotowanych na aktywnym rynku wyznacza się stosując modele wyceny bazujące na zdyskontowanych przepływach pieniężnych. Opcje wyceniane są przy użyciu modeli wyceny opcji. Zmienne używane do wyceny obejmują w miarę możliwości dane pochodzące z możliwych do obserwacji rynków. Grupa przyjmuje również założenia dotyczące ryzyka kredytowego kontrahenta, które wpływają na wycenę instrumentów. Zmiana tych założeń mogłaby mieć wpływ na wycenę instrumentów finansowych. Założenia przyjęte do wyceny do wartości godziwej zostały szczegółowo opisane w nocie 6.7 „Wartość godziwa aktywów i zobowiązań finansowych”.

Rezerwy na programy określonych świadczeń

Główne założenia aktuarialne, przyjęte do szacowania rezerw na programy określonych świadczeń, jak również analiza wrażliwości zostały przedstawione w Nocie 45.

Wartość firmy

Grupa dokonuje testu na utratę wartości firmy w okresach rocznych lub częściej jeżeli występują przesłanki wskazujące na możliwość utraty wartości. Ocena, czy wartość firmy ulega obniżeniu, wymaga oszacowania wartości użytkowej wszystkich ośrodków wypracowujących środki pieniężne, których dotyczy dana wartość firmy. Główne założenia przyjęte do testu na utratę wartości firmy zostały przedstawione w Nocie 35.

5.4 Przeliczenie pozycji wyrażonych w walucie obcej

- **Waluta funkcjonalna i waluta prezentacji**
Pozycje zawarte w sprawozdaniach finansowych poszczególnych jednostek Grupy, w tym Oddziału Banku w Paryżu wycenia się w walucie funkcjonalnej, tj. walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym dana jednostka prowadzi działalność. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe prezentowane jest w złotych polskich. Złoty jest walutą funkcjonalną i prezentacyjną jednostki dominującej. Grupa jako kurs zamknięcia przyjmuje kurs średni Narodowego Banku Polskiego („NBP”) obowiązujący na dzień bilansowy.
- **Transakcje i salda**
Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat.
- **Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych, takich jak instrumenty kapitałowe zaklasyfikowane do aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, ujmuje się łącznie ze zmianami wartości godziwej w rachunku zysków i strat.**
Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych, takich jak instrumenty kapitałowe zaklasyfikowane do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, uwzględnia się w kapitale z aktualizacji wyceny.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

- Spółki wchodzące w skład Grupy
Przy konsolidacji aktywa i pasywa jednostek zagranicznych są przeliczane na walutę polską, tj. walutę prezentacji według kursu zamknięcia obowiązującego na dzień bilansowy. Przychody i koszty w rachunku zysków i strat przelicza się według kursów średnich okresu obrotowego, za wyjątkiem sytuacji, gdy wahania kursów są bardzo znaczące i kurs średni nie jest akceptowalnym przybliżeniem kursu z dnia transakcji. W takiej sytuacji przychody i koszty są przeliczane w oparciu o kurs z dnia transakcji.

Różnice kursowe z wyceny jednostek zagranicznych ujmuje się jako odrębny składnik kapitału własnego. Wartość firmy powstająca w wyniku nabycia jednostki działającej za granicą oraz jakiegokolwiek korekty wartości bilansowej aktywów i pasywów do wartości godziwej, powstałe w wyniku nabycia jednostki działającej za granicą traktuje się jako aktywa i pasywa jednostki działającej za granicą tj. wyraża się je w walucie funkcjonalnej jednostki działającej za granicą i przelicza po kursie zamknięcia, jak opisano wyżej.

5.5 Ustalanie wyniku finansowego

Przychody i koszty z tytułu odsetek

Jednostki Grupy w rachunku zysków i strat ujawniają wszystkie przychody i koszty odsetkowe dotyczące instrumentów finansowych, wycenianych według zamortyzowanego kosztu przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej oraz papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży i aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy.

Efektywna stopa jest stopą, która dyskontuje oszacowane przyszłe pieniężne wpływy oraz płatności dokonywane w oczekiwanym okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego, a w uzasadnionych przypadkach w okresie krótszym, do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego.

Wyliczenie efektywnej stopy obejmuje wszelkie płacone i otrzymywane przez strony umowy prowizje, koszty transakcji oraz wszelkie inne premie i dyskonta stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Przychody z tytułu odsetek obejmują odsetki oraz prowizje otrzymane lub należne z tytułu kredytów, lokat międzybankowych i papierów wartościowych utrzymywanych do terminu wymagalności ujęte w kalkulacji efektywnej stopy procentowej, papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży i wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy oraz instrumentów pochodnych zabezpieczających.

W momencie rozpoznania utraty wartości instrumentu finansowego wycenianego według zamortyzowanego kosztu oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, przychody odsetkowe ujmowane są dalej w rachunku zysków i strat, lecz liczone są od nowo ustalonej wartości bilansowej instrumentu finansowego (od nowej niższej wartości instrumentu, to jest wartości pomniejszonej o odpis aktualizujący wartość). Do wyliczenia przychodów odsetkowych od nowo ustalonej wartości instrumentu stosowana jest stopa procentowa, według której zdyskontowane zostały przyszłe przepływy pieniężne dla celów wyceny utraty wartości.

Koszty okresu sprawozdawczego dotyczące zobowiązań z tytułu odsetek od rachunków klientów oraz zobowiązań z tytułu emisji własnych papierów wartościowych ujmowane są w rachunku zysków i strat również z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Przychody i koszty z tytułu prowizji

Przychody z tytułu opłat i prowizji powstają w wyniku świadczenia usług finansowych oferowanych przez Grupę. Przychody i koszty z tytułu prowizji są rozliczane według następujących metod:

- opłaty i prowizje bezpośrednio związane z powstaniem aktywów finansowych lub zobowiązań (zarówno przychody jak i koszty) są rozliczane z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej oraz ujmowane w rachunku zysków i strat w pozycji przychodów lub kosztów odsetkowych i zostały opisane powyżej,
- opłaty i prowizje dotyczące kredytów i pożyczek o niestabilnych terminach płatności rat i niestabilnych zmianach oprocentowania, np. kredytów w rachunku bieżącym i kredytów z tytułu kart kredytowych są rozliczane w czasie metodą liniową przez okres życia produktu, którego dotyczą,
- pozostałe opłaty i prowizje związane z usługami finansowymi oferowanymi przez Grupę (wykonanie operacji bankowych na rachunkach, operacje z tytułu obsługi kart płatniczych, działalność maklerska, factoringowa oraz akwizycja) są rozpoznawane w rachunku zysków i strat w momencie wykonania usługi.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Przychody i koszty z tytułu bancassurance

Grupa dokonuje podziału należnego wynagrodzenia z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych powiązanych z produktami kredytowymi na odrębne elementy, tj. dzieląc należne wynagrodzenie w proporcji, odpowiednio, wartości godziwej instrumentu finansowego oraz wartości godziwej usługi pośrednictwa, w stosunku do sumy tych wartości. Ustalając wartość godziwą poszczególnych elementów wynagrodzenia Grupa opiera się w jak największym stopniu na danych rynkowych.

Poszczególne elementy wynagrodzenia Grupy za sprzedaż produktów ubezpieczeniowych powiązanych z produktami kredytowymi są ujmowane w rachunku zysków i strat według następujących zasad:

- wynagrodzenie z tytułu instrumentu finansowego – jako element efektywnej stopy procentowej, stanowiąc część przychodów z tytułu odsetek,
- wynagrodzenie z tytułu wykonania usługi pośrednictwa – jednorazowo w momencie sprzedaży produktu ubezpieczeniowego, stanowiąc część przychodów z tytułu prowizji.

Dodatkowo Grupa dokonuje szacunku części wynagrodzenia, która będzie zwracana w okresach po sprzedaży produktu ubezpieczeniowego (np. z tytułu rezygnacji przez Klienta z ubezpieczenia, wcześniejszej spłaty kredytu). Szacunek rezerwy na zwroty oparty jest na analizie historycznych informacji o rzeczywistych zwrotach w przeszłości oraz przewidywaniach, co do trendu zwrotów w przyszłości.

W roku obrotowym zakończonym 31 grudnia 2016 roku Grupa ujmowała jako przychód rozpoznawany jednorazowo 11% uzyskanych przychodów z działalności bancassurance związanej z kredytami gotówkowymi oraz 16% przychodów z działalności bancassurance związanej z kredytami hipotecznymi. Pozostała część przychodów z działalności bancassurance rozliczana jest w czasie jako element efektywnej stopy procentowej przez okres życia odpowiednich kredytów.

Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu

Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu obejmuje:

- Wynik z pozycji wymiany
Wynik z pozycji wymiany ustalany jest biorąc pod uwagę dodatnie i ujemne różnice kursowe, zarówno zrealizowane jak i niezrealizowane, wynikające z codziennej wyceny aktywów i pasywów walutowych po obowiązującym na dzień bilansowy średnim kursie ustalonym dla danej waluty przez NBP i wpływające na przychody lub koszty z pozycji wymiany.
Ponadto, wynik z pozycji wymiany zawiera marże uzyskane na transakcjach walutowych z klientami Grupy oraz ujmuje punkty swapowe z transakcji pochodnych, które Grupa zawiera w celu zapewnienia płynności w obcych walutach.
Do wyniku z pozycji wymiany zalicza się różnice kursowe z wyceny inwestycji netto w podmiotach zagranicznych w momencie zbycia tej inwestycji. Do momentu zbycia różnice kursowe z wyceny aktywów netto w podmiocie zagranicznym ujmowane są w pozycji „Pozostałe kapitały”.
- Wynik na instrumentach pochodnych oraz papierach wartościowych przeznaczonych do obrotu.
Wynik ten zawiera zyski i straty powstałe ze zbycia oraz zmian wartości godziwej aktywów i zobowiązań przeznaczonych do obrotu.
Wynik z tytułu naliczenia odsetek oraz rozliczenia dyskonta bądź premii od dłużnych papierów wartościowych

Wynik na pozostałych instrumentach finansowych wyznaczonych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Wynik ten zawiera zyski i straty powstałe ze zbycia oraz zmian wartości godziwej aktywów i zobowiązań wyznaczonych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Wynik z tytułu naliczenia odsetek oraz rozliczenia dyskonta bądź premii od dłużnych papierów wartościowych wyznaczonych jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy rozpoznawany jest jako wynik odsetkowy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie przychody z tytułu otrzymanych odszkodowań, przychody z leasingu operacyjnego, odzyskane koszty windykacji, zwroty, nadpłaty, przychody uboczne oraz rozwiązane odpisy z tytułu utraty wartości należności spornych. Natomiast na pozostałe koszty operacyjne składają się głównie koszty reklamacji klientów, zapłacone odszkodowania, koszty uboczne oraz koszty odpisów z tytułu utraty wartości należności spornych.

5.6 Wycena aktywów i zobowiązań finansowych, pochodne instrumenty finansowe

Aktywa finansowe

Aktywa finansowe kwalifikowane są do następujących kategorii:

- Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez wynik finansowy
Kategoria ta obejmuje dwie podkategorie: aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz aktywa finansowe wyznaczone w momencie początkowego ujęcia jako aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.
Do aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu zalicza się: dłużne i kapitałowe papiery wartościowe, pożyczki i należności, które nabyto lub zaliczono do tej kategorii z zamiarem sprzedaży w krótkim terminie. Do tej kategorii Grupa kwalifikuje także instrumenty pochodne (nie będące instrumentami zabezpieczającymi).
Do aktywów finansowych wyznaczonych w momencie początkowego ujęcia jako aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat kwalifikuje się dłużne papiery wartościowe, które zostały wyznaczone przez Grupę w celu eliminacji bądź znaczącego zmniejszenia niespójności w zakresie wyceny i ujmowania pomiędzy dłużnymi papierami wartościowymi a instrumentami pochodnymi ekonomicznie zabezpieczającymi ryzyko stopy procentowej tych papierów. W przeciwnym przypadku papiery te zostałyby zakwalifikowane do portfela aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, a efekt wyceny ujęty w kapitale z aktualizacji wyceny, a wycena instrumentów pochodnych ekonomicznie zabezpieczających te papiery zostałaby odniesiona do rachunku zysków i strat.
- Utrzymywane do terminu wymagalności
Są to aktywa finansowe nie będące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami oraz o ustalonym terminie wymagalności, względem których jednostka ma stanowczy zamiar i jest w stanie utrzymać w posiadaniu do upływu terminu wymagalności, inne niż:
  - a) wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
  - b) wyznaczone przez jednostkę jako dostępne do sprzedaży, oraz
  - c) spełniające definicję pożyczek i należności.
 Aktywa finansowe zaliczone do tej kategorii wycenia się według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej. Rozliczenie zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej jest ujmowane w przychodach odsetkowych.
- Pożyczki i należności
Pożyczki i należności są aktywami finansowymi niebędącymi instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż:
  - a) aktywa finansowe, które jednostka zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone przez jednostkę jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
  - b) aktywa finansowe wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży, lub
  - c) aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

Do tej kategorii zaliczane są dłużne papiery wartościowe zakupione od emitenta, dla których nie istnieje aktywny rynek, kredyty, pożyczki, należności z tytułu transakcji reverse repo i inne należności nabyte i udzielone. Pożyczki i należności wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej z uwzględnieniem utraty wartości.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

- **Dostępne do sprzedaży**
Są to aktywa finansowe, dla których okres utrzymywania nie jest określony. W skład portfela wchodzi: dłużne i kapitałowe papiery wartościowe oraz pożyczki i należności nieuwzględnione w pozostałych kategoriach. Odsetki od aktywów dostępnych do sprzedaży nalicza się przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej i ujemne się w rachunku zysków i strat.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży wycenia się w wartości godziwej, a zyski i straty z tytułu zmiany wartości godziwej w stosunku do zamortyzowanego kosztu odnosi się na kapitał z aktualizacji wyceny. Pozycja dotycząca kapitału z aktualizacji wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży aktywa bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia utraty wartości wskazanego aktywa, wcześniej ujęte przychody z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają „Kapitał z aktualizacji wyceny”. Jeżeli kwota uprzednio ujętych przychodów jest niewystarczająca na pokrycie utraty wartości, różnicę odnosi się do rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

Dywidendy z tytułu instrumentów kapitałowych są wykazywane w rachunku zysków i strat w momencie ustanowienia prawa jednostki do otrzymania płatności.

Standaryzowane transakcje zakupu i sprzedaży aktywów finansowych wyznaczonych jako aktywa wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, przeznaczonych do obrotu (z wyłączeniem instrumentów pochodnych), utrzymywanych do terminu wymagalności i dostępnych do sprzedaży Grupa ujemne i wyłącza z ksiąg na dzień rozliczenia transakcji, tj. dzień otrzymania lub dostarczenia składnika aktywów.

Zmiany wartości godziwej składnika aktywów w okresie pomiędzy datą zawarcia i datą rozliczenia transakcji ujemowane są analogicznie jak dla posiadanego składnika aktywów.

Kredyty i pożyczki wykazywane są w momencie wypłaty gotówki na rzecz kredytobiorcy.

Pochodne instrumenty finansowe są zawsze ujemowane lub wyłączone z ksiąg rachunkowych na dzień zawarcia transakcji.

Reklasyfikacja aktywów finansowych

Składnik aktywów finansowych sklasyfikowany jako dostępny do sprzedaży, który odpowiada definicji pożyczek i należności, Grupa może przekwalifikować z kategorii aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży do kategorii pożyczek i należności, w przypadku gdy Grupa ma zamiar i możliwość utrzymać dany składnik aktywów finansowych w dającej się przewidzieć przyszłości lub do terminu jego wymagalności.

W przypadku przekwalifikowania składnika aktywów finansowych z określonym terminem wymagalności, uprzednie zyski i straty związane z takim składnikiem, które zostały ujęte w innych całkowitych dochodach amortyzuje się i ujemne w rachunku zysków i strat przez okres pozostały do terminu wymagalności, przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej. Wszelkie różnice pomiędzy nowym zamortyzowanym kosztem i kwotą umorzeniową amortyzuje się przez pozostały okres do terminu wymagalności składnika aktywów przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej, podobnie do amortyzacji premii lub dyskonta.

Ponadto Grupa dopuszcza reklasyfikację składnika aktywów finansowych zakwalifikowanego do grupy aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy, w przypadku wystąpienia wyjątkowych okoliczności, tj. zdarzeń, których prawdopodobieństwo wystąpienia w najbliższej przyszłości jest znikome.

Składnik aktywów finansowych jest reklasyfikowany według jego wartości godziwej w dniu reklasyfikacji. Zyski lub straty, które zostały ujęte w rachunku zysków i strat do momentu reklasyfikacji, nie podlegają odwróceniu. Wartość godziwą składnika aktywów finansowych w dniu reklasyfikacji uznaje się odpowiednio za jego nowy koszt lub nowy zamortyzowany koszt.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Utrata wartości aktywów finansowych

Aktywa wyceniane według zamortyzowanego kosztu – kredyty i należności

Na każdy dzień bilansowy Grupa przeprowadza ocenę utraty wartości kredytów, aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności i wycenianych w zamortyzowanym koszcie (zwanym „ekspozycjami kredytowymi”), poprzez analizę obiektywnych przesłanek utraty wartości. W procesie oceny utraty wartości Grupa uwzględnia wszystkie ekspozycje kredytowe, niezależnie od poziomu ryzyka poszczególnych ekspozycji kredytowych lub grup ekspozycji kredytowych.

Grupa dokonuje podziału ekspozycji kredytowych na ekspozycje indywidualnie znaczące i ekspozycje nieznaczące indywidualnie.

Grupa w odniesieniu do ekspozycji ocenianych indywidualnie stosuje następujący katalog przesłanek utraty wartości:

- opóźnienie w spłacie równe lub większe niż 90 dni w odniesieniu do kapitału, odsetek lub prowizji kredytowych i większe niż 2 dni robocze w odniesieniu do ekspozycji kredytowych wobec banków lub w przypadku należności od banków z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu,
- znaczące trudności finansowe dłużnika (w tym utrata pracy lub inne zdarzenie mogące wpłynąć na zdolność spłaty zadłużenia w przypadku osób fizycznych). Znaczące trudności finansowe podmiotu gospodarczego oznaczają sytuację ekonomiczno-finansową, która stanowi zagrożenie terminowej spłaty zobowiązań wobec Grupy, a zwłaszcza gdy ponoszone straty na działalności naruszają kapitały własne w 50%, z wyłączeniem projektów, które zakładają występowanie straty lub gdzie występuje zewnętrzne wsparcie finansowe (w formie np. dopłat do kapitału, udzielenia pożyczki, poręczenia/gwarancji przez podmiot powiązany lub inną osobę trzecią, konwersji pożyczki, emisji akcji lub obligacji),
- restrukturyzacja, jeżeli polega na przyznaniu ze względów ekonomicznych lub prawnych wynikających z trudności finansowych klienta udogodnienia, którego w innym przypadku Grupa by nie udzieliła. Udogodnienia, o których mowa w definicji, w konsekwencji prowadzą do uszczuplenia należności Grupy i w szczególności mogą polegać na: obniżeniu oprocentowania wierzytelności, zaniechaniu naliczania oprocentowania w określonym czasie od całości lub części wierzytelności, na umorzeniu części lub całości wierzytelności, w tym odsetek lub kapitału,
- obniżenie przez uznaną i powszechnie akceptowaną zewnętrzną instytucję oceny wiarygodności kredytowej (agencję ratingową) ratingu klienta, ratingu kraju – siedziby klienta, ratingu jakichkolwiek papierów dłużnych emitowanych przez klienta o co najmniej 4 klasy w skali włączając modyfikatory, w ciągu roku. Spadek ratingu kredytowego jednostki nie jest sam w sobie dowodem utraty wartości, jednakże może być potwierdzeniem utraty wartości, jeśli jest analizowany wraz z innymi dostępnymi informacjami,
- znaczące pogorszenie wyników analizy ratingowej lub scoringowej. Znaczące pogorszenie wyników analizy ratingowej oznacza spadek ratingu o 4 stopnie w skali i równoczesne przejście do grupy zagrożone w oparciu tylko o kryterium ratingu, z wyłączeniem sytuacji pogorszenia ratingu wynikających z sezonowości działalności i z wyłączeniem wpływu klasyfikacji do wewnętrznych klas ryzyka w systemie wspierającym proces monitorowania (Risk Management Tool – RMT) na rating. Spadek ratingu kredytowego klienta nie jest sam w sobie dowodem utraty wartości, jednakże może być potwierdzeniem utraty wartości, jeśli jest analizowany wraz z innymi dostępnymi informacjami,
- Grupa złożyła wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego lub powzięła wiadomość o prowadzeniu egzekucji wobec dłużnika,
- ekspozycja kredytowa jest kwestionowana przez dłużnika np. poprzez wszczęcie postępowania sądowego,
- wierzytelność stała się wymagalna w całości w wyniku wypowiedzenia umowy kredytowej,
- został złożony wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika lub wniosek o wszczęcie postępowania naprawczego,
- zanik aktywnego rynku na daną bilansową ekspozycję kredytową ze względu na trudności finansowe. Przesłanka ta może dotyczyć np. ekspozycji w instrumenty finansowe notowane na giełdach, gdy z uwagi na znaczne pogorszenie sytuacji finansowej emitenta (ewentualne bankructwo), płynność obrotu tymi aktywami jest na tyle niska, że wiarygodne ustalenie ceny aktywów nie jest możliwe,
- został ustanowiony zarząd komisaryczny lub dłużnik zawiesił działalność,
- nieznanie miejsca pobytu i nieujawniony majątek dłużnika.

Grupa w odniesieniu do ekspozycji ocenianych grupowo stosuje następujący katalog przesłanek utraty wartości:

- przeterminowanie ekspozycji kredytowej klienta na datę bilansową w odniesieniu do kapitału, odsetek lub prowizji kredytowych równe lub większe niż 90 dni,

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

- znaczące trudności finansowe dłużnika, w tym utrata pracy lub inne zdarzenie mogące wpłynąć na zdolność spłaty zadłużenia,
- nieznanne miejsce pobytu i nieujawniony majątek dłużnika detalicznego oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Grupa kwalifikuje ekspozycję jako przeterminowaną (past due) w przypadku, gdy kredytobiorca nie dokonał płatności dotyczącej kapitału i/lub odsetek w umownym terminie wymagalności. Grupa prezentuje całą ekspozycję jako przeterminowaną, bez względu na fakt, czy opóźnienie płatności dotyczy całej ekspozycji, czy tylko jej części (raty).

Długość okresu przeterminowania dla należności spłacanych w ratach należy przyjąć, jako okres od daty zapadalności najwcześniejszej raty, w przypadku której nastąpiło opóźnienie spłaty.

Grupa, w przypadku identyfikacji przesłanki lub przesłanek utraty wartości dla co najmniej jednej ekspozycji wobec danego kredytobiorcy, poddaje ocenie utraty wartości wszystkie ekspozycje kredytowe wobec tego kredytobiorcy.

Dla wszystkich ekspozycji kredytowych, które utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego jako różnicę pomiędzy wartością bilansową ekspozycji kredytowej a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych, zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej z momentu rozpoznania utraty wartości. Wartość bilansowa ekspozycji kredytowej obniżana jest poprzez zastosowanie konta odpisu aktualizującego. Kwota straty z tytułu utraty wartości ujmowana jest w rachunku zysków i strat. Jeśli w następnym okresie strata z tytułu utraty wartości zmniejszy się, to uprzednio ujęta strata z tytułu utraty wartości jest odwracana poprzez odpowiednie skorygowanie konta odpisu aktualizującego. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat.

Dla wszystkich ekspozycji indywidualnie znaczących, które na datę bilansową utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego (straty z tytułu utraty wartości) w ramach oceny indywidualnej. Ocena indywidualna przeprowadzana jest przez pracowników Grupy i polega na indywidualnej weryfikacji wystąpienia utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz prognozie przyszłych przepływów pieniężnych wynikających z przejęcia zabezpieczeń, pomniejszonych o koszty przejęcia i sprzedaży lub z innych źródeł spłat. Grupa przeprowadza regularne przeglądy mające na celu porównanie oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych i wykorzystanych do wyznaczenia indywidualnych odpisów aktualizujących z rzeczywistymi zrealizowanymi przepływami pieniężnymi.

Dla wszystkich ekspozycji nieznaczących indywidualnie, które na datę bilansową utraciły wartość Grupa wyznacza wartość odpisu aktualizującego (straty z tytułu utraty wartości) w ramach oceny grupowej. Każda ekspozycja oceniana grupowo przypisywana jest do jednej z grup o podobnej charakterystyce ryzyka na podstawie rodzaju kredytobiorcy, rodzaju produktu kredytowego, okresu opóźnienia w spłacie lub innych istotnych czynników wpływających na zdolność dłużnika do spłaty całości zobowiązania zgodnie z warunkami umowy (na przykład wartość nieruchomości będącej zabezpieczeniem kredytu hipotecznego). Przyszłe przepływy pieniężne szacowane są na podstawie danych historycznych o przepływach pieniężnych i ponoszonych stratach dla ekspozycji o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego do charakterystyki ekspozycji, które znajdują się w poszczególnych grupach. Wykorzystywane dane historyczne w przypadkach, dla których jest to konieczne, są odpowiednio korygowane na podstawie najaktualniejszych danych w celu wyeliminowania czynników wpływających w przeszłości na dane historyczne i niewystępujących obecnie. Grupa przeprowadza regularne przeglądy stosowanych wartości stóp odzysku (RR) oraz metodologii i założeń przyjętych do szacowania przyszłych przepływów pieniężnych dla poszczególnych grup ekspozycji kredytowych.

Dla wszystkich ekspozycji kredytowych, dla których Grupa nie zidentyfikowała utraty wartości tworzony jest odpis na straty poniesione w wyniku zaistniałych ale jeszcze niezareportowanych zdarzeń (zwany „odpisem IBNR”). W ramach oceny IBNR Grupa szacuje stratę wynikającą ze zdarzeń, które na datę bilansową nie zostały jeszcze zareportowane i nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości, ale zdarzenia miały miejsce przed datą bilansową i strata została poniesiona. Podczas szacunku odpisu IBNR zakłada się, że istnieje kilkumiesięczny okres od daty zaistnienia obiektywnej przesłanki utraty wartości do daty jej zareportowania, zwany okresem identyfikacji straty (LIP). Wartości parametru LIP Grupa szacuje na podstawie analiz statystycznych wykorzystujących dane historyczne. Grupa stosuje różne okresy identyfikacji straty dla różnych grup ekspozycji kredytowych biorąc pod uwagę w szczególności segment klienta, rodzaj produktu i sposób zabezpieczenia ekspozycji. Aktualizacja wartości parametrów LIP dokonywana jest przynajmniej raz na rok.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wartość odpisu IBNR wyznaczana jest jako iloczyn prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania w okresie identyfikacji straty (PD_LIP) i straty z tytułu utraty wartości, szacowanej analogicznie jak odpis grupowy dla wartości ekspozycji na moment niewykonania zobowiązania (EAD). Grupa szacuje wartości parametru EAD na podstawie danych historycznych.

Grupa szacuje wartości parametru PD_LIP wykorzystując wartości PD wyznaczone przez modele bazylejskie i wykonując odpowiednią transformację uwzględniającą skrócenie okresu identyfikacji straty do przyjętych długości LIP i korektę Point-in-Time. W ramach transformacji Grupa przeprowadza raz na miesiąc kalibrację wartości parametru PD do najbardziej aktualnych zrealizowanych wartości PD_LIP. Tak oszacowane wartości PD_LIP jak najlepiej odzwierciedlają aktualne warunki ekonomiczne a model stosowany do ich wyznaczania jest typu „Point-In-Time”.

Grupa przeprowadza regularne przeglądy wartości parametrów LIP, PD_LIP, EAD i RR stosowanych do wyznaczania odpisów IBNR oraz metodologii i założeń przyjętych do szacowania tych parametrów dla poszczególnych grup ekspozycji kredytowych.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Dla aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, dla których występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości skumulowane straty ujęte dotychczas bezpośrednio w kapitale własnym wyksięgowuje się z kapitału własnego i ujmuje w rachunku zysków i strat. Kwota skumulowanych strat, która zostaje wyksięgowana z innych całkowitych dochodów i ujęta w rachunku zysków i strat stanowi różnicę pomiędzy kosztem nabycia (pomniejszonym o wszelkie spłaty kapitału i amortyzację) i bieżącą wartością godziwą. Jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w rachunku zysków i strat.

Jeśli występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości nienotowanego instrumentu kapitałowego, który nie jest wyceniany według wartości godziwej, gdyż jego wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, to kwotę straty z tytułu utraty wartości ustala się jako różnicę pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych oraz wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych przy zastosowaniu bieżącej rynkowej stopy zwrotu dla podobnych aktywów finansowych.

Zobowiązania pozabilansowe

Rezerwa z tytułu zobowiązań pozabilansowych wyznaczana jest jako różnica pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania na datę identyfikacji utraty wartości. Grupa do wyznaczania oczekiwanej wartości ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego, wykorzystuje współczynnik konwersji kredytowej (CCF), którego wartości szacowane są na podstawie danych historycznych.

Grupa przeprowadza regularne przeglądy wartości parametrów CCF stosowanych do wyznaczania odpisów na zobowiązania pozabilansowe oraz metodologii i założeń przyjętych do szacowania tych parametrów dla poszczególnych grup ekspozycji kredytowych.

Grupa szacuje przyszłe przepływy pieniężne w ramach oceny indywidualnej albo oceny grupowej w zależności od klasyfikacji poszczególnych zobowiązań pozabilansowych do ekspozycji indywidualnie znaczących albo ekspozycji nieznaczących indywidualnie.

Umowy sprzedaży i odkupu

Transakcje repo i reverse-repo oraz transakcje sell-buy back i buy-sell back są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie i po określonej cenie.

Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu (repo oraz sell-buy back) na moment zawarcia ujmuje się w zobowiązaniach wobec innych banków lub zobowiązaniach wobec klientów z tytułu depozytów, w zależności od kontrahenta transakcji. Zakupione papiery wartościowe z przyrzeczeniem odsprzedaży (reverse-repo oraz buy-sell back) ujmuje się jako należności od banków lub kredyty i pożyczki udzielone klientom, w zależności od kontrahenta transakcji.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Różnica między ceną sprzedaży i odkupu jest traktowana odpowiednio jako koszty/przychody odsetkowe i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Pochodne instrumenty finansowe i rachunkowość zabezpieczeń

Grupa zawiera operacje na pochodnych instrumentach finansowych: transakcje dotyczące walut (typu spot, forward, swap walutowy, opcje walutowe, CIRS), transakcje na stopę procentową (FRA, IRS, CAP), transakcje pochodne bazujące na kursach papierów wartościowych, wartości indeksów akcji i towarów. Pochodne instrumenty finansowe są początkowo ujmowane w wartości godziwej w dniu zawarcia transakcji, a następnie wyceniane do wartości godziwej na każdy dzień bilansowy. Wartość godziwą ustala się w oparciu o notowania instrumentów na aktywnych rynkach oraz w oparciu o techniki wyceny, w tym modele bazujące na zdyskontowanych przepływach pieniężnych oraz modele wyceny opcji, w zależności od tego, który ze sposobów wyceny jest właściwy.

Dodatnia wycena pochodnych instrumentów finansowych prezentowana jest w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych przeznaczone do obrotu” lub „Instrumenty zabezpieczające” po stronie aktywów, a ujemna – w pozycji „Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych przeznaczone do obrotu” lub „Instrumenty zabezpieczające” po stronie pasywów. W przypadku nabycia instrumentu finansowego, którego składnikiem jest wbudowany instrument pochodny, a całość lub część przepływów pieniężnych związanych z takim instrumentem finansowym zmienia się w sposób podobny do tego, jaki wbudowany instrument pochodny powodowałby samodzielnie, wbudowany instrument pochodny wykazuje się odrębnie od umowy zasadniczej. Następuje to wtedy, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- instrument finansowy nie jest zaliczany do aktywów wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy, których skutki przeszacowania są odnoszone do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego,
- charakter wbudowanego instrumentu oraz ryzyka z nim związane nie są ściśle powiązane z charakterem umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi,
- odrębny instrument, którego charakterystyka odpowiada cechom wbudowanego instrumentu pochodnego, spełniałby definicję instrumentu pochodnego,
- możliwe jest wiarygodne ustalenie wartości godziwej wbudowanego instrumentu pochodnego.

W przypadku umów nie będących instrumentami finansowymi, których składnikiem jest instrument spełniający powyższe warunki, wycenę wbudowanego instrumentu pochodnego zalicza się odpowiednio do aktywów lub zobowiązań z tytułu pochodnych instrumentów finansowych w korespondencji z rachunkiem zysków i strat zgodnie z zasadami wyceny instrumentów pochodnych.

Sposób ujmowania zmian wartości godziwej zależy od tego czy dany instrument pochodny jest zaliczony do portfela przeznaczonego do obrotu lub czy dany instrument jest wyznaczony jako instrument zabezpieczający.

Zmiany w wycenie do wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela przeznaczonego do obrotu odnoszone są do rachunku zysków i strat.

Grupa wyznacza niektóre instrumenty pochodne jako pozycje zabezpieczające w rachunkowości zabezpieczeń. Grupa stosuje rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (fair value hedge) oraz przepływów pieniężnych (cash flow hedge), pod warunkiem spełnienia kryteriów określonych w MSR 39 „Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena”.

Zasady rachunkowości dla zabezpieczenia wartości godziwej (fair value hedge)

Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycje zabezpieczane odnoszone są – w części wynikającej z zabezpieczanego ryzyka – do rachunku zysków i strat. W pozostałej części zmiany wyceny bilansowej księgowane są zgodnie z ogólnymi zasadami dla danej klasy instrumentów finansowych.

Zmiany w wycenie do wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycja zabezpieczająca w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej są w całości księgowane w rachunku zysków i strat w tej samej pozycji, w której są prezentowane wyniki zmiany wartości pozycji zabezpieczanej.

Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających odsetkowe pozycje zabezpieczane prezentowany jest w marży odsetkowej.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Grupa zaprzestaje stosowania rachunkowości zabezpieczeń, jeśli instrument zabezpieczający wygasa, zostaje sprzedany, rozwiązany lub wykonany (zastąpienia jednego instrumentu zabezpieczającego drugim lub przedłużenia terminu ważności danego instrumentu zabezpieczającego nie uważa się za wygaśnięcie lub rozwiązanie, jeśli takie zastąpienie lub przedłużenie terminu stanowi część udokumentowanej strategii zabezpieczania przyjętej przez jednostkę), zabezpieczenie przestaje spełniać kryteria rachunkowości zabezpieczeń albo Grupa unieważnia powiązanie zabezpieczające.

Korekta z tytułu zabezpieczanego ryzyka na odsetkowej pozycji zabezpieczanej jest amortyzowana do rachunku zysków i strat nie później niż w momencie zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

Zasady rachunkowości dla zabezpieczenia przepływów pieniężnych (cash flow hedge)

Zmiany w wycenie do wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych wyznaczonych jako instrumenty zabezpieczające przepływy pieniężne odnoszone są:

- bezpośrednio do pozycji „kapitał z aktualizacji wyceny” w części stanowiącej efektywne zabezpieczenie,
- do pozycji rachunku zysków i strat „Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu”, w części stanowiącej nieefektywną część zabezpieczenia.

Kwoty ujęte w „kapitale z aktualizacji wyceny” przenoszone są do rachunku zysków i strat w tym okresie, w którym zabezpieczana pozycja ma wpływ na rachunek zysków i strat i są prezentowane w tych samych liniach, co poszczególne komponenty wyceny pozycji zabezpieczanej, tj. wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających w rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych jest prezentowany w marży odsetkowej, a wynik z tytułu rewaluacji walutowej jest prezentowany w wyniku z pozycji wymiany.

Grupa zaprzestaje stosowania zasad rachunkowości zabezpieczeń, gdy instrument zabezpieczający wygasa lub zostaje sprzedany bądź gdy unieważnia powiązania zabezpieczające. W takim przypadku łączne zyski lub straty na instrumencie zabezpieczającym, początkowo ujęte w „kapitale z aktualizacji wyceny”, jeżeli zabezpieczenie było skuteczne, nadal są wykazywane w kapitale, aż do zajścia prognozowanej transakcji i ujęcia jej w rachunku zysków i strat.

Jeżeli zawarcie prognozowanej transakcji nie jest uznawane za prawdopodobne, łączne zyski lub straty ujęte w „kapitale z aktualizacji wyceny” przenoszone są do rachunku zysków i strat danego okresu.

Zobowiązania finansowe

Zobowiązania finansowe Grupa kwalifikuje do następujących kategorii:

- zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu wykazywane w wartości godziwej,
- zobowiązania finansowe nie przeznaczone do obrotu wykazywane w kwotach wymagających zapłaty, wycenianych według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Do zobowiązań finansowych nie przeznaczonych do obrotu zaliczane są zobowiązania wobec banków i klientów, zaciągnięte przez Grupę pożyczki oraz wyemitowane własne dłużne papiery wartościowe.

Wyłączanie składników aktywów i zobowiązań finansowych z bilansu

Składnik aktywów finansowych jest wyłączany ze sprawozdania z sytuacji finansowej w momencie, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub w momencie, gdy Grupa przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych w transakcji, w której Grupa przenosi zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane ze składnikiem aktywów finansowych.

Grupa wyłącza należności z tytułu kredytu/pożyczki lub jej części z bilansu, gdy dokona sprzedaży. Dodatkowo Grupa spisuje należności w ciężar rezerw, gdy nie oczekuje dalszych przepływów dla danej należności z tytułu kredytu/pożyczki a także, gdy dokona bezwarunkowego umorzenia wierzytelności. W takim przypadku wiąże się to również z udokumentowaniem nieściągalności zgodnie z obowiązującymi przepisami podatkowymi w tym obszarze.

Grupa wyłącza z ksiąg rachunkowych składnik zobowiązań finansowych lub jego część w przypadku, gdy zobowiązanie wygasa. Zobowiązanie wygasa, gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł termin jego dochodzenia.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

5.7 Wycena pozostałych pozycji skonsolidowanego bilansu

Wartości niematerialne

Wartość firmy

Wartość firmy stanowi nadwyżkę kosztu nabycia nad wartością godziwą nabytych aktywów, pasywów i zobowiązań warunkowych jednostki zależnej, stowarzyszonej lub współkontrolowanej. Po początkowym ujęciu, wartość firmy jest wykazywana według ceny nabycia pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Utrata wartości ustalana jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, którego dotyczy dana wartość firmy.

W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa, tworzony jest odpis z tytułu utraty wartości. Stwierdzona w wyniku przeprowadzonych testów utrata wartości nie podlega późniejszej korekcie.

Wartość firmy powstała w wyniku nabycia spółek zależnych ujmuje się w ramach wartości niematerialnych, a wartość firmy powstała w wyniku nabycia spółek stowarzyszonych lub współkontrolowanych ujmuje się w ramach pozycji „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych”.

Inne wartości niematerialne

Wartości niematerialne są kontrolowanymi przez Grupę zasobami majątkowymi nie mającymi formy fizycznej, identyfikowalnymi i powodującymi w przyszłości wpływ korzyści ekonomicznych dla Grupy, powiązanych bezpośrednio z tymi aktywami.

Głównie są to:

- licencje na oprogramowanie komputerowe,
- autorskie prawa majątkowe,
- koszty zakończonych prac rozwojowych.

Wartości niematerialne początkowo ujmowane są według ceny nabycia. Późniejsza wycena wartości niematerialnych jest według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonego o umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

Wartości niematerialne i prawne o określonym okresie użytkowania podlegają amortyzacji przez szacowany okres użyteczności tego składnika. Nie dokonuje się odpisów amortyzacyjnych składnika wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania.

Wszystkie wartości niematerialne podlegają okresowym przeglądom w celu weryfikacji czy nie wystąpiły istotne przesłanki utraty wartości, które wymagałyby przeprowadzenia testu na utratę wartości oraz dokonania odpisu z tytułu utraty wartości.

W przypadku wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania oraz jeszcze nie przyjętych do użytkowania, test utraty wartości przeprowadzany jest raz w roku oraz dodatkowo, gdy występują przesłanki wskazujące na możliwość wystąpienia utraty wartości.

Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe stanowią kontrolowane środki trwałe oraz nakłady na ich budowę. Do środków trwałych zaliczane są składniki rzeczowych aktywów trwałych o przewidywanym okresie wykorzystywania dłuższym niż rok, które są utrzymywane z uwagi na ich wykorzystanie na własne potrzeby lub w celu oddania ich do użytkowania innym podmiotom na podstawie umowy najmu lub w celach administracyjnych.

Składniki rzeczowych aktywów trwałych wykazywane są według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia pomniejszone o wartość skumulowanej amortyzacji oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

Każda część składowa pozycji rzeczowych aktywów trwałych, której cena nabycia lub koszt wytworzenia jest istotny w porównaniu z ceną nabycia lub kosztem wytworzenia całej pozycji jest amortyzowana osobno. Grupa alokuje początkową wartość pozycji rzeczowych aktywów trwałych na jej istotne części.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Koszty modernizacji rzeczowych aktywów trwałych odpowiednio zwiększają ich wartość bilansową lub są ujmowane jako oddzielny składnik rzeczowych aktywów trwałych tylko wtedy, gdy prawdopodobne jest, że z tytułu tych nakładów nastąpi wpływ korzyści ekonomicznych do Grupy a koszt tych nakładów można wiarygodnie zmierzyć.

Koszty napraw i utrzymania rzeczowych aktywów trwałych obciążają rachunek zysków i strat w okresie sprawozdawczym, w którym zostały poniesione.

Koszty finansowania zewnętrznego, które można bezpośrednio przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu dostosowywanego składnika aktywów, są częścią ceny nabycia lub kosztu wytworzenia tego składnika aktywów. Pozostałe koszty finansowania zewnętrznego są ujmowane jako koszt.

Odpisy amortyzacyjne

Odpisy amortyzacyjne rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych dokonywane są metodą liniową przez przewidywany okres ich użyteczności ekonomicznej. Wartość podlegająca amortyzacji jest to cena nabycia lub koszt wytworzenia danego aktywa pomniejszona o wartość końcową składnika. Stawki amortyzacji i wartość końcowa składników ustalone dla celów bilansowych są okresowo weryfikowane, przy czym rezultaty weryfikacji skutkują w okresie, w którym weryfikację przeprowadzono.

Bilansowe stawki amortyzacyjne stosowane dla podstawowych grup rzeczowych aktywów trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych są następujące:

a) stawki amortyzacji stosowane dla środków trwałych

Budynki i budowle oraz spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego	1,5% – 10,0%
Urządzenia techniczne i maszyny	4,5% – 30,0%
Środki transportu	7% – 20,0%

b) stawki amortyzacji dla wartości niematerialnych

Licencje na programy komputerowe, prawa autorskie	12,5% – 50,0%
Poniesione koszty zakończonych prac rozwojowych	33,3%
Pozostałe wartości niematerialne	20% - 33,3%

c) stawki amortyzacji dla nieruchomości inwestycyjnych

Budynki i budowle	1,5% – 10,0%
-------------------	--------------

Nie amortyzuje się gruntów, środków trwałych w budowie oraz nakładów na wartości niematerialne.

Wartość amortyzacji oraz odpis z tytułu utraty wartości obciąża rachunek zysków i strat w pozycji „Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych”.

Nieruchomości inwestycyjne

Nieruchomości inwestycyjne są ujmowane początkowo według ceny nabycia z uwzględnieniem kosztów transakcji. Po początkowym ujęciu nieruchomości inwestycyjne są wyceniane zgodnie z wymogami modelu ceny nabycia.

Nieruchomości inwestycyjne są wyłączane z bilansu w przypadku ich zbycia lub w przypadku stałego wycofania danej nieruchomości inwestycyjnej z użytkowania, gdy nie są spodziewane żadne przyszłe korzyści z jej sprzedaży. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia nieruchomości inwestycyjnej z bilansu są ujmowane w rachunku zysków i strat w tym okresie, w którym dokonano takiego usunięcia.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży i działalność zaniechana

Do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży klasyfikuje się aktywa, których wartość bilansowa ma zostać odzyskana w drodze ich odsprzedaży, a nie dalszego wykorzystania. Jako przeznaczone do sprzedaży klasyfikowane są jedynie aktywa dostępne do natychmiastowej sprzedaży w bieżącym stanie, których sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, tzn. zdecydowano o wypełnieniu planu sprzedaży danego składnika aktywów, rozpoczęto aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu zbycia. Ponadto, taki składnik aktywów jest oferowany do sprzedaży po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej i oczekuje się, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w czasie jednego roku od dnia zaklasyfikowania składnika aktywów do tej kategorii.

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży ujmują się w kwocie niższej z wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Dla aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

Działalność zaniechana jest częścią działalności Grupy, która stanowi odrębną ważną dziedzinę działalności lub geograficzny obszar działalności, którą zbyto lub przeznaczono do sprzedaży lub wydania, albo jest to jednostka zależna nabyta wyłącznie w celu odsprzedaży. Klasyfikacji do działalności zaniechanej dokonuje się na skutek zbycia lub wtedy, gdy działalność spełnia kryteria zaklasyfikowania jako przeznaczonej do sprzedaży. W przypadku, gdy działalność jest zaklasyfikowana jako zaniechana, dane porównawcze do rachunku zysków i strat są przekształcane tak, jakby działalność została zaniechana na początku okresu porównawczego.

Leasing

Grupa jest stroną umów leasingowych na podstawie, których przyjmuje do odpłatnego używania obce środki trwale lub wartości niematerialne przez uzgodniony okres.

Grupa jest również stroną umów leasingowych na podstawie, których przekazuje do odpłatnego używania lub pobierania pożytków środki trwale lub wartości niematerialne przez uzgodniony okres.

Leasing operacyjny

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę jako leasingodawcę, przedmiot leasingu jest ujmowany w bilansie jednostki, ponieważ nie nastąpiło przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów na leasingobiorcę.

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę jako leasingobiorcę, przedmiot leasingu nie jest ujmowany w bilansie jednostki.

Całość opłat z tytułu leasingu operacyjnego jest ujmowana jako przychody lub koszty w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Leasing finansowy

Grupa jako leasingodawca

W przypadku umów leasingu, na mocy, których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy, przedmiot leasingu przestaje być ujmowany w bilansie. Ujmowana jest natomiast należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych. Opłaty leasingowe są dzielone między przychody finansowe i zmniejszenie salda należności w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy zwrotu z pozostałej do spłaty należności.

Opłaty leasingowe z tytułu umów, które nie spełniają warunków umowy leasingu finansowego, ujmowane są jako przychody w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Grupa jako leasingobiorca

W przypadku umów leasingu, na mocy, których następuje przeniesienie zasadniczo na Grupę całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy, przedmiot leasingu jest ujmowany w aktywach jako środek trwały i jednocześnie ujmowane jest zobowiązanie w kwocie równej wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu. Opłaty leasingowe są dzielone między koszty opłat leasingowych i zmniejszenie salda zobowiązania w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania. Koszty z tytułu leasingu finansowego ujmowane są bezpośrednio w rachunku zysków i strat.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Aktywa trwale będące przedmiotem umowy leasingu finansowego są amortyzowane w sposób określony dla własnych środków trwałych. Jednakże, gdy brak jest pewności co do przejścia prawa własności przedmiotu umowy, wówczas aktywa trwale używane na podstawie umów leasingu finansowego są amortyzowane przez krótszy z dwóch okresów: przewidywany okres użytkowania lub okres trwania leasingu.

Opłaty leasingowe z tytułu umów, które nie spełniają warunków umowy leasingu finansowego, ujmowane są jako koszty w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Rezerwy

Rezerwy tworzone są wówczas, gdy na Grupie ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych, i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków uosabiających korzyści ekonomiczne, oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem.

W pozycji tej ujmuje się rezerwy związane z długoterminowymi świadczeniami pracowniczymi, włączając te wyceniane metodą aktuarialną oraz rezerwy na koszty restrukturyzacji. Rezerwę na koszty restrukturyzacji tworzy się, gdy spełnione zostaną ogólne kryteria ujmowania rezerw oraz szczegółowe kryteria dotyczące powstania obowiązku tworzenia rezerwy na koszty restrukturyzacji określone w MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”. Wysokość rezerwy z tytułu restrukturyzacji zatrudnienia ustalana jest przez Grupę w oparciu o najlepsze dostępne oszacowania bezpośrednich nakładów, które w sposób nieodzowny wynikają z restrukturyzacji oraz nie są związane z bieżącą działalnością Grupy.

Wszystkie rezerwy tworzone są w ciężar rachunku zysków i strat, oprócz zysków i strat aktuarialnych związanych z wyceną zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń, odnoszonych na inne całkowite dochody.

Przychody przyszłych okresów oraz koszty rozliczane w czasie (pasywa)

Pozycja obejmuje głównie prowizje rozliczane liniowo oraz inne dochody pobrane z góry, których rozliczenie do rachunku zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych.

Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są rezerwy na koszty rzeczowe wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Grupy przez kontrahentów, które zostaną rozliczone w następnych okresach oraz rozliczenia z tytułu świadczeń na rzecz pracowników (m.in. bonus roczny i świąteczny, premie, nagrody oraz niewykorzystane urlopy).

Koszty i przychody rozliczane w czasie prezentuje się w bilansie w pozycji „Pozostałe zobowiązania”.

Dotacje

Grupa ujmuje dotacje rządowe w momencie, w którym istnieje wystarczająca pewność, że zostaną spełnione związane z nimi warunki oraz pewność, że Grupa otrzyma dotację. Dotacje rządowe są ujmowane w zysku lub stracie w okresach, w których ujmowane są odnośne koszty, które dotacje mają w zamierzeniu kompensować. Do rozliczania dotacji Grupa stosuje metodę dochodową. Dotacje rządowe do aktywów są prezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy jako pomniejszenie wartości bilansowej składnika aktywów.

Kapitały własne Grupy Kapitałowej

Kapitały własne stanowią kapitały i fundusze tworzone przez spółki Grupy Kapitałowej zgodnie z obowiązującym prawem, tj. właściwymi ustawami, statutami i umowami spółek. Do kapitałów własnych zaliczane są także zysk / strata z lat ubiegłych. Pozycje kapitałów własnych jednostek zależnych, inne niż kapitał zakładowy, w części, w jakiej jednostka dominująca jest właścicielem jednostki zależnej, dodaje się do odpowiednich pozycji kapitałów własnych jednostki dominującej.

Do kapitałów własnych Grupy Kapitałowej włącza się tylko te części kapitałów własnych jednostek zależnych, które powstały po dniu nabycia udziałów lub akcji przez jednostkę dominującą.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Kapitał własny Grupy stanowią:

- a) kapitał zakładowy – dotyczy jedynie kapitału Banku jako podmiotu dominującego i wykazany jest w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
- b) „premia emisyjna” – nadwyżki osiągnięte przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej pozostałe po pokryciu kosztów emisji. Ponadto w pozycji tej ujęto zmianę wartości udziałów niedających kontroli wynikającą ze zwiększenia udziału podmiotu dominującego w kapitale akcyjnym Banku. Przyjęta zasada jest zgodna z zasadami rachunkowości stosowanymi w Grupie UniCredit,
- c) fundusz ogólnego ryzyka bankowego w Banku Pekao S.A. tworzony jest zgodnie z Prawem Bankowym z dnia 29 sierpnia 1997 roku z zysku po opodatkowaniu,
- d) kapitały rezerwowe służące celom określonym w statucie tworzone są z odpisów z zysku,
- e) kapitał z aktualizacji wyceny obejmuje skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, skutki wyceny pochodnych instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne, przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych oraz wartość podatku odroczonego dla pozycji stanowiących różnice przejściowe odniesione na kapitał z aktualizacji. W bilansie kapitał z aktualizacji wyceny prezentowany jest w ujęciu netto,
- f) kapitał z tytułu różnic kursowych z przeliczenia jednostek zagranicznych – obejmuje różnice kursowe powstałe z przeliczenia wyniku oddziału zagranicznego po średnim kursie ważonym ustalonym na dzień bilansowy w stosunku do średniego kursu NBP oraz różnice kursowe powstałe z wyceny aktywów netto w podmiotach zagranicznych,
- g) pozostałe kapitały:
  - kapitał zapasowy tworzony jest zgodnie ze statutami Spółek z odpisów z zysku,
  - składniki kapitałowe:
    - obligacje zamienne na akcje – obejmuje ujętą w kapitałach wartość godziwą instrumentów finansowych wyemitowanych w ramach transakcji rozliczanych w instrumentach kapitałowych, oraz
    - rezerwa na zobowiązanie z tytułu wykupu akcji podmiotu dominującego,
  - fundusz na prowadzenie działalności maklerskiej przez Bank Pekao S.A.,
  - niepodzielony wynik z lat ubiegłych obejmuje niepodzielone zyski i nie pokryte straty z lat ubiegłych jednostek objętych konsolidacją metodą pełną,
  - zysk/strata netto stanowi zysk/strata wynikająca z rachunku zysków i strat za okres, za który sporządzane jest sprawozdanie. Zysk netto uwzględnia podatek dochodowy.

Udziały niedające kontroli

Udziały niedające kontroli jest to część aktywów netto jednostki zależnej (w tym: część zysku lub straty), która przypada na udziały kapitałowe nie należące, bezpośrednio lub za pośrednictwem jednostek zależnych, do Banku.

Płatności oparte na bazie akcji

W Grupie realizowane są programy motywacyjne, w ramach których kluczowym członkom kadry menedżerskiej przyznawane są prawa pierwszeństwa do nabycia akcji Banku, w tym akcji fantomowych oraz akcji podmiotu dominującego Spółki UniCredit S.p.A. (Nota 46).

Transakcje rozliczane w akcjach fantomowych Banku Pekao S.A.

Koszt transakcji rozliczanych z pracownikami w akcjach fantomowych jest wyceniany przez odniesienie do wartości godziwej zobowiązania z tego tytułu na dzień bilansowy. Wartość godziwa zobowiązania jest szacowana na podstawie ceny akcji Banku na GPW na dzień bilansowy oraz oczekiwanej liczby akcji fantomowych do których zostaną nabyte uprawnienia. Koszt transakcji rozliczanych w akcjach fantomowych jest ujmowany jako koszty wynagrodzeń wraz z odpowiadającym mu wzrostem zobowiązania wobec pracowników prezentowanych w pozycji „Rezerwy”. Skumulowany koszt ujęty z tytułu transakcji rozliczanych w akcjach fantomowych na każdy dzień bilansowy do dnia nabycia praw odzwierciedla stopień wpływu okresu nabywania praw oraz liczbę praw do akcji, do których prawa – w opinii Zarządu Banku na ten dzień, opartej na możliwie najlepszych szacunkach liczby akcji – zostaną ostatecznie nabyte.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Opcje na akcje i akcje Spółki UniCredit S.p.A.

Jednostki Grupy Pekao S.A. przystąpiły do programu motywacyjnego Grupy UniCredit. Celem programu motywacyjnego jest zaoferowanie wybranym kluczowym pracownikom spółek Grupy opcji na akcje oraz akcji UniCredit S.p.A. W tym przypadku spółki Grupy otrzymały od spółki dominującej wartość godziwą przyznanych pracownikom Grupy Pekao S.A. praw ustaloną w oparciu o model wyceny opcji Hull and White. Koszty usług świadczonych przez pracowników w zamian za przyznane prawa są rozpoznawane w kosztach wynagrodzeń wraz z odpowiadającym mu wzrostem wartości zobowiązań Grupy w pozycji „Pozostałe zobowiązania”. W momencie realizacji tych instrumentów Grupa zobowiązana jest do zapłaty wartości godziwej przyznanych instrumentów na rzecz UniCredit S.p.A.

5.8 Podatek dochodowy

Podatek dochodowy obejmuje podatek bieżący oraz podatek odroczony. Podatek dochodowy ujmuje się w rachunku zysków i strat za wyjątkiem sytuacji, gdy podatek ujmowany jest w kapitale. Bieżący podatek stanowi zobowiązanie podatkowe jednostek Grupy odnoszące się do dochodu do opodatkowania wyliczone według obowiązującej stawki podatkowej, wraz ze wszystkimi korektami zobowiązania podatkowego dotyczącego poprzednich lat. Należności z tytułu podatków są wykazywane, jeśli jednostki Grupy mają wystarczającą pewność, iż istnieją i że zostaną one odzyskane.

Aktywa i pasywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmowane są metodą bilansową, z tytułu różnic przejściowych pomiędzy wartością podatkową aktywów i zobowiązań, a ich wartością bilansową dla celów raportowania finansowego. Odroczony podatek dochodowy ustala się przy zastosowaniu stawek podatkowych obowiązujących prawnie lub faktycznie na koniec okresu sprawozdawczego, które zgodnie z oczekiwaniami będą obowiązywać w momencie realizacji określonych aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego lub realizacji zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmowane są w odniesieniu do ujemnych różnic przejściowych w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać te różnice.

Rezerwa na odroczony podatek dochodowy obliczona jest zgodnie z metodą zobowiązania bilansowego opartą na identyfikacji dodatnich różnic przejściowych pomiędzy wartością podatkową, a wartością bilansową aktywów i zobowiązań.

5.9 Pozostałe pozycje

Zobowiązania warunkowe i promesy zobowiązań

Grupa zawiera transakcje, które w momencie zawarcia nie są ujmowane w bilansie jako aktywa lub zobowiązania, natomiast powodują powstanie zobowiązań warunkowych i promesy zobowiązań. Zobowiązania warunkowe charakteryzują się tym, że są:

- potencjalnym zobowiązaniem, którego istnienie zostanie potwierdzone w momencie wystąpienia lub niewystąpienia niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie podlegają pełnej kontroli Grupy (np. prowadzone sprawy sporne),
- obecnym zobowiązaniem, które powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowane w bilansie ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można wycenić wystarczająco wiarygodnie (przede wszystkim: niewykorzystane linie kredytowe oraz udzielone gwarancje, akredytywy i poręczenia).

Wystawca gwarancji finansowej wycenia ją według wartości wyższej z:

- wartości ustalonej zgodnie z MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”, oraz
- wartości początkowej pomniejszonej, w odpowiednich przypadkach, o skumulowane odpisy amortyzacyjne ujęte zgodnie z MSR 18 „Przychody”.

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Na środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych w rachunku przepływów środków pieniężnych składają się „Kasa, należności od Banku Centralnego” oraz należności od banków o terminie wymagalności do 3 miesięcy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

5.10 Nowe standardy, interpretacje i poprawki do opublikowanych standardów, które zostały zatwierdzone i opublikowane przez Unię Europejską i weszły w życie od lub po 1 stycznia 2016 roku

STANDARD / INTERPRETACJA	OPIS	OCENA WPLYWU
Zmiany do MSSF 10 „Skonsolidowane sprawozdania finansowe”, MSSF 12 „Ujawnienia na temat udziałów w innych jednostkach” oraz MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Nowelizacja wyjaśnia sposób stosowania wyjątku dotyczącego konsolidacji dla podmiotów inwestycyjnych i ich jednostek zależnych. Data obowiązywania - rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiany standardów nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
MSSF 11 (zmiana) „Wspólne ustalenia umowne”	Zmiany dodają nowe wytyczne dla ujęcia nabycia udziałów we wspólnym działaniu, które stanowi przedsiębiorstwo. Zmiany określają odpowiednie podejście księgowe do takich przejęć. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiana standardu nie będzie miała znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jego pierwszego zastosowania.
MSR 1 (zmiana) „Prezentacja sprawozdań finansowych”	Zmiany wyjaśniają, że jednostka nie powinna ograniczać zrozumiałości ujawnianych informacji poprzez łączenie ze sobą lub rozwijanie informacji w sposób zaciemniający informacje użyteczne. Data obowiązywania - rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiana standardu nie będzie miała znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jego pierwszego zastosowania.
MSR 16 (zmiana) „Rzeczowe aktywa trwałe” i MSR 38 (zmiana) „Wartości niematerialne”	Rada doszła do wniosku, że stosowanie metody dochodowej do amortyzacji aktywów nie jest właściwe, ponieważ przychody generowane z działalności, w ramach której wykorzystuje się dane aktywa, na ogół odzwierciedlają inne czynniki niż zużycie korzyści ekonomicznych pochodzących z tych aktywów. Rada doszła też do wniosku, że dochód nie jest odpowiednią podstawą do pomiaru zużycia korzyści ekonomicznych pochodzących z wartości niematerialnych. Założenie to może jednak nie mieć zastosowania w ściśle określonych warunkach. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiany standardów nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
MSR 16 (zmiana) „Rzeczowe aktywa trwałe” i MSR 41 (zmiana) „Rolnictwo”	MSR 41 „Rolnictwo” obecnie wymaga, aby wszystkie aktywa biologiczne związane z działalnością rolniczą, były wyceniane w wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży. Opiera się to na założeniu, że wycena w wartości godziwej najlepiej odzwierciedla biologiczną transformację, którą przechodzą takie aktywa w trakcie swojego życia. Jednakże istnieje podzbiór aktywów biologicznych, określane jako rośliny produkcyjne, które zgodnie z oczekiwaniami powinny być używane w produkcji przez kilka okresów. Na koniec ich życia produkcyjnego są najczęściej likwidowane. Gdy roślina produkcyjna osiągnie dojrzałość i zacznie dawać plony, jej przemiana biologiczna nie jest dłużej istotna dla generowania przyszłych korzyści ekonomicznych. Rada zdecydowała, że rośliny produkcyjne powinny być księgowane na tych samych zasadach jak rzeczowe aktywa trwałe, ponieważ funkcja takich roślin jest podobna do funkcji produkcji. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiany standardów nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
MSR 19 (zmiana) „Świadczenia pracownicze”	Zmiana dotyczy składek wnoszonych do programów określonych świadczeń przez pracowników lub strony trzecie. Celem zmian jest uproszczenie ujęcia składek, które nie zależą od okresu zatrudnienia, na przykład składki pracownicze ustalone jako stały procent wynagrodzenia. Data obowiązywania – okres roczny rozpoczynający się 1 lutego 2015 roku lub po tej dacie.	Grupa uważa, że zmiana standardu nie będzie miała znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jego pierwszego zastosowania.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

STANDARD / INTERPRETACJA	OPIS	OCENA WPŁYWU
MSR 27 (zmiana) „Jednostkowe sprawozdania finansowe”	Zmiany do MSR 27 umożliwią podmiotom stosowanie metody praw własności do wyceny inwestycji w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone w ich jednostkowych sprawozdaniach finansowych. Data obowiązywania – okres roczny rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że zmiany standardów nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
Zmiany do MSSF 2010-2012	Doroczne ulepszenia MSSF 2010-2012 mają głównie na celu rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. Data obowiązywania – okres roczny rozpoczynający się 1 lutego 2015 roku lub po tej dacie.	Grupa uważa, że wprowadzone zmiany nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
Zmiany do MSSF 2012-2014	Doroczne ulepszenia MSSF 2012-2014 mają głównie na celu rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. Data obowiązywania – okres roczny rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub później.	Grupa uważa, że wprowadzone zmiany nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jego pierwszego zastosowania.

5.11 Nowe standardy, interpretacje i poprawki do opublikowanych standardów, które zostały wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), zostały zatwierdzone przez Unię Europejską, ale jeszcze nie weszły w życie

STANDARD / INTERPRETACJA	OPIS	OCENA WPŁYWU
MSSF 9 „Instrumenty finansowe”	Nowe przepisy są częścią zmian zastępujących dotychczasowy standard MSR 39 „Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena”. Główne zmiany wynikające z nowego standardu to między innymi: <ul style="list-style-type: none"> • nowy podział na kategorie aktywów finansowych, • nowe kryteria kwalifikacji aktywów do grupy aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu, • nowy model ujmowania utraty wartości - model oczekiwanych strat kredytowych, • nowe zasady rozpoznawania zmian wyceny do wartości godziwej inwestycji w kapitałowe instrumenty finansowe, • likwidacja konieczności wyodrębniania wbudowanych instrumentów pochodnych z aktywów finansowych. Większość wymogów MSR 39 w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych została przeniesiona do MSSF 9 w wymienionym kształcie. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się po 1 stycznia 2018 roku.	Ocena wpływu wdrożenia standardu na sprawozdania finansowe Grupy została przedstawiona w nocie 5.1 Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego.
MSSF 15 „Przychody z umów z kontrahentami”	Standard poprawi sprawozdawczość finansową w zakresie przychodów oraz porównywalność sprawozdań finansowych. Kluczową zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby rozpoznać transfer towarów lub usług na rzecz klientów w kwocie odpowiadającej wynagrodzeniu (tj. zapłacie), które spółka spodziewa się otrzymać w zamian za te towary lub usługi. Zgodnie z nowym MSSF 15 przychód powstaje w momencie, gdy kontrola nad towarami lub usługami przechodzi w ręce klienta. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się po 1 stycznia 2018 roku.	Grupa jest w trakcie szacowania wpływu wdrożenia standardu MSSF 15 na sprawozdanie finansowe.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

5.12 Nowe standardy, interpretacje i poprawki do opublikowanych standardów, które zostały opublikowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR) i oczekują na zatwierdzenie przez Unię Europejską.

STANDARD / INTERPRETACJA	OPIS	OCENA WPLYWU
MSSF 14 „Odroczone salda z regulowanej działalności”	Celem wprowadzenia tego standardu jest zwiększenie porównywalności sprawozdań finansowych jednostek zaangażowanych w działalność podlegającą regulacji cen. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się po 1 stycznia 2016 roku. Komisja Europejska postanowiła nie rozpocząć procesu zatwierdzenia tego tymczasowego standardu do stosowania na terenie UE do czasu wydania ostatecznej wersji MSSF 14.	Grupa uważa, że nowy standard nie będzie miał znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jego pierwszego zastosowania.
MSSF 16 „Leasing”	Zgodnie z MSSF 16 leasingobiorca ujmuje prawo do użytkowania składnika aktywów oraz zobowiązanie z tytułu leasingu. Prawo do użytkowania składnika aktywów jest traktowane podobnie jak inne aktywa niefinansowe i odpowiednio amortyzowane. Zobowiązania z tytułu leasingu wycenia się początkowo w wartości bieżącej opłat leasingowych płatnych w okresie leasingu, zdyskontowanej o stopę zawartą w leasingu, jeżeli jej ustalenie nie jest trudne, lub o krańcową stopę procentową. W odniesieniu do klasyfikacji leasingu u leasingodawców, przeprowadza się ją tak samo jak zgodnie z MSR 17 – tj. jako leasing operacyjny lub finansowy. U leasingodawcy leasing jest klasyfikowany jako leasing finansowy, jeżeli następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i korzyści z tytułu posiadania odnośnych aktywów. W przeciwnym przypadku leasing jest klasyfikowany jako leasing operacyjny. W leasingu finansowym leasingodawca rozpoznaje przychody finansowe przez okres leasingu, w oparciu o stałą okresową stopę zwrotu na inwestycji netto. Leasingodawca ujmuje płatności leasingu operacyjnego w przychody liniowo lub w inny systematyczny sposób, jeśli lepiej odzwierciedla wzór otrzymywania korzyści z wykorzystania odnośnych aktywów. Data obowiązywania - okres roczny rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Grupa jest w trakcie szacowania wpływu wdrożenia standardu MSSF 16 na sprawozdanie finansowe.
MSSF 10 (zmiana) „Skonsolidowane sprawozdania finansowe” i MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Zmiany dotyczą transakcji sprzedaży bądź wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem a jego jednostką stowarzyszoną lub jednostką będącą wspólnym przedsięwzięciem. Główną konsekwencją zmian jest to, że pełny zysk lub stratę ujmuje się, gdy transakcja dotyczy przedsięwzięcia (jeśli jest ono prowadzone przez spółkę zależną, bądź też nie). Częściowe zyski lub straty ujmuje się wtedy, gdy transakcja dotyczy aktywów, które nie stanowią przedsięwzięcia, nawet jeśli te aktywa znajdują się w jednostce zależnej. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się po 1 stycznia 2016 roku.	Grupa uważa, że zmiany standardów nie będą miały znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie ich pierwszego zastosowania.
MSR 7 (zmiana) „Rachunek przepływów pieniężnych”	Zmiany doprecyzowujące MSR 7 mają na celu poprawę informacji przekazywanych na rzecz użytkowników sprawozdań finansowych o działalności finansowej jednostki. Zmiany wymagają, aby jednostka dokonała ujawnień umożliwiających użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę zmian zobowiązań wynikających z działalności finansowej, w tym zarówno zmian wynikających z przepływów pieniężnych jak i niepieniężnych. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się po 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Grupa uważa, że zmiana standardu nie będzie miała znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jej pierwszego zastosowania.
MSR 12 (zmiana) „Podatek dochodowy”	Zmiany do MSR 12 wyjaśniają sposób wykazywania aktywów z tytułu odroczonego podatku w związku z instrumentami dłużnymi wycenianymi w wartości godziwej. Data obowiązywania – pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

STANDARD / INTERPRETACJA	OPIS	OCENA WPLYWU
MSSF 2 (zmiana) „Płatności na bazie akcji”	<p>Zmiany wprowadzają wymogi w zakresie ujmowania:</p> <p>(a) skutków warunków nabycia uprawnień i warunków innych niż warunki nabycia uprawnień na wycenę płatności na bazie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych;</p> <p>(b) płatności na bazie akcji mającej funkcję rozliczenia netto z zobowiązaniami podatkowymi; oraz</p> <p>(c) modyfikacji warunków płatności na bazie akcji, które powodują zmianę klasyfikację transakcji z rozliczanych w środkach pieniężnych do rozliczanych w instrumentach kapitałowych.</p> <p>Data obowiązywania - pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.</p>	Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe.
MSSF 4 (zmiana) „Umowy ubezpieczeniowe”	<p>Zmiany zostały wprowadzone w celu rozwiązania problemów wynikających z wdrożenia nowego standardu MSSF 9 „Instrumenty finansowe” przed wprowadzeniem nowego standardu zastępującego MSSF 4.</p> <p>Data obowiązywania - pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub później lub w momencie zastosowania MSSF 9 „Instrumenty finansowe” po raz pierwszy.</p>	Grupa uważa, że zmiana standardu nie będzie miała znaczącego wpływu na sprawozdanie finansowe w okresie jej pierwszego zastosowania.
MSR 40 (zmiana) „Nieruchomości inwestycyjne”	<p>Zmiany do MSR 40 „Nieruchomości inwestycyjne” – Przeniesienia nieruchomości inwestycyjnych określają, że jednostka dokonuje przeniesienia poszczególnych nieruchomości do lub z nieruchomości inwestycyjnych tylko wówczas, gdy istnieją dowody na zmianę sposobu ich użytkowania. Zmiana sposobu użytkowania występuje wtedy, gdy poszczególna nieruchomość spełnia lub przestała spełniać definicję nieruchomości inwestycyjnych. Zmiana intencji kierownictwa co do sposobu użytkowania nieruchomości sama w sobie nie stanowi przesłanki na zmianę sposobu użytkowania. Zmiany określają również, iż przykłady zawarte w paragrafie 57 nie stanowią zamkniętego katalogu przykładów (przed zmianą wykaz ten stanowi zamknięty katalog przykładów).</p> <p>Data obowiązywania - pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.</p>	Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe.
Zmiany do MSSF 2014-2016	<p>Zmian dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF. Zmiany dotyczą MSSF 1, MSSF 12 oraz MSR 28 i są ukierunkowane głównie na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa.</p> <p>Data obowiązywania - zmiany do MSSF 12 obowiązują w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie, a zmiany do MSSF 1 i MSR 28 obowiązują w odniesieniu do okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.</p>	Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe.
KIMSF 22 „Transakcje w walutach obcych i płatności zaliczkowe”	<p>Interpretacja określa, iż w celu ustalenia kursu wymiany datą transakcji jest data początkowego ujęcia przedpłaty jako składnika aktywów niepieniężnych lub zobowiązania z tytułu odroczonego dochodu. Jeśli istnieje wiele płatności lub wpływów zaliczkowych, ustala się datę transakcji w odniesieniu do każdej płatności lub wpływów.</p> <p>Data obowiązywania - pierwszy rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.</p>	Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na sprawozdanie finansowe.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

6. Zarządzanie ryzykiem

Polityka zarządzania ryzykiem Grupy ma na celu optymalizację struktury bilansu i pozycji pozabilansowych przy uwzględnieniu założonej relacji ryzyka do dochodu oraz kompleksowego ujęcia wpływu różnych rodzajów ryzyka, które Grupa podejmuje w swojej działalności biznesowej. Ryzyka są monitorowane i kontrolowane w odniesieniu do dochodowości i kapitału niezbędnego do ich pokrycia oraz regularnie raportowane, zgodnie z zasadami opisanymi poniżej.

Dalsza część noty opisuje wszystkie istotne ryzyka występujące w działalności Grupy.

6.1 Struktura organizacyjna zarządzania ryzykiem

Rada Nadzorcza

Rada Nadzorcza sprawuje nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem oraz ocenia jego adekwatność i skuteczność. Ponadto sprawuje ona nadzór nad zgodnością polityki Grupy w zakresie podejmowania ryzyka ze strategią i planem finansowym Grupy.

Zarząd

Zarząd jest odpowiedzialny za opracowanie, wdrażanie i funkcjonowanie procesów zarządzania ryzykiem poprzez m.in. wprowadzanie odpowiednich wewnętrznych regulacji z uwzględnieniem wyników kontroli audytu wewnętrznego.

Zarząd odpowiada za skuteczność systemu zarządzania ryzykiem, systemu kontroli wewnętrznej, procesu obliczania kapitału wewnętrznego oraz za efektywność przeglądu procesu wyliczania kapitału wewnętrznego i jego monitoring. Ponadto wprowadza niezbędne korekty lub udoskonalenia do tych procesów i systemów, co do których zachodzi taka konieczność. Konieczność ta może być spowodowana zmianami poziomu ryzyka w działalności Grupy, czynnikami otoczenia gospodarczego lub nieprawidłowościami w funkcjonowaniu procesów lub systemów.

Zarząd okresowo przedkłada Radzie Nadzorczej syntetyczną informację na temat typów, skali, istotności ryzyk, na które narażona jest Grupa, jak również metod wykorzystywanych do ich zarządzania.

Zarząd ocenia, czy działalność taka jak: identyfikacja, pomiar, monitorowanie, raportowanie i kontrola lub ograniczanie są prowadzone na odpowiednim poziomie w ramach procesu zarządzania ryzykiem. Ponadto sprawdza, czy kierownictwo każdego szczebla efektywnie zarządza ryzykiem w ramach swoich kompetencji.

Komitety

W realizacji powyższych zadań, w zakresie zarządzania ryzykiem, Zarząd jest wspierany przez odpowiednie komitety:

- Komitet Aktywów Pasywów i Ryzyka - w zakresie zarządzania ryzykiem rynkowym, płynności oraz adekwatnością kapitałową,
- Komitet Płynności i Ryzyka Rynkowego – w zakresie zarządzania ryzykiem płynności oraz rynkowym, stanowiący wsparcie dla Komitetu Aktywów Pasywów i Ryzyka,
- Komitet Ryzyka Operacyjnego - w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- Komitet Kredytowy – w zakresie podejmowania decyzji kredytowych w ramach uprawnień oraz w przypadku największych transakcji przygotowania rekomendacji dla Zarządu,
- Komitet Zarządzania Zmianami – w obszarze wdrażania nowych lub modyfikacji istniejących produktów oraz procesów biznesowych i pozabiznesowych,
- Komitet Bezpieczeństwa - w dziedzinie bezpieczeństwa i zarządzania ciągłością działania,
- Komitet Ryzyka Modeli – w zakresie zarządzania ryzykiem modeli.

6.2 Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe należy do podstawowych ryzyk związanych z działalnością Grupy. Udział kredytów i pożyczek w bilansie Grupy powoduje, że jego utrzymanie na bezpiecznym poziomie ma zasadnicze znaczenie dla wyników prowadzonej działalności Grupy. Proces zarządzania ryzykiem kredytowym ma charakter scentralizowany i jest wykonywany przede wszystkim poprzez jednostki Pionu Zarządzania Ryzykami, umiejscowione w Centrali Banku oraz jego strukturach lokalnych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Integracja ryzyk w Pionie Zarządzania Ryzykami, w którym oprócz ryzyka kredytowego zostały przypisane także ryzyko rynkowe oraz operacyjne, umożliwia efektywne zarządzanie wszystkimi rodzajami ryzyk o charakterze kredytowym.

Proces obejmuje wszystkie funkcje kredytowe – analizę kredytową, podejmowanie decyzji kredytowych, monitorowanie i administrowanie oraz restrukturyzację i windykację.

Funkcje te są realizowane zgodnie z obowiązującą w danym roku obrachunkowym polityką kredytową Banku i wytycznymi do niej, przyjętymi przez Zarząd i Radę Nadzorczą Banku. Efektywność i skuteczność funkcji kredytowych jest osiągana przy wykorzystaniu zróżnicowanych metod i metodologii kredytowych oraz zastosowaniu zaawansowanych narzędzi informatycznych, które zostały zintegrowane z głównym systemem informatycznym Banku. Procedury obowiązujące w Banku pozwalają na ograniczanie ryzyka kredytowego. W szczególności te dotyczące zasad oceny ryzyka transakcji, ustanawiania prawnych zabezpieczeń kredytów, uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych oraz ograniczenia kredytowania niektórych obszarów działalności, zgodnie z przyjętym w Banku systemem segmentacji klientów.

Dla wzrostu bezpieczeństwa działalność kredytowa limitowana jest w oparciu o ograniczenia wynikające z przepisów Prawa Bankowego oraz wewnętrzne normy ostrożnościowe. Dotyczą one w szczególności wskaźników koncentracji zaangażowania kredytowego dla określonych sektorów gospodarki, wskaźnika udziału znaczących zaangażowań w portfelu kredytowym Banku oraz limitów zaangażowania na poszczególne kraje, banki zagraniczne i krajowe instytucje finansowe.

Uprawnienia do podejmowania decyzji kredytowych, ograniczenia kredytowania niektórych obszarów działalności oraz wewnętrzne i zewnętrzne normy ostrożnościowe uwzględniają nie tylko kredyty, pożyczki i gwarancje, ale również transakcje pochodne i instrumenty dłużne.

Bank ustalił następujące limity portfelowe:

- udział znaczących zaangażowań w portfelu kredytowym Banku – akceptowany przez Zarząd Banku i Radę Nadzorczą Banku,
- limity na segmenty klientów – ustalane w polityce kredytowej Banku,
- limity na produkty (kredyty hipoteczne udzielane klientom indywidualnym, finansowanie nieruchomości komercyjnych) – ustalane w polityce kredytowej Banku,
- ograniczenia sektorowe i koncentracji sektorowej – akceptowane przez Komitet Kredytowy Banku.

Z uwagi na fakt, że kluczowe limity ustalane są przez organy decyzyjne, które jednocześnie otrzymują i analizują raporty na temat ryzyka kredytowego (prezentujące również bazylejskie parametry ryzyka kredytowego), decyzje o limitach w znacznym stopniu uwzględniają ocenę ryzyka kredytowego wspartą wewnętrznymi systemami ratingowymi. Ponadto, Bank limituje transakcje kredytowe charakteryzujące się podwyższonym ryzykiem poprzez zastrzeżenie decyzyjności w tych przypadkach dla szczebli decyzyjnych z wyższym limitem uprawnień.

Ochronę jakości portfela kredytowego zapewniają również jego okresowe przeglądy oraz bieżące monitorowanie terminowej obsługi kredytów i kondycji finansowej klientów.

Modele ratingowe wykorzystywane w procesie zarządzania ryzykiem kredytowym

Dla potrzeb zarządzania ryzykiem kredytowym Bank korzysta z wewnętrznych modeli ratingowych w zależności od segmentu klienta i/lub rodzaju ekspozycji.

Proces nadawania ratingu stanowi istotny element oceny ryzyka kredytowego klienta i transakcji, stanowiąc wstępny etap w procesie podejmowania decyzji kredytowej zarówno o udzieleniu jak i zmianie warunków kredytu oraz w procesie monitorowania jakości portfela kredytowego.

Pomiar ryzyka kredytowego odbywa się przy uwzględnieniu trzech parametrów – PD, LGD oraz EAD. Parametr PD odnosi się do prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania (ang. default) czyli z niedotrzymaniem warunków umownych przez Kredytobiorcę, w horyzoncie jednego roku i może mieć charakter podmiotowy lub produktowy. Parametr LGD wskazuje na szacowaną wysokość straty, która zostanie poniesiona dla każdej transakcji o charakterze kredytowym od daty wystąpienia takiego niewykonania zobowiązania. Parametr EAD odzwierciedla szacowaną wysokość ekspozycji kredytowej na tę datę.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Parametry ryzyka wykorzystywane w modelach ratingowych służą do wyliczenia oczekiwanej straty z tytułu ryzyka kredytowego.

Wartość oczekiwanej straty jest jednym z istotnych kryteriów oceny branym pod uwagę przez czynniki decyzyjne w procesie kredytowania. W szczególności ta wartość jest porównywana z wnioskowanym poziomem marży.

Poziom marż minimalnych dla danego produktu lub segmentu klienta jest określany na podstawie analizy ryzyka, uwzględniającej wartość szacowanych parametrów ryzyka i stanowiącej fragment systemu ratingów wewnętrznych. Zarówno rating klienta jak i transakcji, a także parametry ryzyka kredytowego odgrywają znaczącą rolę w systemie informacji o ryzyku kredytowym. Dla każdego modelu ratingowego raporty ryzyka kredytowego zawierają informacje dotyczące porównania zrealizowanych parametrów z teoretycznymi wartościami dla każdej klasy ratingowej.

Raporty ryzyka kredytowego są generowane miesięcznie, a ich zakres jest różny w zależności od odbiorcy raportu (im wyższy szczebel zarządzania, tym prezentowane raporty są bardziej zagregowane). W ten sposób raporty są efektywnie wykorzystywane w procesie zarządzania ryzykiem kredytowym.

Na potrzeby wewnętrzne w Banku funkcjonują następujące modele ratingowe, opracowane zgodnie z postanowieniami Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych:

- 1) Dla segmentu klienta indywidualnego Bank stosuje dwa odrębne modele przeznaczone dla:
  - kredytów mieszkaniowych (zabezpieczonych hipotecznie),
  - pożyczek gotówkowych (konsumenckich).
- 2) Dla segmentu klienta korporacyjnego, Bank stosuje modele ratingowe dzieląc klientów na:
  - klientów z rocznymi obrotami nieprzekraczającymi 500 mln EUR,
  - klientów korporacyjnych objętych modelem centralnym z rocznymi obrotami przekraczającymi 500 mln EUR,
  - kredytowanie specjalistyczne.

Wewnętrzными modelami ratingowymi nie są objęte następujące rodzaje ekspozycji:

- 1) ekspozycje detaliczne nieistotne co do wielkości oraz profilu postrzeganego ryzyka:
  - limity w rachunku bieżącym,
  - debety,
  - debety wymuszone,
  - ekspozycje związane z kartami kredytowymi,
  - ekspozycje związane z kasami mieszkaniowymi,
  - pozostałe należności.
- 2) ekspozycje wobec przedsiębiorstw nieistotne co do wielkości oraz profilu postrzeganego ryzyka:
  - ekspozycje wobec giełd i pozostałych instytucji finansowych,
  - ekspozycje wobec instytucji ubezpieczeniowych,
  - finansowanie projektów,
  - skupione wierzytelności,
  - ekspozycje wobec funduszy inwestycyjnych,
  - ekspozycje wobec przedsiębiorstw leasingowych i holdingów finansowych,
  - pozostałe należności.
- 3) ekspozycje wobec samorządów regionalnych i władz lokalnych, które nie są traktowane jako ekspozycje wobec rządów centralnych, dla których liczba istotnych kontrahentów jest ograniczona.

Skala ratingowa

Skala ratingowa jest zróżnicowana w zależności od segmentu klienta i rodzaju transakcji.

Przyporządkowanie klienta lub transakcji do danej klasy ratingowej uzależnione jest od przypisanego prawdopodobieństwa niewywiązania się ze spłaty zobowiązania (parametr PD).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

W poniższych tabelach przedstawiono jakość portfela kredytowego dla ekspozycji objętych wewnętrznymi modelami ratingowymi.

Rozkład portfela objętego modelem ratingowym dla segmentu klienta indywidualnego (bez utraty wartości) – kredyty mieszkaniowe (zabezpieczone hipotecznie)

KLASA RATINGOWA	ZAKRES PD	31.12.2016		31.12.2015	
		WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA
1	0,00% <= PD < 0,06%	11 544 215	26,2%	10 532 502	25,9%
2	0,06% <= PD < 0,19%	6 794 533	15,4%	5 936 116	14,6%
3	0,19% <= PD < 0,35%	17 482 613	39,7%	16 303 771	40,1%
4	0,35% <= PD < 0,73%	5 463 689	12,4%	5 213 593	12,8%
5	0,73% <= PD < 3,50%	1 435 604	3,3%	1 393 240	3,4%
6	3,50% <= PD < 14,00%	638 891	1,5%	651 234	1,6%
7	14,00% <= PD < 100,00%	671 745	1,5%	652 160	1,6%
Razem		44 031 290	100,0%	40 682 616	100,0%

Rozkład portfela objętego modelem ratingowym dla segmentu klienta indywidualnego (bez utraty wartości) – pożyczki gotówkowe (konsumenckie)

KLASA RATINGOWA	ZAKRES PD	31.12.2016		31.12.2015	
		WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA
1	0,00% <= PD < 0,34%	687 697	7,9%	573 469	7,4%
2	0,34% <= PD < 0,80%	948 701	10,8%	805 937	10,3%
3	0,80% <= PD < 1,34%	1 506 160	17,2%	1 390 763	17,8%
4	1,34% <= PD < 2,40%	2 669 352	30,5%	2 393 959	30,6%
5	2,40% <= PD < 4,75%	1 815 307	20,7%	1 594 636	20,4%
6	4,75% <= PD < 14,50%	756 550	8,7%	673 978	8,6%
7	14,50% <= PD < 31,00%	186 915	2,1%	187 224	2,4%
8	31,00% <= PD < 100,00%	186 336	2,1%	194 052	2,5%
Razem		8 757 018	100,0%	7 814 018	100,0%

Rozkład portfela objętego modelem ratingowym dla segmentu klienta korporacyjnego (bez utraty wartości) – klienci z rocznymi obrotami nieprzekraczającymi 500 mln EUR

KLASA RATINGOWA	ZAKRES PD	31.12.2016		31.12.2015	
		WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA
1	0,00% <= PD < 0,15%	515 756	3,5%	357 910	2,4%
2	0,15% <= PD < 0,27%	2 188 032	14,8%	1 887 596	12,5%
3	0,27% <= PD < 0,45%	1 984 785	13,5%	2 348 388	15,6%
4	0,45% <= PD < 0,75%	2 105 131	14,3%	2 304 203	15,3%
5	0,75% <= PD < 1,27%	2 131 155	14,5%	3 136 094	20,8%
6	1,27% <= PD < 2,25%	2 269 874	15,4%	1 935 237	12,8%
7	2,25% <= PD < 4,00%	1 266 801	8,6%	1 043 523	6,9%
8	4,00% <= PD < 8,50%	1 948 049	13,2%	1 898 162	12,6%
9	8,50% <= PD < 100,00%	319 268	2,2%	165 709	1,1%
Razem		14 728 851	100,0%	15 076 822	100,0%

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Rozkład portfela objętego modelem ratingowym dla segmentu klienta korporacyjnego (bez utraty wartości) – klienci objęci modelem centralnym z rocznymi obrotami przekraczającymi 500 mln EUR

KLASA RATINGOWA	ZAKRES PD	31.12.2016		31.12.2015	
		WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA
1	0,0000% <= PD < 0,0011%	-	0,0%	-	0,0%
2	0,0011% <= PD < 0,0031%	-	0,0%	-	0,0%
3	0,0031% <= PD < 0,0069%	-	0,0%	-	0,0%
4	0,0069% <= PD < 0,0124%	-	0,0%	-	0,0%
5	0,0124% <= PD < 0,0223%	1	0,0%	-	0,0%
6	0,0223% <= PD < 0,0395%	-	0,0%	-	0,0%
7	0,0395% <= PD < 0,0691%	5	0,0%	1 243 315	24,2%
8	0,0691% <= PD < 0,1208%	430 448	8,0%	645 108	12,6%
9	0,1208% <= PD < 0,2091%	1 029 404	19,1%	629 490	12,3%
10	0,2091% <= PD < 0,3581%	255 864	4,8%	375 435	7,3%
11	0,3581% <= PD < 0,6132%	2 486 615	46,2%	81 377	1,6%
12	0,6132% <= PD < 1,0807%	-	0,0%	93 303	1,8%
13	1,0807% <= PD < 1,9599%	847 569	15,7%	-	0,0%
14	1,9599% <= PD < 3,5545%	331 740	6,2%	2 063 695	40,2%
15	3,5545% <= PD < 7,6705%	11	0,0%	-	0,0%
16	7,6705% <= PD < 19,6959%	-	0,0%	16	0,0%
17	19,6959% <= PD < 100,0000%	-	0,0%	-	0,0%
Razem		5 381 657	100,0%	5 131 739	100,0%

Dla ekspozycji z tytułu kredytowania specjalistycznego Bank stosuje podejście pogrupowania (ang. slotting criteria) w ramach metody wewnętrznych ratingów, polegające na zastosowaniu klas nadzorczych w procesie przypisywania wag ryzyka.

Rozkład portfela ekspozycji z tytułu kredytowania specjalistycznego (bez utraty wartości)

KLASA NADZORCZA	31.12.2016		31.12.2015	
	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA	WARTOŚĆ BILANSOWA	%PORTFELA
Wysoka	3 470 755	42,6%	1 647 122	25,0%
Dobra	3 623 153	44,5%	4 185 156	63,4%
Zadawalająca	1 010 603	12,4%	720 513	10,9%
Słaba	44 728	0,5%	43 078	0,7%
Razem	8 149 239	100,0%	6 595 869	100,0%

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Podział kredytów i pożyczek udzielonych klientom na objęte i nie objęte wewnętrznymi modelami ratingowymi

	31.12.2016	31.12.2015
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości:	120 112 554	119 349 516
Kredyty i pożyczki dla ludności:	55 863 932	51 611 229
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym:	52 788 308	48 496 634
Kredyty mieszkaniowe	44 031 290	40 682 616
Pożyczki gotówkowe	8 757 018	7 814 018
Pozostałe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	3 075 624	3 114 595
Kredyty i pożyczki dla przedsiębiorstw:	64 248 622	67 738 287
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym:	20 110 508	20 208 561
Klienci z rocznymi obrotami nieprzekraczającymi 500 mln EUR	14 728 851	15 076 822
Klienci objęci modelem centralnym z rocznymi obrotami przekraczającymi 500 mln EUR	5 381 657	5 131 739
Ekspozycje z tytułu kredytowania specjalistycznego	8 149 239	6 595 869
Dłużne papiery wartościowe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	12 352 160	12 330 221
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	-	4 755 472
Pozostałe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	23 636 715	23 848 164
Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości	2 550 658	2 705 410
Razem kredyty i pożyczki udzielone klientom (*)	122 663 212	122 054 926

(*) Kwoty kredytów i pożyczek udzielonych klientom uwzględniają należności z tytułu leasingu finansowego oraz weksle uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym.

Rating klienta/transakcji a szczebel podejmowania decyzji kredytowej

Szczebel decyzyjny związany z zatwierdzeniem transakcji jest w bezpośredni sposób uzależniony od ratingu klienta.

Limity uprawnień są związane z zajmowanym stanowiskiem, określonym zgodnie ze strukturą organizacyjną Banku. Limity są określone biorąc pod uwagę:

- kwotę łącznego zaangażowania Banku wobec klienta łącznie z kwotą wnioskowanej transakcji,
- rodzaj klienta,
- zaangażowanie osób i podmiotów powiązanych z klientem.

Walidacja modeli ratingowych

Wewnętrzna walidacja modeli i oszacowań parametrów ryzyka koncentruje się na ocenie jakości modeli ryzyka oraz dokładności i stabilności oszacowań parametrów stosowanych przez Bank. Walidacja obejmuje modele i parametry ryzyka szacowane lokalnie – walidacja modeli centralnych prowadzona jest w ramach Grupy UniCredit. Walidacja przeprowadzana jest na poziomie każdego modelu ryzyka, przy czym dla każdej z klas ekspozycji Bank może stosować kilka modeli.

Ponadto komórka audytu wewnętrznego ma obowiązek, co najmniej raz w roku, dokonać przeglądu systemów ratingowych Banku i ich funkcjonowania, w szczególności w obszarze funkcjonowania jednostki kontroli ryzyka i oszacowań wartości parametrów ryzyka. Przegląd obejmuje zgodność systemów ratingowych i ich funkcjonowania w Banku ze wszystkimi obowiązującymi minimalnymi wymaganiami w zakresie metod zaawansowanych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ekspozycja Grupy na ryzyko kredytowe

Maksymalna ekspozycja kredytowa

Poniższa tabela przedstawia maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe dla pozycji bilansowych i pozabilansowych na datę sprawozdawczą

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od Banku Centralnego	3 233 379	4 930 181
Należności od banków oraz kredyty i pożyczki udzielone klientom (*)	121 947 096	125 869 993
Należności z tytułu leasingu finansowego	3 974 643	3 503 979
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	732 469	1 126 792
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	1 913 429	3 206 447
Instrumenty zabezpieczające	289 752	421 640
Inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe	35 120 619	21 181 723
Pozostałe aktywa (**)	1 020 482	2 300 995
Ekspozycja bilansowa (***)	168 231 869	162 541 750
Zobowiązania do udzielenia kredytu	32 126 475	30 825 051
Pozostałe zobowiązania warunkowe	11 473 757	15 130 027
Ekspozycja pozabilansowa	43 600 232	45 955 078
Razem	211 832 101	208 496 828

(*) Kwoty należności kredytów i pożyczek udzielonych klientom uwzględniają weksle uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym.

(**) Obejmuje następujące pozycje sprawozdania z sytuacji finansowej: „Inwestycje w jednostki stowarzyszone” oraz część pozycji „Inne aktywa” (dochody do otrzymania, rozrachunki międzybankowe i międzyoddziałowe, należności od dłużników różnych oraz rozrachunki kartowe).

(***) Ekspozycja bilansowa jest równa wartości bilansowej prezentowanej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

Metody ograniczania ryzyka kredytowego

Grupa Pekao S.A. wypracowała ścisłą politykę zarządzania zabezpieczeniami, akceptowanymi przez Bank dla kredytów i gwarancji. Polityka zarządzania zabezpieczeniami jest odzwierciedlona w postaci wewnętrznych reguł i regulacji w Banku, odnoszących się do reguł nadzorczych, zawartych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Najczęściej spotykane zabezpieczenia pożyczek i kredytów, które są przyjmowane zgodnie z polityką Grupy Pekao w tym zakresie, są następujące

ZABEZPIECZENIA	ZASADY SZACOWANIA WARTOŚCI ZABEZPIECZEŃ
HIPOTEKI	
– komercyjne	Wartość zabezpieczenia powinna zostać określona na podstawie wyceny rynkowej dokonanej przez rzeczoznawcę. Dopuszczalne są inne, indywidualne udokumentowane źródła wyceny, np. oferta kupna, wartość zależna od etapu procedury przetargowej, itp.
– mieszkalne	
ZASTAW REJESTROWY / PRZEWŁASZCZENIE:	
– zapasy	Wartość określana na podstawie wiarygodnych źródeł takich jak kwota z umowy zastawu, wartość z aktualnego sprawozdania finansowego, wartość wpisana w polisę ubezpieczeniową, wartość kwotowana na giełdzie, wartość wynikająca z zaawansowanego etapu windykacji poparta odpowiednimi dokumentami np. wycenami komornika lub syndyka.
– maszyny i urządzenia	Wartość określana na podstawie wyceny rynkowej rzeczoznawcy lub wartość bieżąca określona na podstawie innych wiarygodnych źródeł jak aktualna oferta kupna, ewidencja środków trwałych dłużnika, udokumentowana kwota podana przez komornika lub syndyka, itp.
– samochody	Wartość jest określona na podstawie dostępnych tabel (np. firm ubezpieczeniowych) wartości samochodu w zależności od marki, wieku, ceny początkowej, ewentualnie innych wiarygodnych źródeł wyceny np. kwoty wpisanej w polisie ubezpieczeniowej.
– inne	Wartość jest ustalana indywidualnie w zależności od przedmiotu. Wycena powinna pochodzić z wiarygodnego źródła z uwzględnieniem powyższych wskazówek.
– papiery wartościowe i środki pieniężne	Wartość określana na podstawie indywidualnie szacowanej wartości rynkowej. Stopa odzysku powinna zostać oszacowana ostrożnie, aby uwzględnić dużą zmienność ceny niektórych papierów wartościowych.
CESJA WIERZYTELNOŚCI	
– od kontrahenta mającego rating inwestycyjny przyznany przez niezależną agencję ratingową lub wewnętrzny system ratingowy Banku	Wartość określana na podstawie indywidualnie szacowanej wysokości wierzytelności.
– od pozostałych kontrahentów	Wartość określana na podstawie indywidualnie szacowanej wysokości wierzytelności.
GWARANCJE/ PORĘCZENIA (W TYM WEKSLOWE) / PRZYSTĄPIENIE DO DŁUGU	
– od banków i Skarbu Państwa	Do wysokość kwoty gwarantowanej.
– od innych kontrahentów mających dobrą sytuację finansową w szczególności potwierdzoną ratingiem inwestycyjnym przyznanym przez niezależną agencję ratingową lub wewnętrznym ratingiem Banku	Wartość określana na podstawie indywidualnie szacowanej wysokości wierzytelności.
– od pozostałych kontrahentów	Wartość określana na podstawie indywidualnie szacowanej wartości rynkowej.

Efekt finansowy ustanowionych zabezpieczeń dla portfela ekspozycji ocenianych indywidualnie z rozpoznaną utratą wartości wynosi 1 496 661 tys. złotych na datę 31 grudnia 2016 roku (1 465 933 tys. złotych na datę 31 grudnia 2015 roku). Jest to kwota, o którą poziom wymaganych odpisów z tytułu utraty wartości dla tego portfela byłby wyższy, gdyby przy ich szacowaniu nie zostały uwzględnione zdyskontowane przepływy z zabezpieczeń.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Kompensowanie aktywów i zobowiązań finansowych

Ujawnienia wymienione w tabelach poniżej obejmują aktywa i zobowiązania finansowe, które podlegają egzekwowalnym porozumieniom ramowym lub podobnym porozumieniom dotyczącym kompensowania, niezależnie od tego, czy są one kompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

Porozumienia dotyczące kompensowania zawierane przez Grupę to:

- umowy ramowe ISDA oraz inne umowy ramowe dotyczące instrumentów pochodnych,
- globalne umowy ramowe (GMRA) dotyczące transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu.

Porozumienia dotyczące kompensowania zawierane przez Grupę nie spełniają kryteriów kompensowania w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Zapisy takich porozumień dają bowiem prawo do kompensaty ujętych kwot, które jest wykonalne tylko w przypadkach niewywiązania się z płatności, niewypłacalności lub upadłości jednego z kontrahentów. Dodatkowo Grupa i jej kontrahenci nie mają intencji do rozliczenia transakcji na bazie kwoty netto lub do jednoczesnej realizacji aktywów i wykonania zobowiązań. W związku z tym nie wystąpiły przypadki kompensaty aktywów i zobowiązań finansowych na dzień bilansowy.

Grupa otrzymała i złożyła zabezpieczenia w postaci depozytów zabezpieczających i płynnych papierów wartościowych w odniesieniu do następujących transakcji:

- instrumentów pochodnych,
- transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu.

Zabezpieczenia te ustanowione są na standardowych warunkach branżowych. Zabezpieczenia w postaci depozytów zabezpieczających wynikają m.in. z tzw. Credit Support Annex (CSA) – stanowiących załącznik do umów ramowych ISDA.

Papiery wartościowe otrzymane/złożone jako zabezpieczenie w ramach transakcji z przyrzeczeniem odkupu mogą być zastawione lub sprzedane na czas trwania transakcji, ale muszą być oddane w dacie zapadalności transakcji. Warunki umów również dają prawo każdej ze stron transakcji do rozwiązania powiązanych transakcji w przypadku braku możliwości zwrotu zabezpieczenia.

Aktywa i zobowiązania finansowe, które podlegają egzekwowalnym porozumieniom ramowym lub podobnym porozumieniom dotyczącym kompensowania i które mogą potencjalnie podlegać kompensacie w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

31.12.2016	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW FINANSOWYCH PREZENTOWANA W SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ	POTENCJALNE KWOTY KOMPENSATY		WARTOŚĆ NETTO	
		INSTRUMENTY FINANSOWE (ZAWIERA OTRZYMANE ZABEZPIECZENIA NA PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH)	OTRZYMANE ZABEZPIECZENIA PIENIĘŻNE		
AKTYWA FINANSOWE					
	Instrumenty pochodne	1 848 236	-1 434 265	-182 765	231 206
	RAZEM	1 848 236	-1 434 265	-182 765	231 206

31.12.2016	WARTOŚĆ BILANSOWA ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH PREZENTOWANA W SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ	POTENCJALNE KWOTY KOMPENSATY		WARTOŚĆ NETTO	
		INSTRUMENTY FINANSOWE (ZAWIERA ZŁOŻONE ZABEZPIECZENIA NA PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH)	ZŁOŻONE ZABEZPIECZENIA PIENIĘŻNE		
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE					
	Instrumenty pochodne	3 254 372	-1 434 265	-1 651 984	168 123
	RAZEM	3 254 372	-1 434 265	-1 651 984	168 123

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

31.12.2015	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW FINANSOWYCH PREZENTOWANA W SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ	POTENCJALNE KWOTY KOMPENSATY		WARTOŚĆ NETTO
		INSTRUMENTY FINANSOWE (ZAWIERA OTRZYMANE ZABEZPIECZENIA NA PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH)	OTRZYMANE ZABEZPIECZENIA PIENIĘŻNE	
AKTYWA FINANSOWE				
Instrumenty pochodne	3 628 087	-3 012 327	-295 762	319 998
RAZEM	3 628 087	-3 012 327	-295 762	319 998

31.12.2015	WARTOŚĆ BILANSOWA ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH PREZENTOWANA W SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ	POTENCJALNE KWOTY KOMPENSATY		WARTOŚĆ NETTO
		INSTRUMENTY FINANSOWE (ZAWIERA ZŁOŻONE ZABEZPIECZENIA NA PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH)	ZŁOŻONE ZABEZPIECZENIA PIENIĘŻNE	
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE				
Instrumenty pochodne	4 907 087	-3 012 327	-1 339 417	555 343
Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	963 829	-962 346	-	1 483
RAZEM	5 870 916	-3 974 673	-1 339 417	556 826

Ujawnione powyżej wartości aktywów i zobowiązań finansowych prezentowane są w sprawozdaniu z sytuacji finansowej:

- aktywa i zobowiązania finansowe z tytułu instrumentów pochodnych – na bazie wartości godziwej,
- aktywa i zobowiązania finansowe z tytułu transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu – na bazie wartości według zamortyzowanego kosztu.

Rekoncyliacja wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych, które podlegają egzekwowalnym porozumieniom ramowym lub podobnym porozumieniom dotyczącym kompensowania, z wartościami prezentowanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

31.12.2016	WARTOŚĆ BILANSOWA NETTO	POZYCJA SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	WARTOŚĆ BILANSOWA POZYCJI ZE SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	WARTOŚĆ BILANSOWA POZYCJI NIE PODLEGAJĄCYCH UJAWNIENIU W NOCIE DOTYCZĄCEJ KOMPENSOWANIA	NOTA
AKTYWA FINANSOWE					
Instrumenty pochodne	1 791 677	Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	1 913 429	121 752	27
	56 559	Instrumenty zabezpieczające	289 752	233 193	30
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE					
Instrumenty pochodne	1 618 110	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	1 952 674	334 564	27
	1 636 262	Instrumenty zabezpieczające	1 638 718	2 456	30

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

31.12.2015	WARTOŚĆ BILANSOWA NETTO	POZYCJA SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	WARTOŚĆ BILANSOWA POZYCJI ZE SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	WARTOŚĆ BILANSOWA POZYCJI NIE PODLEGĄCYCH UJAWNIENIU W NOTCIE DOTYCZĄCEJ KOMPENSOWANIA	NOTA
AKTYWA FINANSOWE					
Instrumenty pochodne	3 134 367	Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	3 206 447	72 080	27
	421 640	Instrumenty zabezpieczające	421 640	-	30
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE					
Instrumenty pochodne	3 106 943	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)	3 204 328	97 385	27
	1 702 759	Instrumenty zabezpieczające	1 702 759	-	30
Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	963 829	Zobowiązania wobec innych banków	5 958 449	4 994 620	40

Ogólna charakterystyka procesu monitorowania

Proces monitorowania nakierowany jest na identyfikację symptomów i zagrożeń pojawiających się u klienta, podejmowanie działań zapobiegających pogarszaniu się jakości portfela kredytowego w celu maksymalizacji prawdopodobieństwa odzyskania udostępnionych klientowi środków.

Monitorowanie ryzyka kredytowego obejmuje, w szczególności, kontrolę terminowości obsługi zadłużenia, analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta, sprawdzanie realizacji warunków umowy kredytowej oraz przyjętych i ustanowionych zabezpieczeń.

Monitoring dużych klientów korporacyjnych dokonywany jest z wykorzystaniem systemu ratingowego oraz danych z wewnętrznych i zewnętrznych źródeł informacji. W przypadku średniego i małego klienta proces monitorowania prowadzony jest przy wykorzystaniu wewnętrznego narzędzia zbudowanego na bazie statystycznego modelu behawioralnego. Efektywność procesu wzmocniona jest dzięki cyklicznym przeglądom portfela kredytowego dokonywanym przez przedstawicieli Pionu Zarządzania Ryzykami i Pionów Biznesowych mających na celu ustalenie rzeczywistej jakości poszczególnych ekspozycji oraz całego portfela kredytowego.

Monitorowanie klienta indywidualnego ma charakter systemowy i jest przeprowadzane na podstawie wyników scoringu behawioralnego.

Ogólna charakterystyka modelu tworzenia odpisów aktualizacyjnych

W Grupie odpisy aktualizacyjne tworzone są zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej. Odzwierciedlają one utratę wartości aktywów kredytowych oznaczającą, iż Grupa nie będzie w stanie odzyskać należności zgodnie z warunkami umowy. Utrata wartości ekspozycji kredytowych wyceniana jest metodą indywidualną i grupową.

Proces identyfikacji ekspozycji z utratą wartości objętych wyceną indywidualną dokonywany jest z wykorzystaniem wewnętrznego narzędzia i obejmuje następujące etapy:

- określenie czy przesłanka utraty wartości na danej ekspozycji kredytowej została rozpoznana, a przy jej zidentyfikowaniu określenie rodzaju przesłanki i nadanie ekspozycji statusu default,
- oszacowanie przyszłych przepływów pieniężnych, zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej, pochodzących zarówno z zabezpieczeń jak i działalności klienta,
- wyliczenie odpisu aktualizacyjnego i zaewidencjonowanie go w systemie.

Ekspozycje objęte wyceną grupową klasyfikowane są do kategorii default, w przypadku gdy zaległość w spłacie przekracza 90 dni. Odpis z tytułu utraty wartości dla tych ekspozycji jest wyliczany w oparciu o modele statystyczne.

W przypadku, gdy na ekspozycjach kredytowych przesłanka utraty wartości nie została rozpoznana wyliczany jest odpis na straty poniesione lecz nieujawnione (IBNR) w oparciu o modele statystyczne.

Stosowane modele statystyczne bazują na obserwacjach historycznych, w ramach grup ekspozycji charakteryzujących się zbliżonymi parametrami ryzyka kredytowego.

Modele i parametry wykorzystywane do tworzenia odpisów są poddawane okresowej walidacji.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Analiza jakościowa aktywów finansowych Grupy

Ekspozycje Grupy na ryzyko kredytowe z tytułu kredytów i pożyczek z rozpoznaną utratą wartości według okresów przeterminowania

	NALEŻNOŚCI OD BANKÓW (*)		KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM (*)	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
WARTOŚĆ BILANSOWA BRUTTO EKSPOZYCJI OCENIANEJ INDYWIDUALNIE Z ROZPOZNANĄ UTRATĄ WARTOŚCI				
- nieprzeterminowane	-	-	642 927	564 430
- do 1 miesiąca	-	-	106 904	37 283
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-	-	31 323	22 868
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-	-	228 925	158 487
- powyżej 1 roku do 5 lat	8 192	9 927	2 565 907	3 079 109
- powyżej 5 lat	-	-	1 498 788	1 429 845
Razem brutto	8 192	9 927	5 074 774	5 292 022
ODPIS				
- nieprzeterminowane	-	-	-292 907	-238 852
- do 1 miesiąca	-	-	-30 285	-7 530
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-	-	-7 077	-5 206
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-	-	-121 057	-52 140
- powyżej 1 roku do 5 lat	-8 192	-9 927	-1 563 402	-1 738 572
- powyżej 5 lat-	-	-	-1 170 559	-1 198 995
Razem odpis	-8 192	-9 927	-3 185 287	-3 241 295
Wartość bilansowa netto ekspozycji ocenianej indywidualnie z rozpoznaną utratą wartości	-	-	1 889 487	2 050 727
WARTOŚĆ BILANSOWA BRUTTO EKSPOZYCJI OCENIANEJ GRUPOWO Z ROZPOZNANĄ UTRATĄ WARTOŚCI				
- nieprzeterminowane	-	-	166 121	120 069
- do 1 miesiąca	-	-	69 664	42 559
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-	-	56 545	47 688
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-	-	286 856	303 072
- powyżej 1 roku do 5 lat	-	-	1 297 813	1 359 720
- powyżej 5 lat	9 800	9 800	914 748	956 361
Razem brutto	9 800	9 800	2 791 747	2 829 469
ODPIS				
- nieprzeterminowane	-	-	-54 371	-46 047
- do 1 miesiąca	-	-	-21 678	-10 980
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-	-	-20 975	-17 089
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-	-	-152 797	-156 199
- powyżej 1 roku do 5 lat	-	-	-1 038 042	-1 047 727
- powyżej 5 lat	-9 800	-9 800	-842 713	-896 744
Razem odpis	-9 800	-9 800	-2 130 576	-2 174 786
Wartość bilansowa netto ekspozycji ocenianej grupowo z rozpoznaną utratą wartości	-	-	661 171	654 683

(*) Kwoty należności od banków i kwoty kredytów i pożyczek udzielonych klientom uwzględniają należności z tytułu leasingu finansowego.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ekspozycje Grupy na ryzyko kredytowe z tytułu kredytów i pożyczek bez rozpoznanej utraty wartości według okresów przeterminowania

	NALEŻNOŚCI OD BANKÓW (*)		KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM (*)			
			PRZEDSIĘBIORSTWA		LUDNOŚĆ	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
WARTOŚĆ BILANSOWA BRUTTO EKSPOZYCJI BEZ ROZPOZNANEJ UTRATY WARTOŚCI						
- nieprzeterminowane	3 258 534	7 319 104	64 156 501	67 677 272	54 316 545	50 112 528
- do 30 dni	-	-	240 713	214 225	1 314 340	1 269 204
- powyżej 30 dni do 60 dni	-	-	27 468	34 541	177 909	183 623
- powyżej 60 dni	-	-	88 700	89 848	184 075	194 520
Razem brutto	3 258 534	7 319 104	64 513 382	68 015 886	55 992 869	51 759 875
ODPIS IBNR						
- nieprzeterminowane	-8	-58	-256 869	-273 574	-80 772	-90 586
- do 30 dni	-	-	-5 106	-2 652	-30 818	-37 046
- powyżej 30 dni do 60 dni	-	-	-1 425	-686	-9 873	-11 615
- powyżej 60 dni	-	-	-1 360	-687	-7 474	-9 399
Razem odpis IBNR	-8	-58	-264 760	-277 599	-128 937	-148 646
Wartość bilansowa netto ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości	3 258 526	7 319 046	64 248 622	67 738 287	55 863 932	51 611 229

(*) Kwoty należności od banków i kwoty kredytów i pożyczek udzielonych klientom uwzględniają należności z tytułu leasingu finansowego oraz weksle uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym.

Ekspozycje Grupy na ryzyko kredytowe z tytułu kredytów i pożyczek według kryterium wystąpienia przesłanek utraty wartości

	NALEŻNOŚCI OD BANKÓW (*)		KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM (*)	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
EKSPOZYCJE Z ROZPOZNANĄ UTRATĄ WARTOŚCI				
wartość bilansowa brutto	17 992	19 727	7 866 521	8 121 491
odpis	-17 992	-19 727	-5 315 863	-5 416 081
Razem netto	-	-	2 550 658	2 705 410
EKSPOZYCJE Z PRZESŁANKAMI UTRATY WARTOŚCI, DLA KTÓRYCH NIE STWIERDZONO UTRATY WARTOŚCI				
wartość bilansowa brutto, w tym	-	-	100 560	78 166
<i>ekspozycje, w przypadku których w zdyskontowanych oczekiwanych przyszłych przepływach pieniężnych uwzględniono wartość zabezpieczeń w tym:</i>	-	-	100 560	78 166
<i>ekspozycje przeterminowane</i>	-	-	35 382	31 741
odpis IBNR	-	-	-2 610	-1 362
Razem netto	-	-	97 950	76 804
EKSPOZYCJE BEZ PRZESŁANEK UTRATY WARTOŚCI				
wartość bilansowa brutto	3 258 534	7 319 104	120 405 691	119 697 595
odpis IBNR	-8	-58	-391 087	-424 883
Razem netto	3 258 526	7 319 046	120 014 604	119 272 712

(*) Kwoty należności od banków i kwoty kredytów i pożyczek udzielonych klientom uwzględniają należności z tytułu leasingu finansowego oraz weksle uprawnione do redyskontowania w Banku Centralnym.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Podział ekspozycji z tytułu dłużnych papierów wartościowych według ratingów agencji Standard & Poor's według stanu na 31 grudnia 2016 roku

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE					
RATING	PRZEZNACZONE DO OBROTU	DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY	UTRZYMYWANE DO TERMINU WYMAGALNOŚCI	NABYTE W RAMACH TRANSAKCJI Z PRZYRZECZENIEM ODSPRZEDAŻY(***)	RAZEM
AA+ do AA-	-	327 613	-	-	327 613
A+ do A-	654 918	24 719 097	2 998 379	700 960	29 073 354
BBB+ do BBB-	9 719	-	-	-	9 719
bez ratingu	66 113	6 903 060 (*)	20 606 (**)	-	6 989 779
Razem	730 750	31 949 770	3 018 985	700 960	36 400 465

(*) W tym bony pieniężne NBP o wartości 5 978 629 tys. zł.

(**) W tym bony pieniężne NBP o wartości 20 606 tys. zł.

(***) Wartość godziwa dłużnych papierów wartościowych nabytych w ramach transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży.

Podział ekspozycji z tytułu dłużnych papierów wartościowych według ratingów agencji Standard & Poor's według stanu na 31 grudnia 2015 roku

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE					
RATING	PRZEZNACZONE DO OBROTU	DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY	UTRZYMYWANE DO TERMINU WYMAGALNOŚCI	NABYTE W RAMACH TRANSAKCJI Z PRZYRZECZENIEM ODSPRZEDAŻY(***)	RAZEM
A+ do A-	1 003 007	15 954 349	2 497 324	6 520 122	25 974 802
BBB+ do BBB-	7 724	251 367	-	-	259 091
bez ratingu	113 986	1 312 168 (*)	871 100 (**)	-	2 297 254
Razem	1 124 717	17 517 884	3 368 424	6 520 122	28 531 147

(*) W tym bony pieniężne NBP o wartości 628 454 tys. zł.

(**) W tym bony pieniężne NBP o wartości 871 100 tys. zł.

(***) Wartość godziwa dłużnych papierów wartościowych nabytych w ramach transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży.

Podział aktywów z tytułu instrumentów pochodnych według ratingów agencji Standard & Poor's według stanu na 31 grudnia 2016 roku

INSTRUMENTY POCHODNE							
RATING	HANDLOWE			ZABEZPIECZAJĄCE			RAZEM
	BANKI	POZOSTAŁE INSTYTUCJE FINANSOWE	PODMIOTY NIEFINANSOWE	BANKI	POZOSTAŁE INSTYTUCJE FINANSOWE	PODMIOTY NIEFINANSOWE	
AAA	143	-	-	-	-	-	143
AA+ do AA-	75 047	-	-	1 044	-	-	76 091
A+ do A-	581 997	179 546	-	22 224	-	-	783 767
BBB+ do BBB-	379 748	-	-	4 414	-	-	384 162
bez ratingu	303 021	69 325	324 602	26 868	235 202	-	959 018
Razem	1 339 956	248 871	324 602	54 550	235 202	-	2 203 181

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Podział aktywów z tytułu instrumentów pochodnych według ratingów agencji Standard & Poor's według stanu na 31 grudnia 2015 roku

RATING	INSTRUMENTY POCHODNE						RAZEM
	HANDLOWE			ZABEZPIECZAJĄCE			
	BANKI	POZOSTAŁE INSTYTUCJE FINANSOWE	PODMIOTY NIEFINANSOWE	BANKI	POZOSTAŁE INSTYTUCJE FINANSOWE	PODMIOTY NIEFINANSOWE	
AAA	90	-	-	-	-	-	90
AA+ do AA-	126 730	-	-	3 032	-	-	129 762
A+ do A-	1 044 437	272 974	-	64 698	-	749	1 382 858
BBB+ do BBB-	1 003 930	-	503	319 425	-	-	1 323 858
BB+ do BB-	-	-	1 454	-	-	-	1 454
bez ratingu	464 159	52 220	239 950	29 798	3 938	-	790 065
Razem	2 639 346	325 194	241 907	416 953	3 938	749	3 628 087

Praktyki „forbearance”

W nawiązaniu do dokumentu 2012/853 wydanego przez Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) oraz instrukcji wydanych przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego w zakresie ujawnień dotyczących ekspozycji forborne, Grupa, we współpracy z podmiotem dominującym, wdrożyła proces klasyfikacji tego rodzaju ekspozycji.

Ekspozycje forborne są to umowy kredytowe, co do których zastosowano praktyki „forbearance”. Praktyki „forbearance” występują w sytuacjach, w których uznaje się, że kredytobiorca z powodu trudności finansowych, nie jest w stanie wykonać warunków umowy. W związku z tymi trudnościami, Grupa zmienia warunki umowy w sposób, umożliwiający kredytobiorcy całkowitą lub częściową obsługę zadłużenia lub jego refinansowanie. Zmiana warunków umowy może obejmować m.in. obniżenie oprocentowania, rat kapitałowych, naliczonych odsetek, bądź zmianę harmonogramu spłat kapitału i/lub odsetek.

W szczególności Grupa uznaje za praktyki „forbearance” następujące przypadki:

- renegotjowana umowa była sklasyfikowana jako ekspozycja z rozpoznaną utratą wartości, a zmiany zostały dokonane w ramach procesów restrukturyzacyjnych,
- renegotjowana umowa była w całości lub częściowo przeterminowana powyżej 30 dni (bez stwierdzonej utraty wartości) przynajmniej raz w ciągu ostatnich 3 miesięcy przed datą renegotjacji lub byłaby w całości lub częściowo przeterminowana powyżej 30 dni, gdyby nie dokonano renegotjacji,
- w tym samym lub bliskim terminie udzielenia dodatkowego finansowania przez Grupę, kredytobiorca dokonał spłaty kapitału lub odsetek z tytułu innej umowy w Grupie, która była w całości lub częściowo przeterminowana powyżej 30 dni w ciągu ostatnich 3 miesięcy przed datą refinansowania.

Klasyfikacji ekspozycji forborne zaprzestaje się w przypadku spełnienia wszystkich poniższych warunków:

- umowa jest uznawana jako ekspozycja bez przesłanki utraty wartości,
- upłynął co najmniej 2 letni okres próbny od daty uznania ekspozycji forborne jako ekspozycji bez przesłanki utraty wartości,
- miały miejsce regularne spłaty istotnych kwot kapitału i/lub odsetek,
- żadna z ekspozycji dłużnika nie była przeterminowana powyżej 30 dni w okresie próbnym ekspozycji forborne.

Praktyki „forbearance” nie mają zastosowania w przypadku, gdy trudności finansowe kredytobiorcy nie są czynnikiem determinującym modyfikowanie warunków umownych lub refinansowanie.

Umowy „forbearance” objęte są procesem monitorowania pod kątem wywiązywania się ze zobowiązań zawartych w umowie. Zarządzanie umowami w których wystąpił przypadek praktyk „forbearance” i bieżący monitoring tych umów należy do dedykowanych jednostek Banku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Na moment klasyfikacji ekspozycji jako forborne i na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości ekspozycji. Zasady rachunkowości w odniesieniu do oceny i procesu ustalenia rezerw dla ekspozycji forborne zasadniczo pokrywają się z zasadami ustalania rezerw według MSR 39, tj. jeśli istnieją obiektywne przesłanki wystąpienia straty z tytułu utraty wartości kredytów wycenianych według zamortyzowanego kosztu, kwota straty jest wyliczana jako różnica pomiędzy wartością bilansową kredytu, a wartością bieżącą przewidywanych przyszłych przepływów pieniężnych (za wyjątkiem przyszłych strat, które jeszcze nie zostały rozpoznane) zdyskontowaną za pomocą pierwotnej efektywnej stopy procentowej kredytu.

Gdy praktyki „forbearance” prowadzą do wyłączenia z bilansu pierwotnego kredytu, Grupa rozpoznaje nowy kredyt w jego wartości godziwej. Różnica pomiędzy wartością księgową pierwotnego kredytu, a wartością godziwą nowego kredytu jest księgowana w rachunku zysków i strat.

Grupa dokonuje też szczegółowej analizy charakterystyki ryzyka kredytowego aktywów, dla których zastosowano praktyki „forbearance”, pod kątem indywidualnej lub portfelowej oceny utraty wartości.

Udział ekspozycji forborne w portfelu kredytowym Grupy

	31.12.2016	31.12.2015
KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM		
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	120 112 554	119 349 516
ekspozycje forborne	574 117	422 649
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	2 550 658	2 705 410
ekspozycje forborne	1 476 521	1 537 735
Razem netto, w tym:	122 663 212	122 054 926
ekspozycje forborne	2 050 638	1 960 384

Analiza jakościowa ekspozycji forborne

	31.12.2016	31.12.2015
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości		
Wartość bilansowa brutto	587 347	437 459
Odpisy IBNR	-13 230	-14 810
Wartość bilansowa netto	574 117	422 649
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości		
Wartość bilansowa brutto, w tym:	3 152 110	2 957 036
ekspozycje oceniane indywidualnie	2 816 470	2 745 545
ekspozycje oceniane grupowo	335 640	211 491
Odpisy aktualizujące, w tym:	-1 675 589	-1 419 301
ekspozycje oceniane indywidualnie	-1 524 510	-1 323 802
ekspozycje oceniane grupowo	-151 079	-95 499
Wartość bilansowa netto	1 476 521	1 537 735
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Grupa posiada zabezpieczenia dla ekspozycji forborne w kwocie 1 023 631 tys. zł na 31 grudnia 2016 roku (881 711 tys. zł na 31 grudnia 2015 roku).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Analiza jakościowa ekspozycji forborne według okresów przeterminowania

	31.12.2016	31.12.2015
Wartość bilansowa brutto ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	587 347	437 459
- nieprzeterminowane	483 434	285 368
- do 30 dni	73 519	95 039
- powyżej 30 dni do 60 dni	19 513	27 860
- powyżej 60 dni	10 881	29 192
Odpisy IBNR dla ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	-13 230	-14 810
- nieprzeterminowane	-8 476	-5 807
- do 30 dni	-3 051	-5 673
- powyżej 30 dni do 60 dni	-1 037	-1 533
- powyżej 60 dni	-666	-1 797
Wartość bilansowa brutto ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	3 152 110	2 957 036
- nieprzeterminowane	627 945	571 632
- do 1 miesiąca	150 815	46 871
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	46 077	32 999
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	214 022	131 902
- powyżej 1 roku do 5 lat	2 026 748	2 124 721
- powyżej 5 lat	86 503	48 911
Odpisy aktualizujące dla ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	-1 675 589	-1 419 301
- nieprzeterminowane	-270 904	-198 882
- do 1 miesiąca	-44 380	-11 312
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-13 893	-7 510
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-116 608	-42 355
- powyżej 1 roku do 5 lat	-1 168 335	-1 120 572
- powyżej 5 lat	-61 469	-38 670
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Zmiany wartości bilansowej netto ekspozycji forborne

	2016	2015
Wartość netto na początek okresu	1 960 384	2 168 125
Wartość ekspozycji ujętych w okresie	569 808	229 336
Wartość ekspozycji wyłączonych w okresie	-218 057	-152 818
Zmiana odpisów aktualizujących	-118 306	-217 882
Inne zmiany	-143 191	-66 377
Wartość netto na koniec okresu	2 050 638	1 960 384
Przychody odsetkowe	139 522	168 659

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ekspozycje forborne według typu działania

	31.12.2016	31.12.2015
Zmiana warunków umowy	3 546 182	3 199 428
Refinansowanie	193 275	195 067
Wartość bilansowa brutto	3 739 457	3 394 495
Odpisy aktualizujące wartość należności	-1 688 819	-1 434 111
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Ekspozycje forborne według struktury produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
Kredyty na nieruchomości	1 293 194	979 328
Kredyty w rachunku bieżącym	264 371	301 434
Kredyty operacyjne	966 079	879 129
Kredyty na inwestycje	844 813	935 210
Kredyty gotówkowe	221 506	206 771
Pozostałe kredyty i pożyczki	149 494	92 623
Wartość bilansowa brutto	3 739 457	3 394 495
Odpisy aktualizujące wartość należności	-1 688 819	-1 434 111
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Ekspozycje forborne według struktury branżowej

	31.12.2016	31.12.2015
Przedsiębiorstwa:	3 122 618	2 818 427
Przetwórstwo przemysłowe	770 470	718 779
Budownictwo	770 424	604 287
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	481 286	468 815
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	554 119	523 922
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	230 080	212 819
Handel hurtowy i detaliczny	155 655	128 840
Górnictwo i wydobywanie	58 100	77 734
Transport i gospodarka magazynowa	60 215	63 613
Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo	14 495	2 816
Pozostałe branże	27 774	16 802
Osoby fizyczne	616 839	576 068
Wartość bilansowa brutto	3 739 457	3 394 495
Odpisy aktualizujące wartość należności	-1 688 819	-1 434 111
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ekspozycje forborne według struktury geograficznej

	31.12.2016	31.12.2015
Polska	3 391 584	3 082 046
Ukraina	319 396	292 314
Cypr	26 874	18 503
Pozostałe kraje	1 603	1 632
Wartość bilansowa brutto	3 739 457	3 394 495
Odpisy aktualizujące wartość należności	-1 688 819	-1 434 111
Razem wartość bilansowa netto	2 050 638	1 960 384

Koncentracja ryzyka kredytowego

Zgodnie z obowiązującymi przepisami zaangażowanie Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. wobec jednego podmiotu lub podmiotów powiązanych kapitałowo lub organizacyjnie nie może przekroczyć 25% funduszy własnych Grupy. W 2016 roku limity maksymalnego zaangażowania nie zostały przekroczone.

a) Według poszczególnych podmiotów:

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 10 NAJWIĘKSZYCH KLIENTÓW GRUPY	UDZIAŁ % W PORTFELU
Klient 1	1,5%
Klient 2	1,3%
Klient 3	1,1%
Klient 4	0,9%
Klient 5	0,9%
Klient 6	0,8%
Klient 7	0,7%
Klient 8	0,7%
Klient 9	0,6%
Klient 10	0,5%
Razem	9,0%

b) Według grup kapitałowych:

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 5 NAJWIĘKSZYCH GRUP KAPITAŁOWYCH BĘDĄCYCH KLIENTAMI GRUPY	UDZIAŁ % W PORTFELU
Grupa 1	1,7%
Grupa 2	1,4%
Grupa 3	1,3%
Grupa 4	1,3%
Grupa 5	1,2%
Razem	6,9%

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

c) Według branż:

Ograniczeniu ryzyka kredytowego związanego z nadmierną koncentracją sektorową służy system kształtowania sektorowej struktury zaangażowania. Obejmuje on ustalanie wskaźników koncentracji sektorowej, monitorowanie portfela kredytowego oraz procedury wymiany informacji. System ten dotyczy zaangażowania kredytowego w poszczególne rodzaje działalności gospodarczej sklasyfikowane według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Wskaźniki koncentracji ustalane są w oparciu o obecny poziom zaangażowania Grupy w dany sektor oraz ocenę ryzyka danego sektora. Okresowe porównywanie zaangażowania Grupy z obowiązującymi wskaźnikami koncentracji pozwala na bieżącą identyfikację sektorów, w których może wystąpić nadmierna koncentracja ryzyka. W przypadku zaistnienia takiej sytuacji, dokonywana jest analiza obejmująca ocenę kondycji ekonomicznej sektora z uwzględnieniem zarówno dotychczasowych jak i prognozowanych trendów oraz ocenę jakości zaangażowania w dany sektor. Działania te pozwalają na formułowanie polityki Grupy ograniczającej ryzyko sektorowe oraz bieżące jej dostosowywanie do zmieniających się warunków.

Strukturę zaangażowania według sektorów prezentuje poniższa tabela

SEGMENT BRANŻOWY	31.12.2016	31.12.2015
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	15,4%	15,2%
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	12,4%	10,5%
Administracja publiczna i obrona narodowa	10,3%	10,9%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę	7,3%	8,6%
Budownictwo	6,8%	6,3%
Transport i gospodarka magazynowa	6,4%	7,2%
Produkcja metali, wyrobów metalowych oraz maszyn	5,0%	4,0%
Produkcja wyrobów chemicznych, farmaceutycznych oraz petrochemia	4,5%	2,9%
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	4,4%	3,8%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	4,1%	7,8%
Górnictwo i wydobywanie	3,2%	4,4%
Pozostała produkcja	7,6%	7,3%
Pozostałe sektory	12,6%	11,1%
Razem	100,0%	100,0%

Kredyty w CHF dla ludności

Bank Pekao S.A. nie udziela kredytów w CHF dla ludności od 2003 roku. Niemal cały portfel kredytów w CHF dla ludności był udzielony przed sierpniem 2006 roku przez Bank BPH S.A., a następnie przejęty przez Bank Pekao S.A. w wyniku połączenia.

W ostatnim czasie pojawiło się kilka propozycji restrukturyzacji kredytów hipotecznych w CHF dla ludności, w tym Prezydencki projekt ustawy o sposobach przywrócenia równości stron niektórych umów kredytu i umów pożyczki. Proponowane rozwiązania są w fazie dyskusji i mogą ulec znaczącej zmianie. W związku z tym Grupa nie jest w stanie na chwilę obecną wiarygodnie oszacować wpływu proponowanych rozwiązań na sprawozdanie finansowe. Biorąc jednak pod uwagę stosunkowo niewielki udział tych kredytów w aktywach oraz znikomy udział w rynku, Grupa ocenia, iż ewentualne przyjęte rozwiązania nie powinny istotnie wpłynąć na sytuację finansową Grupy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Poniższe tabele przedstawiają strukturę i jakość portfela kredytów w CHF dla ludności.

Wartość brutto i netto kredytów w CHF dla ludności

	31.12.2016	31.12.2015
Wartość bilansowa brutto ekspozycji, w tym:	4 492 086	4 761 295
- ekspozycje denominowane w CHF	4 461 077	4 719 657
- ekspozycje indeksowane do CHF	31 009	41 638
Odpisy aktualizujące wartość ekspozycji, w tym:	-91 931	-78 963
- ekspozycje denominowane w CHF	-91 604	-78 616
- ekspozycje indeksowane do CHF	-327	-347
Wartość bilansowa netto ekspozycji, w tym:	4 400 155	4 682 332
- ekspozycje denominowane w CHF	4 369 473	4 641 041
- ekspozycje indeksowane do CHF	30 682	41 291

Analiza jakościowa kredytów w CHF dla ludności

	31.12.2016	31.12.2015
Wartość bilansowa brutto ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	4 302 638	4 599 473
- nieprzeterminowane	3 956 983	4 251 469
- do 30 dni	280 365	277 566
- powyżej 30 dni do 60 dni	47 308	41 226
- powyżej 60 dni	17 982	29 212
Odpisy IBNR dla ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	-11 261	-13 479
- nieprzeterminowane	-4 183	-5 144
- do 30 dni	-4 464	-4 898
- powyżej 30 dni do 60 dni	-1 755	-1 542
- powyżej 60 dni	-859	-1 895
Wartość bilansowa brutto ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	189 448	161 822
- nieprzeterminowane	31 997	25 499
- do 1 miesiąca	18 589	12 076
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	12 590	9 211
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	32 948	30 569
- powyżej 1 roku do 5 lat	55 254	53 721
- powyżej 5 lat	38 070	30 746
Odpisy aktualizujące dla ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	-80 670	-65 484
- nieprzeterminowane	-6 020	-4 356
- do 1 miesiąca	-2 867	-1 507
- powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-2 720	-1 764
- powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-9 379	-6 250
- powyżej 1 roku do 5 lat	-31 609	-27 927
- powyżej 5 lat	-28 075	-23 680
Razem wartość bilansowa netto	4 400 155	4 682 332

Na dzień 31 grudnia 2016 roku średnie LTV dla portfela kredytów hipotecznych w CHF dla ludności należącego do Grupy wyniosło 56,3% (na dzień 31 grudnia 2015 roku - 56,5%), przy średnim wskaźniku LTV dla całego portfela wynoszącym 66,0% (na dzień 31 grudnia 2015 roku - 66,4%).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ekspozycje kredytowe wobec Ukrainy

W 2016 roku spłacone zostały w całości ekspozycje Grupy wobec Ukrainy w formie lokat międzybankowych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku bilansowa wartość netto pozostałych ekspozycji wobec Ukrainy wynosiła 111 milionów złotych (co stanowi 0,1% całkowitej ekspozycji Grupy), mniej o 481 milionów złotych w porównaniu do końca grudnia 2015 roku.

Poniższa tabela przedstawia ekspozycje Grupy wobec Ukrainy

	31.12.2016	31.12.2015
Ekspozycje bilansowe		
Należności od banków	-	402 630
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	321 048	300 551
Wartość brutto	321 048	703 181
IBNR / Odpis z tytułu utraty wartości	-209 687	-110 605
Wartość netto	111 361	592 576
Ekspozycje pozabilansowe		
Udzielone linie kredytowe	428	4 049
Wartość brutto	428	4 049
IBNR	-	-27
Wartość netto	428	4 022

6.3 Ryzyko rynkowe

W prowadzonej działalności Grupa jest narażona na ryzyko rynkowe, którego źródłem są zmiany parametrów rynkowych.

Ryzyko rynkowe to ryzyko obniżenia wyniku finansowego lub kapitału Grupy na skutek zmian rynkowych. Podstawowymi czynnikami ryzyka rynkowego są:

- stopy procentowe,
- kursy walutowe,
- ceny kapitałowych papierów wartościowych,
- ceny towarów.

W Grupie funkcjonuje system zarządzania ryzykiem rynkowym, stanowiący strukturalno-organizacyjny i metodologiczne ramy, mające na celu utrzymanie struktury bilansu i pozycji pozabilansowych w zgodzie z zakładanymi celami strategicznymi.

Głównym celem strategii zarządzania ryzykiem rynkowym jest optymalizowanie wyników finansowych w taki sposób by realizowane były cele Grupy przy jednoczesnym utrzymaniu ekspozycji na ryzyko rynkowe w ramach apetytu na ryzyko określonego przez limity zatwierdzone przez Zarząd i Radę Nadzorczą.

Organizacja procesu zarządzania ryzykiem rynkowym bazuje na trójstopniowym systemie kontroli zgodnym z międzynarodowymi najlepszymi praktykami bankowymi i rekomendacjami nadzoru bankowego. Proces zarządzania ryzykiem rynkowym oraz procedury go regulujące uwzględniają podział na księgę handlową i bankową.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ryzyko rynkowe księgi handlowej

Zarządzając ryzykiem rynkowym księgi handlowej Grupa dąży do optymalizowania wyników finansowych oraz zapewnienia maksymalnie wysokiej jakości obsługi klientów Grupy w zakresie dostępu do rynku (market making) pozostając w ramach limitów zatwierdzonych przez Zarząd i Radę Nadzorczą.

Głównym narzędziem pomiaru ryzyka rynkowego księgi handlowej jest model wartości zagrożonej (VaR). Wartość ta odzwierciedla poziom jednodniowej straty która może zostać przekroczona z prawdopodobieństwem nie większym niż 1%. Wartość miary VaR wyznaczana jest metodą symulacji historycznej na podstawie 2-letniej historii obserwacji dynamiki czynników ryzyka rynkowego. Zbiór czynników uwzględnianych przy wyliczaniu VaR obejmuje wszystkie istotne czynniki rynkowe brane pod uwagę przy wycenie instrumentów finansowych za wyjątkiem specyficznego ryzyka kredytowego emitenta i kontrahenta. Szacowanie wpływu zmian czynników rynkowych na bieżącą wartość danego portfela odbywa się z wykorzystaniem pełnej rewaluacji (jako różnica między wartością portfela po zmianie poziomów parametrów rynkowych o historycznie zaobserwowane zmiany czynników a bieżącą wartością portfela). Dla tak wyznaczonego zbioru prawdopodobnych zmian wartości portfela (dystrybuanty) wyznaczany jest VaR jako 1% - kwantyl.

Model poddawany jest bieżącej statystycznej weryfikacji poprzez porównanie wartości VaR do rzeczywistych i rewaluacyjnych wyników. Analizy za rok 2016, jak również za 2015 rok, potwierdzają adekwatność stosowanego modelu.

Kształtowanie się w latach 2016 i 2015 ekspozycji ryzyka rynkowego portfela handlowego Grupy w ujęciu miary Value at Risk przedstawiają poniższe tabele

	31.12.2016	WIELKOŚĆ MINIMALNA	WIELKOŚĆ ŚREDNIA	WIELKOŚĆ MAKSYMALNA
ryzyko walutowe	60	14	275	1 958
ryzyko stopy procentowej	819	804	1 106	1 677
Portfel handlowy	791	791	1 187	2 174

	31.12.2015	WIELKOŚĆ MINIMALNA	WIELKOŚĆ ŚREDNIA	WIELKOŚĆ MAKSYMALNA
ryzyko walutowe	54	15	203	1 674
ryzyko stopy procentowej	1 176	676	1 175	2 103
Portfel handlowy	1 282	854	1 179	1 880

Ryzyko stopy procentowej księgi bankowej

Zarządzając ryzykiem stopy procentowej księgi bankowej Grupa kieruje się celem zabezpieczenia wartości ekonomicznej kapitału oraz realizacji założonego wyniku odsetkowego w ramach przyjętych limitów. Pozycja finansowa Grupy w odniesieniu do zmieniających się stóp procentowych monitorowana jest poprzez lukę stopy procentowej (lukę przeszacowania), analizę duration, analizy wrażliwości, symulacje szokowe (stress testing) oraz VaR.

W poniższej tabeli przedstawiono kształtowanie się poziomu kontraktowej wrażliwości dochodu odsetkowego (NII) na zmianę stóp procentowych o 100 p.b. oraz wartości ekonomicznej kapitału Grupy (EVE) na zmianę stóp procentowych o 200 p.b. według stanu na koniec grudnia 2016 i 2015 roku. W obu analizach zakładana jest natychmiastowa zmiana stóp rynkowych. Oprocentowanie produktów bankowych zmienia się zgodnie z zapisami umownymi, przy czym w przypadku kontraktowej NII, dla depozytów od klientów detalicznych, uwzględnia się ograniczenie spadku stóp przez zero. W przypadku wrażliwości EVE dla depozytów bieżących w PLN stosowany jest model urealnijający profil ich przeszacowania.

WRAŻLIWOŚĆ W %	31.12.2016	31.12.2015
NII	-8,03	-5,97
EVE	-0,76	-0,77

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ryzyko walutowe

Ryzyko walutowe jest zarządzane łącznie dla księgi handlowej i bankowej. Celem zarządzania ryzykiem kursu walutowego jest kształtowanie profilu walutowego pozycji bilansowych i pozabilansowych tak, aby pozostawał on w ramach wewnętrznych limitów.

Kształtowanie się ryzyka walutowego Grupy w ujęciu miary Value at Risk przedstawia poniższa tabela

WALUTA	31.12.2016	31.12.2015
Waluty razem (*)	208	1 538

(*) VaR zaprezentowany w pozycji „Waluty razem” stanowi obliczenie wielkości VaR dla całego portfela, a więc uwzględnia zależności korelacyjne pomiędzy walutami.

Pozycja walutowa Grupy

31.12.2016	OPERACJE BILANSOWE		OPERACJE POZABILANSOWE - INSTRUMENTY POCHODNE		POZYCJA NETTO
	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA	POZYCJA DŁUGA	POZYCJA KRÓTKA	
EUR	21 197 815	17 067 038	12 655 773	16 763 013	23 537
USD	5 210 025	7 710 838	6 409 305	3 980 769	-72 277
CHF	4 722 131	1 049 133	3 606 673	7 285 284	-5 613
GBP	212 581	869 553	687 217	29 324	921
CZK	34 786	529 413	602 343	107 358	358
Pozostałe waluty	262 357	164 008	208 033	304 055	2 327
RAZEM	31 639 695	27 389 983	24 169 344	28 469 803	-50 747

31.12.2015	OPERACJE BILANSOWE		OPERACJE POZABILANSOWE - INSTRUMENTY POCHODNE		POZYCJA NETTO
	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA	POZYCJA DŁUGA	POZYCJA KRÓTKA	
EUR	18 890 563	17 929 313	11 066 799	11 841 800	186 249
USD	6 294 671	8 290 240	7 077 654	5 116 063	-33 978
CHF	4 700 851	606 176	3 221 543	7 319 753	-3 535
GBP	318 067	708 529	622 872	232 423	-13
CZK	37 732	16 591	183 225	204 259	107
Pozostałe waluty	273 984	161 448	73 793	183 113	3 216
RAZEM	30 515 868	27 712 297	22 245 886	24 897 411	152 046

Wartość długiej pozycji netto w EUR (równowartość 186 249 tys. złotych) na datę 31 grudnia 2015 roku wynikała głównie z ujęcia wyceny do wartości godziwej akcji Visa Europe (Nota 31) w kwocie 40 866 611 EUR (równowartość 174 153 tys. złotych). Pozycja walutowa z tytułu wyceny akcji Visa Europe została zamknięta w styczniu 2016 roku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

6.4 Ryzyko płynności

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest:

- zapewnienie i utrzymywanie zdolności Grupy do wywiązywania się zarówno z bieżących jak i z przyszłych zobowiązań, z uwzględnieniem kosztów pozyskania płynności i rentowności kapitałów własnych,
- zapobieganie wystąpieniu sytuacji kryzysowej, oraz
- określenie rozwiązań na przetrwanie sytuacji kryzysowej, w przypadku jej ewentualnego wystąpienia.

W Grupie funkcjonuje scentralizowany system zarządzania ryzykiem płynności obejmujący bieżące zarządzanie płynnością i kontrolę pierwszego poziomu sprawowane przez odpowiedzialne jednostki, kontrolę drugiego poziomu dokonywaną przez dedykowaną jednostkę odpowiedzialną za zarządzanie ryzykiem oraz niezależny audyt.

Zarządzanie płynnością w Grupie prowadzone jest w horyzoncie śróddziennym, krótko- oraz długoterminowym. Analiza płynności śróddziennej dotyczy przepływów realizowanych w ciągu dnia, poprzez krótkoterminową analizę płynności rozumiany jest system pomiaru płynności w horyzoncie do roku, a analiza długoterminowa obejmuje okres powyżej jednego roku. Ze względu na specyfikę stosowanych narzędzi i technik zarządzania ryzykiem płynności Grupa zarządza płynnością bieżącą i śródoterminową wspólnie z płynnością krótkoterminową.

Kontrola płynności odbywa się w ramach ciągłego procesu wyznaczania i analizy wartości szeregu wskaźników i miar dotyczących płynności śróddziennej, krótkoterminowej oraz długoterminowej. Częstotliwość ich monitorowania jest dopasowana do specyficznego aspektu płynności – np. dzienna dla płynności krótkoterminowej, miesięczna dla płynności długoterminowej. Wskaźniki i miary płynności podlegają procesowi formalnego limitowania. Wykorzystanie limitów jest regularnie monitorowane i przedstawiane kierownictwu Banku i spółek zależnych. W przypadku stwierdzenia przekroczenia uruchamiany jest proces eskalacji mający na celu poinformowanie decydentów i ostatecznie przywrócenie ekspozycji ryzyka płynności do akceptowalnych poziomów.

Integralną częścią procesu kontroli płynności Grupy jest scenariuszowa analiza testów warunków skrajnych przeprowadzana w trybie miesięcznym. W jej ramach oceniana jest płynność Grupy w przypadku wystąpienia kryzysu na rynkach finansowych i/lub kryzysu wywołanego przez czynniki wewnętrzne, specyficzne dla Grupy. W 2016 r. Bank poszerzył zakres stosowanych testów nie zmieniając istotnie ich logiki.

Zarządzając płynnością, Grupa szczególną uwagę zwraca na płynność w walutach obcych, co znajduje odzwierciedlenie w monitorowaniu, limitowaniu i kontrolowaniu płynności osobno dla poszczególnych istotnych walut, monitorowaniu zapotrzebowania na bieżącą i przyszłą płynność walutową i w przypadku zidentyfikowania takiej potrzeby jej zabezpieczeniu z wykorzystaniem swapów walutowych. Monitorowanie obejmuje także potencjalny wpływ na płynność konieczności wnoszenia depozytów zabezpieczających transakcje pochodne.

W celu zdefiniowania zasad zarządzania płynnością w sytuacji awaryjnej Bank wprowadził zatwierdzoną przez Zarząd Banku „Politykę zarządzania płynnością w sytuacji awaryjnej”, która określa procedury awaryjnego postępowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Polityka ta uwzględnia codzienne monitorowanie systemowych i specyficznych dla Banku i Grupy wskaźników ostrzegawczych oraz trzy stopnie zagrożenia płynności w zależności od poziomu wskaźników ostrzegawczych sytuacji Banku i Grupy oraz sytuacji rynkowej. Określa również źródła pokrycia przewidywanego wpływu środków pieniężnych z Grupy. W dokumencie tym określone zostały również procedury monitorowania stanów płynności, procedury działań awaryjnych, zespoły zadaniowe przywracające płynność Grupy oraz zakres odpowiedzialności kierownictwa za podejmowanie niezbędnych decyzji związanych z przywróceniem wymaganego poziomu płynności finansowej Grupy. W 2016 roku dokonano aktualizacji Polityki celem dostosowania jej do przyjętego w Banku Planu Naprawy.

Poniżej zaprezentowane zostały podstawowe informacje ilościowe dotyczące sytuacji płynnościowej Grupy na koniec 2016 roku w porównaniu do końca 2015 roku. Obejmują one strukturę zobowiązań finansowych według umownych terminów zapadalności (kontraktowo), urealnioną lukę płynności oraz przepływy finansowe dotyczące pochodnych transakcji pozabilansowych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Struktura zobowiązań finansowych według umownych terminów zapadalności

31.12.2016	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA BILANSOWE						
Zobowiązania wobec banków (*)	1 568 626	7 866	62 274	1 490 498	1 775 910	4 905 174
Zobowiązania wobec klientów	107 386 695	11 705 237	18 590 217	529 562	81 291	138 293 002
Emisje własne	28 936	194 369	171 915	1 056 438	206 332	1 657 990
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	102 076	-	131 194	263 435	176 460	673 165
Razem	109 086 333	11 907 472	18 955 600	3 339 933	2 239 993	145 529 331
ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE (**)						
Udzielone zobowiązania pozabilansowe dotyczące finansowania	32 304 313	-	-	-	-	32 304 313
Udzielone zobowiązania pozabilansowe gwarancyjne	11 259 832	-	-	-	-	11 259 832
Razem	43 564 145	-	-	-	-	43 564 145

31.12.2015	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA BILANSOWE						
Zobowiązania wobec banków (*)	1 606 000	1 066 155	108 638	1 204 022	2 124 172	6 108 987
Zobowiązania wobec klientów	96 357 303	12 213 137	17 987 883	2 777 981	55 721	129 392 025
Emisje własne	336 500	1 034 304	409 535	616 862	661 531	3 058 732
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	-	-	170 729	382 663	58 050	611 442
Razem	98 299 803	14 313 596	18 676 785	4 981 528	2 899 474	139 171 186
ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE (**)						
Udzielone zobowiązania pozabilansowe dotyczące finansowania	30 935 860	-	-	-	-	30 935 860
Udzielone zobowiązania pozabilansowe gwarancyjne	14 072 827	-	-	-	-	14 072 827
Razem	45 008 687	-	-	-	-	45 008 687

(*) Łącznie z Bankiem Centralnym.

(**) Dla udzielonych zobowiązań pozabilansowych dotyczących finansowania oraz udzielonych zobowiązań gwarancyjnych kwoty ekspozycji zostały przypisane najwcześniejszym tenorom, w których na podstawie zawartych przez Grupę umów możliwy jest wypływ środków z Grupy. Jednakże w rzeczywistości oczekiwane przez Grupę wypływy środków są istotnie niższe niż wynikałoby to z powyższego zestawienia. Dzieje się tak ze względu na znaczną dywersyfikację zobowiązań względem klientów oraz stadium życia poszczególnych umów. Monitorowanie i zarządzanie ryzykiem wypływu środków odbywa się w Grupie w sposób ciągły. Grupa szacuje również bardziej prawdopodobne wypływy, które zostały odzwierciedlone w tabelach opisanych jako „Urealniona luka płynności”.

Urealniona luka płynności

Prezentowane poniżej urealnione luki płynności zawierają między innymi urealnienia dotyczące rdzenności depozytów i ich zapadalności, urealnienia przepływów z udzielonych zobowiązań pozabilansowych z tytułu finansowania i gwarancji oraz z tytułu aktywów bez kontraktowych harmonogramów spłat. Uwzględnia się także urealnione przepływy z posiadanego przez Grupę portfela papierów wartościowych oraz przepływy wynikające z wcześniejszych spłat portfela kredytów hipotecznych. Są to główne przyczyny odróżniające lukę urealnioną od nieurealnionej. Luki mają charakter statyczny tj. nie uwzględniają wpływu na profil płynności zmian w wolumenie (np. nowych depozytów) bilansu i pozycji pozabilansowych Grupy, a także pozakapitałowych przepływów gotówkowych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Urealniona luka płynności

31.12.2016	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
Aktywa bilansowe	42 255 570	4 225 036	24 539 554	50 597 089	52 597 694	174 214 943
Pasywa bilansowe	19 300 857	6 459 100	18 513 533	20 417 900	109 523 553	174 214 943
Zobowiązania/należności pozabilansowe (netto)	-4 956 771	-16 411	862 106	1 309 640	1 496 475	-1 304 961
Luka okresowa	17 997 942	-2 250 475	6 888 127	31 488 829	-55 429 384	-1 304 961
Luka skumulowana	-	15 747 467	22 635 594	54 124 423	-1 304 961	-

31.12.2015	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
Aktywa bilansowe	39 156 141	7 110 676	24 968 630	50 455 851	47 094 269	168 785 567
Pasywa bilansowe	16 049 305	8 827 295	18 770 564	19 999 689	105 138 714	168 785 567
Zobowiązania/należności pozabilansowe (netto)	-6 717 006	568 926	1 240 893	2 489 137	1 254 323	-1 163 727
Luka okresowa	16 389 830	-1 147 693	7 438 959	32 945 299	-56 790 122	-1 163 727
Luka skumulowana	-	15 242 137	22 681 096	55 626 395	-1 163 727	-

Pochodne transakcje pozabilansowe

W tabelach poniżej przedstawiono przepływy finansowe dotyczące pochodnych transakcji pozabilansowych.

Do pochodnych transakcji pozabilansowych rozliczanych w kwotach netto Grupa zalicza:

- Swapy stopy procentowej (IRS),
- Kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA),
- Opcje walutowe i opcje na złoto,
- Opcje na stopę procentową (Cap/Floor),
- Transakcje oparte na kapitałowych papierach wartościowych i indeksach giełdowych,
- Transakcje oparte na towarach i metalach szlachetnych.

Do pochodnych transakcji pozabilansowych rozliczanych w kwotach brutto Grupa zalicza:

- Walutowe swapy stopy procentowej (CIRS),
- Forwardy walutowe,
- Swapy walutowe (FX-Swap),
- Forwardy na papiery wartościowe.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania z tytułu pochodnych transakcji pozabilansowych rozliczanych w kwotach netto

	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
31.12.2016	26 757	51 903	131 715	1 219 802	449 921	1 880 098
31.12.2015	70 648	104 854	151 485	2 007 425	889 219	3 223 631

Przepływy dotyczące pochodnych transakcji pozabilansowych rozliczanych w kwotach brutto

	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
31.12.2016						
wpływy	20 805 957	6 032 490	7 701 296	8 030 511	2 915 201	45 485 455
wypływy	20 827 342	6 055 624	7 823 747	8 745 485	3 322 026	46 774 224
31.12.2015						
wpływy	16 745 976	6 290 357	7 529 685	8 415 940	2 830 603	41 812 561
wypływy	16 750 719	6 249 486	7 612 854	9 216 680	3 152 969	42 982 708

6.5 Ryzyko operacyjne

Ryzyko operacyjne to ryzyko straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności procesów wewnętrznych, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych. W zakres ryzyka operacyjnego wchodzi ryzyko prawne. Ryzyko strategiczne, ryzyko biznesowe i ryzyko reputacji są odrębnymi kategoriami ryzyka.

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym bazuje na procedurach wewnętrznych, które są zgodne z wymogami prawa, uchwałami, rekomendacjami i wytycznymi nadzorczy, a także standardami Grupy UniCredit. Zarządzanie ryzykiem operacyjnym obejmuje: identyfikację, ocenę, monitorowanie, przeciwdziałanie oraz raportowanie. Identyfikacja i ocena ryzyka operacyjnego polega na analizie czynników wewnętrznych, jak również czynników zewnętrznych mogących mieć istotny wpływ na osiągnięcie celów Grupy. Głównymi narzędziami stosowanymi w identyfikacji i ocenie ryzyka operacyjnego są: wewnętrzne zdarzenia operacyjne, zewnętrzne zdarzenia operacyjne, kluczowe wskaźniki ryzyka, analiza scenariuszy oraz samoocena ryzyka operacyjnego. Działania monitorujące prowadzone są na trzech poziomach kontroli: kontrola operacyjna (wszyscy pracownicy), kontrola zarządzania ryzykiem (Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym i Operacyjnym) i audyt wewnętrzny (Departament Audytu Wewnętrznego). Przeciwdziałanie ryzyku operacyjnemu obejmuje m.in. definiowanie limitów ryzyka operacyjnego, oraz obowiązek inicjowania działań zabezpieczających w przypadku ich przekroczenia, system kontroli wewnętrznej, plany utrzymania ciągłości działania oraz ochronę ubezpieczeniową. System raportowania ryzyka operacyjnego umożliwia ocenę narażenia Grupy na ryzyko operacyjne oraz skuteczne zarządzanie tym ryzykiem, a także odgrywa fundamentalną rolę w procesie informowania Rady Nadzorczej, Zarządu i kadry kierowniczej o ekspozycji Grupy na ryzyko operacyjne. Oparty jest w szczególności na kwartalnych raportach z kontroli ryzyka operacyjnego, które zawierają m.in.: profil ryzyka operacyjnego, wykorzystanie limitów strat, analizy trendów w istotnych kategoriach ryzyka operacyjnego, straty potencjalne, informacje o kluczowych wskaźnikach ryzyka operacyjnego oraz o wymogu kapitałowym z tytułu ryzyka operacyjnego.

W zarządzanie ryzykiem operacyjnym zaangażowane są Rada Nadzorcza, Zarząd oraz Komitet Ryzyka Operacyjnego. Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym koordynowany jest przez Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym i Operacyjnym. Ze względu na zróżnicowany charakter ryzyka wymagający specjalistycznej wiedzy za zarządzanie ryzykiem operacyjnym w swoich obszarach odpowiadają wszyscy pracownicy Grupy, a także wybrane jednostki specjalistyczne.

System zarządzania ryzykiem operacyjnym poddawany jest co najmniej raz w roku wewnętrznej walidacji, która ma na celu zbadanie zgodności z wymogami regulacyjnymi oraz standardami Grupy UniCredit.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Poniższa tabela przedstawia zdarzenia operacyjne w podziale na kategorie określone w art. 324 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 575/2013:

- oszustwa wewnętrzne – straty spowodowane działaniem polegającym na celowej defraudacji, sprzeniewierzeniu majątku, obejściach regulacji, przepisów prawa lub przepisów wewnętrznych przedsiębiorstwa, wyłączając straty wynikające z różnorodności lub dyskryminacji pracowników, które dotyczą co najmniej jednej strony wewnętrznej,
- oszustwa zewnętrzne – straty spowodowane celowym działaniem polegającym na defraudacji, sprzeniewierzeniu majątku lub obejściu regulacji prawnych przez stronę trzecią,
- zasady dotyczące zatrudnienia oraz bezpieczeństwo w miejscu pracy – straty powstałe na skutek działań niezgodnych z przepisami lub porozumieniami dotyczącymi zatrudnienia, bezpieczeństwa i higieny pracy, wypłaty odszkodowań z tytułu uszkodzenia ciała lub straty wynikające z nierównego traktowania i dyskryminacji pracowników,
- klienci, produkty i praktyki operacyjne – straty wynikające z niewywiązania się z obowiązków zawodowych względem określonych klientów, będące skutkiem działań nieumyślnych lub zaniedbania (w tym wymagań powierniczych i stosownego zachowania) lub też związane z charakterem bądź konstrukcją produktu,
- szkody związane z aktywami rzeczowymi – straty powstałe na skutek straty lub szkody w aktywach rzeczowych w wyniku klęski żywiołowej lub innych wydarzeń,
- zakłócenia działalności Banku i awarie systemów – straty powstałe na skutek zakłóceń działalności Banku lub awarii systemów,
- wykonanie transakcji, dostawa i zarządzanie procesami operacyjnymi – straty powstałe na skutek nieprawidłowego rozliczenia transakcji lub wadliwego zarządzania procesami operacyjnymi oraz wynikłe ze stosunków z kontrahentami i sprzedawcami.

ZDARZENIA OPERACYJNE W PODZIALE NA KATEGORIE	2016	2015
Oszustwa wewnętrzne	10,62%	20,50%
Oszustwa zewnętrzne	18,08%	4,70%
Zasady dotyczące zatrudnienia oraz bezpieczeństwo w miejscu pracy	14,26%	1,12%
Klienci, produkty i praktyki operacyjne	7,35%	59,15%
Szkody związane z aktywami rzeczowymi	32,00%	4,70%
Zakłócenia działalności banku i awarie systemów	0,40%	0,71%
Wykonanie transakcji, dostawa i zarządzanie procesami operacyjnymi	17,29%	9,12%
Razem	100,00%	100,00%

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

6.6 Zarządzanie kapitałem własnym

Proces zarządzania kapitałem w Grupie ma za zadanie zrealizować m. in. następujące cele:

- zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania – poprzez zachowanie równowagi pomiędzy zdolnością do podejmowania ryzyka (limitowaną posiadanymi funduszami własnymi) oraz poziomem generowanego ryzyka,
- utrzymywanie kapitału na pokrycie ryzyka powyżej poziomu określonego jako minimalny, aby umożliwić dalszy rozwój działalności, uwzględnienie ewentualnych przyszłych zmian w wymogach kapitałowych i zabezpieczenie interesów akcjonariuszy,
- utrzymywanie preferowanej struktury kapitału w celu utrzymania pożądanej jakości kapitału na pokrycie ryzyka,
- kreowanie wartości dla akcjonariuszy poprzez optymalne wykorzystanie funduszy Grupy.

W Banku istnieje udokumentowany proces zarządzania kapitałem i monitorowania kapitału, który powstał w ramach procesu ICAAP. Za jego funkcjonowanie jest odpowiedzialny Pion Finansowy, pod kierownictwem CFO (Chief Financial Officer). Ostateczną odpowiedzialność za zarządzanie kapitałem ponosi Zarząd Banku, wspierany przez Komitet Aktywów, Pasywów i Ryzyka, który zatwierdza proces zarządzania kapitałem. W Banku istnieje także polityka kapitałowych planów awaryjnych, której celem jest ustanowienie zasad i obowiązków w przypadku wystąpienia lub rozwoju kryzysu, który miałby wpływ na znaczące ograniczenie poziomu kapitalizacji Banku oraz Grupy. Polityka określa nadzór wraz z obowiązkami, w celu wczesnego i spójnego zarządzania sytuacją kryzysową.

Strategia zarządzania kapitałem określa cele oraz główne zasady zarządzania i monitorowania adekwatności kapitałowej Grupy, takie jak wytyczne dotyczące źródeł pokrywania ryzyka, preferowanej struktury kapitału wymaganego na pokrycie ryzyka, długoterminowych celów kapitałowych, systemu limitów kapitałowych oraz źródeł dodatkowego kapitału w sytuacjach awaryjnych.

Adekwatność kapitałową Grupy kontroluje Komitet Aktywów, Pasywów i Ryzyka Banku oraz Zarząd Banku. Dla Zarządu Banku oraz Komitetu Aktywów, Pasywów i Ryzyka sporządzane są okresowe raporty na temat skali i kierunków zmian współczynników kapitałowych wraz ze wskazaniem potencjalnych zagrożeń. Monitorowany jest poziom podstawowych rodzajów ryzyka w odniesieniu do zewnętrznych limitów nadzoru bankowego i wewnętrznych limitów Grupy. Przeprowadzane są analizy i oceny kierunków rozwoju działalności biznesowej z punktu widzenia zgodności z wymogami kapitałowymi. Prognozowanie i monitoring poziomu aktywów ważonych ryzykiem, funduszy własnych oraz współczynników kapitałowych stanowi integralną część procesu planowania i budżetowania, z uwzględnieniem testów warunków skrajnych.

W Grupie funkcjonuje proces alokacji kapitału, którego celem jest gwarancja bezpiecznego i optymalnego zwrotu dla akcjonariuszy. Wymaga to z jednej strony alokowania kapitału na produkty/klientów/linie biznesowe, gwarantującego adekwatne do ryzyka dochody, a z drugiej strony uwzględniania w podejmowanych decyzjach biznesowych kosztu kapitału. Na potrzeby analizy osiąganych dochodów w stosunku do podejmowanego ryzyka oraz optymalizacji wykorzystania kapitału różnych rodzajów działalności stosowane są miary efektywności uwzględniające podejmowane ryzyko.

Regulacyjne wymogi kapitałowe

Kalkulacji regulacyjnych wymogów kapitałowych dokonano w oparciu o zapisy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, wraz z późniejszymi zmianami, a także Rozporządzeniami Wykonawczymi i Delegowanymi Komisji (UE) (dalej „Rozporządzenie 575/2013”).

Podstawową miarą stosowaną do pomiaru adekwatności kapitałowej instytucji są współczynniki kapitałowe. Minimalna wartość współczynników kapitałowych wymagana przez prawo jest równa 10,0% dla TCR oraz 8,0% dla T1, co jest równe sumie minimalnej wartości zdefiniowanej w Rozporządzeniu 575/2013 (8,0% dla TCR i 6,0% dla T1) oraz wymogu połączonego bufora zdefiniowanego w Ustawie o nadzorze makroostrożnościowym (łącznie 2,0% zgodnie z Rozdziałem 2). Zgodnie z rekomendacją Komisji Nadzoru Finansowego łączny współczynnik kapitałowy Grupy Pekao, po uwzględnieniu bufora innej instytucji o znaczeniu systemowym w wysokości 0,75%, powinien pozostawać na poziomie nie mniejszym niż 14,0%, a współczynnik kapitału Tier I na poziomie nie mniejszym niż 11,0%.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Na dzień 31 grudnia 2016 roku łączny współczynnik kapitałowy Grupy wyniósł 17,64% (na dzień 31 grudnia 2015 roku – 17,66%).

	31.12.2016	31.12.2015
WYMOGI KAPITAŁOWE		
Ryzyko kredytowe oraz kontrahenta wraz z CVA	8 511 165	8 527 666
Ryzyko rynkowe	44 022	63 578
Ryzyko operacyjne	493 557	564 787
Całkowity wymóg kapitałowy	9 048 744	9 156 031
FUNDUSZE WŁASNE		
Kapitał podstawowy Tier I	19 954 579	20 209 595
Fundusze własne do wyliczenia łącznego współczynnika kapitałowego	19 954 579	20 209 595
WYMOGI W ZAKRESIE FUNDUSZY WŁASNYCH		
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I (%)	17,64%	17,66%
Łączny współczynnik kapitałowy (%)	17,64%	17,66%

Łączny współczynnik kapitałowy na koniec grudnia 2016 roku w porównaniu do grudnia 2015 roku jest niższy o 0,02 pp. w związku ze zmniejszeniem funduszy własnych o 1,3%, mimo zmniejszenia całkowitego wymogu kapitałowego o 1,2%.

Całkowity wymóg kapitałowy obniżył się w 2016 roku w związku z niższymi wymogami z tytułu wszystkich rodzajów ryzyka.

W kalkulacji wymogów kapitałowych Grupa stosuje:

- metodę standardową do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego,
- kompleksową metodę ujmowania zabezpieczeń finansowych do ograniczania ryzyka kredytowego,
- metodę wyceny według wartości rynkowej do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kontrahenta,
- metodę standardową do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka szczególnego pozycji oraz metoda oparta na duracji do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka ogólnego pozycji instrumentów dłużnych,
- metodę standardową do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka ogólnego i szczególnego instrumentów kapitałowych,
- metodę standardową do kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu wniesionych z góry wkładów do funduszu kwalifikującego się kontrahenta centralnego na wypadek niewykonania zobowiązania,
- metodę standardową na ryzyko walutowe,
- metodę uproszczoną na ryzyko cen towarów,
- metodę standardową na ryzyko korekty wyceny kredytowej instrumentów pochodnych,
- zaawansowaną metodę pomiaru ryzyka operacyjnego dla Banku oraz metodę standardową dla spółek zależnych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Fundusze własne

Grupa definiuje części składowe funduszy własnych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w szczególności z postanowieniami Rozporządzenia 575/2013 i ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo Bankowe z późn. zm.

Fundusze własne Grupy składają się wyłącznie z funduszy podstawowych Tier I. W Grupie nie są identyfikowane elementy dodatkowego kapitału Tier I oraz kapitału Tier II.

	31.12.2016	31.12.2015
FUNDUSZE WŁASNE		
Kapitały	22 911 943	23 424 193
Inny zakres konsolidacji	16 361	15 826
Składniki kapitału nie zaliczone do funduszy własnych, w tym:	-2 279 275	-2 292 459
Zysk netto za rok bieżący	-2 279 275	-2 292 459
Korekty regulacyjne, w tym:	-694 450	-937 965
Wartości niematerialne i prawne	-531 041	-570 309
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	-32 177	-36 678
Niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych dostępnych do sprzedaży	-	-
Niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych dostępnych do sprzedaży	-51 593	-267 136
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności	-18 876	-16 490
Dodatkowe korekty wartości z tytułu ostrożnej wyceny	-45 839	-31 388
Kapitał akcjonariuszy mniejszościowych	-14 924	-15 964
Kapitał podstawowy Tier I	19 954 579	20 209 595
Fundusze własne do wyliczenia łącznego współczynnika kapitałowego	19 954 579	20 209 595

Składniki kapitału nie zaliczone do funduszy własnych:

- zysk netto za rok bieżący - zysk netto bieżącego okresu sprawozdawczego zweryfikowany przez biegłego rewidenta odpowiedzialnego za badanie sprawozdania finansowego Grupy, pomniejszony o wszelkie możliwe do przewidzenia obciążenia i dywidendy, może być ujęty w kapitale podstawowym Tier I po uzyskaniu zezwolenia od Komisji Nadzoru Finansowego. Na dzień 31 grudnia 2016 roku w kapitale podstawowym Tier I nie została uwzględniona żadna część bieżącego zysku Grupy.

Korekty regulacyjne:

- wartości niematerialne i prawne (po odliczeniu powiązanej rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego), pomniejszają kapitał podstawowy Tier I, zgodnie z art. 36 Rozporządzenia 575/2013,
- kapitał z aktualizacji wyceny odzwierciedlający wartość godziwą instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne nie jest włączany do żadnego elementu funduszy własnych, zgodnie z art. 33 Rozporządzenia 575/2013,
- niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży zgodnie z art. 467 Rozporządzenia 575/2013 oraz Art. 171a. Ustawy Prawo Bankowe, pomniejszają w 100% kapitał podstawowy Tier I,
- niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży zgodnie z art. 468 Rozporządzenia nr 575/2013 oraz Art. 171a. Ustawy Prawo Bankowe są w 60% zaliczane do pozycji kapitału podstawowego Tier I,
- aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności zgodnie z art. 36 Rozporządzenia 575/2013 pomniejszają kapitał podstawowy Tier I, ale tylko w 40% (art. 469 Rozporządzenia 575/2013, przy zastosowaniu opcji narodowych zdefiniowanych w Ustawie Prawo Bankowe art. 171a),
- dodatkowe korekty wartości z tytułu ostrożnej wyceny tworzone są dla wszystkich aktywów wycenianych według wartości godziwej, zgodnie z art. 34 Rozporządzenia 575/2013,
- kapitał akcjonariuszy mniejszościowych jest wyłączany z kapitałów Grupy, gdyż nie spełnia on wymogów Rozporządzenia 575/2013.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Ocena adekwatności kapitału wewnętrznego

Do oceny adekwatności kapitału wewnętrznego Grupy stosowane są metody opracowane przez Bank.

Bank bierze pod uwagę w tej ocenie następujące rodzaje ryzyka:

- ryzyko kredytowe,
- ryzyko operacyjne,
- ryzyko rynkowe,
- ryzyko płynności,
- ryzyko nieruchomości własnych,
- ryzyko zmian warunków makroekonomicznych,
- ryzyko biznesowe (w tym ryzyko strategiczne),
- ryzyko braku zgodności,
- ryzyko reputacji,
- ryzyko modeli,
- ryzyko nadmiernej dźwigni finansowej,
- ryzyko działalności bancassurance,
- ryzyko inwestycji finansowych.

Dla każdego ryzyka uznanego za istotne, Grupa opracowuje i stosuje odpowiednie metody jego oceny i pomiaru. W Grupie stosowane są następujące sposoby oceny ryzyka:

- ocena jakościowa – stosowana w przypadku ryzyk trudno mierzalnych lub takich, dla których kapitał nie jest skutecznym środkiem pokrywania strat (ryzyko braku zgodności, ryzyko reputacji oraz ryzyko działalności bancassurance) z potencjalnym pokryciem kapitałem w obrębie innych ryzyk,
- ocena poprzez oszacowanie bufora kapitałowego – stosowana w przypadku ryzyk, których nie można w łatwy sposób określić ilościowo, jednak możliwa jest łączna ocena ich wpływu (ryzyko modeli, ryzyko zmian warunków makroekonomicznych),
- ocena ilościowa – stosowana w przypadku ryzyk, które można zmierzyć za pomocą kapitału ekonomicznego (pozostałe rodzaje ryzyka oprócz ryzyka płynności i ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej), bądź w oparciu o miary dla niego właściwe (ryzyko płynności i ryzyko nadmiernej dźwigni finansowej).

Preferowanym sposobem pomiaru ryzyk ocenianych ilościowo oraz określania wynikających z nich potrzeb kapitałowych są modele wartości zagrożonej (VaR) oparte na założeniach wynikających z apetytu Grupy na ryzyko. Modele opracowywane są zgodnie z najlepszymi praktykami rynkowymi z uwzględnieniem wymogów regulacyjnych i uzupełnione o testy warunków skrajnych lub analizy scenariuszowe. Dla rodzajów ryzyka, dla których taka metodyka nie została ostatecznie opracowana i wdrożona, Grupa stosuje zmodyfikowane modele regulacyjne uzupełnione o testy warunków skrajnych, bądź uproszczone metody pomiaru.

Opracowana została również spójna metodyka szacowania bufora na ryzyko zmian warunków makroekonomicznych oraz ryzyko modeli. Wyznaczanie bufora kapitałowego na pokrycie ryzyka zmian warunków makroekonomicznych dokonywane jest na podstawie analizy wpływu scenariusza spowolnienia gospodarczego na kapitał ekonomiczny w horyzoncie prognozy.

Ryzyko modeli szacowane jest natomiast z wykorzystaniem analiz scenariuszowych pozwalających na ocenę wpływu potencjalnych nieprawidłowości w modelu na jego wyniki. Na podstawie zagregowanych wyników wyznaczany jest bufor kapitałowy na pokrycie ryzyka modeli.

Przy wyznaczaniu potrzeb kapitałowych w pierwszej kolejności wylicza się kapitał ekonomiczny oddzielnie dla każdego istotnego ryzyka zidentyfikowanego w Grupie, które można mierzyć ilościowo. W następnej kolejności wielkości kapitału ekonomicznego ustalone dla poszczególnych rodzajów ryzyka zostają zagregowane w jedną łączną kwotę kapitału ekonomicznego z uwzględnieniem efektu dywersyfikacji. Kwota ta jest następnie powiększana o bufor kapitałowy na ryzyko modeli oraz zmian warunków makroekonomicznych. Suma kapitału ekonomicznego (uwzględniającego efekt dywersyfikacji) i bufora kapitałowego stanowi kapitał wewnętrzny Grupy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

6.7 Wartość godziwa aktywów i zobowiązań finansowych

Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy

Wycena do wartości godziwej instrumentów finansowych, dla których dostępne są wartości rynkowe z aktywnego rynku, opiera się na rynkowych kwotowaniach danego instrumentu (mark-to-market).

Wycena do wartości godziwej pozagieldowych instrumentów pochodnych oraz instrumentów cechujących się ograniczoną płynnością (tj. dla których wartości kwotowań rynkowych nie są regularnie osiągalne) dokonywana jest na podstawie kwotowań innych instrumentów aktywnego rynku poprzez ich replikację z wykorzystaniem szeregu technik wyceny, w tym szacowania wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych (mark-to-model).

Na 31 grudnia 2016 roku i 31 grudnia 2015 roku Grupa dokonała klasyfikacji aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej na trzy kategorie według następującej hierarchii:

- Poziom 1: wycena mark-to-market, dotyczy papierów wartościowych kwotowanych na aktywnym rynku,
- Poziom 2: wycena mark-to-model z parametryzacją modeli na podstawie kwotowań z aktywnego rynku dla danego typu instrumentu, dotyczy niepłynnych papierów skarbowych, komunalnych, korporacyjnych oraz Banku Centralnego, liniowych i nieliniowych instrumentów pochodnych rynków stopy procentowej (w tym transakcji terminowych na papiery wartościowe), kapitałowych, towarowych oraz wymiany walut, za wyjątkiem tych przypadków które spełniają kryteria przynależności do Poziomu 3,
- Poziom 3: wycena mark-to-model z częściową parametryzacją modelu na podstawie estymowanych czynników ryzyka, dotyczy korporacyjnych i komunalnych papierów wartościowych oraz liniowych i nieliniowych instrumentów pochodnych rynków stopy procentowej, kapitałowych, towarowych oraz wymiany walut, dla których wpływ nieobserwowalnych parametrów (np. czynników ryzyka kredytowego) na wycenę jest uznawany za istotny.

Wycena do wartości godziwej wykonywana jest bezpośrednio przez jednostkę w ramach Pionu Zarządzania Ryzykami niezależną od jednostek zawierających transakcje. Metodyka wyceny do wartości godziwej, w tym zmiany jej parametryzacji, podlegają akceptacji przez Komitet Aktywów, Pasywów i Ryzyka (ALCO). Adekwatność metod wyceny podlega bieżącej analizie oraz cyklicznym przeglądom w ramach zarządzania ryzykiem modeli. W ramach tej samej jednostki wykonywana jest ocena adekwatności oraz istotności czynników ryzyka w zakresie przypisania modeli wycen do odpowiedniego poziomu hierarchii wyceny do wartości godziwej zgodnie z ustalonymi zasadami klasyfikacji.

Zestawienie aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej w podziale na poziomy hierarchii wyceny do wartości godziwej

31.12.2016	POZIOM 1	POZIOM 2	POZIOM 3	RAZEM
Aktywa:	20 944 182	13 685 790	407 312	35 037 284
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	636 385	29 971	66 113	732 469
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych, w tym:	1	1 913 428	-	1 913 429
- Banki	-	1 339 956	-	1 339 956
- Klienci	1	573 472	-	573 473
Instrumenty zabezpieczające, w tym:	-	289 752	-	289 752
- Banki	-	54 550	-	54 550
- Klienci	-	235 202	-	235 202
Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	20 307 796	11 452 639	341 199	32 101 634
Zobowiązania:	527 840	3 736 717	-	4 264 557
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	527 836	145 329	-	673 165
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych, w tym:	4	1 952 670	-	1 952 674
- Banki	-	1 349 082	-	1 349 082
- Klienci	4	603 588	-	603 592
Instrumenty zabezpieczające, w tym:	-	1 638 718	-	1 638 718
- Banki	-	1 636 262	-	1 636 262
- Klienci	-	2 456	-	2 456

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zestawienie aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej w podziale na poziomy hierarchii wyceny do wartości godziwej

31.12.2015	POZIOM 1	POZIOM 2	POZIOM 3	RAZEM
Aktywa:	15 929 590	6 134 087	504 501	22 568 178
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	936 763	142 640	47 389	1 126 792
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych, w tym:	28	3 205 476	943	3 206 447
- Banki	-	2 639 346	-	2 639 346
- Klienci	28	566 130	943	567 101
Instrumenty zabezpieczające, w tym:	-	421 640	-	421 640
- Banki	-	416 953	-	416 953
- Klienci	-	4 687	-	4 687
Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	14 992 799	2 364 331	456 169	17 813 299
Zobowiązania:	611 443	4 907 086	-	5 518 529
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	611 442	-	-	611 442
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych, w tym:	1	3 204 327	-	3 204 328
- Banki	-	2 747 772	-	2 747 772
- Klienci	1	456 555	-	456 556
Instrumenty zabezpieczające, w tym:	-	1 702 759	-	1 702 759
- Banki	-	1 702 759	-	1 702 759
- Klienci	-	-	-	-

Zmiana stanu wartości godziwej instrumentów finansowych, dla których Grupa stosuje wycenę do wartości godziwej na Poziomie 3

2016	AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU	AKTYWA Z TYTUŁU POCODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY
Stan na początek okresu	47 389	943	456 169
Zwiększenia, w tym:	188 786	-	68 170
Reklasyfikacja	-	-	-
Zakup	187 298	-	58 952
Rozliczenie	-	-	-
Przychód z instrumentów finansowych	1 488	-	9 218
ujęty w rachunku zysków i strat	1 488	-	7 598
ujęty w kapitale z aktualizacji wyceny	-	-	1 620
Zmniejszenia, w tym:	-170 062	-943	-183 140
Reklasyfikacja	-	-943	-
Rozliczenie / wykup	-23 454	-	-181 678
Sprzedaż	-146 585	-	-
Strata z instrumentów finansowych	-23	-	-1 462
ujęta w rachunku zysków i strat	-23	-	-4
ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny	-	-	-1 458
Stan na koniec okresu	66 113	-	341 199
Niezrealizowany wynik na instrumentach finansowych utrzymywanych w portfelu na koniec okresu, ujęty w :	25	-	-1 187
Rachunku zysków i strat w pozycji:	25	-	271
wynik z tytułu odsetek	41	-	271
wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu	-16	-	-
Innych składnikach całkowitych dochodów	-	-	-1 458

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości godziwej instrumentów finansowych, dla których Grupa stosuje wycenę do wartości godziwej na Poziomie 3

2015	AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU	AKTYWA Z TYTUŁU POCHODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY
Stan na początek okresu	99 784	2 967	263 815
Zwiększenia, w tym:	10 663 874	1 942	200 231
Reklasyfikacja	-	1 942	313
Zakup	10 661 018	-	-
Rozliczenie	-	-	-
Przychód z instrumentów finansowych	2 856	-	199 918
ujęty w rachunku zysków i strat	2 856	-	11 077
ujęty w kapitale z aktualizacji wyceny	-	-	188 841
Zmniejszenia, w tym:	-10 716 269	-3 966	-7 877
Reklasyfikacja	-55 052	-2 967	-
Rozliczenie / wykup	-435 186	-891	-7 877
Sprzedaż	-10 225 856	-	-
Strata z instrumentów finansowych	-175	-108	-
ujęta w rachunku zysków i strat	-175	-108	-
Stan na koniec okresu	47 389	943	456 169
Niezrealizowany wynik na instrumentach finansowych utrzymywanych w portfelu na koniec okresu, ujęty w :	-63	-108	2 674
Rachunku zysków i strat w pozycji:	108	-108	268
wynik z tytułu odsetek	108	-	268
wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu	-	-108	-
Innych składnikach całkowitych dochodów	-171	-	2 406

Przeniesienie instrumentów między poziomami hierarchii wart godziwej następuje na podstawie zmian w dostępności kwotowań z aktywnego rynku wg stanu na koniec okresów sprawozdawczych.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku dokonano następujących przeniesień instrumentów finansowych między poziomami hierarchii wyceny do wartości godziwej:

- z Poziomu 1 do Poziomu 2 przeniesiono obligacje rządowe denominowane w walutach obcych z uwagi na zmianę dostępności kwotowań na aktywnym rynku.
- z poziomu 3 do poziomu 2 przeniesiono instrument pochodny stopy procentowej w związku ze zmniejszeniem istotności wpływu na wycenę parametrów kredytowych kontrahenta oraz instrumenty pochodne rynku kapitałowego (zawarte w trakcie roku) z uwagi na zmniejszenie istotności wpływu na wycenę parametru korelacji.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 nie nastąpiły żadne inne przeniesienia instrumentów finansowych między poziomami hierarchii wyceny do wartości godziwej.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wpływ parametrów estymowanych na wycenę do wartości godziwej instrumentów finansowych dla których Grupa stosuje wycenę do wartości godziwej na Poziomie 3 na dzień 31 grudnia 2016 roku i 31 grudnia 2015 roku jest następujący

AKTYWO/ ZOBOWIĄZANIE FINANSOWE	WARTOŚĆ GODZIWA NA 31.12.2016	TECHNIKA WYCENY	CZYNNIK NIEOBSERWOWALNY	ZAKRES ALTERNATYWNY CZYNNIKÓW (ŚREDNIA WAŻONA)	WPŁYW NA WARTOŚĆ GODZIWA NA 31.12.2016	
					SCENARIUSZA POZYTYWNEGO	SCENARIUSZA NEGATYWNEGO
Korporacyjne papiery wartościowe	316 025	Model zdyskontowanych przepływów pieniężnych	Spread kredytowy	0,32%-1,13%	613	-627

AKTYWO/ ZOBOWIĄZANIE FINANSOWE	WARTOŚĆ GODZIWA NA 31.12.2015	TECHNIKA WYCENY	CZYNNIK NIEOBSERWOWALNY	ZAKRES ALTERNATYWNY CZYNNIKÓW (ŚREDNIA WAŻONA)	WPŁYW NA WARTOŚĆ GODZIWA NA 31.12.2015	
					SCENARIUSZA POZYTYWNEGO	SCENARIUSZA NEGATYWNEGO
Korporacyjne papiery wartościowe	298 756	Model zdyskontowanych przepływów pieniężnych	Spread kredytowy	0,54%-1%	526	-1 427
Instrumenty pochodne stopy procentowej	943	Model zdyskontowanych przepływów pieniężnych	PD	2,1%-5,4%	39	-44
			LGD	40,1%-54,1%	16	-16

Instrumenty finansowe nie wyceniane w wartości godziwej w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy

W Grupie znajdują się instrumenty finansowe, które w sprawozdaniu nie są prezentowane w wartości godziwej. Wartość godziwa stanowi cenę, którą otrzymano by za sprzedaż składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny.

Na 31 grudnia 2016 roku i 31 grudnia 2015 roku Grupa dokonała klasyfikacji szacunków wartości godziwej dla instrumentów nie wycenianych w wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej na następujących poziomach:

- Poziom 1: wycena mark-to-market, dotyczy skarbowych papierów wartościowych kwotowanych na płynnym rynku,
- Poziom 2: wycena mark-to-model z parametryzacją modeli na podstawie kwotowań z aktywnego rynku dla danego typu instrumentu, dotyczy lokat międzybankowych, dłużnych papierów wartościowych własnej emisji, niepłynnych skarbowych papierów wartościowych, komunalnych, korporacyjnych oraz Banku Centralnego,
- Poziom 3: wycena mark-to-model z częściową parametryzacją modelu na podstawie estymowanych czynników ryzyka, dotyczy ona korporacyjnych i komunalnych papierów wartościowych, oraz kredytów i depozytów, dla których ujęty w modelu wyceny czynnik ryzyka kredytowego (parametr nieobserwowalny) jest na poziomie istotnym.

W przypadku pewnych grup instrumentów finansowych, utrzymywanych według wartości wymaganej zapłaty z uwzględnieniem utraty wartości, przyjęto że wartość godziwa jest zgodna z wartością bilansową. Dotyczy to w szczególności środków pieniężnych oraz pozostałych aktywów i zobowiązań finansowych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Dla kredytów kwotowane wartości rynkowe są nieosiągalne, stąd prezentowane wartości godziwe są ogólnie szacowane przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment udzielenia kredytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa kredytów bez rozpoznanej utraty wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę na ryzyko kredytowe oraz bieżącą marżę ze sprzedaży dla danej grupy produktowej kredytu. Marża wyznaczana jest na podstawie kredytów udzielonych w ostatnim kwartale w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. Dla celów szacowania wartości godziwej kredytów walutowych wykorzystywana jest marża dla kredytów w PLN skorygowana o kwotowania transakcji basis-swap. Wartość godziwa kredytów o rozpoznanej utracie wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych odzysków zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej jako, iż średnie oczekiwane odzyski uwzględniają w pełni element ryzyka kredytowego. W przypadku kredytów nieposiadających harmonogramu spłat (kredyty w rachunku bieżącym, overdrafty oraz karty kredytowe) przyjmuje się, że wartość godziwa równa jest wartości bilansowej.

Dla zaangażowań kapitałowych Grupy, dla których nie są dostępne ceny pochodzące z aktywnego rynku, a wartości rynkowe są nieosiągalne, Grupa nie szacuje wartości godziwej. W skład takich zaangażowań wchodzi spółki związane z sektorem finansowym, gdzie uczestnictwo kapitałowe jest związane z korzystaniem z infrastruktury finansowo-bankowej, obsługą kart płatniczych oraz spółki objęte w ramach restrukturyzacji długów.

Dla depozytów kwotowane wartości rynkowe są nieosiągalne, stąd prezentowane wartości godziwe są ogólnie szacowane przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment przyjęcia depozytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa depozytów terminowych jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę ze sprzedaży. Marża wyznaczana jest na podstawie depozytów przyjętych w ostatnim kwartale w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. W przypadku depozytów krótkoterminowych (depozytów bieżących, overnight oraz w rachunku oszczędnościowym) za wartość godziwą przyjęto wartość bilansową.

Wartość godziwa depozytów i kredytów, za wyjątkiem kredytów hipotecznych udzielonych w walutach PLN i CHF objętych modelem przedpłat, została wyznaczona w oparciu o ich kontraktowe przepływy.

Wycena mark-to-model instrumentów dłużnych własnej emisji opiera się na metodzie dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych. Przepływy zmienne są estymowane na podstawie stawek odpowiednich rynków (zależnie od specyfikacji emisji). Do dyskontowania ustalonych jak i implikowanych przepływów pieniężnych wykorzystywane są stawki międzybankowego rynku pieniężnego.

Zestawienie aktywów i zobowiązań nie wycenianych w wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w podziale na poziomy hierarchii wyceny do wartości godziwej

31.12.2016	WARTOŚĆ BILANSOWA	WARTOŚĆ GODZIWA	W TYM:		
			POZIOM 1	POZIOM 2	POZIOM 3
Aktywa					
Kasa, należności od Banku Centralnego	5 872 911	5 872 802	2 639 531	3 233 271	-
Należności od banków	3 257 829	3 257 936	-	1 089 488	2 168 448
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	118 689 267	117 912 278	-	5 789 241	112 123 037
Należności z tytułu leasingu finansowego	3 974 643	4 038 178	-	-	4 038 178
Papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności	3 018 985	3 033 397	3 012 791	20 606	-
Aktywa razem	134 813 635	134 114 591	5 652 322	10 132 606	118 329 663
Zobowiązania					
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	6 091	6 185	-	-	6 185
Zobowiązania wobec innych banków	4 823 440	4 870 778	-	482 375	4 388 403
Zobowiązania wobec klientów	137 815 926	137 494 049	-	1 436 240	136 057 809
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 522 963	1 565 925	-	1 565 925	-
Zobowiązania razem	144 168 420	143 936 937	-	3 484 540	140 452 397

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

31.12.2015	WARTOŚĆ BILANSOWA	WARTOŚĆ GODZIWA	W TYM:		
			POZIOM 1	POZIOM 2	POZIOM 3
Aktywa					
Kasa, należności od Banku Centralnego	7 881 607	7 881 607	2 951 414	4 930 193	-
Należności od banków	7 314 724	7 311 058	-	5 301 176	2 009 882
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (*)	118 555 269	117 717 427	-	7 140 550	110 576 877
Należności z tytułu leasingu finansowego	3 503 979	3 568 200	-	-	3 568 200
Papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności	3 368 424	3 380 400	2 509 227	871 173	-
Aktywa razem	140 624 003	139 858 692	5 460 641	18 243 092	116 154 959
Zobowiązania					
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	914	928	-	-	928
Zobowiązania wobec innych banków	5 958 449	6 002 687	-	1 182 111	4 820 576
Zobowiązania wobec klientów	128 867 691	128 479 792	-	4 468 820	124 010 972
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	2 903 233	2 959 349	-	2 959 349	-
Zobowiązania razem	137 730 287	137 442 756	-	8 610 280	128 832 476

(*) w tym weksle uprawnione do redyskonta w Banku Centralnym.

7. Działalność powiernicza

Usługi powiernicze świadczone są na podstawie zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego. Klientami Banku są krajowe i zagraniczne instytucje finansowe, banki oferujące usługi powiernicze i inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne oraz emerytalne, a także instytucje niefinansowe. Bank świadczy usługi polegające między innymi na rozliczaniu transakcji zawieranych na rynkach krajowych i zagranicznych, przechowywaniu aktywów klientów, prowadzeniu rachunków papierów wartościowych, wycenie aktywów, obsłudze płatności dywidend i odsetek oraz pełni funkcję depozytariusza dla funduszy inwestycyjnych i emerytalnych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank prowadził 12 333 rachunków papierów wartościowych (na dzień 31 grudnia 2015 roku 12 077 rachunków).

8. Działalność maklerska

Grupa Banku Pekao S.A. zapewnia szeroki dostęp do usług i produktów rynku kapitałowego w ramach oferty świadczonej przez wydzieloną jednostkę organizacyjną Banku - Dom Maklerski Pekao (DM) oraz za pośrednictwem Centralnego Domu Maklerskiego Pekao S.A. (CDM) i Pekao Investment Banking S.A. (Pekao IB) będącymi spółkami zależnymi Banku Pekao S.A.

Dom Maklerski Pekao i Centralny Dom Maklerski Pekao S.A.

Zadaniem jednostki jest dostarczanie najwyższej jakości usług maklerskich. Kompleksowa oferta gwarantuje inwestorom, w szczególności klientom indywidualnym Banku Pekao S.A., możliwość inwestowania w instrumenty finansowe notowane na rynku regulowanym i w alternatywnym systemie obrotu, organizowanych przez Giełdę Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie oraz BondSpot S.A., (m.in. w akcje, obligacje skarbowe oraz korporacyjne, instrumenty pochodne – kontrakty i opcje; ETF-y, certyfikaty, warranty) oraz na określonych rynkach zagranicznych w dowolnym kanale obsługi (aplikacja mobilna, serwis internetowy, telefoniczny, mobilny i PUM) po aktywacji usługi. Podmiot pośredniczy także w obsłudze sprzedaży Strukturyzowanych Certyfikatów Depozytowych emitowanych przez Bank Pekao S.A., umożliwia nabywanie instrumentów w ramach publicznych ofert pierwotnych realizowanych za jego pośrednictwem, a także dokonywanie transakcji instrumentami rynku niepublicznego. Obsługa klientów prowadzona jest za pośrednictwem ponad 390 Punktów Usług Maklerskich zlokalizowanych w oddziałach Banku na terenie całego kraju oraz zdalnych kanałów obsługi Pekao24Makler (serwis internetowy, serwis mobilny, serwis telefoniczny, aplikacja mobilna) w pełni zintegrowanych z usługą Pekao24 Bankowości Elektronicznej Banku Pekao S.A.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Centralny Dom Maklerski Pekao S.A. jest jednym z największych i najdłużej działającym domem maklerskim na polskim rynku kapitałowym. Zadaniem CDM jest kompleksowa obsługa rachunków inwestycyjnych. Oferta umożliwia inwestowanie w wiele produktów finansowych w tym m.in. akcje, obligacje skarbowe i korporacyjne, certyfikaty, fundusze (w tym fundusze ETF), produkty strukturyzowane, ubezpieczenia oraz programy emerytalne. CDM oferuje także możliwość inwestowania na rynku instrumentów pochodnych a także na rynkach zagranicznych oraz rynku niepublicznym. Obsługa klientów prowadzona jest za pośrednictwem 48 Punktów Obsługi Klientów CDM zlokalizowanych głównie w oddziałach Banku Pekao S.A. na terenie całego kraju i dodatkowo w 12 punktach dedykowanych do obsługi klienta strategicznego oraz zdalnych kanałów obsługi CDM24 (CDMInternet, TeleCDM, CDM Mobile) umożliwiających połączenie z serwisami Pekao24 Bankowości Elektronicznej Banku Pekao S.A.

Ścisła współpraca pomiędzy Domem Maklerskim Pekao i CDM przy realizacji przedsięwzięć przeprowadzanych na rynku pierwotnym oraz na innych płaszczyznach aktywności rynkowej obu podmiotów zapewnia profesjonalną i kompleksową obsługę maklerską.

Zarówno CDM jak i Dom Maklerski Pekao są członkami Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie oraz bezpośrednimi uczestnikami Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych.

Obydwa podmioty maklerskie przestrzegają zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Domów Maklerskich gwarantując kompleksową obsługę z zachowaniem najwyższych standardów i norm etycznych. Zarówno DM jak i CDM biorą czynny udział w pracach nad rozwojem rynku kapitałowego w Polsce.

Pekao Investment Banking S.A.

Pekao Investment Banking S.A. działa jako dom maklerski nadzorowany przez Komisję Nadzoru Finansowego, koncentrując się na obsłudze klientów instytucjonalnych i korporacyjnych. Zakres świadczonych przez Pekao IB usług obejmuje w szczególności przyjmowanie i przekazywanie zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych, wykonywanie tych zleceń na rachunek dającego zlecenie, oferowanie instrumentów finansowych, doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie struktury kapitałowej, strategii przedsiębiorstw lub innych zagadnień związanych z taką strukturą lub strategią, jak również doradztwo i inne usługi w zakresie łączenia, podziału oraz przejmowania przedsiębiorstw. Pekao IB pełni również funkcję animatora zarówno na rynku akcji, jak i na rynku instrumentów pochodnych, będąc jednym z najbardziej aktywnych animatorów.

Pekao IB jest członkiem Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie oraz bezpośrednim uczestnikiem Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych.

Informacja o instrumentach finansowych klientów, zapisanych na rachunkach maklerskich bądź przechowywanych w formie dokumentu

	31.12.2016		31.12.2015	
	ILOŚCIOWO (W SZTUKACH)	WARTOŚCIOWO	ILOŚCIOWO (W SZTUKACH)	WARTOŚCIOWO
INSTRUMENTY FINANSOWE KLIENTÓW				
Zapisane na rachunkach papierów wartościowych	3 556 221 597	24 707 398	4 085 831 592	28 594 389
Instrumenty kapitałowe i prawa do nich	3 550 120 296	23 236 537	4 075 825 419	27 191 398
Instrumenty dłużne i prawa do nich	6 101 301	1 470 861	10 006 173	1 402 991
Przechowywane w formie dokumentu	2 623 762 193	6 291 869	3 767 973 072	16 232 127
Instrumenty kapitałowe i prawa do nich	2 623 762 193	6 291 869	3 763 773 072	16 074 480
Instrumenty dłużne i prawa do nich	-	-	4 200 000	157 647

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Informacja o środkach pieniężnych klientów na rachunkach maklerskich

	31.12.2016	31.12.2015
Zdeponowane na rachunkach pieniężnych w biurze maklerskim oraz wpłacone na poczet nabycia papierów wartościowych w pierwszej ofercie publicznej lub publicznym obrocie pierwotnym	1 100 623	857 944
Pozostałe środki pieniężne klientów	40 955	45 571
Razem	1 141 578	903 515

Rozrachunki z tytułu nierozliczonych transakcji

	31.12.2016	31.12.2015
Należności z tytułu zawartych transakcji	32 061	-
Zobowiązania z tytułu zawartych transakcji	-	13 201

Rozrachunki z Krajowym Depozytem Papierów Wartościowych (KDPW), KDPW_CCP i giełdowymi izbami rozrachunkowymi

	31.12.2016	31.12.2015
Należności z funduszu rozliczeniowego	24 817	18 727
Należności z tytułu depozytów zabezpieczających	32 391	29 866
Pozostałe należności	1 252	231
Razem należności	58 460	48 824
Zobowiązania z tytułu depozytów zabezpieczających	921	4 421
Pozostałe zobowiązania	317	331
Razem zobowiązania	1 238	4 752

Pozycje dotyczące udziału w systemie rekompensat zarządzanym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych (KDPW)

	31.12.2016	31.12.2015
Należności z funduszu rekompensat	11 432	10 914
Rozliczenia międzyokresowe – opłaty za zarządzanie systemem	1 764	1 456
Rozliczenia międzyokresowe – pożyczki z systemu	-13 411	-12 549
Razem pozycje bilansowe dotyczące udziału w systemie rekompensat netto	-215	-179

Rozrachunki z podmiotami prowadzącymi regulowane rynki papierów wartościowych i giełdy towarowe

	31.12.2016	31.12.2015
Zobowiązania wobec Giełdy Papierów Wartościowych S.A.	527	638
Razem zobowiązania	527	638

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

9. Informacje dotyczące segmentów działalności

Prezentacja informacji niniejszym rozdziale oparta jest o stosowany model zarządczy, w którym głównym kryterium podziału sprawozdawczości Grupy na segmenty jest klasyfikacja klienta w zależności od jego profilu i modelu obsługi.

Raportowanie i monitorowanie wyników dla celów zarządczych obejmuje wszystkie składowe rachunku zysków i strat do poziomu zysku brutto. Oznacza to, że poszczególnym segmentom przypisane są zarówno dochody uzyskane w ramach działalności tego segmentu, jak również koszty operacyjne związane z tą działalnością (zarówno koszty bezpośrednie, jak i koszty alokowane, zgodnie z przyjętym modelem alokacji), a także pozostałe składowe rachunku zysków i strat.

Grupa rozlicza transakcje między segmentami w taki sposób, jakby dotyczyły one podmiotów niepowiązanych, przy zastosowaniu bieżących cen rynkowych. Przepływy środków pomiędzy segmentami Banku zajmującymi się obsługą klientów detalicznych, klientów bankowości prywatnej, bankowością korporacyjną i inwestycyjną a obszarem zarządzania aktywami i pasywami i pozostałymi obszarami, wyceniane są w oparciu o ceny rynkowe dla danej waluty oraz termin wymagalności / zapadalności z uwzględnieniem marż płynnościowych.

Segmenty branżowe

Segmentacja Grupy obejmuje następujące obszary:

- Bankowość Detaliczną - pełny zakres działalności bankowej dotyczący obsługi klientów indywidualnych (z wyłączeniem klientów z obszaru Bankowości Prywatnej), małych i mikro firm o obrotach rocznych do 20 mln złotych oraz wyniki spółek Grupy, konsolidowanych metodą pełną i udziały w zyskach spółek konsolidowanych metodą praw własności przypisanych do działalności detalicznej,
- Bankowość Prywatną - pełny zakres działalności bankowej dotyczący obsługi najbardziej zamożnych klientów indywidualnych,
- Bankowość Korporacyjną i Inwestycyjną - pełny zakres działalności bankowej dotyczący obsługi firm średnich i dużych, zaangażowanie Banku na rynku międzybankowym, w dłużne papiery wartościowe i inne instrumenty a także wyniki spółek Grupy konsolidowanych metodą pełną przypisanych do działalności korporacyjnej i inwestycyjnej,
- zarządzanie aktywami i pasywami i pozostałe obszary – obejmuje nadzór i monitoring przepływów środków finansowych, pozostałe obszary zarządzane centralnie, wyniki spółek konsolidowanych metodą pełną i udziały w zyskach spółek wycenianych metodą praw własności, które nie są przypisane innym segmentom.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Sprawozdawczość według segmentów branżowych za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku

	BANKOWOŚĆ DETALICZNA	BANKOWOŚĆ PRYWATNA	BANKOWOŚĆ KORPORACYJNA I INWESTYCYJNA	ZARZĄDZANIE AKTYWAMI I PASYWAMI ORAZ POZOSTAŁE	RAZEM
Wynik z tytułu odsetek	2 406 728	47 529	1 634 037	349 089	4 437 383
Wynik pozaodsetkowy	1 523 051	30 608	925 353	430 823	2 909 835
Dochody z działalności operacyjnej	3 929 779	78 137	2 559 390	779 912	7 347 218
Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze	-1 111 686	-25 335	-261 344	-498 471	-1 896 836
Pozostałe koszty administracyjne	-1 250 524	-25 125	-336 035	637 480	-974 204
Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych	-177 566	-1 714	-22 642	-138 944	-340 866
Koszty działalności operacyjnej	-2 539 776	-52 174	-620 021	65	-3 211 906
Zysk operacyjny	1 390 003	25 963	1 939 369	779 977	4 135 312
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości kredytów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-250 042	-133	-252 807	2 353	-500 629
Zysk operacyjny netto	1 139 961	25 830	1 686 562	782 330	3 634 683
Wynik z tytułu pozostałych rezerw	-651	-514	1 259	-14 569	-14 475
Oplaty na rzecz funduszy gwarancyjnych	-99 618	-632	-154 296	-24 922	-279 468
Podatek od niektórych instytucji finansowych	-	-	-	-449 533	-449 533
Zysk z działalności inwestycyjnej	-170	-	498	5 011	5 339
Zysk brutto	1 039 522	24 684	1 534 023	298 317	2 896 546
Podatek dochodowy					-616 782
Zysk netto					2 279 764
Przypadający na akcjonariuszy Banku					2 279 275
Przypadający na udziały mniejszości					489
Aktywa alokowane	63 640 992	261 932	105 098 620	-3 929 788	165 071 756
Aktywa niealokowane					9 143 187
Aktywa ogółem					174 214 943
Pasywa alokowane	79 287 145	8 304 002	63 233 403	-5 142 417	145 682 133
Pasywa niealokowane					28 532 810
Pasywa ogółem					174 214 943

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Sprawozdawczość według segmentów branżowych za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku

	BANKOWOŚĆ DETALICZNA	BANKOWOŚĆ PRYWATNA	BANKOWOŚĆ KORPORACYJNA I INWESTYCYJNA	ZARZĄDZANIE AKTYWAMI I PASYWAMI ORAZ POZOSTAŁE	RAZEM
Wynik z tytułu odsetek	2 306 368	25 162	1 603 118	297 648	4 232 296
Wynik pozaodsetkowy	1 537 516	33 061	1 122 692	133 017	2 826 286
Dochody z działalności operacyjnej	3 843 884	58 223	2 725 810	430 665	7 058 582
Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze	-1 132 086	-23 226	-261 916	-491 291	-1 908 519
Pozostałe koszty administracyjne	-1 236 547	-25 573	-342 781	625 213	-979 688
Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych	-170 218	-1 571	-23 181	-136 495	-331 465
Koszty działalności operacyjnej	-2 538 851	-50 370	-627 878	-2 573	-3 219 672
Zysk operacyjny	1 305 033	7 853	2 097 932	428 092	3 838 910
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości kredytów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-185 573	-1 066	-352 613	21 694	-517 558
Zysk operacyjny netto	1 119 460	6 787	1 745 319	449 786	3 321 352
Wynik z tytułu pozostałych rezerw	-283	-388	15	-28 110	-28 766
Oplaty na rzecz funduszy gwarancyjnych	-106 880	-796	-171 233	-256 044	-534 953
Podatek od niektórych instytucji finansowych	-	-	-	-	-
Zysk z działalności inwestycyjnej	-122	-	386	73 221	73 485
Zysk brutto	1 012 175	5 603	1 574 487	238 853	2 831 118
Podatek dochodowy	-	-	-	-	-537 640
Zysk netto					2 293 478
Przypadający na akcjonariuszy Banku					2 292 459
Przypadający na udziały mniejszości					1 019
Aktywa alokowane	59 276 412	299 794	97 664 414	-283 705	156 956 915
Aktywa niealokowane					11 828 652
Aktywa ogółem					168 785 567
Pasywa alokowane	71 778 919	8 353 642	64 094 425	-4 755 682	139 471 304
Pasywa niealokowane					29 314 263
Pasywa ogółem					168 785 567

Uzgodnienie dochodów działalności operacyjnej segmentów sprawozdawczych

	2016	2015
Dochody działalności operacyjnej segmentów sprawozdawczych ogółem	7 347 218	7 058 582
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych ujmowanych metodą praw własności	-38 580	-52 091
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	-30 528	-160 996
Refundacja kosztów administracyjnych	2 282	3 432
Dochody działalności operacyjnej	7 280 392	6 848 927

Segmenty geograficzne

Grupa Kapitałowa Banku Pekao S.A. koncentruje swoją działalność na rynku krajowym.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

10. Przychody i koszty z tytułu odsetek

Przychody z tytułu odsetek

	2016	2015
Z tytułu kredytów i pożyczek oraz pozostałych należności od klientów	4 431 535	4 410 834
Z tytułu lokat w innych bankach	79 776	103 034
Z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	50 078	77 626
Z tytułu inwestycyjnych (lokacyjnych) papierów wartościowych	736 789	699 863
Z tytułu pochodnych instrumentów zabezpieczających	138 866	150 934
Z tytułu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	11 446	14 078
Razem	5 448 490	5 456 369

Przychody odsetkowe za 2016 rok zawierają kwotę przychodów związaną z aktywami finansowymi, dla których rozpoznano utratę wartości, w wysokości 243 131 tys. złotych (w 2015 roku 301 340 tys. złotych).

Całkowita kwota przychodów odsetkowych za 2016 rok, obliczona według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, w odniesieniu do aktywów finansowych, których nie wycenia się w wartości godziwej przez wynik finansowy wyniosła 3 797 006 tys. złotych (w 2015 roku 3 730 968 tys. złotych).

Koszty z tytułu odsetek

	2016	2015
Z tytułu depozytów klientów	-941 996	-1 097 030
Z tytułu depozytów innych banków	-24 257	-23 156
Z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	-44 045	-59 001
Z tytułu zaciągniętych kredytów	-10 817	-19 940
Z tytułu dłużnych papierów wartościowych	-45 370	-90 672
Razem	-1 066 485	-1 289 799

Kwota kosztów odsetkowych za 2016 rok, obliczona według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, w odniesieniu do zobowiązań finansowych, których nie wycenia się w wartości godziwej przez wynik finansowy wyniosła 868 315 tys. złotych (w 2015 roku 1 094 924 tys. złotych).

11. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat

Przychody z tytułu prowizji i opłat

	2016	2015
Z tytułu obsługi rachunków bankowych, zleceń płatniczych oraz operacji gotówkowych	636 652	651 507
Z tytułu kart płatniczych	598 246	693 067
Z tytułu kredytów i pożyczek	460 543	432 269
Z tytułu pośrednictwa w sprzedaży produktów inwestycyjnych	248 716	294 648
Z tytułu operacji papierami wartościowymi	91 198	96 794
Z działalności powierniczej	62 842	69 519
Z tytułu obsługi funduszy emerytalnych i inwestycyjnych	48 920	50 246
Z tytułu gwarancji, akredytyw i podobnych operacji	54 774	51 050
Pozostałe	50 194	49 423
Razem	2 252 085	2 388 523

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Koszty z tytułu prowizji i opłat

	2016	2015
Z tytułu kart płatniczych	-218 109	-322 424
Z tytułu przelewów i przekazów	-20 077	-21 708
Z tytułu operacji papierami wartościowymi i pochodnymi instrumentami finansowymi	-28 578	-13 840
Z tytułu obsługi rachunków bankowych	-5 236	-4 275
Z działalności powierniczej	-14 378	-13 388
Z tytułu zarządzania funduszami emerytalnymi	-856	-868
Z tytułu usług pośrednictwa	-3 968	-3 404
Pozostałe	-1 919	-3 090
Razem	-293 121	-382 997

12. Przychody z tytułu dywidend

	2016	2015
Od emitentów papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu	89	530
Od emitentów papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	16 709	13 105
Razem	16 798	13 635

13. Wynik na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu

	2016	2015
Wynik z wymiany	416 031	367 908
Wynik z instrumentów pochodnych	45 994	64 206
Wynik z papierów wartościowych	23 384	-4 066
Razem	485 409	428 048

Całkowita kwota zmiany wartości godziwych instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy ustalonych z wykorzystaniem technik wyceny (w przypadku braku publikowanych notowań ustalonych na aktywnym rynku) w 2016 roku wyniosła 53 902 tys. złotych (odpowiednio w 2015 roku 64 586 tys. złotych).

14. Zyski (straty) na sprzedaży

Zrealizowane zyski

	2016	2015
Kredyty i inne należności finansowe (*)	159 495	534
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży – instrumenty dłużne	14 531	229 592
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży – instrumenty kapitałowe (**)	262 826	-
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1	6
Razem	436 853	230 132

(*) W roku 2016 Bank dokonał sprzedaży wierzytelności kredytowych o zadłużeniu ogółem 1 863 milionów złotych. Zrealizowany wynik brutto na transakcji wyniósł 149,9 miliona złotych.

(**) W roku 2016 Bank otrzymał informację o sfinalizowaniu transakcji przejęcia VISA Europe Limited przez VISA Inc. Szczegóły transakcji opisano w Nocie 31.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zrealizowane straty

	2016	2015
Kredyty i inne należności finansowe	-2	-
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży – instrumenty dłużne	-864	-41
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	-84	-490
Razem	-950	-531

Zrealizowany zysk netto	435 903	229 601
--------------------------------	----------------	----------------

Zmiana wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesiona w 2016 roku bezpośrednio na kapitał własny wyniosła 332 328 tys. złotych (zniżka), w 2015 roku 7 573 tys. złotych (zniżka).

Zmiana wartości godziwej aktywów finansowych odniesiona w 2016 roku z kapitałów własnych na wynik finansowy wyniosła 276 493 tys. złotych (zysk), w 2015 roku 229 551 tys. złotych (zysk).

15. Ogólne koszty administracyjne

Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze

	2016	2015
Wynagrodzenia	-1 600 420	-1 609 253
Ubezpieczenia i inne świadczenia na rzecz pracowników	-286 844	-291 849
Koszty płatności w formie akcji	-9 572	-7 417
Razem	-1 896 836	-1 908 519

Pozostałe koszty administracyjne

	2016	2015
Koszty rzeczowe	-924 479	-916 571
Podatki i opłaty (*)	-40 874	-74 850
Składki i wpłaty na Bankowy Fundusz Gwarancyjny (**)	-278 929	-509 127
Składki na pokrycie kosztów nadzoru nad bankami (KNF)	-11 673	-17 525
Podatek od niektórych instytucji finansowych (***)	-449 533	-
Razem	-1 705 488	-1 518 073

Razem ogólne koszty administracyjne	-3 602 324	-3 426 592
--	-------------------	-------------------

(*) W 2015 roku w pozycji tej ujęto kwotę 26 469 tys. zł stanowiącą koszt rezerwy z tytułu składki na rzecz Funduszu Wsparcia Kredytobiorców.

(**) W 2016 roku w pozycji tej ujęto kwotę 16 604 tys. zł wniesioną przez Grupę do BFG z przeznaczeniem na wypłatę środków gwarantowanych deponentom Banku Spółdzielczego w Nadarzynie, odpowiednio w 2015 roku kwota 234 081 tys. zł dotyczyła Spółdzielczego Banku Rzemiosła i Rolnictwa w Wołominie.

(***) Z dniem 1 lutego 2016 roku Ustawą o podatku od niektórych instytucji finansowych został wprowadzony podatek od niektórych instytucji finansowych.

16. Amortyzacja i odpisy z tytułu utraty wartości środków trwałych i wartości niematerialnych

	2016	2015
Rzeczowe aktywa trwałe	-168 077	-180 457
Nieruchomości inwestycyjne	-1 183	-1 654
Wartości niematerialne	-171 606	-149 354
Razem	-340 866	-331 465

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

17. Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto

Pozostałe przychody operacyjne

	2016	2015
Czynsze i wynajem	21 259	22 096
Przychody uboczne	17 608	15 504
Odzyskane koszty windykacji	13 539	16 369
Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i usług	16 442	5 778
Zwroty, nadpłaty	9 692	9 152
Otrzymane odszkodowania, kary i grzywny (w tym odszkodowania z tytułu zniszczenia/utruty rzeczowych aktywów trwałych)	5 885	116 510
Przychody operacyjne związane z działalnością leasingową	2 615	15 559
Refundacja kosztów administracyjnych	2 282	3 432
Przychody z tytułu umorzonych zobowiązań	3 512	4 624
Rozwiązanie odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości należności spornych i innych aktywów	1 021	3 093
Zysk na sprzedaży środków leasingowych na rzecz osób trzecich oraz na sprzedaży pozostałych aktywów	883	764
Pozostałe	4 967	7 555
Razem	99 705	220 436

Pozostałe koszty operacyjne

	2016	2015
Koszty operacyjne związane z działalnością leasingową	-2 262	-2 443
Koszty z tytułu ubezpieczenia kredytów	-11 163	-10 101
Koszty uboczne	-15 501	-14 541
Koszty z tytułu zwrotów i niedoborów	-2 877	-4 021
Koszty ze sprzedaży produktów, towarów i usług	-13 119	-2 358
Koszty z tytułu reklamacji klientów	-1 734	-2 311
Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości należności spornych i innych aktywów	-4 418	-9 167
Koszty związane z dochodzeniem należności i roszczeń spornych	-1 394	-2 130
Zapłacone odszkodowania, kary i grzywny	-1 682	-644
Strata na sprzedaży środków leasingowych na rzecz osób trzecich oraz na sprzedaży pozostałych aktywów	-466	-604
Pozostałe	-14 561	-11 120
Razem	-69 177	-59 440

Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	30 528	160 996
--	---------------	----------------

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

18. Utrata wartości

2016	STAN NA POCZĄTEK OKRESU	ZWIĘKSZENIA		ZMNIJSZENIA			STAN NA KONIEC OKRESU	WPLYW NA WYNIK OKRESU BIEŻĄCEGO(**)
		UTWORZENIE ODPISÓW	INNE (*)	SPISANIA AKTYWÓW Z BILANSU	ROZWIĄZANIE ODPISÓW	INNE (*)		
Utrata wartości aktywów finansowych oraz zobowiązań pozabilansowych								
Należności od banków wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	19 774	590	1 451	-	-2 933	-889	17 993	2 343
Należności od klientów wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	5 678 633	1 021 762	167 086	-583 975	-602 645	-138 242	5 542 619	-419 117
Należności z tytułu leasingu finansowego	163 704	17 112	3	-86	-13 244	-542	166 947	-3 868
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	122	-	-	-	-	-122	-	-
Zobowiązania pozabilansowe	120 771	160 561	992	-	-61 341	-	220 983	-99 220
Razem aktywa finansowe oraz zobowiązania pozabilansowe	5 983 004	1 200 025	169 532	-584 061	-680 163	-139 795	5 948 542	-519 862
Utrata wartości pozostałych aktywów								
Inwestycji w jednostki stowarzyszone	60	-	-	-	-	-60	-	-
Wartości niematerialnych	10 961	-	-	-10 961	-	-	-	-
Rzeczowych aktywów trwałych	8 451	-	-	-693	-	-	7 758	-
Nieruchomości inwestycyjnych	8 682	-	-	-926	-	-725	7 031	-
Pozostałych	77 736	4 418	1 369	-2 230	-1 021	-6	80 266	-3 397
Razem utrata wartości pozostałych aktywów	105 890	4 418	1 369	-14 810	-1 021	-791	95 055	-3 397
Razem	6 088 894	1 204 443	170 901	-598 871	-681 184	-140 586	6 043 597	-523 259

(*) W tym różnice kursowe oraz przeniesienia między pozycjami.

(**) Pozycja rachunku zysków i strat "Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe" zawiera odpis netto z tytułu utraty wartości w wysokości -519 862 tys. zł oraz przychody z odzyskanych należności nieściągalnych netto w wysokości 19 233 tys. zł co stanowi łączną kwotę -500 629 tys. zł.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

2015	STAN NA POCZĄTEK OKRESU	ZWIĘKSZENIA		ZMNIJSZENIA			STAN NA KONIEC OKRESU	WPŁYW NA WYNIK OKRESU BIEŻĄCEGO(**)
		UTWORZENIE ODPISÓW	INNE (*)	SPISANIA AKTYWÓW Z BILANSU	ROZWIĄZANIE ODPISÓW	INNE (*)		
Utrata wartości aktywów finansowych oraz zobowiązań pozabilansowych								
Należności od banków wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	19 360	684	1 541	-	-870	-941	19 774	186
Należności od klientów wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	5 582 478	1 156 227	100 138	-445 826	-646 377	-68 007	5 678 633	-509 850
Należności z tytułu leasingu finansowego	187 901	23 834	-	-139	-19 101	-28 791	163 704	-4 733
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	122	-	-	-	-	-	122	-
Zobowiązania pozabilansowe	102 386	71 614	1 182	-	-54 411	-	120 771	-17 203
Razem aktywa finansowe oraz zobowiązania pozabilansowe	5 892 247	1 252 359	102 861	-445 965	-720 759	-97 739	5 983 004	-531 600
Utrata wartości pozostałych aktywów								
Inwestycji w jednostki stowarzyszone	60	-	-	-	-	-	60	-
Wartości niematerialnych	10 961	-	-	-	-	-	10 961	-
Rzeczowych aktywów trwałych	6 667	610	1 569	-152	-	-243	8 451	-610
Nieruchomości inwestycyjnych	8 682	-	-	-	-	-	8 682	-
Pozostałych	76 532	9 167	626	-3 592	-3 093	-1 904	77 736	-6 074
Razem utrata wartości pozostałych aktywów	102 902	9 777	2 195	-3 744	-3 093	-2 147	105 890	-6 684
Razem	5 995 149	1 262 136	105 056	-449 709	-723 852	-99 886	6 088 894	-538 284

(*) W tym różnice kursowe oraz przeniesienia między pozycjami.

(**) Pozycja rachunku zysków i strat "Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe" zawiera odpis netto z tytułu utraty wartości w wysokości -531 600 tys. zł oraz przychody z odzyskanych należności nieściągalnych netto w wysokości 14 042 tys. zł co stanowi łączną kwotę -517 558 tys. zł.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

19. Zysk (strata) z jednostek zależnych i stowarzyszonych

Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych

	2016	2015
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych		
Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o.	2 179	1 965
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	36 401	44 649
Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.	-	5 477
Razem udział w zyskach jednostek stowarzyszonych	38 580	52 091
Zysk (strata) z likwidacji jednostek zależnych	-19	55
Zysk ze sprzedaży udziałów w jednostkach stowarzyszonych	-	61 057
Razem zysk (strata) z jednostek zależnych i stowarzyszonych	38 561	113 203

20. Zysk (strata) na sprzedaży rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych

	2016	2015
Zysk na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych zaklasyfikowanych jako przeznaczone do sprzedaży	1 029	-
Zysk (strata) z tytułu zaprzestania ujmowania składników rzeczowego majątku trwałego oraz wartości niematerialnych innych niż przeznaczonych do sprzedaży	4 330	12 373
Razem zysk (strata) na sprzedaży rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych	5 359	12 373

21. Podatek dochodowy

Poniższe noty objaśniające prezentują rozbięcie składników obciążenia wyniku brutto Grupy.

Uzgodnienie pomiędzy podatkiem obliczonym jako iloczyn wyniku finansowego brutto i obowiązującej stawki podatkowej a rzeczywistym obciążeniem podatkowym wykazanym w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

	2016	2015
Wynik finansowy brutto	2 896 546	2 831 118
Obciążenie podatkowe wg zastosowanej stawki podatkowej	550 344	537 912
Różnice trwałe:	66 438	-272
Przychody nie podlegające opodatkowaniu	-35 001	-28 950
Koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów	105 720	29 252
Wpływ stawek podatkowych stosowanych zgodnie z jurysdykcją innych państw	-	-
Wpływ rozliczonych strat podatkowych	-	-
Ulgi podatkowe nieujęte w rachunku zysków i strat	80	185
Pozostałe	-4 361	-759
Efektywne obciążenie zysku brutto podatkiem dochodowym	616 782	537 640

Zastosowana stawka podatkowa 19% jest obowiązującą w Polsce stawką podatku dochodowego od osób prawnych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Podstawowe składniki obciążenia podatkowego w rachunku zysków i strat i kapitale własnym

	2016	2015
RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT		
Bieżący podatek dochodowy	-586 052	-469 589
Bieżące obciążenie podatkowe wykazane w rachunku wyników	-585 499	-489 233
Korekty dotyczące bieżącego podatku z lat ubiegłych	207	22 393
Pozostałe podatki (np. podatek pobrany u źródła, podatek dochodowy oddziałów zagranicznych)	-760	-2 749
Odroczony podatek dochodowy	-30 730	-68 051
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	-30 730	-68 051
Obciążenie podatkowe wykazane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	-616 782	-537 640
KAPITAŁY WŁASNE		
Odroczony podatek dochodowy	118 927	60 338
Z tytułu dochodów i kosztów ujętych w innych składnikach całkowitego dochodu:		
przeszacowanie instrumentów finansowych traktowanych jako zabezpieczenia przepływów pieniężnych	1 056	17 735
przeszacowanie aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży – papiery dłużne	77 187	84 422
przeszacowanie aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży – z prawem do kapitału	38 488	-39 368
Podatek dochodowy dotyczący pozycji, które są lub mogą zostać przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat	116 731	62 789
Obciążenie podatkowe dotyczące pozycji, które nie zostaną przeniesione w późniejszych okresach do rachunku zysków i strat	2 196	-2 451
przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych	2 196	-2 451
RAZEM OBCIĄŻENIE	-497 855	-477 302

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

	ZMIANY RÓŻNIC PRZEJŚCIOWYCH W CIĄGU 2016 ROKU							
	STAN NA POCZĄTEK OKRESU			ZMIANY ODNOŚZONE NA			STAN NA KONIEC OKRESU	
	RAZEM PODATEK ODROZCZONY	W RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	W KAPITAŁACH	RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	KAPITAŁY	RAZEM PODATEK ODROZCZONY	W RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	W KAPITAŁACH
REZERWA NA PODATEK ODROZCZONY								
Przychody do otrzymania dotyczące papierów wartościowych	-	-	-	46 320	-	46 320	46 320	-
Przychody do otrzymania dotyczące kredytów	128 540	128 540	-	15 592	-	144 132	144 132	-
Zwyżki wyceny dotyczące aktywów finansowych	102 790	19 661	83 129	-14 955	-75 267	12 568	4 706	7 862
Amortyzacja przyspieszona	123 326	123 326	-	-7 422	-	115 904	115 904	-
Ulga inwestycyjna	5 724	5 724	-	-407	-	5 317	5 317	-
Inne	90 118	90 118	-	14 219	-	104 337	104 337	-
Zobowiązanie brutto z tytułu podatku odroczonego	450 498	367 369	83 129	53 347	-75 267	428 578	420 716	7 862
AKTYWO Z TYTUŁU PODATKU ODROZCZONEGO								
Koszty do poniesienia dotyczące papierów wartościowych	23 366	23 366	-	-21 853	-	1 513	1 513	-
Koszty do poniesienia dotyczące depozytów i otrzymanych kredytów	45 339	45 339	-	-7 388	-	37 951	37 951	-
Zniżki wyceny dotyczące aktywów finansowych	256 958	256 958	-	4 114	41 465	302 537	261 072	41 465
Przychody otrzymane do rozliczenia w czasie od kredytów i rachunków bieżących	174 097	174 097	-	3 313	-	177 410	177 410	-
Koszty z tytułu odpisów na rezerwy kredytowe	493 328	493 328	-	47 379	-	540 707	540 707	-
Rezerwy na koszty osobowe	114 657	98 174	16 483	1 435	2 196	118 288	99 609	18 679
Rezerwy na koszty rzeczowe	19 517	19 517	-	-1 847	-	17 670	17 670	-
Strata z lat ubiegłych	10 033	10 033	-	21 427	-	31 460	31 460	-
Inne	223 471	223 471	-	-23 963	-	199 508	199 508	-
Aktywa brutto z tytułu podatku odroczonego	1 360 766	1 344 283	16 483	22 617	43 661	1 427 044	1 366 900	60 144
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego	x	x	x	-30 730	118 928	x	x	x
Aktywa netto z tytułu podatku odroczonego	915 204	981 850	-66 646	x	x	1 003 351	951 069	52 282
Rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego	4 936	4 936	-	x	x	4 885	4 885	-

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

	ZMIANY RÓŻNIC PRZEJŚCIOWYCH W CIĄGU 2015 ROKU									
	STAN NA POCZĄTEK OKRESU			ZMIANY ODNOSZONE NA		ZMIANA Z TYTUŁU ZMIAN W ZAKRESIE KONSOLIDACJI ORAZ INNE		STAN NA KONIEC OKRESU		
	RAZEM PODATEK ODRO CZONY	W RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	W KAPITAŁACH	RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	KAPITAŁY	RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	KAPITAŁY	RAZEM PODATEK ODRO CZONY	W RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	W KAPITAŁACH
REZERWA NA PODATEK ODRO CZONY										
Przychody do otrzymania dotyczące papierów wartościowych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Przychody do otrzymania dotyczące kredytów	104 485	104 485	-	24 055	-	-	-	128 540	128 540	-
Zwyżki wyceny dotyczące aktywów finansowych	258 875	113 075	145 800	-93 473	-62 789	59	118	102 790	19 661	83 129
Amortyzacja przyspieszona	125 491	125 491	-	-2 165	-	-	-	123 326	123 326	-
Ulga inwestycyjna	6 459	6 459	-	-735	-	-	-	5 724	5 724	-
Inne	90 351	90 351	-	-233	-	-	-	90 118	90 118	-
Zobowiązanie brutto z tytułu podatku odroczonego	585 661	439 861	145 800	-72 551	-62 789	59	118	450 498	367 369	83 129
AKTYWO Z TYTUŁU PODATKU ODRO CZONEGO										
Koszty do poniesienia dotyczące papierów wartościowych	97 700	97 700	-	-74 334	-	-	-	23 366	23 366	-
Koszty do poniesienia dotyczące depozytów i otrzymanych kredytów	40 482	40 482	-	4 857	-	-	-	45 339	45 339	-
Zniżki wyceny dotyczące aktywów finansowych	298 354	298 354	-	-44 155	-	2 759	-	256 958	256 958	-
Przychody otrzymane do rozliczenia w czasie od kredytów i rachunków bieżących	156 639	156 639	-	17 458	-	-	-	174 097	174 097	-
Koszty z tytułu odpisów na rezerwy kredytowe	524 936	524 936	-	-31 608	-	-	-	493 328	493 328	-
Rezerwy na koszty osobowe	105 139	86 205	18 934	9 942	-2 451	2 027	-	114 657	98 174	16 483
Rezerwy na koszty rzeczowe	25 331	25 331	-	-5 814	-	-	-	19 517	19 517	-
Strata z lat ubiegłych	-	-	-	-1 412	-	11 445	-	10 033	10 033	-
Inne	212 406	212 406	-	-15 536	-	26 601	-	223 471	223 471	-
Aktywa brutto z tytułu podatku odroczonego	1 460 987	1 442 053	18 934	-140 602	-2 451	42 832	-	1 360 766	1 344 283	16 483
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego	x	x	x	-68 051	60 338	42 773	-118	x	x	x
Aktywa netto z tytułu podatku odroczonego	877 419	1 004 285	-126 866	x	x	x	x	915 204	981 850	-66 646
Rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego	2 093	2 093	-	x	x	x	x	4 936	4 936	-

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

W ocenie Grupy aktywo z tytułu podatku odroczonego w kwocie 1 003 351 tys. złotych wykazane na 31 grudnia 2016 roku jest możliwe w całości do zrealizowania. Analiza została przeprowadzona w oparciu o dotychczasowe wyniki spółek Grupy oraz zakładane wyniki w przyszłych okresach. W analizie tej przyjęto pięcioletni horyzont czasowy.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku nie wystąpiły różnice przejściowe związane z inwestycjami w jednostkach zależnych i stowarzyszonych, na które nie utworzono rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego w związku ze spełnieniem warunków kontrolowania terminów odwracania się różnic przejściowych i występowaniem prawdopodobieństwa, że różnice te nie odwrócą się w dającej się przewidzieć przyszłości

Kwota ujemnych różnic przejściowych, nierozliczonych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych, w związku z którymi nie ujęto w bilansie składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz data wygaśnięcia poniższych różnic przejściowych przedstawione są w tabeli poniżej.

ROK WYGAŚNIĘCIA RÓŻNIC PRZEJŚCIOWYCH	KWOTA RÓŻNIC NA 31.12.2016	KWOTA RÓŻNIC NA 31.12.2015
2016	-	20 753
2017	13 242	13 193
2018	14 165	10 150
2019	7 730	8 801
2020	313	888
2021	-	-
Bezterminowo	32 043	26 448
Razem	67 493	80 233

22. Zysk netto przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję obliczany jest w oparciu o zysk przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej poprzez podzielenie zysku, który na nich przypada przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

	2016	2015
Zysk netto	2 279 275	2 292 459
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	262 470 034	262 470 034
Zysk przypadający na jedną akcję (w złotych na jedną akcję)	8,68	8,73

Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję

Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję obliczany jest w oparciu o zysk przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej poprzez podzielenie zysku, który na nich przypada przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu, skorygowaną o wpływ wszystkich rozwadniających potencjalnych akcji zwykłych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w Grupie nie występują instrumenty rozwadniające w postaci obligacji zamiennych na akcje.

	2016	2015
Zysk netto	2 279 275	2 292 459
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	262 470 034	262 470 034
Średnia ważona liczba akcji zwykłych do wyliczenia zysku rozwodnionego	262 470 034	262 470 034
Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję (w złotych na jedną akcję)	8,68	8,73

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

23. Dywidendy zaproponowane do wypłaty

Zarząd Banku Polska Kasa Opieki S.A. postanowił przedłożyć Zwyczajnemu Walnemu Zgromadzeniu Akcjonariuszy propozycję wypłaty dywidendy za 2016 rok w wysokości 8,68 zł na 1 akcję. Łączna wartość proponowanej dywidendy do wypłaty wynosi 2 278 240 tys. złotych. Proponowana dywidenda nie została ujęta w sprawozdaniu finansowym jako zobowiązanie, a jej wypłata nie będzie miała żadnych skutków podatkowych dla Banku.

Ostateczna decyzja o podziale zysku i jego przeznaczeniu na wypłatę dywidendy zostanie podjęta przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy.

24. Kasa i operacje z Bankiem Centralnym

KASA I NALEŻNOŚCI OD BANKU CENTRALNEGO	31.12.2016	31.12.2015
Gotówka	2 639 532	2 951 414
Rachunek bieżący w Banku Centralnym	1 718 775	4 930 181
Inne środki	1 514 604	12
Razem	5 872 911	7 881 607

ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKU CENTRALNEGO	31.12.2016	31.12.2015
Depozyty terminowe	6 091	914
Razem	6 091	914

Kasa i operacje z Bankiem Centralnym według walut

31.12.2016	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
PLN	4 944 326	6 091
EUR	443 480	-
USD	260 015	-
CHF	59 727	-
Pozostałe waluty	165 363	-
Razem	5 872 911	6 091

31.12.2015	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
PLN	6 900 383	914
EUR	513 012	-
USD	247 073	-
CHF	64 635	-
Pozostałe waluty	156 504	-
Razem	7 881 607	914

Bank może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego, musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku środki na rachunku rezerwy obowiązkowej są oprocentowane w wysokości 1,35% (0,9 stopy referencyjnej NBP). Na dzień 31 grudnia 2015 roku oprocentowanie wynosiło 1,35 % (0,9 stopy referencyjnej NBP).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

25. Należności od banków

Należności od banków według struktury produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
Rachunki bieżące	118 142	89 553
Lokaty międzybankowe	267 828	3 461 155
Kredyty i pożyczki	34 517	59 224
Zabezpieczenia pieniężne	1 771 842	1 675 589
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	703 635	1 757 063
Środki pieniężne w drodze	379 858	291 914
Razem brutto	3 275 822	7 334 498
Odpisy aktualizujące wartość należności	-17 993	-19 774
Razem netto	3 257 829	7 314 724

Należności od banków według struktury jakościowej

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od banków, w tym:		
należności brutto bez utraty wartości	3 257 830	7 314 771
należności brutto z utratą wartości	17 992	19 727
odpisy aktualizujące utworzone indywidualnie	-8 192	-9 927
odpisy aktualizujące utworzone grupowo (*)	-9 801	-9 847
Razem	3 257 829	7 314 724

(*) Pozycja obejmuje szacowaną utratę wartości, która nastąpiła, ale nie została jeszcze zaraportowana (IBNR).

Należności od banków według umownych terminów zapadalności

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od banków, w tym:		
do 1 miesiąca	3 178 259	6 919 511
od 1 do 3 miesięcy	345	11 481
od 3 miesięcy do 1 roku	69 684	21 852
od 1 do 5 lat	47	351 334
powyżej 5 lat	2	2
dla których termin zapadalności upłynął	27 485	30 318
Razem brutto	3 275 822	7 334 498
Odpisy aktualizujące wartość należności	-17 993	-19 774
Razem netto	3 257 829	7 314 724

Należności od banków według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	1 012 264	2 758 456
CHF	19 462	30 586
EUR	2 010 070	1 959 303
USD	68 792	2 214 880
Pozostałe waluty	147 241	351 499
Razem	3 257 829	7 314 724

Zmiany poziomu odpisów aktualizujących w roku 2016 i 2015 prezentowane są w Nocie 18.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

26. Aktywa oraz zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu

Aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu według emitenta i struktury produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA FINANSOWE		
Dłużne papiery wartościowe	730 750	1 124 717
Kapitałowe papiery wartościowe	1 719	2 075
Aktywa finansowe razem	732 469	1 126 792
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE		
Dłużne papiery wartościowe	673 165	611 442
Zobowiązania finansowe razem	673 165	611 442

Dłużne papiery wartościowe przeznaczone do obrotu

	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA FINANSOWE		
Papiery wartościowe emitowane przez rządy centralne	654 918	1 003 007
bony skarbowe	-	-
obligacje skarbowe	654 918	1 003 007
Papiery wartościowe emitowane przez banki	9 719	45 590
Papiery wartościowe emitowane przez przedsiębiorstwa	66 113	76 120
Papiery wartościowe emitowane przez jednostki samorządowe	-	-
Aktywa finansowe razem	730 750	1 124 717
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE		
Papiery wartościowe emitowane przez rządy centralne	673 165	611 442
obligacje skarbowe	673 165	611 442
Zobowiązania finansowe razem	673 165	611 442

Kapitałowe papiery wartościowe przeznaczone do obrotu

	31.12.2016	31.12.2015
Akcje	1 719	2 075
Razem	1 719	2 075

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Dłużne papiery wartościowe przeznaczone do obrotu według umownych terminów zapadalności

	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA FINANSOWE		
Dłużne papiery wartościowe, w tym:		
do 1 miesiąca	-	39 222
od 1 do 3 miesięcy	239	23 294
od 3 miesięcy do 1 roku	117 804	358 297
od 1 do 5 lat	324 868	163 737
powyżej 5 lat	278 120	532 443
termin nieokreślony	9 719	7 724
Aktywa finansowe razem	730 750	1 124 717
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE		
Dłużne papiery wartościowe, w tym:		
do 1 miesiąca	102 076	-
od 1 do 3 miesięcy	-	-
od 3 miesięcy do 1 roku	131 194	170 729
od 1 do 5 lat	263 435	382 663
powyżej 5 lat	176 460	58 050
Zobowiązania finansowe razem	673 165	611 442

Dłużne papiery wartościowe przeznaczone do obrotu według walut

	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA FINANSOWE		
PLN	710 575	1 110 529
EUR	5 629	10 072
USD	14 546	4 116
Aktywa finansowe razem	730 750	1 124 717
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE		
PLN	673 165	611 442
Zobowiązania finansowe razem	673 165	611 442

27. Aktywa oraz zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych (przeznaczone do obrotu)

Instrumenty pochodne stosowane przez Grupę

W ramach swojej działalności Grupa wykorzystuje różnego typu pochodne instrumenty finansowe oferowane klientom oraz służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Większość instrumentów pochodnych stosowanych przez Grupę stanowią kontrakty pozagiełdowe (tzw. over-the-counter). Nieznaczną część instrumentów pochodnych stanowią kontrakty zawierane na regulowanych rynkach giełdowych (głównie kontrakty futures).

Pochodne transakcje walutowe wymiany stanowią zobowiązanie do zakupu lub sprzedaży waluty. Terminowe operacje wymiany walutowej (operacje typu forward) oparte są na określonym w momencie zawarcia kursie waluty na określoną datę w przyszłości. Transakcje tego typu wyceniane są za pomocą modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Do dyskontowania przepływów pieniężnych wykorzystywane są krzywe zerokuponowe odpowiednie dla danego rynku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Transakcje swap walutowy są kombinacją wymiany określonych walut na datę spot oraz transakcji odwrotnej na datę forward, przy czym odpowiednie kursy wymiany są ustalone z góry w momencie zawarcia kontraktu. Przy rozliczaniu tych transakcji następuje przepływ środków. Transakcje tego typu wyceniane są za pomocą modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Do dyskontowania przepływów pieniężnych wykorzystywane są krzywe zerokuponowe odpowiednie dla danego rynku.

Opcje walutowe z dostawą są kontraktami, w ramach których jedna ze stron, nabywca opcji, nabywa za cenę tzw. premii od drugiej ze stron, wystawcy opcji, prawo, lecz nie obowiązek do nabycia (przy opcji call) bądź sprzedaży (przy opcji put) w określonym momencie w przyszłości, lub w określonym przedziale czasu, przewidzianej kontraktem sumy walut po określonym w momencie zawarcia opcji kursie.

W przypadku opcji rozliczanych netto, nabywca w ramach rozliczenia otrzymuje kwotę w wysokości iloczynu kwoty waluty i różnicy między bieżącym kursem rynkowym a kursem ustalonym przy zawarciu transakcji.

Opcje barierowe z jedną barierą to opcje, w których nabywane prawo jest prawem warunkowym zależnym od zdarzenia w określonym z góry przedziale czasowym polegającego na wzroście kursu powyżej ustalonego w dniu transakcji poziomu bariery (zdarzenie UP) lub zdarzenia spadku kursu poniżej bariery (zdarzenie DOWN). Dla bariery typu „wejście” (IN) po zajściu ustalonego zdarzenia prawo warunkowe staje się prawem bezwarunkowym natomiast dla bariery typu „wyjścia” (OUT) po zajściu ustalonego zdarzenia prawo wygasa.

Opcje walutowe wyceniane są w oparciu o model wyceny opcji Garmana-Kohlhagena (a w przypadku opcji barierowych i azjatyckich w oparciu o tzw. rozszerzony model Garmana-Kohlhagena). Model jest parametryzowany na podstawie kwotowań rynkowych opcji plain vanilla at-the-money oraz spreadów dla opcji out-of-the money i in-the-money (volatility smile) na standardowe terminy.

Instrumenty pochodne dotyczące stóp procentowych pozwalają Grupie i jej klientom przenosić, modyfikować lub ograniczać ryzyko stóp procentowych.

Transakcje swap stóp procentowych (IRS) to kontrakty, w których kontrahenci wymieniają między sobą strumienie płatności odsetkowych, naliczane od określonej w kontrakcie nominalnej kwoty waluty instrumentu bazowego. Transakcje tego typu wyceniane są za pomocą modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Przepływy zmienne są estymowane na podstawie odpowiednich stawek transakcji IRS. Do dyskontowania ustalonych w warunkach transakcji jak również implikowanych przepływów pieniężnych wykorzystywane są odpowiednie krzywe zerokuponowe.

Forward Rate Agreement (FRA) to transakcje, w których strony zobowiązują się do zapłaty odsetek od ustalonej kwoty nominalnej, za określony okres rozpoczynający się w przyszłości i naliczonych według ustalonej w dniu zawarcia kontraktu stopy procentowej. Strony rozliczają się w dacie waluty zdyskontowaną stopą referencyjną różnicą odsetkową pomiędzy stawką FRA (stopą terminową w dniu zawarcia transakcji), a stopą referencyjną. Transakcje tego typu wyceniane są za pomocą modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych.

Swapy procentowo-walutowe (Cross currency IRS) to transakcje, w których strony wymieniają kapitał i strumienie odsetkowe w różnych walutach w określonym przedziale czasu. Transakcje tego typu wyceniane są za pomocą modelu zdyskontowanych przepływów pieniężnych. W wycenie transakcji Basis Swap (swapy procentowo-walutowe o zmiennych kuponach) uwzględniane są również rynkowe kwotowania spreadu bazowego (tzw. Basis Swap spread).

Transakcje terminowe na papierach wartościowych to transakcje, w których strony zobowiązują się do zakupu lub sprzedaży papieru wartościowego w określonym terminie w przyszłości za określoną w dniu zawarcia transakcji płatność. Transakcje tego typu wyceniane są poprzez wycenę papieru wartościowego (mark-to-market lub mark-to-model) oraz wycenę przyszłej płatności za papier (metodą dyskontowania przepływu pieniężnego według stopy rynku pieniężnego).

Opcje na stopę procentową (cap/floor) to kontrakty, w ramach których jedna ze stron, nabywca opcji, nabywa za cenę tzw. premii od drugiej ze stron, wystawcy opcji, prawo, lecz nie obowiązek do pożyczania (cap) bądź ulokowania (floor) na określone okresy (każdy z osobna) określonej kwoty po ustalonej w momencie zawarcia transakcji stawce oprocentowania. Rozliczenie kontraktu następuje netto (bez lokowania środków) w ustalonych terminach. Transakcje tego typu wyceniane są w oparciu o model Normalny. Model jest parametryzowany na podstawie kwotowań rynkowych opcji at-the-money na standardowo kwotowane terminy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Kontrakty typu swap towarowy stanowią zobowiązanie do rozliczenia pieniężnego netto równoważnego z realizacją transakcji kupna lub sprzedaży towaru po cenie, której zasady wyznaczania są ustalane w momencie zawarcia transakcji. Instrumenty towarowe wyceniane są metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych uwzględniającą krzywą terminową cen towarów.

Azjatyckie opcje towarowe stanowią kontrakty dające prawo do kupna lub sprzedaży w dniu wygaśnięcia opcji określonej ilości towaru po ustalonej cenie, przy czym cena rozliczenia opiera się na kursie średnim ustalonym na podstawie obserwacji ceny spot towaru w okresie poprzedzającym datę zapadalności opcji. Opcje towarowe wyceniane są przy pomocy modelu Blacka-Scholesa z dopasowaniem momentów rozkładu ceny towaru dla średniej arytmetycznej.

Instrumenty pochodne wbudowane w inne instrumenty

W Grupie występują instrumenty pochodne będące składnikami złożonych instrumentów finansowych, tj. takich które zawierają zarówno instrument pochodny, jak i umowę zasadniczą, co sprawia, iż część przepływów pieniężnych połączonego instrumentu zmienia się w sposób zbliżony do przepływów wynikających z niezależnego instrumentu pochodnego. Instrumenty pochodne wbudowane w inne instrumenty powodują, że część lub całość przepływów środków pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej, jest modyfikowana w oparciu o określoną stopę procentową, cenę papieru wartościowego, kurs wymiany waluty obcej, indeks cen lub stóp procentowych.

Instrumentami pochodnymi wbudowanymi w bilansowe instrumenty finansowe są między innymi opcje wcześniejszego wykupu w niektórych obligacjach korporacyjnych lub komunalnych lub też emisjach własnych. W tym przypadku wbudowane instrumenty pochodne są ściśle powiązane z kontraktem głównym, zatem wbudowany instrument pochodny nie wymaga wydzielenia, odrębnego ujęcia i wyceny.

Grupa posiada w swojej ofercie depozyty oraz certyfikaty depozytowe, których składnikiem jest wbudowany instrument pochodny. W związku z tym, iż charakter tego instrumentu nie jest ściśle powiązany z charakterem umowy depozytowej instrument wbudowany został wydzielony i zaklasyfikowany do portfela przeznaczonego do obrotu. Wycena tego instrumentu odnoszona jest do rachunku zysków i strat. Instrumentami wbudowanymi są proste opcje (plain vanilla) oraz opcje egzotyczne na pojedyncze akcje, indeksy, towary oraz inne wskaźniki rynkowe, w tym indeksy stóp procentowych oraz kursy walutowe i ich koszyki. Wszystkie wydzielone opcje są na bieżąco domykane na rynku międzybankowym.

Opcje walutowe wbudowane w umowy depozytowe wyceniane są opisaną powyżej metodą wyceny dla opcji walutowych. Opcje egzotyczne wbudowane w umowy depozytowe i ich domknięcia są wyceniane przy pomocy techniki Monte-Carlo przy założeniu modelu geometrycznego ruchu Browna dla czynników ryzyka. Parametry modelu ustalane są w pierwszej kolejności na podstawie kwotowań opcji oraz kontraktów terminowych a przy ich braku na podstawie miar statystycznych dynamiki instrumentu bazowego.

Grupa przeanalizowała portfel umów kredytowych i zwykłych pod kątem konieczności wydzielenia wbudowanych instrumentów pochodnych i stwierdziła, że nie wymagają one wydzielenia i odrębnego ujęcia instrumentów wbudowanych.

Ryzyko związane z pochodnymi instrumentami finansowymi

Podstawowymi rodzajami ryzyka związanymi z instrumentami pochodnymi są ryzyko rynkowe i ryzyko kredytowe.

W momencie początkowego ujęcia pochodne instrumenty finansowe zwykle nie posiadają żadnej bądź posiadają znikomą wartość rynkową. Wynika to z tego, że instrumenty pochodne nie wymagają żadnej inwestycji początkowej netto, bądź wymagają tylko niewielkiej początkowej inwestycji netto w porównaniu z innymi rodzajami umów, które w podobny sposób reagują na zmiany warunków rynkowych.

Instrumenty pochodne uzyskują dodatnią lub ujemną wartość wraz ze zmianami określonej stopy procentowej, ceny papieru wartościowego, ceny towaru, kursu wymiany waluty obcej, indeksu ceny, klasyfikacji kredytowej lub indeksu kredytowego czy też innego parametru rynkowego. W wyniku tych zmian posiadane instrumenty pochodne stają się bardziej lub mniej korzystne od instrumentów o takim samym rezydualnym okresie zapadalności dostępnych w danym momencie na rynku.

Ryzyko kredytowe związane z kontraktami pochodnymi stanowi potencjalny koszt zawarcia nowego kontraktu na warunkach pierwotnych w przypadku, gdy druga strona uczestnicząca w pierwotnym kontrakcie nie spełni swojego obowiązku. Aby ocenić wielkość potencjalnego kosztu zastąpienia Grupa wykorzystuje takie same metody jak do oceny ponoszonego ryzyka rynkowego. Aby kontrolować poziom podejmowanego ryzyka kredytowego, Grupa dokonuje oceny pozostałych uczestników kontraktów wykorzystując takie same metody, jak przy decyzjach kredytowych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Poniższe tabele prezentują nominalne kwoty pochodnych instrumentów finansowych oraz wartości godziwe instrumentów. Nominalne kwoty pewnych typów instrumentów finansowych stanowią podstawę do porównań z instrumentami ujmowanymi w bilansie, lecz niekoniecznie wskazują, jakie będą kwoty przyszłych przepływów środków pieniężnych lub jaka jest bieżąca wartość godziwa tych instrumentów, w związku z czym nie określają stopnia narażenia Grupy na ryzyko kredytowe lub cenowe.

Wartości godziwe handlowych instrumentów pochodnych

31.12.2016	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
Transakcje stopy procentowej		
swapy stopy procentowej (IRS)	1 517 526	1 503 394
kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	347	155
opcje	1 837	1 710
pozostałe	426	618
Transakcje walutowe i na złoto		
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	49 978	161 421
forwardy walutowe	183 636	84 759
swapy walutowe (FX-Swap)	62 207	93 089
opcje walutowe i na złoto	52 971	53 605
Transakcje oparte na kapitałowych papierach wartościowych i indeksach giełdowych		
opcje	5 403	5 422
pozostałe	1	9 723
Transakcje oparte na towarach i metalach szlachetnych		
opcje	2 113	1 971
pozostałe	36 984	36 807
Razem	1 913 429	1 952 674

Wartości godziwe handlowych instrumentów pochodnych

31.12.2015	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
Transakcje stopy procentowej		
swapy stopy procentowej (IRS)	2 866 458	2 857 159
kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	960	906
opcje	10 129	10 046
pozostałe	3 515	3 278
Transakcje walutowe i na złoto		
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	28 626	99 948
forwardy walutowe	80 894	76 309
swapy walutowe (FX-Swap)	134 707	70 979
opcje walutowe i na złoto	44 658	41 557
Transakcje oparte na kapitałowych papierach wartościowych i indeksach giełdowych		
opcje	8 366	8 366
pozostałe	28	7 725
Transakcje oparte na towarach i metalach szlachetnych		
opcje	12 120	12 182
pozostałe	15 986	15 873
Razem	3 206 447	3 204 328

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wartości nominalne handlowych instrumentów pochodnych

31.12.2016	UMOWNY TERMIN ZAPADALNOŚCI					RAZEM
	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	
Transakcje stopy procentowej						
swapy stopy procentowej (IRS)	2 064 679	2 846 675	11 640 203	51 529 159	12 317 504	80 398 220
kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	275 000	750 000	300 000	-	-	1 325 000
opcje	700 000	604 917	857 351	3 907 471	165 096	6 234 835
pozostałe	458 475	-	-	-	-	458 475
Transakcje walutowe i na złoto						
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS) - waluta zakupiona	-	413 339	652 407	1 959 424	1 071 214	4 096 384
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS) - waluta sprzedana	-	427 850	665 328	2 022 765	1 086 332	4 202 275
forwardy walutowe - waluta zakupiona	6 765 791	2 525 196	3 177 714	1 337 691	-	13 806 392
forwardy walutowe - waluta sprzedana	6 791 531	2 541 317	3 101 465	1 346 657	-	13 780 970
swapy walutowe (FX-Swap) - waluta zakupiona	13 380 696	2 643 905	2 799 405	115 108	-	18 939 114
swapy walutowe (FX-Swap) - waluta sprzedana	13 369 780	2 644 057	2 797 880	110 600	-	18 922 317
opcje kupione	463 120	540 425	2 526 286	186 400	-	3 716 231
opcje sprzedane	465 995	545 333	2 538 592	186 400	-	3 736 320
Transakcje oparte na kapitałowych papierach wartościowych i indeksach giełdowych						
opcje	-	-	-	73 865	-	73 865
pozostałe	-	863	1 037	-	21 000	22 900
Transakcje oparte na towarach i metalach szlachetnych						
opcje	8 693	13 039	80 418	-	-	102 150
pozostałe	61 558	78 176	218 647	272 791	-	631 172
Razem	44 805 318	16 575 092	31 356 733	63 048 331	14 661 146	170 446 620

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wartości nominalne handlowych instrumentów pochodnych

31.12.2015	UMOWNY TERMIN ZAPADALNOŚCI					RAZEM
	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	
Transakcje stopy procentowej						
swapy stopy procentowej (IRS)	5 430 113	7 313 716	11 740 420	71 051 076	16 922 760	112 458 085
kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	2 710 000	1 715 000	2 600 000	-	-	7 025 000
opcje	-	-	449 753	4 067 896	-	4 517 649
pozostałe	2 151 319	-	-	-	-	2 151 319
Transakcje walutowe i na złoto						
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS) - waluta zakupiona	-	-	190 050	1 767 090	738 117	2 695 257
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS) - waluta sprzedana	-	-	191 768	1 824 407	738 117	2 754 292
forwardy walutowe - waluta zakupiona	5 449 992	1 556 316	2 378 828	1 490 042	-	10 875 178
forwardy walutowe - waluta sprzedana	5 466 131	1 564 270	2 392 129	1 489 816	-	10 912 346
swapy walutowe (FX-Swap) - waluta zakupiona	9 712 492	4 346 841	3 556 983	44 767	-	17 661 083
swapy walutowe (FX-Swap) - waluta sprzedana	9 724 187	4 295 106	3 510 929	43 527	-	17 573 749
opcje kupione	449 287	437 335	2 339 376	1 921 686	-	5 147 684
opcje sprzedane	448 167	437 504	2 335 255	1 921 686	-	5 142 612
Transakcje oparte na kapitałowych papierach wartościowych i indeksach giełdowych						
opcje	83 326	81 857	-	-	-	165 183
pozostałe	-	941	684	-	21 000	22 625
Transakcje oparte na towarach i metalach szlachetnych						
opcje	55 650	38 465	180 543	23 048	-	297 706
pozostałe	647	3 652	143 299	20 985	-	168 583
Razem	41 681 311	21 791 003	32 010 017	85 666 026	18 419 994	199 568 351

28. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
Kredyty na nieruchomości	54 713 809	49 231 194
Kredyty w rachunku bieżącym	10 599 898	11 230 205
Kredyty operacyjne	13 897 871	15 070 467
Kredyty na inwestycje	16 810 632	17 071 901
Kredyty gotówkowe	10 211 931	9 087 671
Należności z tytułu kart płatniczych	970 673	873 287
Należności faktoringowe	2 890 930	2 610 926
Pozostałe kredyty i pożyczki	1 595 088	1 855 173
Dłużne papiery wartościowe	12 451 372	12 376 949
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	-	4 755 472
Środki pieniężne w drodze	89 682	70 587
Razem brutto	124 231 886	124 233 832
Odpisy aktualizujące wartość należności	-5 542 619	-5 678 633
Razem netto	118 689 267	118 555 199

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury podmiotowej

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od przedsiębiorstw	55 257 059	58 541 698
Należności od ludności	58 379 647	54 155 797
Należności od jednostek budżetowych	10 595 180	11 536 337
Razem brutto	124 231 886	124 233 832
Odpisy aktualizujące wartość należności	-5 542 619	-5 678 633
Razem netto	118 689 267	118 555 199

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury jakościowej

	31.12.2016	31.12.2015
Kredyty i pożyczki udzielone klientom, w tym:		
należności brutto bez utraty wartości	116 571 271	116 339 786
należności brutto z utratą wartości	7 660 615	7 894 046
odpisy aktualizujące utworzone indywidualnie	-3 189 149	-3 248 513
odpisy aktualizujące utworzone grupowo (*)	-2 353 470	-2 430 120
Razem	118 689 267	118 555 199

(*) Pozycja obejmuje szacowaną utratę wartości, która nastąpiła, ale nie została jeszcze zaraportowana (IBNR).

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według umownych terminów zapadalności

	31.12.2016	31.12.2015
Kredyty i pożyczki udzielone klientom, w tym:		
do 1 miesiąca	15 184 650	17 494 117
od 1 do 3 miesięcy	3 050 503	4 172 392
od 3 miesięcy do 1 roku	12 393 167	12 542 056
od 1 do 5 lat	37 323 318	37 537 504
powyżej 5 lat	50 359 575	46 398 538
dla których termin zapadalności upłynął	5 920 673	6 089 225
Razem brutto	124 231 886	124 233 832
Odpisy aktualizujące wartość należności	-5 542 619	-5 678 633
Razem netto	118 689 267	118 555 199

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	96 647 980	98 406 507
CHF	4 640 419	4 975 796
EUR	13 934 872	11 871 781
USD	3 289 584	3 198 687
Pozostałe waluty	176 412	102 428
Razem	118 689 267	118 555 199

Zmiany poziomu odpisów aktualizujących w roku 2016 i 2015 prezentowane są w Nocie 18.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

29. Należności z tytułu leasingu finansowego

Grupa prowadzi działalność leasingową poprzez spółkę zależną Pekao Leasing Sp. z o.o.

Wartość kwot inwestycji leasingowej brutto oraz minimalnych opłat leasingowych należnych wynosiła

31.12.2016	INWESTYCJA LEASINGOWA BRUTTO	WARTOŚĆ BIEŻĄCA MINIMALNYCH OPŁAT LEASINGOWYCH
Do 1 roku	1 632 601	1 492 018
Od 1 roku do 5 lat	2 520 358	2 353 845
Powyżej 5 lat	322 590	295 727
Razem	4 475 549	4 141 590
Niezrealizowane przychody finansowe	-333 959	
Inwestycja leasingowa netto	4 141 590	
Niegwarantowane wartości końcowe przypadające leasingodawcy	-	
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	4 141 590	
Wartość rezerw	-166 947	
Wartość bilansowa	3 974 643	

31.12.2015	INWESTYCJA LEASINGOWA BRUTTO	WARTOŚĆ BIEŻĄCA MINIMALNYCH OPŁAT LEASINGOWYCH
Do 1 roku	1 464 287	1 355 346
Od 1 roku do 5 lat	2 156 562	2 037 787
Powyżej 5 lat	284 717	274 550
Razem	3 905 566	3 667 683
Niezrealizowane przychody finansowe	-237 883	
Inwestycja leasingowa netto	3 667 683	
Niegwarantowane wartości końcowe przypadające leasingodawcy	-	
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	3 667 683	
Wartość rezerw	-163 704	
Wartość bilansowa	3 503 979	

Grupa zawiera jako leasingodawca transakcje leasingu finansowego, których głównym przedmiotem są środki transportu, maszyny i urządzenia techniczne.

Ponadto, gdy Grupa Kapitałowa jest leasingobiorcą, jeśli leasing finansowy odbywa się między spółkami Grupy, wzajemne transakcje z tytułu leasingu finansowego podlegają eliminacji.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Należności z tytułu leasingu finansowego od banków według struktury jakościowej

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od banków, w tym:		
należności brutto bez utraty wartości	704	4 334
należności brutto z utratą wartości	-	-
odpisy aktualizujące utworzone indywidualnie	-	-
odpisy aktualizujące utworzone grupowo (*)	-6	-11
Razem	698	4 323

(*) Pozycja obejmuje szacowaną utratę wartości, która nastąpiła, ale nie została jeszcze zaraportowana (IBNR).

Należności z tytułu leasingu finansowego od klientów według struktury jakościowej

	31.12.2016	31.12.2015
Należności od klientów, w tym:		
należności brutto bez utraty wartości	3 934 980	3 435 904
należności brutto z utratą wartości	205 906	227 445
odpisy aktualizujące utworzone indywidualnie	-30 047	-31 556
odpisy aktualizujące utworzone grupowo (*)	-136 894	-132 137
Razem	3 973 945	3 499 656

(*) Pozycja obejmuje szacowaną utratę wartości, która nastąpiła, ale nie została jeszcze zaraportowana (IBNR).

Należności z tytułu leasingu finansowego według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	2 450 665	2 227 320
CHF	1 416	2 390
EUR	1 522 242	1 270 687
USD	320	3 582
Razem	3 974 643	3 503 979

Zmiany poziomu odpisów aktualizujących w roku 2016 i 2015 prezentowane są w Nocie 18.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

30. Rachunkowość zabezpieczeń

Grupa na dzień 31 grudnia 2016 roku stosuje rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (*fair value hedge*) oraz przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*).

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku Grupa kontynuowała następujące powiązania zabezpieczające:

- rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (*fair value hedge*) dla stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnego do sprzedaży zabezpieczonych instrumentami typu interest rate swap (IRS) – opis w punkcie 1 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających,
- rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*) z tytułu kredytów i depozytów o zmiennym oprocentowaniu, zabezpieczonych instrumentami typu cross-currency interest rate swap (CIRS) – opis w punkcie 2 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających,
- zabezpieczenie przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*) z tytułu aktywów finansowych o zmiennym oprocentowaniu instrumentami typu interest rate swap (IRS) – opis w punkcie 3 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających,
- rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*) dla portfela zmiennokuponowych kredytów w EUR i USD zabezpieczonych instrumentami typu FX-Swap – opis w punkcie 4 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających,
- rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (*fair value hedge*) dla stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do portfela kredytów i pożyczek, zabezpieczonych instrumentami typu interest rate swap (IRS) – opis w punkcie 5 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku Grupa desygnowała do rachunkowości zabezpieczeń powiązanie zabezpieczające i zakończył jego stosowanie – rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*) dla wysoce prawdopodobnego przepływu środków pieniężnych w EUR (pozycja długa w EUR dla Grupy) zabezpieczonego instrumentami typu FX-Forward (zawartymi jako seria transakcji FX-Spot i FX-Swap) – opis w punkcie 6 tabeli ze szczegółami relacji zabezpieczających. Zakończenie powiązania wynikało z rozliczenia transakcji wchodzących w skład powiązania zabezpieczającego. Ostatnie przepływy pieniężne dla tej rachunkowości zabezpieczeń zostały wygenerowane przez instrument zabezpieczający w dniu 27 czerwca 2016 roku.

Wartości godziwe instrumentów pochodnych zabezpieczających

31.12.2016	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
Rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>)		
swapy stopy procentowej (IRS)	14 683	267 311
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	-
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)		
swapy stopy procentowej (IRS)	263 752	-
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	1 370 905
swapy walutowe (FX-Swap)	11 317	502
Razem	289 752	1 638 718

31.12.2015	AKTYWA	ZOBOWIĄZANIA
Rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>)		
swapy stopy procentowej (IRS)	5 737	269 817
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	-
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)		
swapy stopy procentowej (IRS)	355 731	-
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	56 840	1 431 956
swapy walutowe (FX-Swap)	3 332	986
Razem	421 640	1 702 759

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wartości nominalne instrumentów pochodnych zabezpieczających

31.12.2016	UMOWNY TERMIN ZAPADALNOŚCI					RAZEM
	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	
Rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>)						
swapy stopy procentowej (IRS)	-	553 000	-	1 627 612	2 113 964	4 294 576
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	-	-	-	-	-
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)						
swapy stopy procentowej (IRS)	-	25 000	150 000	3 600 000	-	3 775 000
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	867 025	-	1 033 820	9 883 752	4 079 680	15 864 277
swapy walutowe (FX-Swap)	-	892 450	1 297 025	-	-	2 189 475
Razem	867 025	1 470 450	2 480 845	15 111 364	6 193 644	26 123 328

31.12.2015	UMOWNY TERMIN ZAPADALNOŚCI					RAZEM
	DO 1 MIESIĄCA	OD 1 DO 3 MIESIĘCY	OD 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	OD 1 DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	
Rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>)						
swapy stopy procentowej (IRS)	-	-	-	1 511 172	1 451 033	2 962 205
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	-	-	-	-	-
Rachunkowość zabezpieczeń przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>)						
swapy stopy procentowej (IRS)	-	-	215 000	3 775 000	-	3 990 000
walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	-	-	2 708 866	10 972 969	4 507 339	18 189 174
swapy walutowe (FX-Swap)	992 573	777 310	212 988	-	-	1 982 871
Razem	992 573	777 310	3 136 854	16 259 141	5 958 372	27 124 250

Kwoty rozpoznane w rachunku zysków i strat i na kapitale z aktualizacji wyceny z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*)

	2016	2015
Kapitał z aktualizacji wyceny (odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie - brutto)	39 724	45 280
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających	212 587	208 571
Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających zaprezentowana w rachunku zysków i strat	-756	795

Zmiany stanu kapitału z aktualizacji wyceny z tytułu wyceny instrumentów pochodnych zabezpieczających w rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych (*cash flow hedge*)

	2016	2015
Stan na początek okresu	45 280	138 621
Odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie	-5 451	-93 277
Kwota odroczonej zmiany wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie usunięta z kapitału z aktualizacji wyceny i wykazana w zysku lub stracie netto	-105	-64
Stan na koniec okresu	39 724	45 280

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Kwoty rozpoznane w rachunku zysków i strat z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej (*fair value hedge*)

RODZAJ WYNIKU	2016	2015
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego	26 502	40 167
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej związanej z zabezpieczanym ryzykiem	-25 189	-34 620
Wynik z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	1 313	5 547
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających	-73 721	-57 637

Szczegółowy opis powiązań zabezpieczających stosowanych przez Grupę w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku

OPIS RELACJI ZABEZPIELAJĄCEJ	POZYCJA ZABEZPIECZANA	INSTRUMENTY ZABEZPIELAJĄCE	SPOSÓB UJĘCIA W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM	OKRES W KTÓRYM OCZEKUJE SIĘ WYSTĄPIENIA PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH
1. Zabezpieczenie wartości godziwej (<i>fair value hedge</i>) stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych				
Grupa zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającą ze zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej wynikającej ze zmienności rynkowych swapowych stóp procentowych poprzez transakcje IRS.	Pozycję zabezpieczaną stanowią stałokuponowe dłużne papiery wartościowe zaklasyfikowane do kategorii dostępnych do sprzedaży (AFS), denominowane w PLN, EUR i USD.	Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w walutach PLN, EUR i USD (krótka pozycja w stałej stopie procentowej), w których Grupa otrzymuje zmienne przepływy, a płaci stałe.	Wynik z tytułu zmiany wyceny do wartości godziwej pozycji zabezpieczanych w zakresie zabezpieczanego ryzyka odnoszony jest do wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Pozostała część zmiany wyceny do wartości godziwej (wynikająca ze spreadu pomiędzy krzywą swapową a krzywą obligacji) księgowana jest zgodnie z ogólnymi zasadami dla instrumentów AFS (tj. w kapitale z aktualizacji wyceny). Odsetki od dłużnych papierów wartościowych ujmowane są w wyniku odsetkowym. Zmiana wyceny do wartości godziwej instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej jest prezentowana w wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej ujmowane są w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 18 stycznia 2036 roku
2. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (<i>cash flow hedge</i>) kredytów i depozytów zmiennoprocentowych				
Grupa zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej oraz ryzyko walutowe wynikające ze zmienności przepływów pieniężnych na aktywach i zobowiązaniach o zmiennym oprocentowaniu poprzez transakcje CIRS (basis swap).	Pozycja zabezpieczana składa się z dwóch odrębnych komponentów, które stanowią przepływy pieniężne z tytułu portfela aktywów oraz portfela zobowiązań o zmiennej stopie procentowej.	Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji CIRS (basis swap), w których Grupa płaci zmiennoprocentowe przepływy walutowe, a otrzymuje zmiennoprocentowe przepływy złotowe/walutowe. Transakcje CIRS podlegają dekompozycji na składnik zabezpieczający portfel aktywów oraz składnik zabezpieczający portfel zobowiązań.	Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji CIRS i pozycji zabezpieczanych są ujmowane w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 15 maja 2029 roku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

OPIS RELACJI ZABEZPIECZAJĄCEJ	POZYCJA ZABEZPIECZANA	INSTRUMENTY ZABEZPIECZAJĄCE	SPOSÓB UJĘCIA W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM	OKRES W KTÓRYM OCZEKUJE SIĘ WYSTĄPIENIA PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH
3. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) kredytów zmiennoprocentowych				
Grupa zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającej ze zmienności przepływów pieniężnych na aktywach o zmiennym oprocentowaniu poprzez transakcje IRS.	Pozycję zabezpieczaną stanowią przepływy pieniężne z tytułu portfela aktywów o zmiennej stopie procentowej.	Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji IRS (krótka pozycja w zmiennej stopie – Grupa otrzymuje stałe przepływy, a płaci zmienne).	Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Odsetki od transakcji IRS i pozycji zabezpieczanych są ujmowane w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 29 kwietnia 2020 roku.
4. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) zmiennoprocentowych aktywów walutowych zabezpieczonych transakcjami FX-Swap z tytułu ryzyka walutowego i stopy procentowej				
Grupa zabezpiecza zmienność przepływów pieniężnych stanowiących zmiennoprocentowe aktywa finansowe (udzielone kredyty w EUR i USD) poprzez transakcje FX-Swap. Zabezpieczane jest ryzyko walutowe i stopy procentowej.	Pozycję zabezpieczaną stanowią udzielone kredyty o zmiennym oprocentowaniu denominowane w EUR i USD.	Pozycję zabezpieczającą stanowi portfel transakcji FX-Swap.	Efektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest księgowana w kapitale z aktualizacji wyceny. Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających jest prezentowana w wyniku na instrumentach finansowych przeznaczonych do obrotu. Rozliczona część punktów swap na instrumencie zabezpieczającym przenoszona jest z kapitału z aktualizacji wyceny i ujmowana w przychodach odsetkowych. Rewaluacja walutowa dotycząca pierwszej wymiany kapitału na instrumencie zabezpieczającym przenoszona jest z kapitału z aktualizacji wyceny i ujmowana w wyniku z pozycji wymiany.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 18 kwietnia 2017 roku.
5. Zabezpieczenie wartości godziwej (fair value hedge) stałokuponowych dłużnych papierów wartościowych				
Grupa zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającą ze zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej wynikającej ze zmienności rynkowych swapowych stóp procentowych poprzez transakcje IRS.	Pozycję zabezpieczaną stanowią stałokuponowe dłużne papiery wartościowe zaklasyfikowane do kategorii kredytów i pożyczek, denominowane w PLN.	Pozycję zabezpieczającą stanowią transakcje pochodne IRS w walutach PLN (krótka pozycja w stałej stopie procentowej), w których Grupa otrzymuje zmienne przepływy, a płaci stałe.	Wynik z tytułu zmiany wyceny do wartości godziwej pozycji zabezpieczanych w zakresie zabezpieczanego ryzyka odnoszony jest do wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od dłużnych papierów wartościowych ujmowane są w wyniku odsetkowym. Zmiana wyceny do wartości godziwej instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej jest prezentowana w wyniku z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej. Odsetki od instrumentów pochodnych w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej ujmowane są w wyniku odsetkowym.	Oczekuje się, że pozycja zabezpieczana będzie generować przepływy pieniężne w okresie do 22 grudnia 2026 roku.
6. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych (cash flow hedge) z tytułu oczekiwanego przyszłego wpływu w walucie obcej – powiązanie zakończone				
Grupa zabezpieczała zmienność przepływów pieniężnych w EUR stanowiących prognozowane wpływy środków pieniężnych z tytułu oczekiwanej przyszłej transakcji sprzedaży poprzez transakcje FX-Forward. Zabezpieczane było ryzyko walutowe. Zakończenie powiązania wynikało z rozliczenia transakcji wchodzących w skład powiązania zabezpieczającego.	Pozycję zabezpieczaną stanowiły prognozowane wpływy środków pieniężnych z tytułu oczekiwanej przyszłej transakcji sprzedaży uzależnione od kursu EUR/PLN.	Pozycję zabezpieczającą stanowił portfel transakcji FX-Forward (złożonych z transakcji FX-Spot oraz serii transakcji FX-Swap), w których Grupa sprzedała EUR w zamian za PLN z terminem realizacji 27 czerwca 2016 roku po ustalonym kursie.	Kwota rozliczenia transakcji zabezpieczających skorygowała rozliczenie pozycji zabezpieczanej.	-

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

31. Inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe

	31.12.2016	31.12.2015
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży (AFS)	31 949 770	17 517 884
Kapitałowe papiery wartościowe dostępne do sprzedaży (AFS)	151 864	295 415
Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności (HTM)	3 018 985	3 368 424
Razem	35 120 619	21 181 723

Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży (AFS)

	31.12.2016	31.12.2015
Papiery wartościowe emitowane przez rządy centralne	25 046 710	15 954 349
bony skarbowe	-	-
obligacje skarbowe	25 046 710	15 954 349
Papiery wartościowe emitowane przez banki centralne	5 978 629	628 454
Papiery wartościowe emitowane przez przedsiębiorstwa	249 912	251 367
Papiery wartościowe emitowane przez jednostki samorządowe	674 519	683 714
Razem	31 949 770	17 517 884
w tym utrata wartości aktywów	-	-

Kapitałowe papiery wartościowe dostępne do sprzedaży (AFS)

	31.12.2016	31.12.2015
Akcje	151 864	295 415
Razem	151 864	295 415
w tym utrata wartości aktywów	-	-122

W czerwcu 2016 roku Bank otrzymał informację o sfinalizowaniu transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. W wyniku rozliczenia transakcji Bank ujął w sprawozdaniu finansowym za rok 2016:

- otrzymaną w gotówce kwotę 43,6 mln EUR, stanowiącą równowartość 191,4 mln złotych według średniego kursu NBP z dnia 21 czerwca 2016 roku,
- 15 818 szt. akcji uprzywilejowanych Visa Inc. Serii C, których wartość została oszacowana przez Bank na 12,7 mln EUR, co stanowi równowartość 55,8 mln złotych, według średniego kursu NBP z dnia 21 czerwca 2016 roku. Akcje zostały zaklasyfikowane do portfela papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży. Uprzywilejowane akcje Visa Inc. Serii C będą konwertowane na akcje zwykłe Visa Inc. Konwersja wszystkich akcji preferowanych nastąpi najpóźniej w 2028 roku. Do tego czasu transfer akcji przez Bank podlega ograniczeniom. Obecny współczynnik konwersji akcji preferowanych na akcje zwykłe może ulegać zmniejszeniu w okresie do 2028 roku, co jest uzależnione od odszkodowań wypłacanych przez Visa w tym okresie,
- należność z tytułu odroczonej płatności w kwocie 3,8 mln EUR (tj. 16,5 mln złotych według średniego kursu NBP z dnia 21 czerwca 2016 roku). Kwota ta będzie płatna po trzech latach od sfinalizowania transakcji, tj. w II kwartale 2019 roku.

Jednocześnie Bank wyksięgował dotychczas posiadaną akcję Visa Europe, wraz z jej wyceną, której wartość w księgach Banku wynosiła 40,9 mln EUR (179,5 mln zł na dzień 21 czerwca 2016 roku).

W wyniku rozliczenia transakcji Bank rozpoznał w rachunku zysków i strat zysk przed opodatkowaniem w kwocie 263,7 mln zł.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności (HTM)

	31.12.2016	31.12.2015
Papiery wartościowe emitowane przez rządy centralne	2 998 379	2 497 324
bony skarbowe	-	-
obligacje skarbowe	2 998 379	2 497 324
Papiery wartościowe emitowane przez banki centralne	20 606	871 100
Razem	3 018 985	3 368 424
w tym utrata wartości aktywów	-	-

Dłużne papiery wartościowe inwestycyjne (lokacyjne) według umownych terminów zapadalności

	31.12.2016	31.12.2015
Dłużne papiery wartościowe, w tym:		
do 1 miesiąca	7 424 354	1 499 554
od 1 do 3 miesięcy	573 661	443 644
od 3 miesięcy do 1 roku	6 072 130	2 696 342
od 1 do 5 lat	12 109 707	10 646 471
powyżej 5 lat	8 788 903	5 600 297
Razem	34 968 755	20 886 308

Dłużne papiery wartościowe inwestycyjne (lokacyjne) według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	30 844 812	17 835 368
EUR	2 790 183	2 635 034
USD	1 333 760	415 906
Razem	34 968 755	20 886 308

Zmiana stanu inwestycyjnych (lokacyjnych) papierów wartościowych

	2016	2015
PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY (AFS)		
Stan na początek okresu	17 813 299	23 111 208
Zwiększenia (zakup)	89 733 305	217 273 604
Zmniejszenia (sprzedaż i wykup)	-75 816 126	-222 978 862
Zmiany wartości godziwej	-460 735	-257 139
Różnice kursowe	170 926	179 036
Odsetki naliczone	705 443	618 156
Inne zmiany	-44 478	-132 704
Stan na koniec okresu	32 101 634	17 813 299
DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE UTRZYMYWANE DO TERMINU WYMAGALNOŚCI (HTM)		
Stan na początek okresu	3 368 424	1 601 568
Zwiększenia (zakup)	6 660 966	47 236 297
Zmniejszenia (sprzedaż i wykup)	-7 069 725	-45 530 013
Odsetki naliczone	28 096	21 238
Inne zmiany	31 224	39 334
Stan na koniec okresu	3 018 985	3 368 424
Razem inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe netto	35 120 619	21 181 723

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

32. Reklasyfikacja papierów wartościowych

MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena” oraz MSSF 7 „Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji”, umożliwiają pod pewnymi warunkami przekwalifikowanie instrumentów finansowych do innych kategorii.

W 2016 i 2015 roku Grupa nie dokonała przekwalifikowania instrumentów finansowych do innych kategorii.

Natomiast 1 października 2008 roku Grupa skorzystała z możliwości reklasyfikacji, ze względu na wyjątkową sytuację związaną z występującym w tym okresie kryzysem na rynkach finansowych.

Wartości bilansowe i wartości godziwe wszystkich składników aktywów finansowych, które zostały reklasyfikowane

	KWOTA REKLASYFIKACJI	31.12.2016		31.12.2015	
		WARTOŚĆ BILANSOWA	WARTOŚĆ GODZIWA	WARTOŚĆ BILANSOWA	WARTOŚĆ GODZIWA
Aktywa finansowe przeniesione z portfela aktywów dostępnych do sprzedaży do kredytów i pożyczek udzielonych klientom	1 331 580	64 381	61 109	68 974	65 191
Aktywa finansowe przeniesione z portfela przeznaczonego do obrotu do portfela utrzymywanego do terminu zapadalności	602 507	217 365	219 258	666 725	673 607
Razem	1 934 087	281 746	280 367	735 699	738 798

W przypadku gdyby Grupa nie dokonała reklasyfikacji, wynik oraz kapitał z aktualizacji wyceny zmieniłyby się następująco

31.12.2016	WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH W WARTOŚCI GODZIWEJ	KAPITAŁ Z AKTUALIZACJI WYCENY
Aktywa finansowe przeniesione z portfela aktywów dostępnych do sprzedaży do kredytów i pożyczek udzielonych klientom	-	263
Aktywa finansowe przeniesione z portfela przeznaczonego do obrotu do portfela utrzymywanego do terminu zapadalności	-5 633	-
Razem	-5 633	263

31.12.2015	WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH W WARTOŚCI GODZIWEJ	KAPITAŁ Z AKTUALIZACJI WYCENY
Aktywa finansowe przeniesione z portfela aktywów dostępnych do sprzedaży do kredytów i pożyczek udzielonych klientom	-	127
Aktywa finansowe przeniesione z portfela przeznaczonego do obrotu do portfela utrzymywanego do terminu zapadalności	-6 713	-
Razem	-6 713	127

Wynik odsetkowy reklasyfikowanych składników aktywów finansowych

	2016	2015
Aktywa finansowe przeniesione z portfela aktywów dostępnych do sprzedaży do kredytów i pożyczek udzielonych klientom	1 580	1 998
Aktywa finansowe przeniesione z portfela przeznaczonego do obrotu do portfela utrzymywanego do terminu zapadalności	10 625	12 770
Razem	12 205	14 768

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

33. Aktywa i zobowiązania przeznaczone do sprzedaży

Zgodnie z MSSF 5 „Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana”, Grupa wyodrębniła w pozycji „Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży” aktywa trwałe spełniające odpowiednie wymogi MSSF 5 dotyczące klasyfikacji do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży zakwalifikowano zidentyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży:

- nieruchomości, oraz
- pozostałe aktywa rzeczowe będące własnością Grupy.

Poniżej przedstawiono aktywa przeznaczone do sprzedaży i zobowiązania związane z aktywami przeznaczonymi do sprzedaży

	31.12.2016	31.12.2015
AKTYWA PRZEZNACZONE DO SPRZEDAŻY		
Rzeczowe aktywa trwałe	25 703	22 787
Inne aktywa	22 574	22 515
Razem aktywa	48 277	45 302

Zmiany stanu aktywów przeznaczonych do sprzedaży oraz zobowiązań związanych z aktywami przeznaczonymi do sprzedaży przedstawia tabela poniżej

AKTYWA PRZEZNACZONE DO SPRZEDAŻY	2016	2015
Stan na początek okresu	45 302	37 102
Zwiększenia, w tym:	11 541	51 929
przeniesienie z własnego majątku rzeczowego	3 113	27 008
przeniesienie z nieruchomości inwestycyjnych	8 295	-
przeniesienie z inwestycji w jednostki stowarzyszone	-	24 119
inne zmiany	133	802
Zmniejszenia, w tym:	-8 566	-43 729
przeniesienie z własnego majątku rzeczowego	-1 250	-13 460
przeniesienie z nieruchomości inwestycyjnych	-4 466	-
sprzedaż udziałów w jednostce stowarzyszonej	-	-24 119
zbycie aktywów	-2 820	-5 879
inne zmiany	-30	-271
Stan na koniec okresu	48 277	45 302

Rozliczenie sprzedaży innych aktywów przedstawia się następująco:

	2016	2015
Przychody ze sprzedaży	3 849	5 150
Wartość bilansowa zbytych aktywów netto (łącznie z kosztami sprzedaży)	-2 820	-5 150
Zysk/strata brutto na sprzedaży	1 029	-

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

34. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych

Poniższa tabela zawiera informacje o jednostkach stowarzyszonych, które są istotne dla Grupy

NAZWA JEDNOSTKI STOWARZYSZONEJ	KRAJ ZAŁOŻENIA ORAZ MIEJSCE PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI	PROCENTOWY UDZIAŁ GRUPY W KAPITALE / W GŁOSACH		METODA WYCENY	RODZAJ POWIĄZANIA
		31.12.2016	31.12.2015		
Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o.	Polska	50,00	50,00	Metoda praw własności	Strategiczna Spółka świadcząca usługi zarządzania aktywami zamożnych klientów.
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	Polska	49,00	49,00	Metoda praw własności	Spółka zajmuje się zarządzaniem aktywami funduszy inwestycyjnych i ma strategiczne znaczenie dla Grupy, która zajmuje się dystrybucją tych produktów oraz ich obsługą.

Skrócone informacje finansowe jednostek stowarzyszonych zostały przedstawione poniżej. Informacje te pochodzą ze sprawozdań finansowych, będących z trakcie badania przez podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych. Opinie na temat tych sprawozdań zostaną wyrażone po dacie publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Banku Pekao S.A.

	DOM INWESTYCYJNY XELION SP. Z O.O.		PIONEER PEKAO INVESTMENT MANAGEMENT S.A.	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
Aktywa obrotowe	53 997	48 090	281 275	313 553
Aktywa trwałe	2 175	3 269	8 605	9 295
AKTYWA RAZEM	56 172	51 359	289 880	322 848
Zobowiązania krótkoterminowe	26 380	26 361	33 299	35 284
Zobowiązania długoterminowe	4 348	3 913	4 541	5 070
ZOBOWIĄZANIA RAZEM	30 728	30 274	37 840	40 354
AKTYWA NETTO	25 444	21 085	252 040	282 494

	DOM INWESTYCYJNY XELION SP. Z O.O.		PIONEER PEKAO INVESTMENT MANAGEMENT S.A.	
	2016	2015	2016	2015
Przychody	57 129	56 331	324 839	383 019
Zysk (strata) netto z działalności kontynuowanej	4 359	3 930	74 437	91 284
Inne całkowite dochody	-	-	37	36
Całkowite dochody razem	4 359	3 930	74 474	91 320

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Uzgodnienie skróconych informacji finansowych do wartości bilansowej udziałów w jednostkach stowarzyszonych

	DOM INWESTYCYJNY XELION SP. Z O.O.		PIONEER PEKAO INVESTMENT MANAGEMENT S.A.		RAZEM	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Udział Grupy w aktywach netto na początek okresu	10 542	8 577	138 423	141 985	148 965	150 562
Udział Grupy w zysku (stracie) netto za okres (*)	2 179	1 965	36 401	44 649	38 580	46 614
Udział Grupy w innych całkowitych dochodach	-	-	18	18	18	18
Dywidendy otrzymane od jednostki stowarzyszonej	-	-	-51 342	-48 229	-51 342	-48 229
Udział Grupy w aktywach netto na koniec okresu	12 721	10 542	123 500	138 423	136 221	148 965
Wartość bilansowa udziałów	12 721	10 542	123 500	138 423	136 221	148 965

(*) Udział Grupy uwzględnia zmiany w zysku (stracie) za okres poprzedni, powstałe po dniu publikacji skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Banku Pekao S.A., a przed dniem zatwierdzenia sprawozdań finansowych poszczególnych jednostek stowarzyszonych.

35. Wartości niematerialne

	31.12.2016	31.12.2015
Wartości niematerialne, w tym:	540 661	581 197
koszty prac rozwojowych	3 024	7 948
patenty i licencje	455 647	446 987
inne	7 688	11 183
nakłady na wartości niematerialne	74 302	115 079
Wartość firmy	55 520	55 520
Razem	596 181	636 717

Wartość firmy – to wartość powstała w związku z przeniesieniem części majątku Banku BPH S.A., w postaci zorganizowanej części przedsiębiorstwa, na Bank Pekao S.A. Wartość firmy przeniesiona na Bank Pekao S.A. jest częścią wartości firmy powstałej w wyniku nabycia przez Bank BPH S.A. Pierwszego Komercyjnego Banku S.A. „PKBL” w Lublinie i dotyczy tylko tych oddziałów Banku PKBL, które zostały przeniesione do Banku Pekao S.A. w ramach integracji banków. Ustalono najmniejsze możliwe do zidentyfikowania ośrodki wypracowujące środki pieniężne, do których przypisano wartość firmy PKBL w kwocie 51 675 tys. złotych.

Ponadto w tej pozycji znajduje się:

- wartość firmy powstała w wyniku nabycia Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. Mikołaja Kopernika przez Bank Pekao S.A. Ustalono najmniejsze możliwe do zidentyfikowania ośrodki wypracowujące środki pieniężne, do których przypisano wartość firmy w kwocie 960 tys. złotych,
- wartość firmy powstała w wyniku nabycia spółki Pekao Leasing i Finanse S.A. (d. BPH Leasing S.A.) przez Pekao Leasing Holding S.A. (d. BPH PBK Leasing S.A.). Ustalono najmniejsze możliwe do zidentyfikowania ośrodki wypracowujące środki pieniężne, do których przypisano wartość firmy w kwocie 2 885 tys. złotych.

W odniesieniu do wartości firmy test na utratę wartości jest przeprowadzany corocznie bez względu na to, czy istnieją przesłanki, które wskazują, iż nastąpiła utrata wartości.

Test na utratę wartości przeprowadza się poprzez porównanie wartości bilansowej ośrodków wypracowujących środki pieniężne („CGU”), łącznie z wartością firmy, z ich wartością odzyskiwalną. Wartość odzyskiwalna szacowana jest na podstawie wartości użytkowej CGU. Wartość użytkowa to bieżąca, szacunkowa wartość przyszłych przepływów pieniężnych za okres 5 lat z uwzględnieniem wartości rezydualnej CGU.

Wartość rezydualna CGU została skalkulowana poprzez ekstrapolację projekcji przepływów pieniężnych poza okres prognozy, przy zastosowaniu stopy wzrostu przyjętej na poziomie 2,5%. Prognozy przepływów pieniężnych opierają się na założeniach zawartych w budżecie Grupy na rok 2017 oraz planie finansowym na lata 2018-2021. Do dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych zastosowano stopę dyskonta w wysokości 8,38%, uwzględniającą stopę wolną od ryzyka oraz premię za ryzyko.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Test na utratę wartości przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2016 roku wykazał nadwyżkę wartości odzyskiwanej nad wartością bilansową CGU i w związku z tym nie stwierdzono utraty wartości CGU.

Poniżej zostały przedstawione zmiany pozycji wartości niematerialnych w ciągu okresu sprawozdawczego

2016	KOSZTY PRAC ROZWOJOWYCH	PATENTY I LICENCJE	INNE	NAKLADY NA WARTOŚCI NIEMATERIALNE	RAZEM
WARTOŚĆ BRUTTO					
Stan na początek okresu	90 174	2 279 571	51 326	115 079	2 536 150
Zwiększenia, w tym:	-	171 830	312	125 093	297 235
nabycie	-	5 089	-	125 093	130 182
inne	-	183	-	-	183
przeniesienie z nakładów inwestycyjnych	-	166 558	312	-	166 870
Zmniejszenia, w tym:	-	-20 889	-16 445	-165 870	-203 204
likwidacja	-	-20 621	-16 445	-	-37 066
inne	-	-268	-	-	-268
przeniesienie z nakładów inwestycyjnych	-	-	-	-165 870	-165 870
Stan na koniec okresu	90 174	2 430 512	35 193	74 302	2 630 181
UMORZENIE					
Stan na początek okresu	82 226	1 832 584	29 182	-	1 943 992
Amortyzacja	4 924	163 345	3 337	-	171 606
Likwidacja	-	-21 064	-5 014	-	-26 078
Pozostałe	-	-	-	-	-
Stan na koniec okresu	87 150	1 974 865	27 505	-	2 089 520
ODPISY AKTUALIZUJĄCE					
Stan na początek okresu	-	-	10 961	-	10 961
Zwiększenia	-	-	-	-	-
Zmniejszenia	-	-	-10 961	-	-10 961
Stan na koniec okresu	-	-	-	-	-
WARTOŚĆ NETTO					
Stan na początek okresu	7 948	446 987	11 183	115 079	581 197
Stan na koniec okresu	3 024	455 647	7 688	74 302	540 661

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

2015	KOSZTY PRAC ROZWOJOWYCH	PATENTY I LICENCJE	INNE	NAKLADY NA WARTOŚCI NIEMATERIALNE	RAZEM
WARTOŚĆ BRUTTO					
Stan na początek okresu	89 362	2 132 059	49 663	113 316	2 384 400
Zwiększenia, w tym:	812	157 708	1 677	154 937	315 134
nabycie	-	2 826	-	154 937	157 763
inne	-	36 741	-	-	36 741
przeniesienie z nakładów inwestycyjnych	812	118 141	1 677	-	120 630
Zmniejszenia, w tym:	-	-10 196	-14	-153 174	-163 384
likwidacja	-	-7 319	-	-	-7 319
inne	-	-2 877	-14	-32 544	-35 435
przeniesienie z nakładów inwestycyjnych	-	-	-	-120 630	-120 630
Stan na koniec okresu	90 174	2 279 571	51 326	115 079	2 536 150
UMORZENIE					
Stan na początek okresu	78 950	1 695 120	27 857	-	1 801 927
Amortyzacja	3 276	144 738	1 340	-	149 354
Likwidacja	-	-7 228	-15	-	-7 243
Pozostałe	-	-46	-	-	-46
Stan na koniec okresu	82 226	1 832 584	29 182	-	1 943 992
ODPISY AKTUALIZUJĄCE					
Stan na początek okresu	-	-	10 961	-	10 961
Stan na koniec okresu	-	-	10 961	-	10 961
WARTOŚĆ NETTO					
Stan na początek okresu	10 412	436 939	10 845	113 316	571 512
Stan na koniec okresu	7 948	446 987	11 183	115 079	581 197

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku nabyte przez Grupę wartości niematerialne wynoszą 130 182 tys. złotych (w roku 2015 nabyte wartości wynoszą 157 763 tys. złotych).

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku i w 2015 roku nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do wartości niematerialnych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

Zobowiązania umowne

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostki wchodzące w skład Grupy zawarły umowy z kontrahentami na nabycie w przyszłości wartości niematerialnych w kwocie 43 930 tys. złotych (na 31 grudnia 2015 roku - 49 487 tys. złotych).

36. Rzeczowe aktywa trwałe

	31.12.2016	31.12.2015
Środki trwałe, w tym:	1 308 234	1 376 409
grunty i budynki	1 000 882	1 055 147
maszyny i urządzenia	245 479	245 717
środki transportu	24 026	34 170
inne	37 847	41 375
Środki trwałe w budowie oraz zaliczki na środki trwałe w budowie	114 696	84 243
Razem	1 422 930	1 460 652

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Poniżej zostały przedstawione zmiany pozycji rzeczowych środków trwałych w ciągu okresu sprawozdawczego

2016	GRUNTY I BUDYNKI	MASZYNY I URZĄDZENIA	ŚRODKI TRANSPORTU	INNE	ŚRODKI TRWAŁE W BUDOWIE I ZALICZKI	RAZEM
WARTOŚĆ BRUTTO						
Stan na początek okresu	2 278 125	1 452 658	83 169	326 314	84 826	4 225 092
Zwiększenia, w tym:	21 640	81 249	4 882	4 996	133 837	246 604
nabycie	1 969	5 233	1 412	630	133 837	143 081
inne	2	610	3 470	48	-	4 130
przeniesienie ze środków trwałych w budowie	19 669	75 406	-	4 318	-	99 393
Zmniejszenia, w tym:	-35 556	-64 734	-7 291	-10 486	-103 967	-222 034
likwidacja i sprzedaż	-32 398	-64 257	-7 291	-8 837	-	-112 783
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-2 886	-149	-	-78	-	-3 113
inne	-272	-328	-	-1 571	-4 574	-6 745
przeniesienie ze środków trwałych w budowie	-	-	-	-	-99 393	-99 393
Stan na koniec okresu	2 264 209	1 469 173	80 760	320 824	114 696	4 249 662
UMORZENIE						
Stan na początek okresu	1 219 079	1 203 090	48 999	284 821	-	2 755 989
Zwiększenia, w tym:	66 805	80 631	12 575	8 371	-	168 382
amortyzacja	66 805	80 326	12 575	8 371	-	168 077
inne	-	305	-	-	-	305
Zmniejszenia, w tym:	-26 410	-63 814	-4 840	-10 333	-	-105 397
likwidacja i sprzedaż	-25 385	-63 376	-4 783	-10 255	-	-103 799
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-1 025	-147	-	-78	-	-1 250
inne	-	-291	-57	-	-	-348
Stan na koniec okresu	1 259 474	1 219 907	56 734	282 859	-	2 818 974
ODPISY AKTUALIZUJĄCE						
Stan na początek okresu	3 899	3 851	-	118	583	8 451
Zwiększenia	-	-	-	-	-	-
Zmniejszenia	-46	-64	-	-	-583	-693
Stan na koniec okresu	3 853	3 787	-	118	-	7 758
WARTOŚĆ NETTO						
Stan na początek okresu	1 055 147	245 717	34 170	41 375	84 243	1 460 652
Stan na koniec okresu	1 000 882	245 479	24 026	37 847	114 696	1 422 930

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

2015	GRUNTY I BUDYNKI	MASZYNY I URZĄDZENIA	ŚRODKI TRANSPORTU	INNE	ŚRODKI TRWAŁE W BUDOWIE I ZALICZKI	RAZEM
WARTOŚĆ BRUTTO						
Stan na początek okresu	2 303 114	1 495 518	94 510	344 297	86 054	4 323 493
Zwiększenia, w tym:	49 589	79 072	7 718	7 385	110 597	254 361
nabycie	9 541	12 235	4 324	1 611	110 132	137 843
inne	2 228	1 053	3 360	77	465	7 183
przeniesienie ze środków trwałych w budowie	37 820	65 784	34	5 697	-	109 335
Zmniejszenia, w tym:	-74 578	-121 932	-19 059	-25 368	-111 825	-352 762
likwidacja i sprzedaż	-29 005	-121 719	-11 692	-25 335	-53	-187 804
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-26 956	-52	-	-	-	-27 008
inne	-18 617	-161	-7 367	-33	-2 437	-28 615
przeniesienie ze środków trwałych w budowie	-	-	-	-	-109 335	-109 335
Stan na koniec okresu	2 278 125	1 452 658	83 169	326 314	84 826	4 225 092
UMORZENIE						
Stan na początek okresu	1 196 576	1 230 481	47 209	298 421	-	2 772 687
Zwiększenia, w tym:	76 894	93 557	15 331	11 297	-	197 079
amortyzacja	69 957	84 941	14 923	10 026	-	179 847
inne	6 937	8 616	408	1 271	-	17 232
Zmniejszenia, w tym:	-54 391	-120 948	-13 541	-24 897	-	-213 777
likwidacja i sprzedaż	-33 002	-120 742	-13 533	-24 883	-	-192 160
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-13 414	-47	-	-	-	-13 461
inne	-7 975	-159	-8	-14	-	-8 156
Stan na koniec okresu	1 219 079	1 203 090	48 999	284 821	-	2 755 989
ODPISY AKTUALIZUJĄCE						
Stan na początek okresu	2 565	3 961	-	141	-	6 667
Zwiększenia	1 560	35	-	1	583	2 179
Zmniejszenia	-226	-145	-	-24	-	-395
Stan na koniec okresu	3 899	3 851	-	118	583	8 451
WARTOŚĆ NETTO						
Stan na początek okresu	1 103 973	261 076	47 301	45 735	86 054	1 544 139
Stan na koniec okresu	1 055 147	245 717	34 170	41 375	84 243	1 460 652

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku wartość nabytych przez Grupę składników „Rzeczowych aktywów trwałych” wynosi 143 081 tys. złotych (w roku 2015 wyniosła 137 843 tys. złotych), natomiast wartość składników zbytych wynosi 8 150 tys. złotych (w roku 2015 wyniosła 7 717 tys. złotych).

Kwota otrzymanych odszkodowań uzyskanych od stron trzecich z tytułu utraty wartości lub utracenia pozycji rzeczowych aktywów trwałych ujętych w rachunku zysków i strat w 2016 roku wyniosła 3 551 tys. złotych (w 2015 roku 1 995 tys. złotych).

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku i w 2015 roku nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do rzeczowych aktywów trwałych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

Zobowiązania umowne

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostki wchodzące w skład Grupy zawarły umowy z kontrahentami na nabycie w przyszłości rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 17 525 tys. złotych (na 31 grudnia 2015 roku 57 012 tys. złotych).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

37. Nieruchomości inwestycyjne

Grupa stosuje do wyceny nieruchomości inwestycyjnych model ceny nabycia.

Nie występują ograniczenia prawa do zbycia nieruchomości inwestycyjnych i praw do przekazania przychodu i zysku z tego tytułu.

Poniżej zostały przedstawione zmiany pozycji nieruchomości inwestycyjnych w ciągu okresu sprawozdawczego

	2016	2015
WARTOŚĆ BRUTTO		
Stan na początek okresu	66 253	71 461
Zwiększenia, w tym:	431	10 341
nabycie nieruchomości	431	324
przeniesienie z nieruchomości własnych	-	10 017
przeniesienie z aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-	-
Zmniejszenia, w tym:	-11 120	-15 549
zbycie nieruchomości	-2 777	-15 437
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-8 295	-
inne	-48	-112
Stan na koniec okresu	55 564	66 253
ODPISY AMORTYZACYJNE		
Stan na początek okresu	27 350	27 484
Zwiększenia, w tym:	1 183	9 628
amortyzacja	1 183	1 654
przeniesienie z nieruchomości własnych	-	7 974
inne	-	-
Zmniejszenia, w tym:	-4 874	-9 762
zbycie nieruchomości	-1 133	-9 650
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczone do sprzedaży	-3 741	-
inne	-	-112
Stan na koniec okresu	23 659	27 350
ODPISY AKTUALIZUJĄCE		
Stan na początek okresu	8 682	8 682
Zwiększenia, w tym:	-	-
inne	-	-
Zmniejszenia, w tym:	-1 651	-
zbycie nieruchomości	-926	-
przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-725	-
Stan na koniec okresu	7 031	8 682
WARTOŚĆ BILANSOWA NETTO		
Stan na początek okresu	30 221	35 295
Stan na koniec okresu	24 874	30 221

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Wartość godziwa nieruchomości inwestycyjnych na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 14 599 tys. złotych (na 31 grudnia 2015 roku wynosiła 43 889 tys. zł). Wartość godziwa nieruchomości inwestycyjnych została zaklasyfikowana do Poziomu 3 hierarchii wartości godziwej. Wartość godziwą ustalono w oparciu o wyceny zewnętrznych, niezależnych rzeczoznawców majątkowych, posiadających odpowiednie kwalifikacje i aktualne doświadczenie w takich wycenach, dokonywanych w lokalizacjach, w których znajdują się nieruchomości Grupy. Wyceny nieruchomości inwestycyjnych opierają się na metodzie inwestycyjnej bądź zysków, z uwzględnieniem takich nieobserwowalnych danych wejściowych jak spodziewana stopa wzrostu czynszów, okresy pustostanu, obłożenie, stopa dyskonta.

W rachunku zysków i strat ujęto następujące kwoty przychodów i kosztów związanych z nieruchomościami inwestycyjnymi

	2016	2015
Przychody z czynszów dotyczących nieruchomości inwestycyjnych	4 069	4 319
Bezpośrednie koszty operacyjne dotyczące nieruchomości inwestycyjnych (w tym: koszty napraw i utrzymania), które w danym okresie przyniosły przychody z czynszów	-1 568	-1 485
Bezpośrednie koszty operacyjne dotyczące nieruchomości inwestycyjnych (w tym: koszty napraw i utrzymania), które nie przyniosły w danym okresie przychodów z czynszów	-	-371

38. Inne aktywa

	31.12.2016	31.12.2015
Koszty do rozliczenia w czasie	132 063	112 514
Prawo użytkowania wieczystego gruntu	14 876	15 181
Dochody do otrzymania	78 756	52 595
Rozrachunki międzybankowe i międzyoddziałowe	156	1 770
Należności od dłużników różnych	325 351	289 515
Rozrachunki kartowe	479 996	1 808 150
Razem	1 031 198	2 279 725

Koszty do rozliczenia w czasie dotyczą poszczególnych rodzajów wydatków, których rozliczenie w ciężar rachunku zysków i strat nastąpi stosownie do upływu czasu w przyszłych okresach sprawozdawczych.

Pozycja „Należności od dłużników różnych” zawiera aktywa do zbycia w kwocie 90 tys. złotych na 31 grudnia 2016 r. (na 31 grudnia 2015 r. – 90 tys. złotych). Aktywa do zbycia stanowią aktywa przejęte za długi, które wykazuje się według wartości stanowiącej kwotę długu, za który aktywa przejęto, pomniejszonej o odpis aktualizujący wartość tych aktywów utworzony w wysokości różnicy pomiędzy kwotą długu a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów. W przypadku nadwyżki między wartością godziwą przejętego aktywa a wartością długu, różnica stanowi zobowiązanie wobec kredytobiorcy.

Grupa dokonuje sprzedaży aktywów przejętych za długi w przypadku nieruchomości w okresie nie dłuższym niż 5 lat oraz w okresie nie dłuższym niż 3 lata w odniesieniu do pozostałych składników przejętych za długi od daty przejęcia. Po upływie tego okresu Grupa przenosi wartość niesprzedanych aktywów przejętych za długi do odpowiednich pozycji rzeczowych aktywów trwałych użytkowanych przez Grupę.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

39. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa posiadała w swoim portfelu aktywa finansowe, które stanowią zabezpieczenie zobowiązań

RODZAJ TRANSAKCJI	PRZEDMIOT ZABEZPIECZENIA	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW STANOWIĄCYCH ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ	WARTOŚĆ NOMINALNA AKTYWÓW STANOWIĄCYCH ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ	WARTOŚĆ ZOBOWIĄZAŃ PODLEGAJĄCYCH ZABEZPIECZENIU
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	obligacje	1 774 747	1 678 677	1 775 808
Pokrycie Funduszu ochrony środków gwarantowanych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	obligacje	750 701	720 200	-
Kredyt lombardowy i techniczny	obligacje	4 808 629	4 515 159	-
Inne kredyty	obligacje	357 614	353 900	297 497
Emisja hipotecznych listów zastawnych	wierzytelności zabezpieczone hipoteką, obligacje	1 678 258	1 679 057	1 222 018
Pokrycie Funduszu Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Giełdowych na rzecz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych	obligacje, depozyty pieniężne	51 155	50 890	-
Transakcje pochodne	obligacje	60 792	65 302	31 987

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku Grupa posiadała w swoim portfelu aktywa finansowe, które stanowią zabezpieczenie zobowiązań

RODZAJ TRANSAKCJI	PRZEDMIOT ZABEZPIECZENIA	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW STANOWIĄCYCH ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ	WARTOŚĆ NOMINALNA AKTYWÓW STANOWIĄCYCH ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ	WARTOŚĆ ZOBOWIĄZAŃ PODLEGAJĄCYCH ZABEZPIECZENIU
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	obligacje	3 394 183	3 152 162	3 388 421
Pokrycie Funduszu ochrony środków gwarantowanych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	obligacje	703 818	680 200	-
Kredyt lombardowy i techniczny	obligacje	4 750 392	4 504 675	-
Inne kredyty	obligacje	490 285	481 200	328 076
Emisja hipotecznych listów zastawnych	wierzytelności zabezpieczone hipoteką, obligacje	1 679 460	1 683 864	1 234 528
Pokrycie Funduszu Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Giełdowych na rzecz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych	obligacje, depozyty pieniężne	39 296	38 802	-
Transakcje pochodne	obligacje	45 708	47 163	24 771

Blokowanie papierów wartościowych wynika:

- w transakcjach Repo i Sell-buy-back – z obowiązujących standardów na rynku pieniężnym dla tego rodzaju transakcji,
- w przypadku blokady na rzecz BFG – z obowiązujących przepisów Ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym,
- dla kredytu lombardowego i technicznego – z polityki i standardów stosowanych przez Narodowy Bank Polski,
- w przypadku pozycji inne kredyty, depozyty oraz transakcje pochodne – z warunków umów zawartych pomiędzy Bankiem Pekao S.A. a jego klientami,
- dla emisji hipotecznych listów zastawnych – z obowiązujących przepisów Ustawy o listach zastawnych i bankach hipotecznych,
- w przypadku blokady na rzecz KDPW – z posiadania statusu uczestnika rozliczającego transakcje giełdowe.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

40. Zobowiązania wobec innych banków

Zobowiązania wobec banków według struktury produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
Rachunki bieżące	902 856	1 121 885
Depozyty innych banków i pozostałe zobowiązania	309 837	581 301
Otrzymane kredyty i pożyczki	3 249 417	3 263 303
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	339 568	963 830
Środki pieniężne w drodze	21 762	28 130
Razem	4 823 440	5 958 449

Zobowiązania wobec banków według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	1 442 611	1 379 402
CHF	731 657	744 746
EUR	2 592 591	3 774 189
USD	48 467	50 277
Pozostałe waluty	8 114	9 835
Razem	4 823 440	5 958 449

41. Zobowiązania wobec klientów

Zobowiązania wobec klientów według struktury podmiotowej i produktowej

	31.12.2016	31.12.2015
Zobowiązania wobec przedsiębiorstw, w tym:	57 989 927	55 167 425
środki na rachunkach bieżących	33 946 882	29 048 523
depozyty terminowe oraz pozostałe zobowiązania	24 043 045	26 118 902
Zobowiązania wobec jednostek budżetowych, w tym:	7 809 235	5 610 623
środki na rachunkach bieżących	5 461 224	4 689 452
depozyty terminowe i pozostałe zobowiązania	2 348 011	921 171
Zobowiązania wobec ludności, w tym:	70 347 039	63 434 250
środki na rachunkach bieżących	39 682 587	33 827 209
depozyty terminowe i pozostałe zobowiązania	30 664 452	29 607 041
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	1 436 241	4 468 820
Środki pieniężne w drodze	233 484	186 573
Razem	137 815 926	128 867 691

Zobowiązania wobec klientów według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	115 090 198	106 548 096
CHF	315 787	234 011
EUR	13 400 735	13 215 198
USD	7 476 067	8 013 651
Pozostałe waluty	1 533 139	856 735
Razem	137 815 926	128 867 691

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

42. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych według rodzaju

	31.12.2016	31.12.2015
Zobowiązania z tytułu emisji certyfikatów depozytowych	300 945	1 668 706
Zobowiązania z tytułu emisji listów zastawnych	1 222 018	1 234 527
Razem	1 522 963	2 903 233

Grupa terminowo wywiązuje się z zobowiązań z tytułu wykupu własnych dłużnych papierów wartościowych.

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych według walut

	31.12.2016	31.12.2015
PLN	1 200 548	2 592 848
EUR	322 415	310 385
USD	-	-
Razem	1 522 963	2 903 233

Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

	2016	2015
Stan na początek okresu	2 903 233	3 857 043
Zwiększenia (emisja)	1 129 733	3 966 098
Zmniejszenia (wykup)	-2 467 807	-4 999 636
Zmniejszenia (częściowa spłata)	-38 245	-7 903
Różnice kursowe	11 885	-1 053
Kupno	-	-33
Sprzedaż	-	90 989
Inne zmiany	-15 836	-2 272
Stan na koniec okresu	1 522 963	2 903 233

43. Rezerwy

Zmiany w ciągu okresu sprawozdawczego

2016	REZERWY NA SPRAWY SPORNE	REZERWY NA PROGRAMY OKREŚLONYCH ŚWIADCZEŃ	REZERWY NA UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA I GWARANCJE	INNE REZERWY	RAZEM
Stan na początek okresu	10 608	268 858	120 771	25 137	425 374
Utworzenie/aktualizacja rezerw	4 092	26 635	160 561	23 386	214 674
Wykorzystanie rezerw	-3 405	-13 020	-	-11 207	-27 632
Rozwiązanie rezerw	-3 202	-19	-61 341	-442	-65 004
Różnice kursowe	-	-	992	-	992
Inne zmiany	458	11 560	-	-30	11 988
Stan na koniec okresu	8 551	294 014	220 983	36 844	560 392
Krótkoterminowe	3 214	47 435	67 159	14 201	132 009
Długoterminowe	5 337	246 579	153 824	22 643	428 383

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zmiany w ciągu okresu sprawozdawczego

2015	REZERWY NA SPRAWY SPORNE	REZERWY NA PROGRAMY OKREŚLONYCH ŚWIADCZEŃ	REZERWY NA UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA I GWARANCJE	INNE REZERWY	RAZEM
Stan na początek okresu	37 873	267 991	102 386	34 206	442 456
Utworzenie/aktualizacja rezerw	31 147	23 655	71 614	5 814	132 230
Wykorzystanie rezerw	-56 417	-10 246	-	-14 435	-81 098
Rozwiązanie rezerw	-2 310	-84	-54 411	-76	-56 881
Różnice kursowe	-	-	1 182	-	1 182
Inne zmiany	315	-12 458	-	-372	-12 515
Stan na koniec okresu	10 608	268 858	120 771	25 137	425 374
Krótkoterminowe	4 113	21 180	67 527	145	92 965
Długoterminowe	6 495	247 678	53 244	24 992	332 409

Rezerwy na sprawy sporne

Rezerwy na sprawy sporne dotyczą spraw toczących się w postępowaniach sądowych, administracyjnych oraz innych sporów o charakterze prawnym. Rezerwy na sprawy sporne zostały oszacowane przy uwzględnieniu kwoty prawdopodobnej do zapłaty.

Rezerwy na programy określonych świadczeń

Szczegółowe informacje dotyczące rezerw na programy określonych świadczeń zostały przedstawione w Nocie 45.

Inne rezerwy

Inne rezerwy obejmują głównie rezerwy na długoterminowe świadczenia pracownicze.

44. Pozostałe zobowiązania

	31.12.2016	31.12.2015
Przychody przyszłych okresów	115 137	120 308
Rezerwy na urlopy wypoczynkowe	56 924	56 983
Rezerwy na pozostałe zobowiązania pracownicze	251 582	255 274
Rezerwa na koszty rzeczowe	90 461	103 348
Pozostałe koszty do zaplacenienia (*)	111 239	162 048
Wierzyciele różni	338 335	274 565
Rozrachunki międzybankowe i międzyoddziałowe	1 029 899	515 533
Rozrachunki kartowe	304 475	192 476
Razem	2 298 052	1 680 535

(*) W tym na dzień 31 grudnia 2016 roku kwota 95 346 tysięcy złotych stanowiąca rezerwę na zwroty części wynagrodzenia za sprzedaż produktów ubezpieczeniowych powiązanych z produktami kredytowymi (na dzień 31 grudnia 2015 104 122 tysiące złotych).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

45. Programy określonych świadczeń

Na mocy postanowień wewnętrznych regulacji dotyczących wynagradzania, pracownikom Grupy bądź ich rodzinom przysługują określone świadczenia z innych tytułów niż wynagrodzenie za pracę:

- a) odprawy emerytalne i rentowe,
- b) odprawy pośmiertne.

Wartość bieżąca tego typu zobowiązań jest ustalana przez niezależnego aktuariusza za pomocą metody prognozowanych uprawnień jednostkowych („Projected Unit Credit Method”).

Wysokość odpraw emerytalnych i rentowych oraz pośmiertnych jest uzależniona od stażu pracy oraz wysokości otrzymywanego przez pracownika wynagrodzenia. Przewidywana kwota odpraw jest dyskontowana aktuarialnie, uwzględniając dyskonto finansowe oraz prawdopodobieństwo dotrwania danej osoby odpowiednio do wieku emerytalnego bądź momentu, w którym może nastąpić zgon. Dyskonto finansowe jest ustalane na podstawie aktualnych na dzień bilansowy rynkowych stopach zwrotu z obligacji skarbowych. Prawdopodobieństwo dotrwania danej osoby odpowiednio do wieku emerytalnego bądź momentu, w którym może nastąpić zgon, jest ustalane metodą ryzyk współzawodniczących („Multiple Decrement Model”), gdzie pod uwagę bierze się następujące ryzyka: możliwość zwolnienia z pracy, ryzyko całkowitej niezdolności do pracy oraz ryzyko śmierci.

Programy określonych świadczeń narażają Grupę na ryzyko aktuarialne, obejmujące:

- ryzyko stopy procentowej – spadek rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych spowoduje zwiększenie zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- ryzyko wynagrodzeń – wzrost wynagrodzeń pracowników Grupy spowoduje wzrost zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- ryzyko długowieczności – zwiększenie oczekiwanej długości trwania życia pracowników Grupy spowoduje wzrost zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń.

Do głównych założeń, przyjętych przez niezależnego aktuariusza na dzień 31 grudnia 2016 r., należą:

- stopa procentowa do dyskontowania przyszłych świadczeń w wysokości 3,50% (na dzień 31 grudnia 2015 r. - 2,90%),
- długookresowa roczna stopa wzrostu wynagrodzeń na poziomie 2,50% (na dzień 31 grudnia 2015 r. - 2,50%),
- prawdopodobieństwo odejść pracowników obliczone na podstawie historycznych danych dotyczących rotacji zatrudnienia w Grupie,
- umieralność przyjęta zgodnie z Tablicami Trwania Życia dla mężczyzn i kobiet, publikowanymi przez GUS, odpowiednio skorygowanymi na podstawie historycznych danych Grupy.

Uzgodnienie wartości bieżącej zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

Poniższa tabela przedstawia uzgodnienie bilansu otwarcia z bilansem zamknięcia wartości bieżącej zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

	2016	2015
Stan na początek okresu	268 858	267 991
Koszty bieżącego zatrudnienia	18 845	16 594
Koszty z tytułu odsetek	7 771	6 978
Ponowna wycena zobowiązania:	11 560	-12 900
zyski i straty aktuarialne powstałe na skutek zmian założeń demograficznych	33 812	-134
zyski i straty aktuarialne powstałe na skutek zmian założeń finansowych	-16 128	-9 611
zyski i straty aktuarialne powstałe na skutek korekty założeń ex-post	-6 124	-3 155
Wyplacone świadczenia	-13 020	-10 247
Połączenie jednostek gospodarczych	-	442
Stan na koniec okresu	294 014	268 858

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Analiza wrażliwości

Poniższa tabela pokazuje, jaki wpływ na zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń miałyby zmiany w odpowiednich założeniach aktuarialnych o 1 punkt procentowy.

31.12.2016	ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU PROGRAMÓW OKREŚLONYCH ŚWIADCZEŃ	
	WZROST O 1 PUNKT PROCENTOWY	SPADEK O 1 PUNKT PROCENTOWY
Stopa dyskontowa	-23 580	27 509
Stopa wzrostu wynagrodzeń	26 278	-23 033

31.12.2015	ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU PROGRAMÓW OKREŚLONYCH ŚWIADCZEŃ	
	WZROST O 1 PUNKT PROCENTOWY	SPADEK O 1 PUNKT PROCENTOWY
Stopa dyskontowa	-28 208	34 057
Stopa wzrostu wynagrodzeń	34 158	-28 801

Zapadalność zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

Poniższa tabela przedstawia profil zapadalności zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń.

	31.12.2016	31.12.2015
Średni ważony okres obowiązywania zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń (w latach)	8,8	11,7

46. Płatności na bazie akcji

Program motywacyjny Grupy UniCredit

W bieżącym i porównywalnych okresach sprawozdawczych występowały następujące programy motywacyjne przyznane pracownikom Grupy Banku Pekao przez Grupę UniCredit:

- Długoterminowy Program Motywacyjny Grupy UniCredit 2007 w zakresie opcji na akcje. Uprawnienia do realizacji opcji zostały nabyte w 2011 roku. Cena realizacji opcji 7,094 EUR. Termin realizacji opcji upływa w 2017 roku,
- Długoterminowy Program Motywacyjny Grupy UniCredit 2008 w zakresie opcji na akcje. Uprawnienia do realizacji opcji zostały nabyte w 2012 roku. Cena realizacji opcji 4,185 EUR. Termin wykonania opcji upływa w roku 2018,
- Plan Nabywania Akcji przez pracowników Spółek Grupy UniCredit, w ramach którego pracownicy Grupy UniCredit mają możliwość nabywania akcji zwykłych UniCredit na preferencyjnych zasadach poprzez uzyskanie Akcji Bezpłatnych przyznanych nieodpłatnie na podstawie liczby Akcji Inwestycyjnych nabytych przez uczestnika. W przypadku sprzedaży Akcji Inwestycyjnych w trakcie trwania Okresu Blokady, uczestnik traci prawo do odpowiedniej ilości Akcji Bezpłatnych. Przyznanie Akcji Bezpłatnych jest zależne od warunków ich nabywania określonych w zasadach Planu.

Wyżej wymienione transakcje płatności na bazie akcji są ujmowane jako rozliczane w środkach pieniężnych.

Wartość godziwa przyznanych opcji na akcje oraz akcje Banku UniCredit S.p.A. została oszacowana na dzień przyznania praw na podstawie modelu Hull and White.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Poniższa tabela przedstawia zmiany w liczbie opcji na akcje i akcji UniCredit S.p.A. oraz średnie ważone ceny wykonania

2016	OPCJE NA AKCJE		AKCJE	
	LICZBA	ŚREDNIA WAŻONA CENA WYKONANIA (*)	LICZBA	ŚREDNIA WAŻONA CENA WYKONANIA
Występujące na początek okresu	2 289 715	17,83/30,23	-	-
Przyznane w danym okresie	-	-	-	-
Umorzone w danym okresie	-24 167	-	-	-
Wykonane w danym okresie	-	-	-	-
Wygasłe w danym okresie	-	-	-	-
Występujące na koniec okresu	2 265 548	17,83/30,23	-	-
Możliwe do wykonania na koniec okresu	2 265 548	17,83/30,23	-	-

(*) Wartość 17,83 zł dotyczy programu opcji na akcje z 2008 roku, natomiast wartość 30,23 zł dotyczy programu opcji na akcje z roku 2007.

2015	OPCJE NA AKCJE		AKCJE	
	LICZBA	ŚREDNIA WAŻONA CENA WYKONANIA (*)	LICZBA	ŚREDNIA WAŻONA CENA WYKONANIA
Występujące na początek okresu	2 345 563	17,84/30,24	-	-
Przyznane w danym okresie	-	-	-	-
Umorzone w danym okresie	-55 848	-	-	-
Wykonane w danym okresie	-	-	-	-
Wygasłe w danym okresie	-	-	-	-
Występujące na koniec okresu	2 289 715	17,83/30,23	-	-
Możliwe do wykonania na koniec okresu	2 289 715	17,83/30,23	-	-

(*) Wartość 17,83 zł dotyczy programu opcji na akcje z 2008 roku, natomiast wartość 30,23 zł dotyczy programu opcji na akcje z roku 2007

Poniższa tabela przedstawia warunki Planu Nabywania Akcji w roku 2016

	AKCJE BEZPŁATNE
Data Dostarczenia Akcji Bezpłatnych pracownikom Grupy	29 lipca 2016
Data Rozpoczęcia Przyznania Akcji Bezpłatnych	29 lipca 2016
Data Zakończenia Przyznania Akcji Bezpłatnych	31 lipca 2017
Wartość godziwa „Akcji Bezpłatnych” (za akcję w EUR)	2,058

Poniższa tabela przedstawia warunki Planu Nabywania Akcji w roku 2015

	AKCJE BEZPŁATNE W RAMACH PIERWSZEGO OKRESU SKŁADANIA OFERT	AKCJE BEZPŁATNE W RAMACH DRUGIEGO OKRESU SKŁADANIA OFERT
Data Dostarczenia Akcji Bezpłatnych pracownikom Grupy	30 stycznia 2015	31 lipca 2015
Data Rozpoczęcia Przyznania Akcji Bezpłatnych	30 stycznia 2015	31 lipca 2015
Data Zakończenia Przyznania Akcji Bezpłatnych	31 stycznia 2016	31 lipca 2016
Wartość godziwa „Akcji Bezpłatnych” (za akcję w EUR)	5,280	6,078

Wartość godziwa przyznanych praw do akcji w ramach Planu Nabywania Akcji w okresie do 31 grudnia 2016 roku, na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 1 675 tys. złotych (2 415 tys. zł na dzień 31 grudnia 2015 roku).

Koszty wynagrodzeń w 2016 roku z tytułu programów motywacyjnych przyznanych pracownikom Grupy Banku Pekao przez Grupę UniCredit wyniosły 383 tys. złotych (w 2015 roku – 1 608 tys. złotych).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

System zmiennego wynagrodzenia dla Kadry Zarządzającej Banku Pekao S.A.

System dedykowany jest Pracownikom zdefiniowanym w Banku jako osoby zajmujące stanowisko kierownicze, kluczowym dla realizacji strategii Banku, zarządzania ryzykiem oraz długoterminowego wzrostu wyniku Banku. Celem niniejszego Systemu jest wspieranie realizacji strategii działalności Banku, zarządzania ryzykiem oraz ograniczanie konfliktów interesów.

W ramach Systemu uczestnik może otrzymać premię, w oparciu o podejście puli bonusowej zapewniające kompleksowy pomiar realizacji wyników na poziomie indywidualnym, jednostki organizacyjnej oraz wyników całego Banku, a także oceny zgodności postępowania uczestnika z przepisami prawa oraz przyjętymi przez Bank standardami. Premia składa się z części wypłacanej w gotówce oraz z części przyznanej w formie akcji fantomowych, jako ekwiwalent pieniężny o wartości odpowiadającej przyznanym akcjom.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

W ciągu okresu sprawozdawczego kończącego się w dniu 31 grudnia 2016 roku Bank posiadał następujące transakcje płatności w formie akcji własnych

	SYSTEM 2012	SYSTEM 2013	SYSTEM 2014	SYSTEM 2015	SYSTEM 2016
Rodzaj transakcji	Transakcje płatności w formie akcji rozliczane w środkach pieniężnych (Cash-settled share based payments)				
Data rozpoczęcia okresu oceny	1 stycznia 2012 r.	1 stycznia 2013 r.	1 stycznia 2014 r.	1 stycznia 2015 r.	1 stycznia 2016
Data ogłoszenia	Kwiecień 2012 r.	Kwiecień 2013 r.	Czerwiec 2014 r.	Lipiec 2015 r.	Czerwiec 2016
Data przyznania programu	12 czerwca 2013 r.	12 czerwca 2014 r.	30 kwietnia 2015 r.	16 czerwca 2016 r.	Data Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy za 2016 rok
Liczba instrumentów przyznanych	80 003 sztuk	76 013 sztuk	68 040 sztuk	93 359 sztuk	Zostanie ustalona w dacie przyznania programu
Data zapadalności	31 lipca 2017 r.	31 lipca 2018 r.	31 lipca 2020 r.	31 lipca 2021 r.	31 lipca 2022
Data nabycia uprawnień dla uczestników na stanowiskach Zarządu Banku oraz z tytułem Executive Vice President	<ul style="list-style-type: none"> 40% po 2 latach od daty przyznania 40% po 3 latach od daty przyznania 20% po 4 latach od daty przyznania 	<ul style="list-style-type: none"> 40% w roku przyznania (rozliczenie po 2 letnim okresie retencji) 40% po 2 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 20% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 	<ul style="list-style-type: none"> 40% w roku przyznania (rozliczenie po 3 letnim okresie retencji) 30% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 30% po 4 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 	<ul style="list-style-type: none"> 40% w roku przyznania (rozliczenie po 2 letnim okresie retencji) 24% po 2 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 12% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 24% po 4 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 	<ul style="list-style-type: none"> 40% w roku przyznania (rozliczenie po 2 letnim okresie retencji) 24% po 2 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 12% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 24% po 4 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji)
Data nabycia uprawnień dla uczestników na pozostałych stanowiskach	<ul style="list-style-type: none"> 20% po roku od daty przyznania 40% po 2 latach od daty przyznania 40% po 3 latach od daty przyznania 	<ul style="list-style-type: none"> 20% po roku od daty przyznania 40% po 2 latach od daty przyznania 40% po 3 latach od daty przyznania 	<ul style="list-style-type: none"> 60% w roku przyznania (rozliczenie po 3 letnim okresie retencji) 20% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 20% po 4 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 	<ul style="list-style-type: none"> 60% w roku przyznania (rozliczenie po 3 letnim okresie retencji) 20% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 20% po 4 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 	<ul style="list-style-type: none"> 60% w roku przyznania (rozliczenie po 2 letnim okresie retencji) 20% po 2 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji) 20% po 3 latach od daty przyznania (rozliczenie po rocznym okresie retencji)
Warunki nabycia uprawnień	Ocena zgodności; Ciągłość zatrudnienia; Spełnienie warunku opartego na wynikach finansowych banku za dany okres				
Rozliczenie programu	<p>W dniu nabycia uprawnień uczestnikowi zostanie wypłacona kwota środków pieniężnych stanowiąca iloczyn posiadanych przez uczestnika akcji fantomowych oraz średniej arytmetycznej ceny akcji Banku na GPW:</p> <ul style="list-style-type: none"> w przypadku rozliczenia dokonywanego w terminach rozliczania rat po okresie retencji obowiązkowej za miesiąc poprzedzający dzień Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zatwierdzającego sprawozdanie finansowe Banku za dany rok, w przypadku rozliczenia dokonywanego w okresie retencji dobrowolnej, za 10 dni roboczych od dnia publikacji w danym kwartale okresowego raportu finansowego, oraz przytyki od nabytych akcji fantomowych w wysokości odpowiadającej dywidendzie wypłaconej akcjonariuszom w okresie retencji dla akcji nabytych przez uczestnika. 				

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Dla systemów 2012, 2013, 2014, 2015 wartość godziwa programu została oszacowana na podstawie ceny akcji Banku na GPW na dzień bilansowy oraz oczekiwanej liczby akcji fantomowych do których zostaną nabyte uprawnienia.

Dla systemu 2016 na datę 31 grudnia 2016 roku Bank sporządził wycenę programu, zakładając, że data przyznania akcji fantomowych wystąpiła w dniu 31 grudnia 2016 roku. Wartość ta zostanie zmieniona w rzeczywistej dacie przyznania programu.

System Zmiennego Wynagradzania w części przyznanej w formie akcji fantomowych to program rozliczany w środkach pieniężnych, i dlatego jego wartość godziwa jest korygowana na każdą datę bilansową aż do momentu rozliczenia programu, który w tym programie pokrywa się z dniem nabycia uprawnień.

Wartość bilansowa zobowiązań wynikających z akcji fantomowych rozliczanych w środkach pieniężnych wyniosła 22 532 tys. złotych na dzień 31 grudnia 2016 roku (na 31 grudnia 2015 roku – 24 534 tys. złotych).

Łączna wartość wewnętrzna zobowiązań z tytułu nabytych praw do akcji fantomowych wyniosła 26 446 tys. złotych na dzień 31 grudnia 2016 roku (na 31 grudnia 2015 roku – 27 417 tys. złotych).

Koszty wynagrodzeń w 2016 roku z tego tytułu wyniosły 9 189 tys. złotych (w 2015 roku – 6 312 tys. złotych).

Poniższa tabela przedstawia zmiany w liczbie akcji fantomowych Banku

	2016	2015
Występujące na początek okresu	191 060	199 452
Przyznane w danym okresie	93 359	68 040
Umorzone w danym okresie	-	-
Wykonane w danym okresie	74 196	76 432
Wygasłe w danym okresie	-	-
Występujące na koniec okresu	210 223	191 060

Powyższa tabela nie zawiera ilości akcji przyznanych dla Systemu 2016. Ilość ta zostanie ustalona w roku 2017 po zatwierdzeniu przez Walne Zgromadzenie sprawozdania finansowego Banku za rok 2016. Hipotetyczna ilość akcji wyznaczona w oparciu o kwotę podstawową przyznanego bonusu poszczególnym uczestnikom programu oraz średnią arytmetyczną cen akcji Banku na GPW w grudniu 2016 roku wynosi 126 547 sztuk.

System zmiennego wynagradzania dla Kadry Zarządzającej Spółek

W celu wypełnienia wymogów dotyczących zasad ustalania polityki zmiennych składników wynagrodzeń osób zajmujących stanowiska kierownicze (uchwała Komisji Nadzoru Finansowego nr 258/2011 z dnia 4 października 2011 roku oraz Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 grudnia 2011 roku (Dz. U. Nr 263, poz. 1569) - spółki zależne: Centralny Dom Maklerski Pekao S.A., Pekao Bank Hipoteczny S.A., Pekao Leasing Sp.z o.o., Pekao Investment Banking S.A., oraz Pekao Financial Services Sp.z o.o. stosują system zmiennego wynagradzania dla kadry zarządzającej.

W ramach niniejszego systemu uczestnik może otrzymać bonus uzależniony od osiągniętych wyników i efektów pracy uczestnika, danej jednostki organizacyjnej oraz wyników spółki w obszarze odpowiedzialności tej osoby z uwzględnieniem wyników całej spółki, a także oceny zgodności postępowania uczestnika z przepisami prawa oraz przyjętymi przez spółkę standardami.

Co najmniej 40% składników zmiennych wynagrodzeń jest rozliczane i wypłacane w okresie od trzech do pięciu lat od momentu ich przyznania.

Spółki wyceniają wartość przyszłych świadczeń pracowniczych w wartości godziwej przyjętego na siebie zobowiązania, zgodnie z MSR 19 „Świadczenia pracownicze”. Skutki wyceny zobowiązań do wartości godziwej ujmowane są w rachunku zysków i strat jako koszty wynagrodzeń.

Wartość bilansowa zobowiązań wynikających z akcji fantomowych rozliczanych w środkach pieniężnych wyniosła 4 026 tys. złotych na dzień 31 grudnia 2016 roku (na 31 grudnia 2015 roku – 4 030 tys. złotych).

Koszty wynagrodzeń w 2016 roku z tego tytułu wyniosły 1 545 tys. złotych (w 2015 roku – 127 tys. złotych).

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

47. Leasing operacyjny

Grupa jako leasingodawca

Grupa jest leasingodawcą w ramach zaklasyfikowanych jako leasing operacyjny umów najmu budynków stanowiących nieruchomości inwestycyjne.

Przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu nieodwołalnego leasingu operacyjnego przedstawiają się następująco

	31.12.2016	31.12.2015
Do 1 roku	8 016	7 334
Od 1 roku do 5 lat	3 436	2 869
Powyżej 5 lat	929	498
Razem	12 381	10 701

Wartość minimalnych opłat leasingowych z tytułu leasingu operacyjnego ujętych jako przychód w 2016 roku wyniosła 18 757 tys. złotych (przychód w 2015 roku wyniósł 19 262 tys. złotych).

Grupa jako leasingobiorca

Grupa jest leasingobiorcą w ramach zaklasyfikowanych jako leasing operacyjny umów najmu budynków.

Kwota przyszłych minimalnych opłat leasingowych z tytułu nieodwołalnego leasingu operacyjnego przedstawia się następująco

	31.12.2016	31.12.2015
Do 1 roku	98 387	111 591
Od 1 roku do 5 lat	212 397	243 264
Powyżej 5 lat	62 118	105 814
Razem	372 902	460 669

Wartość minimalnych opłat leasingowych z tytułu leasingu operacyjnego ujętych jako koszt 2016 roku wyniosła 172 411 tys. złotych (koszt w 2015 roku wyniósł 186 023 tys. złotych).

Umowy najmu są zwykle zawarte na czas nieokreślony. Dla umów zawartych na czas nieokreślony przyszłe minimalne opłaty leasingowe ustalono w oparciu o okres wypowiedzenia wynikający z umowy. Okres wypowiedzenia na ogół wynosi 3 lub 6 miesięcy. Umowy najmu zawierane są zarówno w złotych, jak i w walutach obcych. Płatności dokonywane są w złotych niezależnie od waluty umowy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

48. Zobowiązania warunkowe

Sprawy sądowe

W całym 2016 roku łączna wartość przedmiotu sporu w toczących się postępowaniach sądowych przeciwko Grupie wynosiła 1 091 638 tys. złotych (w 2015 roku wynosiła 1 142 702 tys. złotych).

W 2016 roku nie występowały postępowania przed sądem lub organami administracji państwowej dotyczące zobowiązań lub wierzytelności Banku oraz jednostek od niego zależnych, w których wysokość dochodzonego roszczenia (zapłaty kwoty pieniężnej) stanowiłaby co najmniej 10% kapitałów własnych Grupy.

W 2016 roku w dalszym ciągu toczyło się postępowanie sądowe przeciwko podmiotom Grupy z powództwa osób fizycznych przeciwko Bankowi oraz Centralnemu Domowi Maklerskiemu Pekao S.A., o zapłatę za szkodę wyrządzoną w związku z nabyciem akcji oraz zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę wywołaną prowadzeniem postępowania egzekucyjnego, które na dzień 31 grudnia 2016 roku ma wartość przedmiotu sporu wynoszącą 206 422 tys. złotych (uprzednio 306 622 tys. złotych). W I półroczu 2015 roku zapadł wyrok oddalający powództwo przeciwko pozwanym. Powodowie złożyli apelację od wyroku, zaskarżając wyrok w części tj. co do kwoty 206 422 tys. złotych. W III kwartale 2016 roku zapadł wyrok oddalający apelację. Powodom przysługuje skarga kasacyjna.

Ponadto przeciwko Grupie toczą się następujące istotne postępowania sądowe, w których Bank – w obecnym stanie faktycznym i prawnym – ocenia ryzyko wpływu środków jako możliwe:

- postępowanie – wszczęte w I kwartale 2014 roku – z powództwa beneficjentów gwarancji o zapłatę kwoty 32 750 tys. złotych z tytułu realizacji gwarancji bankowej.
- postępowanie – wszczęte w II kwartale 2014 roku – z powództwa beneficjenta gwarancji o zapłatę kwoty 55 996 tys. złotych z tytułu realizacji gwarancji bankowej,
- postępowanie – wszczęte w I kwartale 2015 roku – z powództwa beneficjenta gwarancji o zapłatę kwoty 29 205 tys. złotych z tytułu realizacji gwarancji bankowej,
- postępowanie – wszczęte w IV kwartale 2016 roku – z powództwa osoby fizycznej o zapłatę kwoty 38 916 tys. złotych pobranej przez Bank tytułem rozliczenia terminowych operacji finansowych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa utworzyła rezerwy na sprawy sporne prowadzone przeciwko Grupie, które w opinii prawnej wiążą się z ryzykiem wpływu środków z tytułu wypełnienia obowiązku. Wartość rezerw utworzonych na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosi 8 551 tys. złotych, (na 31 grudnia 2015 roku 10 608 tys. złotych).

Udzielone pozabilansowe zobowiązania finansowe

Udzielone zobowiązania finansowe według podmiotów

	31.12.2016	31.12.2015
Udzielone zobowiązania finansowe, w tym:		
na rzecz podmiotów finansowych	734 503	700 755
na rzecz podmiotów niefinansowych	31 088 328	29 386 749
na rzecz podmiotów budżetowych	481 482	848 356
Razem	32 304 313	30 935 860

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Udzielone pozabilansowe zobowiązania gwarancyjne

Udzielone zobowiązania gwarancyjne według podmiotów

	31.12.2016	31.12.2015
Zobowiązania udzielone na rzecz podmiotów finansowych, w tym:	991 115	1 311 490
gwarancje	991 115	1 308 840
potwierdzone akredytywy eksportowe	-	2 650
Zobowiązania udzielone na rzecz podmiotów niefinansowych, w tym:	9 999 478	12 393 161
gwarancje	6 505 040	7 510 192
gwarancje submisji papierów wartościowych	3 455 429	4 806 284
poręczenia	39 009	76 685
Zobowiązania udzielone na rzecz podmiotów budżetowych, w tym:	269 239	368 176
gwarancje	11 279	28 176
gwarancje submisji papierów wartościowych	257 960	340 000
Razem	11 259 832	14 072 827

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Usługi subemisji papierów wartościowych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku funkcjonowały następujące programy papierów wartościowych objęte subemisją

NAZWA EMITENTA	RODZAJ PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	POZOSTAŁA KWOTA SUBEMISJI DO JAKIEJ BANK ZOBOWIĄZAŁ SIĘ ZAANGAŻOWAĆ	OKRES OBOWIĄZYWANIA GWARANCJI
Klient 1	obligacje	1 385 000	23.07.10 - 30.06.20
Klient 2	obligacje	265 000	21.06.12 - 31.12.17
Klient 3	obligacje	484 880	22.10.13 - 31.05.22
Klient 4	obligacje	35 000	27.01.14 - 28.04.17
Klient 5	obligacje	110 510	30.06.14 - 31.03.17
Klient 6	obligacje	2 200	15.09.14 - 31.03.18
Klient 7	obligacje	20 000	15.09.14 - 31.03.18
Klient 8	obligacje	150 000	24.05.16 - 31.03.18
Klient 9	obligacje	49 000	22.12.14 - 30.06.17
Klient 10	obligacje	230 000	23.02.15 - 30.06.17
Klient 11	obligacje	100 000	23.02.15 - 30 11.22
Klient 12	obligacje	84 000	27.01.15 - 31.12.17
Klient 13	obligacje	30 000	14.10.15 - 31.12.17
Klient 14	obligacje	7 500	14.10.15 - 31.12.17
Klient 15	obligacje	119 985	18.12.15 - 28.04.17
Klient 16	obligacje	20 270	28.12.15 - 31.12.17
Klient 17	obligacje	19 504	09.03.16 - 30.06.17
Klient 18	obligacje	22 810	09.03.16 - 30.06.17
Klient 19	obligacje	53 500	21.05.16 - 21.06.19
Klient 20	obligacje	3 500	21.05.16 - 21.06.19
Klient 21	obligacje	8 000	06.07.16 - 31.12.18
Klient 22	obligacje	67 200	06.07.16 - 31.12.18
Klient 23	obligacje	8 680	06.07.16 - 31.12.18
Klient 24	obligacje	8 000	06.07.16 - 31.12.18
Klient 25	obligacje	310 600	31.08.16 - 30.12.19
Klient 26	obligacje	13 000	31.08.16 - 30.12.19
Klient 27	obligacje	6 000	08.11.16 - 31.12.17
Klient 28	obligacje	4 300	23.12.16 - 31.12.18
Klient 29	obligacje	1 000	22.12.16 - 30.12.16
Klient 30	obligacje	6 650	23.12.16 - 31.12.18
Klient 31	obligacje	66 000	20.12.16 - 31.12.20
Klient 32	obligacje	15 000	28.12.16 - 31.08.17
Klient 33	obligacje	6 300	29.12.16 - 31.08.17

Papiery wartościowe objęte przez Bank subemisją, zaliczają się do papierów z nieograniczoną zbywalnością, nie notowanych na giełdach i nie znajdujących się w regulowanym obrocie pozagiełdowym.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku funkcjonowały następujące programy papierów wartościowych objęte subemisją

NAZWA EMITENTA	RODZAJ PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	POZOSTAŁA KWOTA SUBEMISJI DO JAKIEJ BANK ZOBOWIĄZAŁ SIĘ ZAANGAŻOWAĆ	OKRES OBOWIĄZYWANIA GWARANCJI
Klient 1	obligacje	1 385 000	23.07.10 - 30.06.20
Klient 2	obligacje	458 000	21.06.12 - 31.12.17
Klient 3	obligacje	99 220	06.12.12 - 31.03.16
Klient 4	obligacje	52 400	28.12.12 - 30.03.16
Klient 5	obligacje	76 900	28.12.12 - 30.03.16
Klient 6	obligacje	164 700	01.07.11 - 20.12.17
Klient 7	obligacje	11 430	20.05.13 - 24.02.16
Klient 8	obligacje	17 200	14.04.15 - 10.06.16
Klient 9	obligacje	78 000	14.04.15 - 10.06.16
Klient 10	obligacje	484 880	22.10.13 - 14.12.16
Klient 11	obligacje	50 000	22.10.13 - 14.12.16
Klient 12	obligacje	16 250	27.01.14 - 30.09.16
Klient 13	obligacje	6 500	15.05.14 - 31.12.16
Klient 14	obligacje	700	31.05.14 - 31.12.16
Klient 15	obligacje	157 510	30.06.14 - 31.03.17
Klient 16	obligacje	61 710	22.07.14 - 31.07.16
Klient 17	obligacje	6 530	22.07.14 - 31.07.16
Klient 18	obligacje	100 000	30.07.14 - 30.06.19
Klient 19	obligacje	830	29.07.14 - 30.06.16
Klient 20	obligacje	20 450	29.07.14 - 30.09.16
Klient 21	obligacje	25 000	25.08.14 - 31.08.16
Klient 22	obligacje	45 770	29.05.14 - 30.04.16
Klient 23	obligacje	29 050	15.09.14 - 31.12.16
Klient 24	obligacje	20 000	15.09.14 - 31.12.16
Klient 25	obligacje	5 600	15.09.14 - 31.12.16
Klient 26	obligacje	33 790	31.10.14 - 31.03.16
Klient 27	obligacje	50 000	22.12.14 - 30.06.17
Klient 28	obligacje	52 135	30.12.14 - 30.06.16
Klient 29	obligacje	1 378	30.12.14 - 31.03.16
Klient 30	obligacje	198 780	30.12.14 - 09.03.16
Klient 31	obligacje	20 500	30.12.14 - 31.12.16
Klient 32	obligacje	230 000	23.02.15 - 30.06.17
Klient 33	obligacje	100 000	23.02.15 - 30.11.22
Klient 34	obligacje	350 000	20.02.15 - 30.04.16
Klient 35	obligacje	16 000	27.01.15 - 31.12.16
Klient 36	obligacje	74 000	31.12.15 - 31.12.16
Klient 37	obligacje	39 000	14.10.15 - 31.12.17
Klient 38	obligacje	12 500	14.10.15 - 31.12.17
Klient 39	obligacje	154 955	18.12.15 - 30.09.16
Klient 40	obligacje	30 000	28.12.15 - 31.12.17
Klient 41	obligacje	409 616	25.08.14 - 31.12.16

Papiery wartościowe objęte przez Bank subemisją, zaliczają się do papierów z nieograniczoną zbywalnością, nie notowanych na giełdach i nie znajdujących się w regulowanym obrocie pozagiełdowym.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Otrzymane zobowiązania pozabilansowe

Otrzymane zobowiązania według podmiotów

	31.12.2016	31.12.2015
Finansowe, w tym:	209 107	285 084
od podmiotów finansowych	209 107	285 084
od podmiotów niefinansowych	-	-
od podmiotów budżetowych	-	-
Gwarancyjne, w tym:	10 818 912	11 674 503
od podmiotów finansowych	1 552 730	1 161 416
od podmiotów niefinansowych	8 344 980	9 759 234
od podmiotów budżetowych	921 202	753 853
Razem	11 028 019	11 959 587

Ponadto Grupa ma możliwość uzyskania finansowania w Narodowym Banku Polskim pod zastaw posiadanych rządowych papierów wartościowych.

49. Kapitał zakładowy

Struktura kapitału zakładowego

SERIA / EMISJA	RODZAJ AKCJI	LICZBA AKCJI	WARTOŚĆ SERII / EMISJI WG WARTOŚCI NOMINALNEJ	SPOSÓB POKRYCIA KAPITAŁU	DATA REJESTRACJI	PRAWO DO DYWIDENDY (OD DATY)
A	zwykłe na okaziciela	137 650 000	137 650	w całości opłacony	21.12.1997	01.01.1998
B	zwykłe na okaziciela	7 690 000	7 690	w całości opłacony	06.10.1998	01.01.1998
C	zwykłe na okaziciela	10 630 632	10 631	w całości opłacony	12.12.2000	01.01.2000
D	zwykłe na okaziciela	9 777 571	9 777	w całości opłacony	12.12.2000	01.01.2000
E	zwykłe na okaziciela	373 644	374	w całości opłacony	29.08.2003	01.01.2003
F	zwykłe na okaziciela	621 411	621	w całości opłacony	29.08.2003	19.05.2006 16.05.2007
G	zwykłe na okaziciela	603 377	603	w całości opłacony	29.08.2003	15.05.2008
H	zwykłe na okaziciela	359 840	360	w całości opłacony	12.08.2004	01.01.2004
I	zwykłe na okaziciela	94 763 559	94 764	w całości opłacony	29.11.2007	01.01.2008
Liczba akcji razem w szt.		262 470 034				
Kapitał zakładowy razem w tys. złotych			262 470			
Wartość nominalna jednej akcji = 1,00 zł						

Zmiana liczby akcji (w sztukach)

2016	AKCJE WYEMITOWANE I W PEŁNI OPŁACONE	RAZEM
Stan na początek okresu	262 470 034	262 470 034
Stan na koniec okresu	262 470 034	262 470 034

2015	AKCJE WYEMITOWANE I W PEŁNI OPŁACONE	RAZEM
Stan na początek okresu	262 470 034	262 470 034
Stan na koniec okresu	262 470 034	262 470 034

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

50. Pozostałe kapitały, zysk z lat ubiegłych i roku bieżącego

Struktura kapitału własnego Grupy przypadająca na akcjonariuszy Banku Pekao S.A. przedstawia się następująco

	31.12.2016	31.12.2015
Kapitał zapasowy, w tym:	9 480 043	9 474 405
ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	9 137 221	9 137 221
pozostały	342 822	337 184
Kapitał z aktualizacji wyceny, w tym:	-223 394	283 597
przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych	-98 315	-86 777
podatek odroczony	18 680	16 488
wycena portfela aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	-217 204	391 616
podatek odroczony	41 269	-74 407
wycena portfela instrumentów finansowych zabezpieczających	39 724	45 280
podatek odroczony	-7 548	-8 603
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek działających za granicą, w tym:	-	-
różnice kursowe	-	-
podatek odroczony	-	-
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	1 982 324	1 975 415
Pozostałe kapitały rezerwowe	9 092 735	9 092 740
Obligacje zamienne na akcje – składnik kapitałowy	28 819	28 819
Fundusz na prowadzenie działalności maklerskiej	15 000	15 000
Pozostałe kapitały razem	20 375 527	20 869 976
Zysk (strata) z lat ubiegłych	-20 253	-16 676
Zysk netto za rok bieżący	2 279 275	2 292 459
Wynik z lat ubiegłych i roku bieżącego razem	2 259 022	2 275 783
Razem	22 634 549	23 145 759

Zysk netto Banku za rok 2015 w kwocie 2 290 398 tys. złotych został podzielony w następujący sposób: 2 283 489 tys. złotych - na wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy, a 6 909 tys. złotych - na fundusz ogólnego ryzyka bankowego.

Od 1982 roku do 1984 roku oraz od 1988 roku do 1996 roku Grupa funkcjonowała w warunkach hiperinflacji.

MSR 29 „Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji” wymaga przekształcenia każdego składnika kapitału akcjonariuszy (z wyjątkiem niepodzielonych zysków i nadwyżki z przeszacowania) przez ogólną indeksację cen w okresie hiperinflacji. Takie retrospektywne zastosowanie skutkowało by wzrostem kapitału akcyjnego i wzrostem pozostałych funduszy oraz spadkiem niepodzielonego zysku w tych okresach w ekwiwalentnych kwotach. Ujęcie takiej korekty nie miało by wpływu na łączną wartość kapitałów Grupy.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

51. Udziały niedające kontroli

Poniższa tabela zawiera informacje o każdej jednostce zależnej, która posiada udziały niedające kontroli istotne dla Grupy

NAZWA JEDNOSTKI ZALEŻNEJ	KRAJ ZAŁOŻENIA ORAZ MIEJSCE PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI	PROCENTOWY UDZIAŁ UDZIAŁÓW NIEDAJĄCYCH KONTROLI W KAPITALE / W GŁOSACH		ZYSK NETTO PRZYPADAJĄCY NA UDZIAŁY NIEDAJĄCE KONTROLI		ŁĄCZNE UDZIAŁY NIEDAJĄCE KONTROLI	
		31.12.2016	31.12.2015	2016	2015	31.12.2016	31.12.2015
Pekao Pioneer Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A.	Polska	35,00	35,00	489	1 019	14 924	15 964
Razem				489	1 019	14 924	15 964

Skrócone informacje finansowe każdej jednostki zależnej, która posiada udziały niedające kontroli istotne dla Grupy, zostały przedstawione poniżej

	PEKAO PIONEER POWSZECHNE TOWARZYSTWO EMERYTALNE S.A.	
	31.12.2016	31.12.2015
Należności od banków	15 256	44 995
Inwestycyjne (lokacyjne) papiery wartościowe	27 214	-
Pozostałe pozycje aktywów	2 385	2 830
AKTYWA RAZEM	44 855	47 825
Pozostałe pozycje zobowiązań	2 217	2 458
ZOBOWIĄZANIA RAZEM	2 217	2 458

	PEKAO PIONEER POWSZECHNE TOWARZYSTWO EMERYTALNE S.A.	
	2016	2015
Przychody	13 996	14 714
Zysk (strata) netto za okres	1 397	2 913
Całkowite dochody razem	1 397	2 913
Dywidendy wypłacone udziałom niedającym kontroli	1 529	8 088
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej	1 911	3 662
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej	-27 280	-925
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej	-4 369	-23 108
Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych	-29 738	-20 371
Środki pieniężne na początek okresu	44 995	65 366
Środki pieniężne na koniec okresu	15 257	44 995

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

52. Informacje dodatkowe do skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych

Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31.12.2016	31.12.2015
Kasa, należności od Banku Centralnego	5 872 911	7 881 607
Należności od banków z terminem wymagalności do 3 miesięcy	2 793 179	6 631 788
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych prezentowane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	8 666 090	14 513 395

Wartość środków pieniężnych i ich ekwiwalentów o ograniczonej możliwości dysponowania wyniosła na dzień 31 grudnia 2016 roku 4 605 707 tys. złotych (na dzień 31 grudnia 2015 roku 4 338 995 tys. złotych).

53. Transakcje z jednostkami powiązаныmi

Transakcje pomiędzy Bankiem a podmiotami powiązаныmi są transakcjami typowymi dla bieżącej działalności operacyjnej prowadzonej przez Bank. Obejmują one głównie kredyty, depozyty, transakcje w walutach obcych oraz gwarancje.

Proces kredytowy w odniesieniu do Kierownictwa Banku oraz podmiotów powiązanych z Bankiem

Zgodnie z ustawą Prawo Bankowe, zawieranie transakcji o charakterze kredytowym z członkami Zarządu i Rady Nadzorczej Banku, osobami zajmującymi stanowiska kierownicze w Banku oraz podmiotami z nimi powiązаныmi kapitałowo lub organizacyjnie, następuje na podstawie Regulaminu uchwalonego przez Radę Nadzorczą Banku.

Regulamin określa szczególne zasady podejmowania decyzji o zawarciu transakcji z wyżej wymienionymi osobami i podmiotami, w tym szczególne decyzjne uprawnione do podejmowania decyzji. W szczególności zawarcie transakcji z członkiem Zarządu lub Rady Nadzorczej Banku lub podmiotem z nimi powiązаныm kapitałowo lub organizacyjnie wymaga podjęcia decyzji przez Zarząd i Radę Nadzorczą Banku.

Członkowie Kierownictwa Banku i podmioty z nimi powiązаныe kapitałowo lub organizacyjnie mogą korzystać z oferowanych przez Bank produktów kredytowych według zasad i na warunkach standardowo oferowanych przez Bank. W szczególności w odniesieniu do tych osób i podmiotów Bank nie stosuje korzystniejszych stóp oprocentowania kredytów.

Ocena ryzyka kredytowego dokonywana jest zgodnie z metodologią stosowaną przez Bank, adekwatnie do segmentu klienta i rodzaju transakcji.

W odniesieniu do podmiotów powiązanych z Bankiem stosowany jest standardowy proces kredytowy, przy czym decyzje o zawarciu transakcji podejmowane są wyłącznie przez szczególne decyzjne na poziomie Centrali Banku.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Transakcje z podmiotami powiązаныmi

Transakcje z jednostkami powiązаныmi na 31 grudnia 2016 roku

NAZWA JEDNOSTKI	NALEŻNOŚCI Z TYTUŁU KREDYTÓW I LOKAT	PAPIERY WARTOŚCIOWE	NALEŻNOŚCI Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	POZOSTAŁE NALEŻNOŚCI	ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU KREDYTÓW I DEPOZYTÓW	ZOBOWIĄZANIA Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA
UniCredit S.p.A. - jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	187 357	-	-	443	9 261	-	1 674
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	682 836	9 719	32 072	1 306	614 127	620 819	2 972
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.							
Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o.	-	-	-	48	28 682	-	-
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	-	-	-	-	137 850	-	-
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	-	-	-	15 199	112 949	-	-
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	15 247	279 481	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	7 948	-	-	-	28 457	-	-
Razem	878 141	9 719	32 072	16 996	931 326	620 819	4 646

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Należności z tytułu kredytów i lokat według umownych terminów zapadalności

31.12.2016	BIEŻĄCE (*)	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	12 342	175 015	-	-	-	-	187 357
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	597 829	85 007	-	-	-	-	682 836
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	-	5 506	-	-	202	2 240	7 948
Razem	610 171	265 528	-	-	202	2 240	878 141

(*) Należności bieżące obejmują rachunki Nostro oraz rachunki zabezpieczeń pieniężnych

Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów według umownych terminów zapadalności

31.12.2016	BIEŻĄCE (*)	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	9 261	-	-	-	-	-	9 261
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	65 821	126 115	315	1 451	420 425	-	614 127
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	17 348	91 256	170 877	-	-	-	279 481
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	8 501	3 226	15 748	982	-	-	28 457
Razem	100 931	220 597	186 940	2 433	420 425	-	931 326

(*) Zobowiązania bieżące obejmują rachunki Loro oraz rachunki zabezpieczeń pieniężnych

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Należności z tytułu kredytów i lokat według walut

31.12.2016	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	2 160	10 180	-	175 017	-	187 357
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	561 564	113	7	99 082	22 070	682 836
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	-	-	-	7 948	-	7 948
Razem	563 724	10 293	7	282 047	22 070	878 141

Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów według walut

31.12.2016	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	543	-	-	8 718	-	9 261
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	52 131	-	391 206	167 723	3 067	614 127
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	279 481	-	279 481
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	6 818	295	-	21 333	11	28 457
Razem	59 492	295	391 206	477 255	3 078	931 326

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Transakcje z jednostkami powiązаныmi na 31 grudnia 2015 roku

NAZWA JEDNOSTKI	NALEŻNOŚCI Z TYTUŁU KREDYTÓW I LOKAT	PAPIERY WARTOŚCIOWE	NALEŻNOŚCI Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	POZOSTAŁE NALEŻNOŚCI	ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU KREDYTÓW I DEPOZYTÓW	ZOBOWIĄZANIA Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA
UniCredit S.p.A. - jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	605 703	-	-	605	1 209	-	2 415
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	1 114 848	7 724	55 861	4 843	1 507 266	653 064	966
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.							
Dom Inwestycyjny Xelion Sp. z o.o.	-	-	-	3	25 262	-	29
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	-	-	-	35	162 752	-	23
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	-	-	-	16 323	115 116	-	21
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	16 361	303 130	-	73
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	8 568	-	-	-	22 180	-	-
Razem	1 729 119	7 724	55 861	21 809	1 833 785	653 064	3 454

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Należności z tytułu kredytów i lokat według umownych terminów zapadalności

31.12.2015	BIEŻĄCE (*)	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	8 497	597 206	-	-	-	-	605 703
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	616 160	94 797	482	779	402 630	-	1 114 848
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A.i UniCredit S.p.A.	-	5 999	-	37	186	2 346	8 568
Razem	624 657	698 002	482	816	402 816	2 346	1 729 119

(*) Należności bieżące obejmują rachunki Nostro oraz rachunki zabezpieczeń pieniężnych

Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów według umownych terminów zapadalności

31.12.2015	BIEŻĄCE (*)	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	1 209	-	-	-	-	-	1 209
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	160 673	8 458	963 829	-	374 306	-	1 507 266
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	16 224	92 203	194 703	-	-	-	303 130
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A.i UniCredit S.p.A.	4 474	4 007	9 841	3 808	50	-	22 180
Razem	182 580	104 668	1 168 373	3 808	374 356	-	1 833 785

(*) Zobowiązania bieżące obejmują rachunki Loro oraz rachunki zabezpieczeń pieniężnych

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Należności z tytułu kredytów i lokat według walut

31.12.2015	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	243 767	350 936	-	11 000	-	605 703
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	598 100	403 900	7	67 079	45 762	1 114 848
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	-	-	-	8 568	-	8 568
Razem	841 867	754 836	7	86 647	45 762	1 729 119

Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów według walut

31.12.2015	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	-	-	1 209	-	1 209
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	1 010 843	261	374 306	121 856	-	1 507 266
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	303 130	-	303 130
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	7 129	920	-	14 128	3	22 180
Razem	1 017 972	1 181	374 306	440 323	3	1 833 785

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Przychody i koszty dotyczące transakcji z podmiotami powiązаныmi za okres od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2016 roku

NAZWA JEDNOSTKI	PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK	KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK	PRZYCHODY Z TYTUŁU PROWIZJI	KOSZTY Z TYTUŁU PROWIZJI	PRZYCHODY Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH I INNE	KOSZTY Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH I INNE
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-137	-375	1 239	-2 723	3 158	-13 368
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	13 416	-4 448	9 282	-246	18 580	-55 879
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.						
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	-	-1 862	197	-	14	-
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	-	-1 370	189 607	-	4	-
Dom Inwestycyjny Xelion Sp.z o.o.	-	-323	45	-171	318	-
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-3 555	189 849	-171	336	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	237	-318	17	-	-	-
Razem	13 516	-8 696	200 387	-3 140	22 074	-69 247

Przychody i koszty dotyczące transakcji z podmiotami powiązаныmi za okres od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2015 roku

NAZWA JEDNOSTKI	PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK	KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK	PRZYCHODY Z TYTUŁU PROWIZJI	KOSZTY Z TYTUŁU PROWIZJI	PRZYCHODY Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH I INNE	KOSZTY Z WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH I INNE
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	216	-246	1 689	-3 070	811	-15 664
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	42 043	-4 242	9 388	-1 329	41 577	-6 896
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.						
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	-	-2 761	357	-	26	-
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	-	-1 973	226 313	-	-	-
Dom Inwestycyjny Xelion Sp.z o.o.	-	-361	64	-117	314	-1
Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. (*)	-	-135	57	-	-	-4 303
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-5 230	226 791	-117	340	-4 304
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	253	-419	17	-	-	-
Razem	42 512	-10 137	237 885	-4 516	42 728	-26 864

(*) dane do dnia sprzedaży 3 125 akcji

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe finansowe i gwarancyjne na dzień 31 grudnia 2016 roku

NAZWA JEDNOSTKI	UDZIELONE		OTRZYMANE	
	FINANSOWE	GWARANCYJNE	FINANSOWE	GWARANCYJNE
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	50 162	246 519	-	53 963
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	202 191	599 604	5 192	192 481
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.				
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	15	-	-	-
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	96	-	-	-
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	111	-	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	217	-	-	-
Razem	252 681	846 123	5 192	246 444

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe według umownych terminów zapadalności

31.12.2016	BIEŻĄCE	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE FINANSOWE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	50 162	50 162
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	-	202 191	202 191
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	111	-	111
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	30	-	5	-	182	-	217
Razem	30	-	5	-	293	252 353	252 681
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE GWARANCYJNE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	2 624	-	50 190	81 659	112 046	246 519
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	9 343	24 475	113 978	293 599	158 209	599 604
Razem	-	11 967	24 475	164 168	375 258	270 255	846 123
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE FINANSOWE							
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	5 192	-	-	-	-	5 192
Razem	-	5 192	-	-	-	-	5 192
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE GWARANCYJNE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	4 645	752	33 619	13 399	1 548	53 963
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	3 322	75 122	11 062	102 975	192 481
Razem	-	4 645	4 074	108 741	24 461	104 523	246 444

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe wg walut

31.12.2016	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE FINANSOWE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	30 164	-	-	19 998	-	50 162
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	98 535	41 716	-	61 580	360	202 191
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	111	-	111
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	-	-	-	217	-	217
Razem	128 699	41 716	-	81 906	360	252 681
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE GWARANCYJNE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	12 167	-	-	234 352	-	246 519
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	53 077	-	-	546 527	-	599 604
Razem	65 244	-	-	780 879	-	846 123
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE FINANSOWE						
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	-	5 192	5 192
Razem	-	-	-	-	5 192	5 192
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE GWARANCYJNE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	29 130	-	-	24 833	-	53 963
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	109 606	-	-	82 090	785	192 481
Razem	138 736	-	-	106 923	785	246 444

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe finansowe i gwarancyjne na dzień 31 grudnia 2015 roku

NAZWA JEDNOSTKI	UDZIELONE		OTRZYMANE
	FINANSOWE	GWARANCYJNE	GWARANCYJNE
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	48 223	236 659	14 588
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	179 072	890 343	34 490
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.			
Dom Inwestycyjny Xelion Sp.z o.o.	2 000	-	-
Pioneer Pekao Investment Management S.A.	15	-	-
Pioneer Pekao TFI S.A. (jednostka zależna PPIM S.A.)	52	-	-
Razem jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	2 067	-	-
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	697	-	-
Razem	230 059	1 127 002	49 078

Na dzień 31 grudnia 2015 roku Grupa nie posiadała finansowych pozycji pozabilansowych otrzymanych od podmiotów powiązanych.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe wg umownych terminów zapadalności

31.12.2015	BIEŻĄCE	DO 1 MIESIĄCA	POWYŻEJ 1 MIESIĄCA DO 3 MIESIĘCY	POWYŻEJ 3 MIESIĘCY DO 1 ROKU	POWYŻEJ 1 ROKU DO 5 LAT	POWYŻEJ 5 LAT	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE FINANSOWE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	-	-	28 223	-	20 000	48 223
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	179 072	-	-	179 072
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	2 007	60	-	2 067
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	30	515	5	18	129	-	697
Razem	30	515	5	209 320	189	20 000	230 059
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE GWARANCYJNE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	2 631	17 719	66 440	83 818	66 051	236 659
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	16 189	98 861	90 053	322 855	362 385	890 343
Razem	-	18 820	116 580	156 493	406 673	428 436	1 127 002
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE GWARANCYJNE							
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	-	-	-	11 300	3 288	-	14 588
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	553	30 406	3 531	-	34 490
Razem	-	-	553	41 706	6 819	-	49 078

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Zobowiązania pozabilansowe wg walut

31.12.2015	EUR	USD	CHF	PLN	INNE	RAZEM
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE FINANSOWE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	28 223	-	-	20 000	-	48 223
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	77 772	-	-	101 300	-	179 072
Jednostki stowarzyszone Grupy Banku Pekao S.A.	-	-	-	2 067	-	2 067
Kluczowy personel kierowniczy Banku Pekao S.A. i UniCredit S.p.A.	-	-	-	697	-	697
Razem	105 995	-	-	124 064	-	230 059
ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE GWARANCYJNE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	10 497	-	-	226 162	-	236 659
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	60 778	-	-	829 565	-	890 343
Razem	71 275	-	-	1 055 727	-	1 127 002
ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE GWARANCYJNE						
UniCredit S.p.A. – jednostka dominująca wobec Banku Pekao S.A.	3 288	-	-	11 300	-	14 588
Jednostki Grupy UniCredit z wyłączeniem jednostek Grupy Banku Pekao S.A.	8 147	-	-	26 343	-	34 490
Razem	11 435	-	-	37 643	-	49 078

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Koszty wynagrodzeń Zarządu i Rady Nadzorczej Banku

Krótkoterminowe świadczenia pracownicze na rzecz Zarządu Banku wyniosły za 2016 rok 19 120 tys. zł, wobec 17 144 tys. zł za 2015 rok. Na krótkoterminowe świadczenia pracownicze składały się: wynagrodzenie zasadnicze, premie oraz inne świadczenia, których rozliczenie nastąpi w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Świadczenia długoterminowe na rzecz Zarządu Banku za 2016 rok wyniosły 2 083 tys. zł w porównaniu do 2 453 tys. zł za 2015 rok i obejmowały rezerwy na odroczone wypłaty premii.

Z tytułu płatności na bazie akcji na rzecz Zarządu Banku ujęto w kosztach za 2016 rok kwotę 5 393 tys. zł, w porównaniu do 3 473 tys. zł za 2015 rok. Wartość płatności na bazie akcji stanowi część kosztów wynagrodzeń, ujętych zgodnie z MSSF 2 w okresie sprawozdawczym w rachunku zysków i strat Banku, stanowiących rozliczenie w czasie wartości godziwej akcji fantomowych, przyznanych członkom Zarządu Banku.

Koszty wynagrodzeń Rady Nadzorczej Banku, stanowiące świadczenia krótkoterminowe, wyniosły za 2016 rok 1 069 tys. zł, wobec 978 tys. zł za 2015 rok.

Członkowie Zarządu Banku i Rady Nadzorczej Banku w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku oraz w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku nie otrzymywali wynagrodzeń – w jakiegokolwiek formie, ani nie mieli żadnych należności z tego tytułu od spółek zależnych oraz stowarzyszonych.

Koszty wynagrodzeń Członków Zarządów i Rad Nadzorczych spółek zależnych

Koszty wynagrodzeń Członków Zarządów spółek zależnych Grupy, stanowiące świadczenia krótkoterminowe, wyniosły za 2016 rok 14 810 tys. zł, wobec 14 427 tys. zł za 2015 rok.

Koszty wynagrodzeń Członków Rad Nadzorczych spółek zależnych Grupy, stanowiące świadczenia krótkoterminowe, wyniosły za 2016 rok 343 tys. zł, wobec 183 tys. zł za 2015 rok.

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

54. Transakcje repo oraz reverse repo

Grupa pozyskuje fundusze poprzez sprzedaż instrumentów finansowych z przyrzeczeniem ich odkupu w przyszłości (transakcje repo oraz sell-buy back) po tej samej cenie powiększonej o z góry ustaloną kwotę odsetek.

Przedmiotem transakcji repo i sell-buy back mogą być papiery wartościowe stanowiące portfel bilansowy Grupy lub papiery wartościowe zakupione w ramach transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży (transakcje reverse repo, buy-sell back).

Papiery wartościowe będące przedmiotem transakcji repo oraz sell-buy back stanowiące portfel bilansowy Grupy, nie są usuwane z bilansu, gdyż Grupa zachowuje znacząco wszystkie korzyści i ryzyka wynikające z tych aktywów.

	31.12.2016		31.12.2015	
	WARTOŚĆ GODZIWA AKTYWÓW	WARTOŚĆ BILANSOWA ODPOWIADAJĄCYCH ZOBOWIĄZAŃ	WARTOŚĆ GODZIWA AKTYWÓW	WARTOŚĆ BILANSOWA ODPOWIADAJĄCYCH ZOBOWIĄZAŃ
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży				
do 1 miesiąca	1 599 015	1 599 789	2 359 798	2 357 096
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	-	-	1 032 882	1 029 821
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	-	-	1 503	1 504
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	1 599 015	1 599 789	3 394 183	3 388 421
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu				
do 1 miesiąca	175 732	176 019	-	-
Razem aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	175 732	176 019	-	-
Aktywa finansowe zakupione w ramach transakcji reverse repo oraz buy-sell back				
do 1 miesiąca	-	-	2 050 199	2 044 228
Razem aktywa finansowe zakupione w ramach transakcji reverse repo oraz buy-sell back	-	-	2 050 199	2 044 228
Razem	1 774 747	1 775 808	5 444 382	5 432 649

Grupa nabywa także instrumenty finansowe z przyrzeczeniem ich odsprzedaży w przyszłości (transakcje reverse-repo oraz buy-sell back) po tej samej cenie powiększonej o z góry ustaloną kwotę odsetek.

Papiery wartościowe będące przedmiotem transakcji reverse-repo oraz buy-sell back nie są ujmowane w bilansie, gdyż Grupa nie przyjmuje znacząco wszystkich korzyści i ryzyk wynikających z tych aktywów.

	31.12.2016		31.12.2015	
	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW BĘDĄCYCH ZABEZPIECZENIEM	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW	WARTOŚĆ BILANSOWA AKTYWÓW BĘDĄCYCH ZABEZPIECZENIEM
Należności od banków				
do 1 miesiąca	703 635	700 960	1 757 063	1 757 459
Razem należności od banków	703 635	700 960	1 757 063	1 757 459
Kredyty i pożyczki udzielone klientom				
do 1 miesiąca	-	-	4 755 472	4 762 663
Razem kredyty i pożyczki udzielone klientom	-	-	4 755 472	4 762 663
Razem	703 635	700 960	6 512 535	6 520 122

Noty objaśniające (cd.)

(w tys. zł)

Aktywa finansowe będące przedmiotem transakcji reverse repo oraz buy-sell back stanowią zabezpieczenie przyjęte przez Grupę, które Grupa ma prawo sprzedać lub zastawić.

	31.12.2016	31.12.2015
Wartość godziwa aktywów będących zabezpieczeniem, w tym:	700 960	6 520 122
sprzedanych (tzw. „krótka sprzedaż”)	673 165	611 442
sprzedanych z przyrzeczeniem odkupu	-	2 050 199

55. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”)

Ustawa o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 4 marca 1994 roku, z późniejszymi zmianami, wprowadziła wymóg tworzenia Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przez pracodawców zatrudniających co najmniej 20 pracowników. Bank Pekao S.A. oraz wszystkie spółki z Grupy zatrudniające co najmniej 20 pracowników utworzyły ZFŚS oraz dokonują corocznych odpisów na rzecz ZFŚS zgodnie z przepisami określonymi w Ustawie i Zakładowym Układzie Zbiorowym Pracy. Podstawowym celem Funduszu jest finansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej na rzecz pracowników, byłych pracowników (rencistów / emerytów) oraz uprawnionych członków ich rodzin.

Stan Funduszu stanowią zakumulowane odpisy dokonane przez spółkę na rzecz ZFŚS, zwiększone o odsetki od środków funduszu i wpływy z oprocentowanych pożyczek oraz pomniejszone o bezzwrotne wydatki z ZFŚS.

W skonsolidowanym bilansie Grupa dokonała kompensaty aktywów i zobowiązań Funduszu, ze względu na fakt, że aktywa ZFŚS nie stanowią aktywów Grupy. W związku z tym saldo z tytułu ZFŚS w skonsolidowanym bilansie Grupy na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz na dzień 31 grudnia 2015 roku wyniosło zero.

W poniższym zestawieniu przedstawiono rodzaje oraz wartość księgową aktywów, stanu Funduszu i kosztów związanych z ZFŚS:

	31.12.2016	31.12.2015
Zadłużenie z tytułu udzielonych pożyczek	39 022	44 030
Środki pieniężne na rachunku ZFŚS	3 760	8 576
Aktywa ZFŚS	42 782	52 606
Stan ZFŚS	42 782	52 606
	2016	2015
Odpisy dokonane na rzecz ZFŚS	25 104	25 888

56. Zdarzenia po dacie bilansu

Do dnia podpisania sprawozdania finansowego nie wystąpiły znaczące zdarzenia po dacie bilansu.

Podpisy wszystkich Członków Zarządu

09.02.2017	Luigi Lovaglio	Prezes Zarządu Banku, CEO	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Diego Biondo	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Andrzej Kopyrski	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Adam Niewiński	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Grzegorz Piwowar	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Stefano Santini	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis
09.02.2017	Marian Ważyński	Wiceprezes Zarządu Banku	
data	imię/nazwisko	stanowisko/funkcja	podpis

Słowniczek

Słowniczek

MSSF – Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (IFRS – International Financial Reporting Standards) to standardy, interpretacje i ich struktura przyjęte przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości RMSR (IASB – International Accounting Standards Board).

MSR – Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (IAS – International Accounting Standards) – starsza nazwa standardów stanowiących część obecnych MSSF.

KIMSF – Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej (IFRIC – International Financial Reporting Interpretations Committee) komitet działający w ramach Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości publikujący interpretacje MSSF.

CIRS – ang. Currency Interest Rate Swap – swap walutowo-procentowy jest to transakcja wymiany kwot kapitału i płatności odsetkowych w różnych walutach pomiędzy dwoma partnerami.

IRS – ang. Interest Rate Swap – umowa pomiędzy dwiema stronami, na podstawie której strony wypłacają sobie wzajemnie (w określonych odstępach czasu w trakcie trwania kontraktu) odsetki od umownego nominalu kontraktu, naliczane według odmiennej stopy procentowej.

FRA – ang. Forward Rate Agreement – umowa, w ramach której dwaj kontrahenci ustalają wysokość stopy procentowej, która będzie obowiązywała w przyszłości dla określonej kwoty wyrażonej w walucie transakcji dla z góry ustalonego okresu.

CAP – opcja cap na stopy procentowe to umowa finansowa, która ogranicza ryzyko, jakie ponosi pożyczający przy zmiennej stopie procentowej, narażający się na możliwość poniesienia strat w wyniku wzrostu stopy procentowej. Opcja cap to seria opcji call na stopy procentowe, w której wystawca gwarantuje nabywcy, że zrekomensuje mu dodatkowe koszty odsetkowe, które musi on płacić od swojego kredytu, jeśli oprocentowanie kredytu wzrośnie powyżej uzgodnionej stopy procentowej.

FLOOR – opcja floor na stopy procentowe, która ogranicza ryzyko poniesienia strat w wyniku spadku stopy procentowej przez kredytodawcę udzielającego kredytu przy zmiennej stopie oprocentowania. Opcja floor to seria opcji put na stopy procentowe, wystawca gwarantuje odsetki, które musi on zapłacić od kredytu, jeśli oprocentowanie od kredytu spadnie poniżej uzgodnionej stopy procentowej.

IBNR – ang. Incurred But Not Reported – rezerwa na poniesione lecz nieudokumentowane straty kredytowe.

PD – ang. Probability Default – parametr wykorzystywany przy Metodzie Wewnętrznych Ratingów oznaczający prawdopodobieństwo nie wywiązania się dłużnika ze spłaty swojego zobowiązania. PD mówi o tym, z jakim prawdopodobieństwem w horyzoncie jednego roku nastąpi strata kredytowa z nim związana.

LGD – ang. Loss Given Default – część ekspozycji kredytowej banku, która w przypadku zaistnienia zdarzenia niewypłacalności kredytobiorcy (default) zostanie utracona.

EAD – ang. Exposure At Default – wartość ekspozycji kredytowej w momencie niewykonania zobowiązania (default).

EL – ang. Expected Loss – oczekiwana strata na portfelu kredytowym.

CCF – ang. Credit Conversion Factor – współczynnik konwersji kredytowej.

A-IRB – ang. Advanced Internal Ratings-Based Approach – zaawansowana metoda wewnętrznych ratingów, gdzie wszystkie parametry ryzyka (PD, LGD, EAD) są szacowane przez bank, za pomocą własnego modelu ilościowego, w celu wyznaczenia wielkości aktywów ważonych ryzykiem.

VaR – ang. Value at Risk – wartość zagrożona, miara o jaką wartość rynkowa aktywów lub portfela aktywów może się zmniejszyć przy określonych założeniach, w ustalonym czasie i z zadanyim prawdopodobieństwem.

EaR – ang. Earnings at Risk – maksymalny spadek dochodów, względny do określonego celu, który może zaistnieć z powodu wpływu ryzyka rynkowego na określony zbiór czynników ryzyka dla danego przedziału czasu i poziomu ufności.

ICAAP – ang. Internal Capital Adequacy Assessment Process – proces oceny adekwatności kapitału wewnętrznego.